

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

TÜRK KÜLTÜRÜNDE BÜYÜLER (KONYA ÖRNEĞİ)

CAFER ERDAL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
PROF. DR. ALİ BERAT ALPTEKİN

KONYA-2019

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	---

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Cafer ERDAL		
	Numarası	17810701034		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
Tezin Adı	Türk Kültüründe Büyüler (Konya Örneği)			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin Adı Soyadı
İmzası

Cafer ERDAL

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Cafer ERDAL
	Numarası	17810701034
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı / Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Ali Berat ALPTEKİN
	Tezin Adı	Türk Kültüründe Büyüler (Konya Örneği)

Türk Kültüründe Büyüler

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan ...*(Konya Örneği)*... başlıklı bu çalışma *10.06.2019* tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Prof. Dr.	Ali Berat ALPTEKİN (Yedek Jüri Dr. Öğr. Üyesi Aziz AYVA)	<i>[Signature]</i>
2	Prof. Dr.	Sinan GÖNEN	<i>[Signature]</i>
3	Doç. Dr.	Selçuk PEKER	<i>[Signature]</i>

 KONYA	<p>T.C.</p> <p>NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ</p> <p>Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü</p>	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	---	--

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Cafer ERDAL		
	Numarası	17810701034		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Ali Berat ALPTEKİN		
Tezin Adı	Türk Kültüründe Büyüler (Konya Örneği)			

İnsanoğlu, tarih sahnesine çıktığı günden beri, fizyolojik ihtiyaçlarını gidermede birtakım güçlüklerle karşılaşmıştır. Ruh kavramının ve bilimsel düşünce yapısının gelişmediği dönemlerde karşılaşılan sıkıntıları aşmak için kullanılan yöntemlerden birisi de büyüdür. Tarih boyunca diğer milletlerde olduğu gibi Türklerde de büyüsel pratiklerin yaşamı kolaylaştırmanın yanı sıra vatani savunmak ve savaşta düşmanı yıpratmak için kullanılan bir doğaüstü silah olduğu görülmektedir. Türk kültüründe çağlar öncesinden beri kendisine yer bulan büyüün farklı toplum ve inançların etkisiyle birtakım değişikliklere uğrayarak günümüze kadar geldiği görülmektedir.

Çalışmada büyüün insanlar üzerindeki etkisi ana hatlarıyla değerlendirildikten sonra Konya’da görülen büyüsel uygulamaların nesilden nesile aktarılma şekilleri, uygulayıcıların doğaüstü güçlere başvurma sebepleri, büyüsel pratiklerin gerçekleştirildiği mekânlar ve zaman dilimleri ile uygulama sırasında kullanılan araçlar üzerinde durulacaktır. Konya’da derlenen uygulamalardan hareketle Türk kültüründe büyüün yeri belirlenmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kültür, Folklor, İnanç, Büyü, Konya.

 KONYA	<p>T.C.</p> <p>NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ</p> <p>Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü</p>	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	--

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Cafer ERDAL		
	Student Number	17810701034		
	Department	Turkish Language and Literature		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Prof. Dr. Ali Berat ALPTEKİN		
Title of the Thesis/Dissertation	Spells in the Turkish Culture (Konya Instance)			

Human beings have encountered some difficulties in meeting their physiological needs since the day they appeared on the stage of history. One of the methods used to overcome the problems came across during the periods when the concept of spirit and scientific thinking did not develop is magic. As in other nations throughout the history, magical practices in Turks are seen to be a supernatural weapon used to defend life and wear down the enemy in war as well as to facilitate life. Since the ages, it has been observed that the spell that has taken its place in Turkish culture has been subjected to some changes with the effect of different societies and beliefs.

In this study, after evaluating the effects of magic on people, the ways in which the magical practices seen in Konya are transferred from generation to generation, the reasons for the application of the practitioners to the supernatural powers, the places where the magical practices are performed and the tools used during the application will be emphasized. Based on the practices compiled in Konya, the place of magic in Turkish culture will be tried to be determined.

Keywords: Culture, Folklore, Faith, Magic, Konya.

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU	İ
BİLİMSEL ETİK SAYFASI.....	İİ
ÖZET	İİİ
ABSTRACT.....	İV
KISALTMALAR LİSTESİ.....	İX
ÖN SÖZ	X
GİRİŞ	1
1. Çalışmanın Önemi	1
2. Çalışmanın Amacı.....	2
3. Çalışmanın Sınırlılıkları.....	3
4. Çalışmanın Yöntemi	3
5. Büyü ve Büyüçükle İlgili Terimler	4
5.1 Bağ/Bağlama	4
5.2 Bakıcılık	5
5.3 Efsun	6
5.4 İlaç/İlaç Etme	7
5.5 Mana.....	8
5.6 Nazar	9
5.7 Sihir.....	10
5.8 Tabu.....	11
5.9 Tılsım	13
5.10 Uğur/Uğurluk	14
5.11 Üfürükçülük	15
BİRİNCİ BÖLÜM	17
BÜYÜNÜN TANIMI, TASNİFİ, YAPISI VE ÇEŞİTLİ KÜLTÜRLERDEKİ	
UYGULAMALARI ÜZERİNE	17
1. Sözcük ve Kavram	17
2. Büyünün Tanımı	18
3. Büyü Sınıflandırmaları.....	21

4. Büyü ve Din İlişkisi	33
5. Büyü ve Bilim İlişkisi	43
6. Tarihte Büyü	45
6.1 Çeşitli Din ve Kültürlerde Büyü	45
6.2 İslamiyet'te Büyü	49
6.3 Türk Kültüründe Büyü	54
İKİNCİ BÖLÜM.....	63
KONYA'DA DERLENEN BÜYÜLER ÜZERİNE İNCELEME.....	63
1. Büyü Uygulayıcıları	63
1.1 Uzmanlık Durumuna Göre Uygulayıcılar	64
1.1.1 Amatör Uygulayıcılar	64
1.1.2 Uzman Uygulayıcılar	65
1.2 Cinsiyet Durumuna Göre Uygulayıcılar	68
1.2.1 Kadın Uygulayıcılar	68
1.2.2 Erkek Uygulayıcılar	70
1.2.3 Kadın ve Erkek Uygulayıcılar	71
2. Büyü ve Mekân İlişkisi	72
2.1 Açık Mekânlar	72
2.1.1 Akarsu-Göl	74
2.1.2 Dağ-Tepe	75
2.1.3 Orman-Ağaç	76
2.1.4 Yol	77
2.2 Kapalı Mekânlar	78
2.2.1 Banyo-Tuvalet	79
2.2.2 Cami	80
2.2.3 Eşik	81
2.2.4 Ev	82
2.2.5 Türbe-Mezar	82
3. Büyü ve Zaman İlişkisi	84
3.1 Döngüsel Zaman	84

3.1.1 Cuma.....	85
3.1.2 Gündüz-Gece	87
3.1.3 Mevsimlik Törenler	88
3.2 Doğrusal Zaman	89
4. Büyünün Araçları	91
4.1 Araç Kullanılan Büyüler	91
4.1.1 Doğaüstü Varlıklar	91
4.1.2 Söz	93
4.1.3 Yazı ve Tılsımlı Nesnelere	95
4.1.4 İnsanlara Ait Unsurlar	97
4.1.5 Hayvanlara Ait Unsurlar.....	101
4.1.6 Bitkilere Ait Unsurlar	103
4.1.7 Dört Unsur	105
4.1.7.1 Ateş.....	105
4.1.7.2 Su	107
4.1.7.3 Toprak.....	111
4.1.7.4 Hava.....	113
4.1.8 Madenlere Ait Unsurlar	115
4.2 Araç Kullanılmayan Büyüler	117
5. Büyüyü Ortadan Kaldıran Unsurlar	117
5.1 İlahî Güç.....	117
5.2 Karşı Büyü	119
5.3 Kurallara Uymama	120
5.4 Doğal Süreç-Zaman	121
5.5 Uygulamanın Sonlandırılması.....	122
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	124
METİNLER (KONYA'DA DERLENEN BÜYÜLER)	124
1. Aile İlişkileri ve Evlilikle İlgili Büyüler	125
2. Bereket ve Ekonomiyle İlgili Büyüler	132
3. Cezalandırmayla İlgili Büyüler	136
4. Korumayla İlgili Büyüler	141

5. Sağlık İlgili Büyüler	151
6. Sevda ve Bağlamayla İlgili Büyüler	162
7. Şans/Talihle İlgili Büyüler.....	166
SONUÇ	169
KAYNAKÇA.....	171
KAYNAK KİŞİLER LİSTESİ	176
EKLER	186
ÖZGEÇMİŞ	189

KISALTMALAR LİSTESİ

Çev. : Çeviren

GKK: Gizli Kaynak Kişi

Haz. : Hazırlayan

KK: Kaynak Kişi

TDK: Türk Dil Kurumu

TTK: Türk Tarih Kurumu

TDV: Türkiye Diyanet Vakfı

vb. : Ve benzeri, ve benzerleri, ve başkası, ve başkaları

vd. : Ve diğeri, ve diğerleri

ÖN SÖZ

Paleolitik dönemden günümüze kadar hayatın her aşamasında kendisine yer bulan büyü, insanların doğayı kontrol etme arzularının bir sonucu olarak tezahür etmiştir. İnsanlar, doğada karşılaştıkları varlıklara doğaüstü güçler atfetmişler ve tehlikeli etkiler barındırma ihtimaline karşı bu varlıklardan kaçınmışlardır. Başta temas etmekten kaçınılan bu varlıklar, zamanla doğayı kontrol etmek için kullanılan büyüsel araçlar hâline gelmiştir.

Tarih boyunca toplumlar, çeşitli düşünce basamaklarından geçerek yıkımların ve bilimsel keşiflerin de etkisiyle farklı yapılara bürünmüştür. Modern düşünce sistemine ulaşılmasına karşın ilkel çağlardan beri görülen doğayı kontrol etme arzusunun hâlen devam ettiği görülmektedir. Bu durum, insanların doğayla uyum içinde yaşamak yerine doğayı arzularına göre yönlendirmeyi tercih etmeleriyle ilgili olmalıdır. Geçmiş çağlarda bu amaca ulaşabilmek için kullanılan büyüün günümüzde yerini bilime bıraktığı ileri sürülmesine karşın bilimin yetersiz kaldığı durumlarda büyüye başvurulmaya devam edildiği görülmektedir. Bu durumda büyü ve bilimin aynı amaçlara hizmet eden farklı araçlar olduğu söylenebilir.

Toplumlar, kültürel özelliklerini yeni nesillere aktarmak için planlı bir kültürlemenin yanı sıra geleneksel kültürleme yöntemlerine de başvururlar. Nevruz, Hıdırellez gibi insanların bir araya geldiği törenlerde gerçekleştirilen büyüsel uygulamalar, toplumun inanç sisteminin ve ahlak anlayışının informal yollarla yeni nesillere aktarılmasına zemin hazırlamaktadır. Olumlu yönlerinin dışında büyü, toplumun kutsalını aşağılayan bireylerin ortaya çıkmasına ve insanların birbirine manevi yönden zarar verip haksız kazançlar elde etmesine de neden olmaktadır.

Din adamları ve uzman büyücülere ait birçok eser bulunmakla birlikte büyü üzerine yapılan folklorik çalışmaların Halit Bayrı'nın *Büyüler Hakkında* adlı makalesiyle başladığı söylenebilir. Daha sonra birçok akademik eser yayınlanmasına karşın büyü üzerine yapılan çalışmaların günümüzde istenilen boyutlara ulaştığını söylemek mümkün değildir. Bu çalışmada Konya'da derlenen büyüsel uygulamalar ışığında Türk kültüründe büyüünün yeri belirlenmeye çalışılacaktır.

Çalışma, Giriş dışında üç Bölüm, Sonuç, Kaynakça ve Ekler kısmından oluşmaktadır.

Girişte çalışmanın önemi, amacı, sınırlılıkları ve yöntemi üzerinde durulmuş, büyüyle ilgili terimlerin açıklamalarına yer verilmiştir.

Birinci Bölümde büyüün tanımına, tasnifine, yapısına değinildikten sonra çeşitli kültür ve dinlerde yer alan büyüsel uygulamalara yer verilmiştir.

İkinci Bölüm, büyüü zaman, mekân, uygulayıcılar ve kullanılan araç bağlamında incelemek için ayrılmıştır. Ayrıca bölümün sonunda büyülerin etkisini ortadan kaldıran unsurlara değinilmiştir.

Üçüncü Bölümde Konya’da derlenen büyüsel uygulamalardan hareketle Türk kültüründe büyüün yeri tespit edilmeye çalışılmıştır. Konu başlıkları altında verilen büyülerin yöntemi, yapısı, amacı, zamanı, mekânı, uygulayıcıları ve uygulama sırasında kullanılan araçlar üzerinde durulmuştur.

Sonuç kısmında derlenen uygulamaların incelenmesi sonucunda tespit edilen bilgiler değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Kaynakçada yararlanılan yazılı ve sözlü kaynaklara yer verilmiştir.

Ekler kısmında uygulayıcıların büyü yapmak için kullandıkları malzemelerin görsellerine yer verilmiştir.

Zengin kütüphanesini açarak yardımını esirgemeyen ve çalışmamın her aşamasında emeği olan danışman hocam Prof. Dr. Ali Berat ALPTEKİN’e, araştırma ve inceleme aşamasında fikirlerinden yararlandığım kıymetli hocalarım Doç. Dr. Selçuk PEKER ve Dr. Öğr. Üyesi Aziz AYVA’ya, teşekkürü bir borç bilirim.

Araştırma sırasında yabancı kaynaklara ulaşmama yardım eden ve zamanlarını ayırıp bana her konuda destek olan arkadaşlarım Sezai DEMİRTAŞ ve Hasan SAVAŞ’a teşekkür ederim.

Cafer ERDAL

KONYA-2019

GİRİŞ

1. Çalışmanın Önemi

Preanimistik çağlardan modern dönemlere kadar yaşamın bütün aşamalarında görülen büyü, insanoğlunun kendisini yetersiz ve çaresiz görmesi sonucunda ortaya çıkmıştır. Yaşamı devam ettirme duygusuyla insanlar; beslenme, barınma, üreme ve sağlıkla ilgili ihtiyaçlarını gidermek için çeşitli yöntemler denemişlerdir. Yapılan keşifler ve icat edilen araçlar sayesinde yaşamın devamlılığı sağlanmış ve vahşi doğaya karşı korunma yolları öğrenilmiştir. Fakat bazı durumlarda gösterilen çabalar yetersiz kalmış ve insanlar, ihtiyaçlarını gidermekte zorluk çekmişlerdir. Bu durumda güçlerinin sınırlı olduğunu anlayan insanlar, çözümü kendilerinden daha güçlü varlıkları kullanarak doğayı kontrol altına almakta bulmuşlardır.

İnsanlar için doğaya kontrol etmek, yaşam şartlarını belirlemek anlamına gelmektedir. Bu doğrultuda doğayı kontrol edebilmek için insanlar, büyüün gücünden yararlanmışlardır. Modern dönemlere bakıldığında insanların doğayı kontrol etme amacından vazgeçmediklerini görmekteyiz. İlkel çağlardan modern dönemlere kadar insan yaşamında değişen tek unsur, başvurulan araçlardır. Eskiden doğayı kontrol etmek için büyüye başvurulurken günümüzde büyüün yerini bilime terk ettiği ileri sürülmektedir. Bu durumda büyü ve bilimin bütünüyle fizyolojik ihtiyaçları sağlamak gibi ortak bir fonksiyona sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Çağımızda insan hayatını yönlendiren güç bilim olmasına karşın insanların büyüsel uygulamaları terk ettiğini söylemek mümkün değildir. Özellikle bilimin yetersiz kaldığı durumlarda, çözüm büyüün gücünde aranmaktadır. Günümüzde teknolojinin bütün imkânlarından yararlanmasına rağmen hastaneler bazı hastalıkların tedavisinde yetersiz kalabilmektedir. Bu durumlarda insanlar, çareyi ocaklı gibi büyüsel yöntemlerle sağlatım yapılan yerlerde aramaktadırlar.

Büyü, toplumun kültür ve inanç kodlarını bünyesinde barındıran ve bu kodları gelecek nesillere aktaran etkili bir araçtır. Günümüzde büyü kelimesi, olumsuz kavramları çağrışırsa da bu, bütün büyüsel eylemlerin yıkıcı özelliklere sahip olduğu anlamına gelmemektedir. Örneğin, Nevruz'da gerçekleştirilen büyüsel

uygulamalar, yıkıcı etkilerin aksine birleştirici etkisiyle insanların hoş vakit geçirmesini ve geleneklerin yeni nesillere aktarılmasını sağlamaktadır. Ayrıca büyüler, geleneksel tedavi yöntemlerinin belirlenmesine, geçmişten günümüze kadar toplumun kültürel ve ahlaki değerlerinin incelenmesine olanak sağlamaktadır.

Çalışma, preanimistik çağlardan modern dönemlere kadar insanoğlunun doğayı kontrol etmek amacıyla başvurduğu büyüleri konu alması itibariyle önemlidir.

2. Çalışmanın Amacı

Bu çalışma, Konya ve ilçelerinde uygulanan büyüleri tespit etmek ve tespit edilen metin ve uygulamalar üzerinden büyüün Türk kültüründeki yerini belirlemek için hazırlanmıştır. Çalışmada hedeflenen amaçlar doğrultusunda şu sorulara yanıt bulunmaya çalışılacaktır:

1. Günlük hayatta bilinçli veya bilinçdışı olarak uygulanan büyülerin geçmişten günümüze Türk kültüründeki yeri nedir?
2. Büyü, yaşamın hangi alanlarında kullanılmaktadır?
3. Büyü çeşitleri nelerdir?
4. Büyü, hangi kurumlarla etkileşim hâindedir?
5. Büyülere hangi amaçlar için başvurulmaktadır?
6. Kimler büyü yapar, büyü uygulayıcıları arasındaki farklar nelerdir?
7. Mekânın büyü üzerindeki etkisi nedir?
8. Zamanın büyü üzerinde bir etkisi var mıdır?
9. Büyü yapmak için hangi araçlara başvurulur?
10. Büyülerin etkisini ortadan kaldırmak mümkün müdür?
11. İnançlar, büyüsel uygulamaları hangi yönleriyle etkiler?

Yukarıda verilen sorular doğrultusunda büyüün yapısı, yöntemleri, uygulayıcıları, zaman ve mekânla ilişkisi değerlendirilecektir. Ayrıca çalışmada yazılı kaynaklar yerine sözlü kaynaklar tercih edilmiştir. Bunun sebebi ise daha önce

çalışma yapılmayan bölgelere ait uygulamaların kayıt altına alınmak istenmesidir.

3. Çalışmanın Sınırlılıkları

Yapılan çalışma, Konya il merkezi ve bazı ilçeleri kapsamaktadır. Büyüler, imkânlar doğrultusunda Ahırlı, Akşehir, Altınekin, Beyşehir, Bozkır, Cihanbeyli, Çumra, Doğanhisar, Ereğli, Hadim, Iğın, Kadınhanı, Karapınar, Karatay, Kulu, Meram, Sarayönü, Selçuklu, Seydişehir, Tuzlukçu ve Yunak ilçelerinden derlenmiştir. Bu ilçelerin dışında kalan Akören, Çeltik, Derbent, Derebucak, Emirgazi, Güneysınır, Halkapınar, Hüyük, Taşkent ve Yalıhüyük ilçeleri çalışmanın kapsamına dâhil edilmemiştir. Konya’da derlenen metin ve uygulamalar, halk bilimi çalışmaları ekseninde ele alınacaktır.

4. Çalışmanın Yöntemi

Çalışmada, 21 ilçeden derlenen 100 büyü yer almaktadır. Tespit edilen 392 büyüsel uygulamadan birebir aynı olanlar ve benzerlik gösterenler çalışmaya dâhil edilmemiştir. Derleme sırasında alan araştırma metotlarından görüşme ve gözlem yöntemi tercih edilmiştir. Görüşme yönteminde, bilgi toplamak için seçilen bölgeye gidilerek hazırlanan sorular kaynak kişilere yöneltilmiş, alınan cevaplar doğrultusunda derleme yapılmıştır. Aşına olunan bölgelerde aktif gözlem yöntemine başvurulurken diğer bölgelerde pasif gözlem yönteminden yararlanılmıştır. Büyü metinleri derlenirken yazılı malzemeler kullanılmış, büyüsel uygulamalarda kullanılan araçların görselleri, elektronik aygıtlarla kayıt altına alınmıştır. Bazı büyüsel törenler, kaynak kişilerden izin alınarak video olarak kaydedilmiştir.

Çalışmanın konusu, derleme sırasında bazı zorlukların yaşanmasına neden olmuştur. Büyü kavramı, insanlar üzerinde olumsuz etkilere neden olduğu için görüşme metoduyla yapılan derlemelerde büyü, sihir, efsun, muska gibi kelimelerin kullanımından kaçınılmıştır. Bu kelimeler kullanılmadığı için kaynak kişiye konuyla ilgili doğrudan soru yöneltilmemiş, konuya yakın kavramlarla ilgili sorular üzerinden ortam hazırlanmaya çalışılmıştır.

Büyü yaparak geçimini sağlayan ve büyü konusunda uzman olan kişilerle yaptığımız görüşmelerde yaşanan sorunun başında talep edilen ücretler gelmektedir. Bazı büyücülerin talep ettikleri ücretleri karşılamak mümkün olmadığı için bu

kişilerden derleme yapılamamıştır. Bundan dolayı yalnızca uygun ücret talep eden uzman büyücülerden, derlemeye yapılmıştır.

Derleme üzerine değineceğimiz son konu, kaynak kişi bilgileridir. Bazı kişiler, kaynaklık etmeyi kabul etmiş fakat kişisel bilgilerinin çalışmada yer almamasını talep etmişlerdir. Kaynak şahısların bu talebi, çalışmanın güvenilirliğini düşürmekle birlikte bilimsel etiğe uygun olarak iletilen taleplere uyulmuş ve derleme yapılan 32 kişinin bilgilerine çalışmada yer verilmemiştir. Gizlilik talebinde bulunmayan kaynak kişilerin bilgileri, kaynakça bölümünde verilmiştir.

5. Büyü ve Büyülikle İlgili Terimler

5.1 Bağ/Bağlama

Eliade, büyüculükte sıklıkla görülen bağların ve düğümlerin iki ana başlıkta değerlendirilebileceğini söylemektedir: İnsan cinsinden hasımlara karşı kullanılan büyüsel bağlar; vahşi hayvanlara, hastalıklara karşı iyi huylu düğüm ve bağlar ile iblis ve ölüme karşı büyüler. Birinci grubun içinde düşmanlara karşı kullanılan büyüdüğümler, hükümdarlar tarafından düşman ordularının yoluna atılan ipler, bir düşmanın evinin yakınında gömülen ip veya devrilmesi için bir kayığın içine saklanan ip ve her türlü belayı getiren düğümler yer almaktadır. İkinci grubun içindeki düğümlerde bağları tedavi etme, iblislere karşı bir savunma ve büyüsel-yaşamsal gücü koruma işlevi atfeden tüm uygulamalar bulunmaktadır. Bununla birlikte etnoloji sahasında yapılan dille ilgili çalışmalar, birçok dil ailesinde *bağlama* eylemini belirten sözcüklerin aynı zamanda büyü yapmayı da ifade ettiğini belirtmektedir. Türkçe-Tatarcada *bağ*, *baj*, *boj* sözcükleri hem büyüculüğü hem de bağ ve ipi ifade etmektedir. Bunun dışında Latince *fascium* (kötü büyü) ve *fascia* (bant, bantlamak) kelimeleri, demet anlamına gelen *fascis* ile akrabadır. Büyü yapmak ve bağlama eylemi arasındaki ilişki, Rumence, Yununca ve Sanskritçede de görülmektedir (Eliade, 2018: 126-131).

Bağ ve bağlama kavramlarını ifade etmek için Uygur Türkçesinde *bağlamak*, Çağatay Türkçesinde *baylamak* ve *baygın*, Türkmen Türkçesinde *büyü*, *boy* ve *bayabin* kelimeleri kullanılmaktadır. Bâ kuvvet ve iktidar, bâyibin ise bağlı olmak anlamına gelmektedir. Türkiye Türkçesinde bağlamak; büyülemek, büyüculükle

birini kendine bent etmek, cinsel iktidarını etkisiz hâle getirmek, birisinin dilini, kısmetini, bahtını bağlamak, bir hayvanın ağzını bağlayarak zararsız hâle getirmek anlamında kullanılmaktadır (Örnek, 2017: 45).

Bağlamayla ilgili büyülerin temelinde canlı varlıkların uzuvlarını etkisiz hâle getirme, bağlanarak etkisiz hâle getirilenleri tedavi etme ve bağlanmayı önleme yatmaktadır. Bu durumda bağlama büyü, uygulama ve kaçınma olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Uygulama büyüünde düşmanın hedeflenen uzvunu etkisiz hâle getirmek veya yırtıcı hayvanların saldırısını önlemek amaçlanmaktadır. Karşı uygulamaların temelinde kara büyüyle bağlanan kişileri iyileştirmenin yer aldığı görülmektedir. Kaçınmalar ise bağlanmayı önlemek için alınan tedbirlerden oluşmaktadır.

5.2 Bakıcılık

Bakıcılık için Türkçe Sözlük'te "*Bakıcının yaptığı iş, falcılık*" (TDK, 2011: 237), Dünya İnançları Sözlüğü'nde "*Gelecekte haber alma inancına dayanan falcılık*" (Hançerlioğlu, 2000: 75) tanımı yapılmıştır. Örnek, cindarlık olarak da anılan bakıcılığın "*Genellikle bir kap içine konmuş olan sudan, ya da kurduğu daireden geleceği görmek, hastalığın, illetin sebebini öğrenmek, çalınan kıymetli bir yitkin kim tarafından çalındığını tespit etmek, düşmanların adlarını söylemek*" olduğunu belirtmiştir. (Örnek, 2017: 48-49).

Bakıcı, bazı kaynaklarda kâhin ve falcı ile eş anlamlı olarak kullanılmakla birlikte diğer iki terimden ayrılan yönere sahiptir. Kâhin ve falcı, kendilerinden emin bir şekilde gâipten haber verdiklerini ileri sürerken bakıcı, görme duyusunu kullanarak kehanette bulunur. Bakıcılar; ayna, tırnak, su dolu tas, zeytinyağı, yürek, ciğer ve kemik gibi nesnelerin parlak ve saydam yüzeyinde gördükleri hayali şekillerden hareketle çalıntı ve yitik nesnelere haber verirler. Kâhin ve falcı, kehanetin bütün şekillerini alan daha kapsamlı bir terim olduğu için bakıcının gâibi bilme yeteneğinin kâhin ve falcıdan daha düşük olduğu kabul edilir. Ayrıca tefeül ile uğraşan kişilere de bakıcı denildiğine rastlanılmaktadır. Bakıcıların kehanette bulunurken kullandıkları araçlar hakkında çeşitli görüşler bulunmaktadır. Bazı bakıcılar, astrolojinin etkisinde kalarak mikro kozmos (insan) ile makro kozmos

(kainat) arasında bir ilişkinin olduğuna inanmışlar ve makro kozmosu gözlemleyerek mikro kozmos hakkında bilgi edindiklerini ileri sürmüşlerdir. İslam bilginleri, bakıcının cisimlere baktığı sırada kulağına fısıldayan cinleri duyup etrafındakilere bilgi aktardığı görüşünü benimsemiştir. Bu görüşe katılmayan İbn Haldun gibi bilginler, bakıcıların yoğunlaşma tekniğini kullandıktan sonra saydam nesnelere üzerinde daha önce göremedikleri şekilleri görerek kehanette bulduklarını ifade etmişlerdir (Çelebi, 1991: 530).

Bakıcılık, uzmanlık gerektirmektedir. Bundan dolayı halk, yaşamın çeşitli dönemlerinde bağlamayla ilgili pratiklere başvururken gaipten bilgi almak istedikleri zaman genellikle bakıcılara başvururlar. Örnek'in ifadelerine göre bakıcılar, sıradan insanlardan farklı özelliklere sahiptirler: Bakıcılar, çoğu kez ekip çalışmasıyla iş görürler. Birisi, suya bakıp bir şeyler görmeye çalışan, diğeri de ona telkinde bulunandır. Kehanette bulunan bakıcının çoğu illüzyona müsait parapsişik ve saralı kimselerdir (Örnek, 2017: 49-50). Kehanette bulunurken telkine ihtiyaç duyulması, psikolojinin bakıcılık üzerinde etkili olduğunu göstermektedir.

5.3 Efsun

Genel anlamda büyü demek olan efsun sözcüğü, Farsça kökenli afsun kelimesinden dilimize geçmiştir. Bugün efsunculuk; büyücülük, sihirbazlık ve bakıcılık terimleriyle eş anlamlı olup üfürükçülük deyiimiyle de dile getirilmektedir. Eski dönemlerde efsun yapan kişileri ifade etmek için efsunger kelimesi kullanılmıştır (Hançerlioğlu, 2000: 128). Bugün afsun sözcüğü, Farsçada zehirli hayvan sokmalarına karşı yapılan şerbet anlamını taşımaktadır. Zehirli hayvanları uyuşturabilme yeteneğine sahip olan insanlar, bu yeteneklerini karşı tarafa aktarabilirler. Ellerini efsunlatan bir kişinin zehirli hayvanları zarar görmeden tutabileceğine inanılmıştır (Örnek, 2017: 47-48).

Eski Türkçede afsun kavramı için *arvıç* veya *arbağ*, Kıpçak lehçelerinde *arbav* ve Doğu Türk lehçelerinde *arbiş* sözcüğü, afsun kavramını ifade etmek için kullanılmaktadır. Yakut lehçesinde bu kelimenin kötü ruhları aldatmak, dalkavukluk etmek anlamına geldiği görülmektedir. Altay lehçelerinde *arbiş* sözcüğü, manası bilinmeyen söz anlamına da gelmektedir (İnan, 1986: 145).

Eski geleneklerde büyüsel işlemler arasında belirgin farklar olmasına karşın günümüzde farklı adlarla anılan uygulamalar arasında büyük bir ayrım görülmemektedir: Halk arasında büyüsel uygulamalara üfürük, nefes, afsun, urasa, ırıklama ve darpılama gibi adlar verilse de bu uygulamalar arasında kesinlik belirten bir ayrım bulunmamaktadır (Boratav, 2016: 132). Günümüzde halk arasında efsun, afsun ve füsün sözcükleri yerine sihir, büyü, üfürükçülük, nefes ve ilaç gibi terimler tercih edilmektedir.

5.4 İlaç/İlaç Etme

Belirli formüllerle hazırlanan ve ağız yoluyla alındıktan sonra majik etkisini gösteren karışımları ifade etmek için halk arasında *ilaç* sözcüğü kullanılmaktadır. Bu yöntemle büyü yapanları ifade etmek için kullanılan özel bir kelime bulunmazken yapılan eylem için *ilaç etme* deyimini kullanılır. İlaç hazırlanırken genellikle hayvanlar ve bitkilere ait unsurlardan yararlanır. Bu durum, bazı hayvanların ve bitkilerin majik güçler taşıdığına inanıldığını göstermektedir.

İlaç sözcüğü, etki edilecek kişiye yedirilen büyüsel nesnelere ifade etmek için kullanılırken kapsamı genişlemiş ve bütün büyüsel uygulamaları bünyesine dâhil etmiştir. Günümüzde Konya’da ilaç sözcüğü, yalnızca yedirilmek için hazırlanan karışımları değil bütün büyüsel uygulamaları anlatmak için kullanılmaktadır fakat tedavi ve korunma amaçlı yapılan büyüler için bu sözcük tercih edilmez. Bu durumdan yola çıkılarak ilaç yapanların tamamının kara büyü yaptığı ileri sürülebilir.

Hayvanlar ve bitkilere ait unsurların majik güç taşıdığına, büyüsel etkiyi bu unsurların sağladığına inanılsa da herkesin ilaç etmesi mümkün değildir. Bunun için hem büyüsel formüllerin bilinmesi hem de manayla yüklü olunması gerekmektedir. Kaynak kişiden edindiğimiz bilgilere göre işitme engelliler tarafından hazırlanan ilaçların etkili olma ihtimali daha fazladır:

“Ben ne lazım geldiğini biliyorum ama ben yapınca bir şeycik olmuyor. Başımıza bela olan bir komşu vardı, horanta geldi, ev sahibi oldu. Bir türlü gitmiyor. Baktım herif de ağzını açmıyor, benim tat kızı çağırdım. Ona anlattım hangisinden ne kadar katacağını. Allah dilini, kulağını alınca başka yerden vermiş, benim kızımın intizarı, her şeyi tutar. Kız dediğimi yaptıktan sonra ilacı ayakkabıya döktü ya kadın,

yarım saat sonra gitmek istedi. Daha da eve uğramadı” (GKK).

Verilen örnekte hazırlanan ilacın ayakkabıya dökülmesi, uygulamanın temas ilkesiyle gerçekleştirildiğini göstermektedir. Hedef kişi, ayakkabıyla temas hâlinde olmasa bile daha önceden bir temas bulunduğu için etkileşime devam etmektedir. Ayakkabı ilaçtan etkilendiği için sahibi de ilacın etkisine girmiştir. Buna benzer uygulamalara Anadolu'nun birçok bölgesinde rastlanılmaktadır.

5.5 Mana

Malinowski, büyüünün ilkel hakların inandığı, mistik ve belli bir gizil gücün tasarımından doğduğunu söyler. Bu güç, büyüünün doğduğu her yerde var olan bir tasarım olmasına karşın hemen hemen hiçbir yerde özel bir isme sahip değildir. Varlığı bilenen fakat bir isme sahip olmayan bu gücü ifade etmek için Avustralya kabileleri *arungguiltha*, Amerika Kızılderilileri, *wakan*, *orenda* ve *manu* kelimelerini kullanırlarken Melanezyalılarda bu güce *mana* adı verilmiştir. İnsanlar için önemli olan bütün eylemleri yöneten ve manevi alanda bütün olayları yaratan doğüstü ve gizil bir güç olan mana inancına, bütün ilkel halklarda rastlanılabilir. Bundan dolayı preanimistik dinin özünü animizmin değil mananın oluşturduğu söylenebilir. Bunun dışında büyüünün özünü oluşturan mana, büyü ve bilimin birbirinden ayrılmasına sebep olmaktadır. Bilim, doğa gücünün kavranması üzerine temellenirken büyü, mana adı verilen gizil bir güçten doğar (Malinowski, 1990: 9-10).

Mauss, birçok Melanezya ve Polinezya dillerinde ortak olarak görülen *mana* teriminin büyücünün gücü, bir şeyin büyüsel niteliği, büyülü şeyler, büyülü varlıklar, büyüsel güç sahibi olma, büyülenme ve büyüyle etkileme gibi birçok düşünceyi ifade etmek için kullanıldığını belirtmektedir. Mana, bağımsız bir madde veya öz olduğu için mana eylemleri, yalnızca mana sahibi kişiler tarafından gerçekleştirilebilir. Bunun dışında yapısı itibariyle mana, başka varlık ve nesnelere aktarılabilir veya geçebilir. Yerden alınan taştaki bir mana, temas ettirilen diğer taşlara geçebilir. İlkeller, tekniğin gerekli olmasına karşın tek başına işe yaramayacağı için büyüyle desteklenmesi gerektiğini düşünürler. Mauss, bu düşünceden hareketle anlamını genişleterek manayı *şeylerin eşsiz gücü ve gerçek etkisidir* şeklinde tanımlar. Mana, mekanik etkisini ortadan kaldırmadan nesnelere güçlendirir. Filenin işe yaramasını,

kanonun denizde iyi tutunmasını ve evin sağlam olmasını sağlayan şey manadır (Mauss, 2013: 176).

İnsanlar, çevreyle etkileşimleri sonucunda canlı varlıkları tanımış, onların birbirinden ayrılan özelliklerini belirlemişlerdir. Doğadaki varlıkların üstün özelliklerini tanıyan insanlar, kendi aralarında da ayırt edici ve üstünlük veren özellikleri belirlemeye başlamıştır. Örneğin, ilkel toplumlardaki şeflerin, yaşlıların, şamanların, büyücülerin, savaşçıların ve avcılarının toplumun diğer üyelerine nazaran iyi konuşma, fiziksel yapı, cesaret, parapsişik, majik yetenek ve özelliklerle sivirmeleri, çevrede bu kişilere karşı korku ve saygı uyandırmıştır. Korku ve saygının dışında üstün özelliklere sahip olan kişilerin doğaüstü güçlere sahip olduğuna dair bir inanç ortaya çıkmıştır. Başta canlılara atfedilen doğaüstü güçler, zamanla tüm doğayı kapsamış ve cansız nesnelere de doğaüstü güçlere sahip olduğuna inanılmıştır. Böylece doğal güçlerden doğaüstü güçler anlayışına geçilmiş ve bu inanç, 1907 yılında A. van Gennep'in literatüre kazandırdığı dinamizm terimiyle ifade edilmeye başlanmıştır (Örnek, 2014: 33-34).

İlkeller üzerine yapılan çalışmalar sonucunda bilim diline geçen mana kelimesi, dinamizmin Melanezya ve Polinezya dillerindeki karşılığıdır. Mana; tanrıların, insanların, hayvanların, bitkilerin ve cansız nesnelere içinde bulunabilir. Başarılı denizciler ve savaşçılar, köpekbalıkları, şifalı bitkiler, bol balık yakalayan oltalar ve hedefine isabet eden silahlar, manayla yüklüdür. (Örnek, 2017: 36-37).

İnsanların, hayvanların, bitkilerin veya cansız nesnelere manayla yüklü olduğu inancı, bütün varlıkların bu güçle dolu olduğuna inanıldığını göstermez. Taşlar, özel güçlere sahip olabilir fakat bu durum, doğadaki bütün taşların manayla dolu olduğu anlamına gelmemektedir. Nedensellik ilkesinden dolayı rastlantı kavramına sahip olmayan ilkeller, yaşanan olayların sebebini o an karşılarında gördükleri veya mücadele ettikleri varlıkların özel güçlerine bağlarlar. Bu mistik deneyimler, yalnızca ilkellerin değil modern toplumların inanç ve kültürlerinde de kendisine yer bulmuştur.

5.6 Nazar

Yunancada *matisma*, Arapçada *isabet-i ayn*, Fransızca *mauvais oeil*,

Almancada *böser blick*, İngilizcede *evil eye* ve Türkçede *göz değmesi*, *göze gelme* deyimleri, nazarı ifade etmek için kullanılmaktadır. Genel anlamda bakışla yapılan kötülük anlamına gelen nazarın haset ve kıskançlıkla beğenmeden doğduğuna inanılır. Canlı, cansız bütün varlıklar nazarın konusu olabilir ve kötü bakıştan zarar görebilir. Eski Mısır, Babil, Mezopotamya, Yunan ve Roma döneminden günümüz toplumlarına kadar nazardan korunmak için çeşitli nazarlıklar kullanılmıştır. Nazarın etkisini ortadan kaldırmak için kurşun dökme gibi büyüsel işlemlerden yararlanılmıştır (Hançerlioğlu, 2000: 359).

Türkiye’de göz renginin nazarın etkisini arttırdığına inanılmaktadır. Açık, çiğ mavi göze sahip olan kişilerin diğer insanlara göre daha tehlikeli, kötü niyetli ve kıskanç olduğuna inanılmaktadır. Ayrıca çocukların, güzelliği ve hünerleriyle çevrede hayranlık uyandıran kişilerin nazara uğramaya daha elverişli olduğu düşünülmektedir. Çocukların zayıf olması ve hayranlık uyandıran kişilerin kıskançlığı kamçılması, nazarı tetiklemektedir. Genellikle olumsuz duyguların nazara sebep olduğu kabul edilmesine karşın sevgi gibi hislerin de nazara sebep olduğuna inanılmıştır. Bundan dolayı anne ve babanın çocuğuna fazla düşkün olması iyi sayılmaz (Boratav, 2016: 119-120). Anadolu’da nazardan korunmak için tütsüden, koruyucu takılardan, dualardan, çeşitli bitki ve hayvan unsurlarından yararlanılmaktadır.

5.7 Sihir

Arapçada büyü anlamına gelen sihir, büyücülük kavramını ifade etmek için de kullanılmaktadır. Bu anlamların dışında sihir, büyüye temel olan doğadaki gizli gücü dile getirir. Doğüstü güce sahip olana sihirli, bu işlerle uğraşan kişilere sihirbaz denilmiştir (Hançerlioğlu, 2000: 460-461). El çabukluğu, göz boyama ve yaldızlı sözler söyleme yoluyla gerçekleştirilen hile ve aldatma işi, şeytanla yakınlık kurup ondan yardım alma ve nesnelerin şeklini değiştirme iddiası şeklinde tanımlayabileceğimiz sihir; Mısır, Babil, Hint ve Grek medeniyetlerinde yaygın bir şekilde icra edilmiş, Yahudi ve Hristiyan otoriteleri, ağır cezalar vermelerine rağmen sihrin önüne geçememişlerdir. Kur’an’da üç tür sihirden bahsedildiği görülmektedir. Bunlardan ilki, Mısırlıların sihidir. Hz. Musa döneminde Mısırlı sihirbazlar, bazı teknikler kullanarak hayal ettirme şeklinde sihir yapmışlardır. Sihrin ikinci türü,

Babillilerin semavi güçlerden yardım alarak yaptıkları sihirdir. Babil halkı, kötü varlıklardan ve imtihan için gönderilen meleklerden öğrendikleri sihirleri kötü amaçlarla kullanmışlardır. Kur'an'da anlatılan son tür ise düğümlere üfleyerek gerçekleştirilen sihirdir. Felak suresinde düğümlere üfleyenlerin şerrinden Allah'a sığınılması istenir ve surede geçen neffâsât kelimesi, üfürükçüler anlamına gelmektedir (Çelebi, 2009: 171).

Er-Râzî, sihrin türlerine değinirken illüzyon yapmanın, mühendislik araçlarıyla saat gibi eserler meydana getirmenin ve besinlere uyuşturucu madde katmanın sihir sayıldığını söyler (er-Râzî, 1988: 262-273). Bu duruma göre sihrin anlamının büyüden daha kapsamlı olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Sihrin bir parçası olan büyüün kapsamında illüzyon sanatı ve kimyasal maddelerin etkisi yer almamaktadır. İslamiyet'te sihir yasaklanmış olmakla birlikte bazı eylemler, helal sihir olarak kabul edilmiştir. Bir kadının eşi için yemek hazırlaması, evi temizlemesi, eşi için kokular sürüp süslenmesi ve tatlı dilli olması sihirdir. Helal kabul edilen bu sihir sayesinde kadınlar, kocalarını kendilerine bağlarlar (Coşkun, 2007: 76-77).

Genel olarak sihir, yüksek veya semavi olarak anılan dinlerin de etkisiyle insanlara zarar veren, toplumun ahlak anlayışına aykırı, kötü ruhlardan yardım alan ve illüzyondan faydalanarak insanları kandıran hileli uygulamaları ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu durumda sihir ile büyü sözcüğünün kullanım alanının farklı olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Büyü, hem saldırgan, yıkıcı uygulamaları hem de yapıcı ve koruyucu uygulamaları ifade etmek için kullanılırken sihir, daha çok zararlı uygulamalar için kullanılmıştır.

5.8 Tabu

Frazer, tabuyu bütün insan ırkları içinde, birçok farklı ad altında ve birçok ayrıntıyla, dini, toplumsal, siyasi, ahlaki ve ekonomik bütün yanları ya da unsurlarıyla karmaşık bir toplum yapısı oluşmasına büyük ölçüde katkıda bulunan benzer bir dizi hurafe sisteminden sadece biri olarak tanımlamıştır. Bilimsel literatüre Polinezya dilinden geçen tabu sözcüğü, soyluların kişiliklerine ve özel mülkiyet haklarına karşı saygı telkin etmek suretiyle Okyanusya adaları sakinlerinin dinî, toplumsal ve siyasi hayatını derinden etkileyen şaşırtıcı bir sistemi tanımlamaktadır

(Frazer, 2019: 13).

Tabunun en sık görüldüğü yer olan Polinezya'da yerlilerin gözünde bir şeyi tabulaştırmak, onu sahibinden başka kimsenin yaklaşmadığı doğaüstü ve büyülü bir enerjiyle donatmak demektir. Bu büyülü enerji, kutsallık atfedilen şeflerin kişiliğine eklenmiş, şefe ait bütün taşınabilir eşyaları ve dokundukları şeyleri tabulaştırmıştır. Yönetilen sınıfı ise yetiştirdikleri ürünlerin çalınmasını engellemek için ağaçları ve ekim alanlarını tabuyla donatmışlardır. Bazı araştırmacılar, tabunun özel mülkiyeti korumanın dışında hiçbir amacı olmadığını ileri sürerler (Frazer, 2017: 29-34).

Freud, Polinezya dilinden alınan bir kelime olan tabunun diğer dillerde bir karşılığının olmadığını çünkü günümüzde tabu kavramının bulunmadığını belirtir. Antik dönemlerde ise tabu kavramını ifade etmek için Romalılar *sacer*, İbraniler *kadosch* sözcüğünü kullanmışlardır. Freud'a göre tabunun karşıt iki anlamı bulunmaktadır. Tabu bir yandan kutsal, kutsallaştırılmış anlamına gelirken diğer yandan da korkunç, tehlikeli, yasak ve kirli anlamına gelmektedir. Ayrıca tabu kısıtlamaları, ahlaksal veya dinsel yasaklardan farklı olup tanrısal bir emirle değil kendiliğinden zorlayıcı bir yapıya sahiptir. Tabu kaçınmalarını ahlaksal yasalardan ayıran özellik, genel bir zorunluluk hissi vermesidir. Ayrıca tabu yasakları, bir nedene dayanmadığı gibi onun kaynaklarını bilmek mümkün değildir. Bu yasaklar, boyunduruğu altında yaşayan insanlar için doğal görünmektedir (Freud, 2017: 36-37).

Mana, insanlara güç vermesi bakımından olumlu özelliklere sahipken bir yandan da yıkıcı etkilerinden dolayı olumsuz özelliklere sahiptir. Tabu, mananın olumsuz özelliklerinden meydana gelmektedir fakat bütün kaçınma ve yasaklamaların kökünü mana tasarımına bağlamak doğru değildir. Tabu kelimesi, Polinezya dilinden (tapu) gelmektedir. İlk olarak 1777 yılında J. Cook tarafından Tonga adasında tespit edilen sözcük, zamanla bilimsel bir terim hâlini almıştır. Polinezya dilinde tapu; işaretlemek, nişan koymak anlamına gelen ta ve olağanüstü, şaşırtan, dikkat çeken anlamında kullanılan pu hecelerinden oluşmaktadır. Ta ve pu hecelerinden oluşan kavramın pratikteki anlamı ise dokunulması, yenmesi, konuşulması, içine girilmesi yasak olan şeydir (Örnek, 2017: 37).

Tabunun temelinde korku ve saygı duygusu bulunmaktadır. Bu iki hissin yanına bir şeyin pis olması da eklenebilir. Belli kişiler, nesnelere ve yerlere manayla yüklü kabul edildiği için bunlara temas etmek veya gereken ritüelleri gerçekleştirilmeden girmek, insanlara zarar verir. Tabular, sürekli olabildiği gibi yalnızca bir süre için de geçerli olabilir. Sürekli tabular, daha çok krallar ve kutsal kişilere ait unsurlarla ilgilidir. Bunun dışında ilk kez karşılaşılan varlıklar, yerliler tarafından tabulaştırılır fakat zamanla varlıklar tanındıkça tabu ortadan kalkar (Örnek, 2014: 37-38).

Tabu, özel mülkiyeti korumak için kullanılan bir güç olması açısından yararlı, yaşamı tehlikeye sokması bakımından ise zararlı bir unsurdur. Tabunun koruma işlevi, iki farklı büyüsel uygulamanın gerçekleştirilmesine zemin hazırlamıştır. İlk olarak mahsullerini koruma altına almak ve hırsızları cezalandırmak isteyen kişiler, ağaçları yaptıkları büyüsel uygulamalarla tabulaştırmışlardır. İkincil olarak cezalandırılmaktan çekinen kişiler, tabulaştırılmış nesnelere temas etmekten kaçınmışlardır. Bu durum tabu ve büyü arasındaki ilişkiyi göstermektedir.

5.9 Tılsım

Türkçe Sözlük'te doğüstü işler yapabileceğine inanılan güç, büyü olduğu inanan muska vb. şey, çare ve önlem (TDK, 2011: 2348) olarak tanımlanan tılsım, Arapçaya Grekçe telesma sözcüğünden geçmiş olup tabiatüstü güçlere, birtakım sırlara sahip olan nesne, çözülemeyen düğüm, anlamı gizli ve kapalı söz anlamına gelmektedir. Arapçada tılsım, tılsim, tılsim, talism, tılsim ve tılsim şekilleriyle kullanılan sözcük, Türkçeye tılsım olarak geçmiştir. Türkçede tılsımı ifade etmek için kullanılan yaygın sözcükler, hamail, efsun ve büyüdür. Tam olarak hangi dönemde, ne şekilde ortaya çıktığı bilinmeyen tılsımların herhangi bir olgu ile onu sembolize eden nesnelere benzer (aynı) olduğu inanan animistik düşüncenin ürünü olan büyüsel bir anlayışın uzantısı olduğu düşünülmektedir. Çok eski çağlarda ortaya çıkan tılsımla ilgili tarihi ilk bilgilere Sümer uygarlığının III. Ur dönemine ait metinlerde rastlanılmaktadır. Bu döneme ait metinler incelendiğinde birçok tılsım formülüyle karşılaşılmaktadır (Çelebi, 2012: 91-92).

Tılsım yapabilmek için yıldızların yerlerini ve tabiatlarını bilmek, yapılacak uygulamaya uygun zaman ve konumdaki yıldızı belirlemek ve tılsımla yapılacak işlemin niteliğine uygun bir sembol edinmek gerekmektedir. Bu semboller, insanları koruyup uğur getirdiğine inanılan göz, el, saç, diş, tırnak, boynuz, kemik gibi insan ve hayvan uzuvları veya yüzük, madalyon, at nalı, mermi, muska ve yazı gibi insan yapımı nesnelere olabilir. Uygulama sırasında odaklanma önemli olduğu için genellikle aşırı ses çıkarmayan tılsımlardan yararlanılır ve tahta, kemik gibi nesnelere, dayanıklı olmadığı için tılsım yapımında fazla tercih edilmez (Çelebi, 2012: 91).

Türk kültüründe kullanılan tılsımlar içerisinde en dikkat çekici olanı, Osmanlı padişahlarının ve önemli devlet adamlarının kullandıkları gömleklere dir. Yapımı yıllarca süren ve üzerinde dinî ve büyüsel sembollerin yer aldığı bu gömleklere, yapıma ihtimali olan kara büyülerden, düşman saldırılarından ve hastalıklardan korunmak için kullanılmıştır. Tılsımlı gömleklere etkisini kaybetmemesi için yıkanmadığı ve etkisini arttırmak için çıplak bedene giyildiği bilinmektedir (Gökyay, 2003: 66-72). Sarayda bulunan tılsımlı gömleklere tamamı erkekler için hazırlanmıştır. Bu durumda saray kadınlarının tılsımlı gömleklere kullanmadıkları söylenebilir. Belirli işlemlere geçirilerek büyüsel güç kazandırılan tılsımların yanı sıra Anadolu'da herhangi bir işlem gerektirmeyen, doğal yapısında büyüsel güçlere barındıran kemik, kabuk, çekirdek gibi nesnelere, tılsım olarak kullanılmıştır. Bu tılsımlı nesnelere daha çok uzman olmayan uygulayıcılar tarafından tercih edilmiştir.

5.10 Uğur/Uğurluk

Latince *augure* sözcüğünden Türkçeye geçen uğur, mutluluk getireceğine inanılan nesne olarak tanımlanır. Türkçe kökenli bir sözcük olan uğur ise yol ve talih açıklığı anlamı taşımaktadır. Geçmişten günümüze kadar bütün toplumlarda bazı nesnelere uğurlu olduğuna ve çeşitli belirti ile davranışların bu mutluluk getirici gücü taşıdığına inanılır. İnsanlara mutluluk veren uğurluklar, işlevi açısından muskalardan farklı olup kötü etkilere karşı koruyucu bir özelliği bulunmamaktadır. Pasif yapısıyla uğur getiren nesnelere, yalnızca şans ve talih açıklığı verdiği için koruyucu olarak kullanılmamaktadır. Bir nesne veya davranışın uğurluk hâline dönüşmesi, deneylerin sonucudur. Herhangi bir rastlantıyla bu nesnelere uğur getirdiğine inanılmıştır. Uğur getiren nesne ve belirtilere dışında uğursuzluk getiren

nesne ve belirtilere de rastlanılmaktadır. Baykuşun, tavşan ve güvercin gibi hayvanların uğursuzluk getirdiğine inanılması, bu duruma örnek olarak verilebilir (Hançerlioğlu, 2000: 526-527).

Anadol, pasif bir maji aracı olarak tanımladığı uğurluğun (talisman) Yunanca telasmadan geldiğini ileri sürer. Başta majik bir etki için kullanılan uğurluklar, zamanla süs eşyasına dönüşmüştür. Araştırmacıların büyük bir kısmı, süs eşyası olarak kullanılan takıların başlangıcını amulet (koruyucu veya uğur getiren efsunlu nesnelere) düşüncesine bağlamaktadır (Anadol, 2006: 262-263). Nedensellik ilkesi, ilkel çağlardan modern dönemlere kadar bütün topluluklarda görülmektedir. Rastlantı düşüncesine yer verilmeyen nedensellik ilkesinde yaşanan olaylar, majik bir etkiye bağlanmaktadır. Örneğin, sınavdan yüksek bir not alan öğrenci, başarısını sınavda kullandığı kaleme bağladığı için her sınava aynı kalemle girmeye özen gösterir. Zamanla kalem, sıradan bir araç olmaktan çıkar ve sınavlarda uğur getiren majik bir nesne hâline gelir. Nesnelere, olumlu etkiler gibi olumsuz etkilere de sahiptir. Başarısızlığın eylem sırasında kullanılan nesneden kaynaklandığını düşünen kişiler, uğursuzluk getiren nesnelere temastan kaçınırlar.

5.11 Üfürükçülük

Okuyup üfleme yoluyla yapılan büyücülük olarak tanımlanan üfürükçülük, koruyacağına ve iyileştireceğine inanılan soluğun majik gücünden yararlanır. İslam ülkelerinin yanı sıra Hristiyan ülkelerde de üfürükçülüğe rastlanılmaktadır. Üfürükçüler, bu yeteneği başka üfürükçüler tarafından ağızlarına tükürülmesiyle elde ederler. Bu uygulamaya olumsuzluklardan korunmak ve hastalıkları tedavi etmek için başvurulmaktadır. Kutsal soluğa sahip kişilere ise üfürükçü denir (Hançerlioğlu, 2000: 533).

Örnek, üfürükçü tabirini; hastaları, cin çarpmışları, büyüye tutulmuşları iyi etmek amacı ile ya kutsal kitaptaki sure ve ayetlerden ya da büyüsel sözlerden, formüllerden faydalanarak okuyan, okuduklarını hastanın yüzüne üfleyen nefesi kuvvetli kimseler olarak tanımlar ve genel olarak ak büyü yapan kişiler için kullanılan üfürükçü tabirinin kara büyüyle uğraşan kişiler için de kullanıldığını ifade eder (Örnek, 2017: 48).

Üfürükçülük, genellikle korunma ve sağaltım için başvurulan uygulamalar olarak tanımlanmaktadır fakat Kur'an'a baktığımızda üfürükçülerin yıkıcı etkilere sahip olduğu görülmektedir. Hz. Muhammet'e büyü yapıldıktan sonra indirilen Felak suresinde *“Düğümlere üfleyenlerin kötülüğünden”* (Felak 4) Allah'a sığınması gerektiği belirtilir.

Anadolu'da üfürükçülere ve nefesinin etkili olduğuna inanılan hocalara tedavi olmak veya zararlı etkilerden korunmak için başvurulur. Uygulamaya başvuranlar, büyüsel etkinin üfürükçülerin ve hocaların nefesinden kaynaklandığını düşünseler de kendisine başvuru alan bazı hocalar, tedavi edici unsurun Kur'an olduğunu söylerler:

“Nefes adamı nasıl iyi etsin! Biz Kur'an okuyoruz ve ayetlerin doğrudan etki etmesi için üflüyoruz. Maksat, ayetlerin hastaya dokunması. Mübarek sözler, ağzımızdan hastaya geçsin diye üflenir. Üfleme vesaittir, başka bir özelliği yok. Doktorlar, iğne yaptığı zaman iyileştiren içindeki ilaçtır, hiç duydun mu 'Beni şırınga iyi etti diye?' Şırınga ilacı aktarmak içinse nefes de ayetleri hastaya değdirmek için. Hiç kimse nefesiyle birini iyi edemez Kur'an okumadan!” (GKK).

Anadolu'da üfürükçülüğün kara büyüde kullanımına fazla rastlanılmamakla birlikte bazı büyücülerin bu yöntemi kullanarak erkeklerin cinsel gücünü bağladıkları bilinmektedir. Konya'da kara büyü yapan üfürükçüye düğün günü damadı bağlaması için başvurulur. Üfürükçü, daha önceden bağlanmış bir ipi çözüp ters yönden tekrar bağlar ve ters düğüm atılan ipe üç kere üfleyerek damadı bağlar (GKK). İnançlara göre soluğun iki farklı görevi bulunmaktadır. Uzman olmayan uygulayıcıların okudukları etkili sözleri temas ettirmek için kullandıkları soluğu üfürükçüler, bünyelerindeki majik etkiyi karşı tarafa aktarmak için kullanmışlardır.

BİRİNCİ BÖLÜM

BÜYÜNÜN TANIMI, TASNİFİ, YAPISI VE ÇEŞİTLİ KÜLTÜRLERDEKİ UYGULAMALARI ÜZERİNE

1. Sözcük ve Kavram

Türkçe Sözlük'te büyü kelimesi, “1. *Tabiat kanunlarına aykırı sonuçlar elde etmek iddiasında olanların başvurdukları gizli işlem ve davranışlara verilen genel ad, afsun, sihir, füsün, bağı*; 2. *mec. Karşı durulmaz güçlü etki*” olarak açıklanmıştır (TDK, 2011: 426). Türkiye Türkçesinde afsun, sihir, füsün kelimelerini karşılayan büyü sözcüğünün kökeni, eski Türkçede sihirbaz, büyücü, bilgin, bilge anlamına gelen *bögü*dür (Gülensoy, 2007: 197). Büyünün eski Türkçedeki karşılığı olan *bögü* kelimesi, *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*'nde hekim, bilgili anlamlarında kullanılmıştır. Ayrıca *bögülüg* kelimesi bilgelik, âlimlik; *bögüş* sözcüğü hikmet, marifet, bilgi; *bögülänmək* kelimesi güvenmek, itimat etmek şeklinde açıklanmıştır (Caferoğlu, 1968: 49).

Tanyu, eski Türkçede sihirbaz, din adamı anlamına gelen *bügi/bügü* sözcüğünün zamanla akıllı anlamı kazanan bilge kelimesiyle anlamdaş olduğunu belirtmiştir (Tanyu, 1992: 501). Kaşgarlı Mahmut, *Divânü Lugâti't Türk*'te *bügü* kelimesinin *bilge kişi* anlamına geldiğini ve pekiştirmek amacıyla sözcüğün *bügü bilge* şeklinde kullanıldığını söylemiştir (Mahmûd el-Kâşgarî, 2007: 211). Ögel, *Türk Mitolojisi* adlı eserinin birinci cildinde Kızık boy adının anlamını *bügü* kelimesiyle ilişkilendirir ve *bügü* kelimesinin eski Türkçede sihirbaz, büyük din adamı anlamına geldiğini ifade eder. (Ögel, 2003: 339). Kaşgarlı Mahmut'un eserinde büyü kavramını ifade etmek için *arwış* ve *yelwi* kelimeleri kullanılmaktadır (Mahmûd el-Kâşgarî, 2007: 153-682).

Gökalp, Eski Türklerde büyüünün Tsin dinine bağlı bir uygulama olduğunu, büyü kelimesinin Tsin dininin kurucusu olan Bögü'den türemiş olabileceğini söylemektedir. Eski Türkçede *yalğı (yalvı)* kelimesi, büyü kavramını ifade etmek için kullanılmıştır. Elçi, peygamber anlamına gelen yalvaç kelimesi, bu kelimedenden türeyip dinden haber veren anlamına gelmektedir. Bunun dışında yağmur yağdırmak

için kullanılan yat taşından dolayı eski Türkler, büyü için yat kelimesini de kullanmışlardır (Gökalp, 2014: 56).

Türk lehçelerinde büyü kavramını ifade etmek için farklı kelimeler kullanılmaktadır. Azerbaycan Türkçesinde cadu, sehr ovsun; Başkurt Türkçesinde sihir, tılsım, arbav; Kazak Türkçesinde buyıv, siykır, arbav; Kırgız Türkçesinde siykır, arbo, azğıru; Özbek Türkçesinde sehrğärlık, cädugärlık; Tatar Türkçesinde sihir, tılsım; Türkmen Türkçesinde cadı; Uygur Türkçesinde sihirlik, cadu, äpsün kelimeleri büyüü ifade etmek için kullanılmaktadır (Ercilasun vd. 1991: 88-89).

Anadolu'da sihir, tılsım, üfürükçülük, afsunculuk, bakıcılık, (Örnek, 2014: 130), füsün, bağlama ve ilaç terimleri büyüyle eş anlamlı olarak karşımıza çıkmaktadır. Büyü kelimesi, halk arasında böğü, buğ, büglük, büğü, büğ, bükü şeklinde de kullanılır (TDK, 1993: 814).

2. Büyünün Tanımı

Tylor'ın görüşlerinden yararlanan Frazer, büyüü yanlış bir bilim (false science), verimi olmayan bir sanat olarak değerlendirir. Aldatıcı bir rehber olan büyü, doğa kanunlarının taklit edildiği yapay bir sistemdir (Frazer, 1954: 11).

Malinowski'ye göre büyü, başlangıçtan beri, insan için yaşamsal çıkar konusu olan fakat insanın normal akli çabaları dışında kalan bütün nesne ve olayların başlıca bir tamamlayıcısıdır. Büyü yalnızca insanın içinde bulunan ve büyü sanatıyla serbest bırakılabilen, kendini sesiyle ifade eden ve ayinin uygulanması yoluyla aktarılan bir güçtür (Malinowski, 1990: 64-65).

Lévy-Bruhl, büyüü *mistik deneyim* olarak değerlendirir. İlkel toplumlardaki mistik deneyim, özünde görünmeyen bir dünyaya ait olan varlıklarla bağlantı kurmaktan ibarettir. İlkel düşünce yapısına göre insanın başına gelen kötülüklerde mutlaka büyüü bir gücün düşmanca müdahalesi vardır. Bundan dolayı ilkeller, modern insanlar gibi başarısızlık veya talihsizlik yaşadıkları zaman bunun sebebini kazaya bağlamayıp büyüsel nedenler aramaktadırlar. (Lévy-Bruhl, 2016: 32-52).

Lévy-Strauss, büyüü *konsensüs* olarak tanımlamıştır. Bu olgu, toplum ve büyücü arasında bir uzlaşmadır. Toplum, doğaüstü güçlere sahip olduğuna inandığı büyücüye ayrıcalıklar tanır. Bunun karşılığında da büyücünden toplumun

beklentilerini karşılması ve tanınan ayrıcalığın bedelini ödemesi beklenir. Bir uzlaşma olan büyü durumunun etkili olabilmesi için üç temel kural bulunmaktadır: Büyücünün yaptığı uygulamanın etkili olacağına inanması, büyüden etkilenecek kişinin büyücünün gücüne inanması ve kamuoyunun inanç ve beklentileri (Lévy-Strauss, 1993: 39). Bu üç kuraldan herhangi biri eksik olursa büyüün gerçekleşmeyeceğini söylemek mümkündür.

Mauss'a göre davranışların büyü olarak değerlendirilebilmesi için tekrar edilmesi ve bütün grubun bu davranışlara inanması gerekmektedir. Geleneksel olaylar şeklinde tanımlanan büyü ayinlerinin şekli, bir kişiden diğerine aktarılabilir ve ayin düşünce yoluyla benimsenebilir. Tanımları farklı olsa da hukuki eylemler, dinî ayinler ve teknik gibi pratik eylemler, büyüyle karıştırılmaktadır. Hukuki eylemlerin bünyesinde ayinlerin olmamasına karşın zamanla ayinsel eylemler biçimine dönüşmüştür. Büyü ile iç içe olan tekniğin etkisini olağanüstü güçlerden değil mekanik sitemlerden aldığı düşünülmektedir. Dinî ayinler, tanrılara adak sunulan, ilahiler okunan ve kurbanlar kesilen eylemlerdir. Büyü ayinleri bu eylemlerden uzak olduğu için dinî ayinlerden ayrılmaktadır (Mauss, 2013: 70-74).

Burton ve Grandy, büyüü saklı veya gizli yollarla doğa dışı şeyler oluşturma sanatı veya teknolojisi şeklinde tanımladıktan sonra bazı büyücülerin servet kazanmak için büyüsel işlemlere başvurduklarını fakat büyüün asıl amacının her şeye kadir olmak, Tanrı'nın güçlerini elde etmek veya Tanrı'nın yerine geçmek olduğunu söylemektedirler. Gerçek büyücüler, Tanrı gibi olmayı ve evreni fethetmeyi amaçlarlar. Astrolojinin doğuşuna sebep olan "Yukarısı nasılsa aşağısı da odur" düşüncesine göre tanrıların, gezegen ve yıldızların hareketleri yeryüzüne doğrudan yansır ve insanları etkiler. Büyülü dünya görüşünde ise bu düşüncenin tam tersi olan "Aşağısı nasılsa yukarısı da öyledir" düşüncesi temel alınmaktadır (Burton ve Grandy, 2005: 54-58).

Rivers, büyü ve dinin ayrılan yönlerine değinirken büyüü insanın kendi gücü üzerinde ya da doğasında var olduğuna inanılan güçlerin üzerinde etkili olmalarına bağlı olan uygulamalara başvurduğu bir sosyal süreçler kümesi olarak açıklar (Rivers, 2004: 12).

İbn Haldun, büyüü çeşitlerine göre şu şekilde tanımlamıştır:

1. Sihir: Herhangi bir alet ve yardımcı unsur olmaksızın sadece himmet (kalbin teveccühü, dikkatin bir noktaya teksifi) ile tesir meydana gelir.

2. Tılsım: Feleklerin veya unsurların mizacından veyahut sayıların hassasından bir yardımcı sayesinde tesir.

3. Göz bağlama: Muhayyile hâlinde olan tesirdir. Bu çeşitten tesire sahip olan şahıs muhayyile kuvvetlerine yönelerek hayaller üzerinde bir çeşit tasarruf ederek faaliyette bulunur. (İbn Haldun, 2009: 899).

Er-Râzî, dilcilerin sihri “Gizli olan ve sebebi bilinmeyen bir şey” olarak açıkladıklarını söyledikten sonra büyü için “Sebebi gizli olan, hakikatinin aksine tahayyül edilen göz boyama ve aldatma ile yapılan her şeye isim olarak verilir” tanımını yapmaktadır (er-Râzî, 1988: 260-261).

Coşkun, büyüye olan bakış açısını “Şeytan yardımı ile ve bazı sebeplere sarılarak batılı hak suretinde göstermeye sihir denir. Sihir yapabilmek için habis bir nefis sahibi olmak gerekir. Çünkü şeytandan yardım alabilmek ve onunla münasebet kurabilmek için habis olmak başka bir deyişle şeytanlaşmış olmak gerekir” şeklinde açıklamıştır (Coşkun, 2007: 68).

Büyü için “Bir adamı hasta etmek, felakete uğratmak, öldürmek için yapılan bedhahane, düşmanane, tahripkârane ameliyelerdir” tanımını yapan Gökalp, büyüün telkinden ibaret olduğunu ileri sürmektedir. Kötü niyetli birinin yaptığı büyüün hedef alınan kişiyi etkilemesi için hedefteki insanın bundan haberdar olması gerekir. Eğer etki edilecek kişi, bu durumdan haberdar değilse yapılan büyü amacına ulaşamaz. Aynı şekilde ak büyü de telkinden ibarettir. Tedavi edici büyüün etkili olabilmesi için hastanın öncelikle kendisine yapılan kara büyüden sonrasında da iyileştirilmek için yapılacak olan ak büyüden haberdar olması gerekir (Gökalp, 2017: 130).

Boratav, iyi veya kötü sonuçlar almak için tabiat öğelerini, yasalarını etkilemek ve olayların olağan düzenlerini değiştirmek için girişilen işlemlerin tamamının büyü olduğunu ifade etmektedir. (Boratav, 2016: 121)

Hançerlioğlu, *Dünya İnançları Sözlüğü* adlı eserinde büyüü “Doğaüstü güçlerle doğanın etkilenebileceği inancı” şeklinde açıkladıktan sonra büyüün araştırmacılar tarafından insanlığın en eski dini olarak kabul edildiğini dile getirir (Hançerlioğlu, 2000: 93).

Örnek, büyüü “Temelinde dinamist dünya görüşüyle tabunun, çaresizlik, istek, çağrışım vb. psikolojik nedenlerin yattığı belli bir teknikle belli kurallar gerektiren ve büyücüler tarafından uygulanan pratik bir sanat” olarak değerlendirir (Örnek, 1971: 52).

Tanyu, büyüü tabiatüstü gizli güçlerle ilişki kurularak veya kendilerinde gizli güçler bulunduğu inanan bazı doğal nesnelere kullanılarak zararlı, faydalı veya koruma amaçlı bazı sonuçlar elde etmek için yapılan işler olarak tanımladıktan sonra büyülerin ahlaki amaç taşımadığını ve kutsalla bir ilişkisinin olmadığını belirtir (Tanyu, 1992: 501).

Araştırmacıların tanımından yola çıkılarak büyüün doğaüstü varlıkların gücünden yararlanılarak insanüstü etkiler meydana getirilmeye çalışılan uygulamalar ile bu varlıkların zararlı etkilerinden korunmak için yapılan pratikleri kapsadığı düşünülebilir. Sosyal antropologlar, büyüün fiziksel ihtiyaçları gidermek için kullanılan bir araç olduğu görüşünde birleşirken İslam âlimlerine göre büyü, zararlı etkilere ve insanları yanıltıcı özelliklere sahip olan bir olgudur.

3. Büyü Sınıflandırmaları

Araştırmacılar, çalışmalarının kapsamına göre büyüleri sınıflandırmışlardır. Sosyal antropologlar, inceledikleri ilkel toplumlarda görülen büyüsel uygulamalar üzerinden sınıflandırmalar yaparken din adamları, dinî kitapların ve kutsal şahsiyetlerin bilgilerinden faydalanarak büyüleri değerlendirmişlerdir. Türkiye’de yapılan sınıflandırmalarda ise Frazer ve Malinowski’nin çalışmalarının temel alındığı görülmektedir.

Frazer’a göre büyüün iki temel ilkesi bulunmaktadır. Bunlardan ilki benzerlik ilkesidir. Bu ilkede herhangi bir etki, onu taklit ederek elde edilebilir düşüncesi yer almaktadır. İkinci ilke, başka bir nesneyle temasta bulunmuş nesnelere fiziksel olarak ayrıldıklarında da etkileşime devam ettikleri düşüncesine

dayanan *yakınlık ilkesidir*. Bu iki ilke, *sempatik büyü*nün (duygudaşlık büyü) temelini oluşturmaktadır. Benzerlik ilkesinde büyücü, etkilemek istediği varlığın bir benzerini yaparak özgün olanı etkilemeye çalışır. Aralarında sempatik bir bağ olduğu için taklit eden nesne üzerinde yapılacak olan bir büyü, özgün üzerinde de etkili olacaktır. Yakınlık ilkesine göre, büyücünün etkilemek istediği kişiye temas eden bir nesnenin ya da etkilemek istediği kişinin bedeninden alınmış bir parçanın üzerinde bıraktığı etki, o kişide de aynı etkiyi yaratır. Yakınlık ilkesi, temas eden nesnelerin teması bıraksalar da birbirilerini etkilemeye devam edecekleri düşüncesinden doğmuştur (Frazer, 2004: 10-11).

Taklit ve temas büyülerini dışında Frazer, büyü'nün teorik ve pratik yönünden bahseder. Teorik büyü, doğa kanununun bir sistemi olarak dünyadaki olayların sırasını belirleyen kurallar ifadesidir. Pratik büyü, insanların amaçlarını gerçekleştirebilmek için yerine getirdiği kurallar dizinidir. Frazer, pratik büyüyü *olumlu büyü* ve *olumsuz büyü* olarak iki başlıkta inceler. İstenilen bir olayı gerçekleştirmek için yapılan büyü, olumlu büyüdür. Olumsuz büyü'nün amacı, istenmeyen, zararlı olaylardan kaçınmaktır (Frazer, 1954: 11-20). Örneğin, Konya'nın Doğanhisar ilçesinde, ilkbahar aylarında kuraklığa neden olacağı için çocukların üçtaş gibi oyunları oynaması yasaktır. Avcıların domuz avına çıkarken kurt dişini bedenlerinde taşımaları ise olumlu büyüye örnek olarak gösterilebilir.

Malinowski, büyülerin içeriğinde heyecan unsurunun bulunduğunu açıklayarak üç tür büyüden söz etmiştir. Bunlardan ilki, heyecanların *prima facie* ifade biçimleri olan, duyguların dramatik bir şekilde anlatıldığı büyülerdir. Büyücü, kurbanına doğru mızrağını uzatır ve mızrağı insana gerçekten saplayıp kanını akıttırması gibi davranır. Bununla da yetinmez kurbanının ölümünü taklit eder. Büyücünün davranışları dışında, heyecanla uyum içinde olma durumu, kullanılan nesnelere de görülmektedir. Kara büyüde ucu zehirli ve kötü kokan tehlikeli nesnelere; aşk büyüünde güzel kokular, afrodisyak etkili ürünler, çiçekler; ekonomik amaçlı büyülerde maddi açıdan değerli olan nesnelere kullanılır. İkinci tür büyü, eylemin kendi sonucunu önceden yaratması ilkesine dayanmaktadır. Ayin düzenlenerek yapılan büyü, hedefini taklit eder. Melanezyalılara ait kara büyüde tılsımın tamamlanması için büyücünün sesini alçaltması, can çekişme hırıltıları

çıkarması ve ölüm katılaşması içinde yere düşmesi, ikinci tür büyüye örnek gösterilebilir. Bunlardan üçüncüsü, içerisinde heyecan ve taklit barındırmayan, büyü gücünün dolaysız kullanımı olarak nitelendirilebilecek büyülerdir. Büyücünün ayağa kalkıp tılsımla rüzgârı esmeye teşvik etmesi, üçüncü tür büyüye örnektir (Malinowski, 1990: 60-62).

Lévy-Bruhl'e göre ilkeller, doğal ve doğaüstü olmak üzere iki deneyime sahiptirler. Bu iki deneyim, nitelik düzeyinde birbirlerinden farklı bir şekilde algılandıkları da tek bir gerçekliğe ait görülürler. Bu sebeple mistik deneyimler ile diğer deneyimler, birbirleriyle karıştırılmamakla birlikte sürekli iç içedir. Mistik deneyim, olağandışı niteliğe sahip olmasından dolayı diğer deneyimlerden ayrılırlar. Olağandışı deneyim, beklenmedik bir anda doğaüstü bir gücün varlığının hissedilmesidir. Olağandışı, kötü olayların yaşanacağına dair haber verir ve ilkeller için uğursuz kabul edilir. Yine aynı araştırmacıya göre mistik deneyimlerin sınıflandırılması mümkün değildir fakat bu deneyimleri en çok karşılaşılan durumlara göre üç başlıkta toplamak mümkündür: Olağandışı bir şeyle karşılaşılan durumlar, düşler ve görülen hayaller, yaşayanlara varlıklarını ve eylemlerini çeşitli şekillerde ifşa eden ruhlar ve ölümler. Birçok türü olan mistik deneyimlerin temel bir ortak özelliği bulunmaktadır. Bütün mistik deneyimler, duygusal özelliklere sahip olup, nesnesi olan varlık ya da olguyu daha iyi bir şekilde tanımaya yönelik bir çaba gerektirmemektedir (Lévy-Bruhl, 2016: 26-72).

Mauss, büyü ayinlerini harekete dayalı ayinler ve sözlü ayinler olarak ikiye ayırmaktadır. Sözlü ayinler, genel olarak okuyup-üflemler olarak anılırken harekete dayalı ayinler, bireysel heyecanın biçimsel ifadesi şeklinde tanımlanmaktadır. Büyünün unsurlarından biri olan temsil ve tasvirler, büyüsel pratiklerin bir anlama sahip olduğunu belirten hareketler olup kendi içerisinde soyut tasvirler, somut kişisiz tasvirler ve kişili tasvirler (demonoloji) olarak üçe ayrılmaktadır. Kişisiz tasvirler, büyüünün açık veya kapalı bir şekilde simyacılar ve hekimler vasıtasıyla ortaya koyduğu yasalardır. Kişisiz tasvirlerin büyüye egemen olduğu düşünülmüş ve böylece büyüünün bir tür bilim olduğu sonucuna varılmıştır. Kişili tasvirlerde kişisel etken düşüncesinin ayinlerin ve niteliklerin büyüsel etkisini somut şekilde gösterdiği tasvirlerdir. Mauss, sempatiler ve antipatilerin eş değer olduklarını ileri sürerek

karşıtlık yasanını sempati yasanı olarak değerlendirmektedir. Bu yasanın formülü, *benzer karşıtı yaratmak için benzeri ortadan kaldırır* şeklindedir. Bu formüle göre su, vücuttaki suyun kaybolmasına neden olurken kısırlaştırıcı özellikteki bıçak, verimliliği sağlamaktadır. Bunun dışında mimetik sempati olaylarında benzerin benzeri yaratırken karşıtlığı ortadan kaldırması soyut benzerliğin soyut karşıtlık kavramından ayrılmazlığını ortaya koymaktadır. Yere su dökerek yağmurun yağması sağlanırken aynı zamanda kuraklık ortadan kaldırılmış olur. Bu eylem, karşıtın karşıt tarafından ortadan kaldırılması şeklinde formül edilir (Mauss, 2013: 112-132).

Burton ve Grandy, büyü yapmanın iki temel yolu olduğunu ve bu iki yöntemin birbirini dışlamadığını söylerler. Bu iki büyüden ilki yüksek ya da ritüel büyü, diğeri gündelik veya alt düzey büyüdür. Ritüel büyü, kitabi büyü ya da entelektüel büyü olarak da adlandırılabilir. Yüksek büyü yapmak isteyen kişi, bilgili olmalı ve kendisini büyüye adanmalıdır. Yüksek büyüün temel üç aşaması bulunmaktadır: Kişinin kendisini hazırlaması, büyü yapılacak ortamın hazırlanması ve tören. Hazırlıkları tamamlayan büyücü, büyü bir çember oluşturup doğaüstü güçlerin saldırısından korunur. Çemberin içinde güvenliğini sağlayan büyücü, hükmettiği kötü ruhlara büyüsel sözler söyleyerek amacına ulaşmayı hedefler. Alt düzey büyü, hemen hemen herkes tarafından bilinen, basit ve gündelik olup özel hazırlık ve tören gerektirmeyen uygulamadır. Herkesin başvurabildiği alt düzey büyü, kulaktan dolma bilgilerle öğrenilir ve Tanrı'nın yerini almak gibi bir amacı olmayıp düşmana karşı zafer kazanmak, aşk, servet gibi gündelik hedeflere sahiptir (Burton ve Grandy, 2005: 66-70).

Freud, animizmin tekniği olarak kabul ettiği büyüün sihirden farklı olduğunu ileri sürmektedir. Sihir, ruhlar üzerinde etkili olma sanatıdır. Doğaüstü güçlere insan gözüyle bakan sihir, bu güçleri yatıştırır, sindirir veya onlarla uzlaşıp yanına çeker. Büyü ise ruhları bir kenara bırakır ve psikolojik yöntemleri değil kendine özgü metotları kullanır. Animist tekniğin en ilkel kısmını oluşturan ve taklitsel ve bulaşıcı olmak üzere ikiye ayrılan büyü, fikrî bağlantıyı gerçek bağlantı olarak kabul eder (Freud, 2017: 118-125).

İbn Haldun, büyüü sihir, tılsım ve göz bağlama olmak üzere üç başlık altında değerlendirmiştir. Birinci derece büyücüler, herhangi bir araç kullanmaksızın

kalbin yoğunlaşmasıyla majik bir etki meydana getirirler. Genel olarak büyü denilen olgu budur. İkinci derecedeki büyücüler, gökyüzü cisimlerinin veya sayıların özelliklerinden bir yardımcı unsur sayesinde büyü icra ederler ve bu işleme tılsım denilmektedir. Üçüncü derecedeki büyücüler, insanların hayal gücünü göz önünde bulundurarak illüzyon sanatından yararlanıp insanların gözlerini boyarlar (İbn Haldun, 2009: 899).

Er-Râzî'ye göre büyü, sekiz kısma ayrılmaktadır. Bu ilki, Keldâniler ile Kestânilerin, ikincisi vehim sahiplerinin ve kuvvetli nefislerin (ruhların) sihridir. Üçüncüsü, cinler üzerinde egemen değildir. Dördüncüsü, göz yanılmasıdır. Beşincisi, geometrik oranlarla ve mühendislik araçlarıyla yapılan işlerdir. Bu grupta yer alan sihirler, ince sebeplere dayanarak yapılan işler olduğu için sihir sayılmamalıdır. Altıncısı, ilaçların ve uyuşturucu maddelerin özelliklerinden yararlanılarak yapılan uygulamalardır. Yedincisi, cinleri kullanarak kalbi bağlamaktadır. Sekizincisi, dedikodu ve insanları kışkırtmaktır. (er-Râzî, 1988: 262-273).

Gökalp, büyüü kara ve ak büyü olmak üzere ikiye ayırmaktadır. Kara büyü, insanları hasta etmek, öldürmek ve felakete sürüklemek için yapılan büyüdür. Ak büyü ise kara büyü yapılmış kişileri tedavi etmek amacıyla gerçekleştirilen uygulamalardır (Gökalp, 2017: 130).

Boratav, büyüleri olumlu büyüler ve kötü büyüler olarak ikiye ayırmaktadır. Olumlu büyüler, uygulamanın sonunda büyücünün ve büyüden etkilenen kişinin yararına sonuçlar doğurur. Boratav, olumlu büyüleri sonuçlarına göre 9 kısımda inceler.

1. *Karısına, çocuklarına kayıtsız, gözü dışarda erkekleri evlerine bağlamak için yapılanlar.*
2. *Karısına, çocuklarına sert davranan babaları yumuşatmak için yapılanlar.*
3. *Sevgisi kazanılmak istenen kimsede bu duyguyu uyandırmak için yapılanlar.*
4. *Gurbette olan kimsenin çabuk gelmesini sağlamak için yapılanlar.*

5. Yitirilmiş eşyayı, özellikle mücevher gibi değerli şeyleri bulmak için yapılanlar.

6. Sütü kesilen ananın sütünü getirmek için yapılanlar.

7. Her murat için geçerli olanlar.

8. Mahkemede işi olanın davasını kazanması için yapılanlar. Bu sonuncu büyüyü, yaptıran haksız ise ve büyü etkisini gösterdiği takdirde bir haksızlık işlenecek ise kötü büyülerden saymak gerekir. Olumsuz büyülerde başka örneklerle de göreceğimiz gibi, kimi büyülerin çift değerli olduğunu unutmamak gerekir.

9. Kötü büyülerin etkilerini bozmak için yapılanlar.

Kötü büyülerin bir kısmı, büyücünün kendisine başvuranın kötü niyetli olduğunu bildiği hâlde uyguladığı büyülerdir. Bu büyüleri yapan kişiler, halk arasında sevilmezler. Kötü büyüler, sadece uzmanlar tarafından yapılmaz, kötü niyetli kişiler, kitaptan ve sözlü aktarmayla öğrendiği bilgiler ile kötü büyü yapabilirler. Boratav, kötü büyüleri 6 kısma ayırmaktadır:

1. Dil bağlamak için yapılanlar.

2. Uyku bağlamak için yapılanlar.

3. Erkekliği bağlamak için yapılanlar.

4. Düşmanın hakkından gelmek için yapılanlar.

5. Hırsızın yakalanması için yapılanlar.

6. Kaçmış kölesini tutmak ya da uşağını tutmak için yapılanlar. (Boratav, 2016: 122-124).

Örnek, büyüyü düşünce kanunlarına göre taklit ve temas, yapısına göre aktif ve pasif, amacına göre ak ve kara olarak sınıflandırmıştır. Taklit büyü, taklit yoluyla amaçlara ulaşmayı hedefler ve benzerin benzeri yarattığı düşüncesine dayanır. Temas büyü, parçanın bütüne ait olduğu ilkesine dayanmaktadır. Parçaya sahip olan kişi, bütüne de sahip olur. Bir kere temasta bulunan unsurlar, teması kesmiş olsalar bile uzaktan birbirini etkilemeye devam eder. Ak büyü, hastaları tedavi etmek, hayvanları ve insanları korumak, felaketlerin önüne geçmek gibi toplumun ve insanların yararına yapılan işlemlerdir. Kara büyüde sevenleri ayırmak, insanın hayatına, bedensel ve zihinsel sağlığına, mal varlığına zarar vermek için

yapılan uygulamalar yer almaktadır. Aktif büyü, doğa olaylarını kontrol altına almayı hedefleyen ve hücumla dayalı özellikler taşıyan büyü olup kuvvetli bir irade ve parapsikolojik yaşantılar gerektirmektedir. Pasif büyü, zararlı etkileri uzaklaştırmak ve bu etkilerden kaçıp korunmak için yapılan büyüdür. Büyüsel güçler taşıdığına inanılan varlıklardan, uğursuzluk getirmesinden korkulan mekânlardan kaçınmak da pasif büyüler içerisinde yer almaktadır. (Örnek, 2017: 52-59).

Esirgen, yapısına göre büyüleri kaçınma ve uygulama olmak üzere iki başlıkta incelemiştir. Bir eylemi gerçekleştirilmeme durumu olan kaçınmalar, zararlı etkileri önlemeye yönelik tutumlardır. Uygulamalar, kendi içerisinde uygulamalar ve karşı uygulamalar olarak ikiye ayrılmaktadır. Uygulamalara bir etki meydana getirmek, karşı uygulamalara ise daha önce yapılan büyülerin etkisini ortadan kaldırmak için başvurulmaktadır (Esirgen, 2014: 80-87).

Yapılan büyü sınıflandırmalarında araştırmacılar, inceledikleri toplumun büyüsel işlemleri üzerinden bir sınıflandırma yapmışlardır. Frazer, Lévy-Strauss, Malinowski ve Lévy-Bruhl gibi isimler, yazılı kültürün yeterince gelişmediği ve daha çok mitolojik dinlerin hâkim olduğu topluluklar üzerinde çalışmışlardır. Bundan dolayı yaptıkları sınıflandırma, ilkelerin büyüleri üzerinedir. Avrupa’da Dun Burton ve David Grandy gibi bilginler, büyü sınıflandırmalarında sempatik büyülerin dışında kalan ve Hristiyanlık kültürüne ait büyüleri de dâhil ederek yeni bir sınıflandırma yapmışlardır. İslam bilginleri, kendilerinden önce yaşamış olan Babil, Mısır gibi uygarlıklarda var olan büyüsel uygulamalar ile Arap yarımadasına özgü büyüleri inceleyip sınıflandırma yapmışlardır. Türkiye’de yapılan çalışmalarda İslam kültüründe yer alan yazılı büyüler (vefk, tılsım, cetvel) incelenmekle birlikte daha çok Frazer ve diğer batılı bilginlerin sınıflandırmaları temel alınmıştır.

İnsanlar dinamik bir yapıya sahip oldukları için kültürler, sürekli değişim ve çeşitlenme içerisinde. Büyüsel uygulamaların da çeşitlenme içerisinde olduğu göz önünde bulundurularak ve daha önceki çalışmalardan faydalanmak suretiyle yeni bir sınıflandırma yapılabilir. Bize göre büyüler yöntemine, amacına ve yapısına göre üç ana başlıkta değerlendirilebilir:

I. Yöntemine Göre Büyüler

1. Sempatik Büyü

A. Temas Büyüsü (Kontajiyöz)

A1. Temas Edenin Büyülenmesi

A2. Büyülü Varlığın Teması

B. Taklit Büyüsü (Homeopatik)

2. Karşıt Büyü (Allopatik)

3. Formel Büyü (Sözlü)

4. İşaret Büyüsü (İşitme engellilerin gerçekleştirdiği uygulamalar)

II. Amaçlarına Göre Büyüler

1. Kara Büyü

2. Ak Büyü

3. Çift Fonksiyonlu Büyü

III. Yapılarına Göre Büyüler

1. Uygulama Büyüleri

A. Uygulama Büyüleri

B. Karşı Uygulama Büyüleri

2. Kaçınma Büyüleri

Hemen hemen evrensel olan sınıflandırmalara çeşitli araştırmacılardan hareketle daha önce değinilmiştir. Bundan dolayı vermiş olduğumuz tasnifte evrensel sınıflandırmalarla benzerlik gösteren kısımlara değinilmeyecektir. Tespitlerimizden hareketle bu tasnife ek olarak ortaya koymuş olduğumuz bölümler açıklamalı olarak verilecektir. Bu bölümde ana başlık olarak formel, işaret ve çift fonksiyonlu büyü; temas büyüsünün alt başlığı olarak ise önceden temas edenin büyülenmesi ve büyülü nesnenin sonradan teması gibi farklılıklar açıklanacaktır.

Temas büyüü, işleyişleri bakımından temas edenin büyülenmesi ve büyüü varlığın teması olarak ikiye ayrılabilir. Temas edenin büyülenmesi, bir zamanlar temas hâlinde olan nesnelere birbirinden ayrılrsa da aralarındaki bağlantının devam ettiği düşüncesini benimser. Parçayı büyüleyip bütünü etkileme düşüncesine sahip olan bu büyü, hedefini uzaktan etkilemeye çalışır. Büyüü nesnenin temasında, özel güçler taşıdığına inanılan veya üzerinde büyüsel işlem yapılan nesne, kişiye temas ettirilir. Temas sağlandıktan sonra büyüü nesnenin gücü açığa çıkar ve beklenen etki sağlanır. Örneğin, üzerine özel sözler yazılan peçete yoğurdun içine koyulur ve peçete eridikten sonra hastaya yedirilir. Büyüü yoğurt, kendisini yiyen kişiyle temas ettikten sonra onu etkilemeye başlar. Örnekte yer alan yoğurdun boşaltım sistemiyle bedenden atıldığı ve yapılan etkinin kalıcı olduğu düşünülüğünde, büyüü nesnenin bir kere temas ettirilmesi, etkinin kalıcı olması için yeterlidir. Sonradan temas etmiş olan büyüü nesne, bütünden ayrılrsa da etkileşime devam etmektedir. Bir kere temas ederek kalıcı bir etki yaratmanın mümkün olduğuna inanılrsa da bazı büyülerin kalıcı olabilmesi için sürekli bir temasın olması gerekir. Bu duruma muskalar örnek olarak verilebilir. Zararlı etkilerden korunmak için yapılan muskaların bir kere temas etmesi yeterli değildir. Kötülüklerden korunmak için kullanılan muska, sürekli temas hâlinde olmak zorundadır. Sonuç olarak her iki büyü şekli, temas ilkesiyle çalışmaktadır fakat işleyiş bakımından farklıdır. Birinde önceden temas eden nesne büyülenirken diğerinde büyüü nesne sonradan temas ettirilir.

Formel büyü, sempatik ve allopatik olayları barındırmayan ve bünyesinde uyak, redif, ses tekrarları ile kalıplaşmış ifadelerin yer aldığı unsurlardan oluşur. Bu büyüye başvuranlar, daha çok şeytani varlıkları harekete geçirmeyi veya onların zararlı etkilerinden korunmayı amaç edinirler. Formel büyüye başvuranlar, doğüstü varlıklarla iletişime geçebilecek güçlere sahip olduklarına ve iletişime geçtikleri varlıkları yönlendirebileceklerine inanırlar. Burada gerçekleştirilen iletişim daha çok tek yönlüdür. Doğüstü varlıklar, insanları duyup anlayabilirler fakat insanlar, harekete geçirebildikleri varlıkları duyup anlayamazlar. Gelecek hakkında bilgi alma yeteneğine sahip olduğunu ileri süren falcılar ise doğüstü varlıkla karşılıklı iletişim hâlinde olduklarını ve gelecek hakkındaki bilgileri bu sayede öğrendiklerini ileri sürerler.

Formel büyü, biçimsel benzerliklerden dolayı duayla karıştırılabilir fakat formel büyü ve dua arasında önemli farklar mevcuttur. Bu farklar, verilecek örnekler üzerinden değerlendirilebilir:

“Allahümme ya hudut cinlerin elini bağla, kolunu tut.”

“Destur geri dur, çocuğunu al da beri dur.”

Yukarıda verilen metinlerden ilki dua, ikincisi ise formel büyü örneğidir. Duayı eden kişi, cinlerin zararından sakınmak için onlarla iletişime geçmek yerine ilahi kudrete başvurmuştur. İkinci örnekte çöpe kül dökmeye giden kişi, doğaüstü varlıkları rahatsız edip kızdırmamak için onlarla doğrudan iletişime geçmeyi tercih etmiştir. Bunun dışında duada yakarma göze çarparken formel büyüde muhatap olunan varlık, harekete geçmesi için zorlanır. Bir diğer fark ise duanın gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini kestirmenin mümkün olmamasıdır. Formel büyüye başvuran kişiler ise yaptığı büyüsel eylemin kesin olarak gerçekleşeceğine inanırlar.

Bazı büyülerde söz, nesnelere majik gücünü arttırmak için kullanılabilir. Bu nesnelere taklit veya temas ilkesiyle çalıştıkları için formel büyülerle karıştırılmamalıdır. Ayrıca bazı uygulamalarda yalnızca sözlerden yararlanıldığı görülmektedir. Örneğin, sağlıklı bir yaşam sürmesi için çocuklara Kaya, Çelik, Demir gibi isimler verilmektedir. Adlar, insanların bir parçası kabul edildiği için burada gerçekleştirilen büyü, temas ilkesiyle açıklanmalıdır. Formel büyüler ise efsunlu sözleri hedefe temas ettirerek veya bünyedeki majik gücü karşıya aktararak bir etki meydana getirmeyi amaçlamaz. Bu büyülerin asıl hedefi, doğaüstü güçlerle iletişim kurmaktır. Bundan dolayı sözlerin kullanıldığı uygulamalardan yalnızca iletişim amaçlı olanlar formel büyü olarak değerlendirilmelidir.

İşaret büyü, işitme engelliler tarafından uygulanır. Sesleri kullanamadıkları için sözün gücünden yararlanamayan engelliler, bu sorunu bazı işaretlerden faydalanarak çözmektedirler. İşaret büyüünde doğal olarak hiçbir büyüsel söz yer almamaktadır. Tıpkı formel büyüde olduğu gibi burada da doğaüstü güçlerle iletişime geçebileceğini düşünen engelliler, kendi iletişim araçları olan işaretler ile cinleri ve şeytanları harekete geçirebileceklerine inanırlar. Doğaüstü varlıkları göremedikleri için kurulan iletişim tek yönlüdür. Bunun dışında okuma yazma

bilmedikleri için ayetler ile duaları öğrenemeyen bazı işitme engelliler, nazardan korunmak ve nazarı çıkarmak için kendi iletişim yöntemlerinden faydalanırlar.

İşaret büyülerinde sempatik ve allopatik bir durum söz konusu değildir. Yaptıkları işaretlerle bir nesneyi taklit etmek ya da işaretleri bir yere temas ettirmek gibi amaçları olmayan engelliler, doğaüstü varlıkların kendilerini anlayabileceklerini düşünürler. Konya’da işitme engellilerin büyüsel işlemlerde diğer insanlara göre daha güçlü olduklarına inanılır. Bölgedeki inanca göre Tanrı, engelli insanların temel yeteneklerini elinden aldığı için onlara bazı üstünlükler vermiştir. Bu yüzden engelli insanların majik güçleri, normal insanlara göre çok daha fazladır. Buna inanan insanlar, nazarı çıkartması için işitme engellilere başvururlar.

Büyüyü, amacına göre ak, kara ve çift fonksiyonlu olarak sınıflandırabiliriz. Ak büyü, kötü güçleri uzaklaştırma, korunma, başarı elde etme, sağaltma, bereket sağlama ve kismet açma gibi amaçlarla gerçekleştirilir. Kara büyü, toplumun yapısına aykırı olup insanların arasını açan ve canlarına, mallarına kasteden uygulamaları kapsar. Bunun dışında büyüler, ak ve kara olarak sınıflandırılırken genel toplum anlayışı ve ahlaki göz önünde bulundurulmuştur. Topluma ve bireylere fayda sağlayan büyüler ak, kötü niyetli kişilerin çıkarına hizmet edip topluma zarar veren büyüler, kara olarak nitelendirilmiştir. Fakat uygulayıcı ve etkilenen açısından bize göre yeterli bir değerlendirme yapılmamıştır. Birtakım büyüler, aynı anda bir topluma fayda sağlarken diğer topluma zarar verebilmektedir. Faruk Sümer’in İsmail ibn Nasır’dan naklettiği bilgiye göre gayrimüslim Türkler, İslam ordusuyla yaptığı bir savaşta büyüden yararlanıp doğa olayı meydana getirerek İslam ordusuna zarar vermeyi amaçlamışlardır. (Sümer 1953: 2534-2535). Saldırgan bir yapıya sahip olup insanlara zarar verdiği için yukarıdaki olayın kara büyü olarak değerlendirilmesi gerektiği düşünülebilir fakat bu büyü ak ya da kara olarak sınıflandırılırken uygulayıcı ve etkilenen göz önünde bulundurulmalıdır. Uygulayıcı açısından değerlendirildiğinde zayıf vermeden düşmanı alt etmek veya düşmanı zayıflatmak amacıyla yapılan bu büyü, Türk toplumuna (orduya) fayda sağladığı için ak olarak değerlendirilebilir. Etkilenen açısından bakıldığında İslam toplumu (ordu) zarar gördüğü için yapılan büyü kara olarak değerlendirilebilir. Buradan hareketle tek bir toplumu ilgilendiren büyülerde uygulayıcı ve etkilenen açısından bir değerlendirme

yapmak şart değildir. Çünkü bir toplumun ahlaki çerçevesinde büyüün zıtlığı değerlendirilebilir. Fakat uygulama birden fazla toplumu ilgilendiriyorsa karşımıza iki farklı sonucun çıkması muhtemeldir.

Büyüler, amaçlarına göre ak ve kara olarak sınıflandırılmıştır fakat bazı durumlarda bu sınıflandırma yetersiz kalabilmektedir. Çok fazla örneği olmamakla birlikte bazı büyüler, her iki türün özelliklerini barındırdıkları için ak ve kara olarak sınıflandırmak mümkün değildir. Örneğin, erkeklığı bağlanan kişi, kendisine bu uygulamayı yapanın kim olduğunu öğrendikten sonra bir büyücüye gider. Büyücü, müşterisinin erkeklığını bağlayan kişinin adını iki taşa yazar. Mavi mürekkeple kâğıda büyü sözler yazan büyücü, elindeki iki taşı kırar ve büyü kâğıdın içine sardıktan sonra toprağa gömer. Böylece müşterisinin bağlanan erkeklığını çözerken aynı zamanda ona bu büyü yapan kişinin erkeklığını bağlamış olur (GKK). Ayrıca Hititli büyücüler, mum ve koyun etini sağaltacağı kişinin üzerine tutarak “Kim bu adamı kirletirse, o da aynı şekilde parçalansın” derler (Anadol, 2006: 70).

Yukarıda örnek olarak verilen büyüleri, ak veya kara olarak sınıflandırmak mümkün değildir. İlk örnekte büyücü, tek bir uygulama ile hastasını iyileştirirken başkasına zarar vermektedir. Yine Hitit büyüünde hastanın tedavi edilmesinin yanı sıra ona zarar veren kişinin aynı akıbeti yaşaması arzulanmaktadır. Her ne kadar uygulamanın sağaltım dışında bir etkiye sahip olup olmadığı bilinmese de büyü formelinde hedef kişinin cezalandırılması istenilmektedir. Buraya kadarki örnekler, her iki türün özelliklerine sahip olduğu için üçüncü bir büyü türünün varlığına işaret etmektedir. Amaçlarına göre büyü, renkler üzerinden sınıflandırıldığı için bu türüne gri büyü denilebilir fakat biz bu türü *çift fonksiyonlu büyü* olarak nitelendirmeyi öngörüyoruz. Nazarla ilgili uygulamalarda gücünden yararlanan efsunlu sözlerin birbirine benzer olmasına rağmen küçük farklarla ak, kara ve çift fonksiyonlu olarak üçe ayrıldıkları görülmektedir:

1. *Göz değmesin!* 2. *Göze gelesin!* 3. *Göz edeni bulsun veya göz edene dönsün!*

Birinci örnek, yalnızca korunmayı hedeflediği için ak, ikinci örnek yalnızca saldırgan tavır sergilediği için kara büyüdür. Üçüncü örneğe baktığımızda ise nazar

değen kişiye şifa aranırken aynı zamanda nazar değıdiren kişinin aynı şekilde cezalandırılması istenir. Bundan dolayı üçüncü örneğı, çift fonksiyonlu büyü olarak değıerlendirmek gerekmektedir.

4. Büyü ve Din İlişkisi

Araştırmacılar, büyü ve din arasında bir ilişki olabileceğini ileri sürmüşlerdir. Çalışmalar sonucunda büyü ve din ilişkisini açıklamaya çalışan dört önemli kuram ortaya çıkmıştır:

1. *Dinin büyüden çıktığını öne sürenler*: James G. Frazer, K. Th. Preuss, W. Helpach, Ed. Spranger, S. H. Raschow

2. *Büyünün dinden çıktığını öne sürenler*: Allier, Loisy, Huvelin, Durkheim. Alier ve Loisy, büyüün dinin bozulmasıyla ortaya çıktığını söylerler. Huvelin ve Durkheim'a göre ise büyü ferdiyetçiliğın gelişmesiyle ortaya çıkmıştır.

3. *Büyü ve dinin ortak bir kökten çıktığını öne sürenler*: Mauss, Hubert, Lévy-Bruhl.

4. *Büyü ve dinin birbirine indirgenemeyecek kadar zıt olduğunu öne sürenler*: Georges Gurvitch (Köseihal, 1952: 122).

Taylor, büyüü antropolojik açıdan inceleyen ilk araştırmacıdır. Büyüyü psikolojik temellere dayandırarak toplumsal planda ele almıştır. Büyüyü sahte bir bilim olarak değıerlendirmiş, ilkelerin büyü ile olaylar arasında bir sebep-sonuç ilişkisine inandıklarını söylemiştir. Taylor'a göre büyü ve din aynı düşünce sisteminin ayrı parçalarıdır (Tanyu, 1992: 501).

Altın Dal adlı eserinde Taylor'ın görüşlerini geliştiren Frazer, büyüün din ve bilimle ilişkisini incelemiş ve bunları birer tekâmül merhalesi olarak yorumlamıştır. Ona göre bütün dinlerin kaynağı büyüdür. İnsanlar, tabiatı kontrol etme uğraşında büyüün yetersizliğini anladıkları zaman doğayı kontrol edebilme gücüne sahip ruhani varlıklar inancına yönelmişler, bunun sonucunda ortaya din çıkmıştır (Örnek, 2017: 41). Daha eski dönemlerde ortaya çıkmakla birlikte büyü, din ile yan yana görülebilir ve bu iki olgu bazen düşman bazen de müttefik tavırlar sergileyebilir. Ayrıca düşük zekâlıların büyüye, yüksek zekâlıların dine yakın oldukları ileri sürülebilir. (Frazer, 2017: 60-61).

Frazer, dinin büyüden çıktığına dair görüşünü desteklemek için üç sebep öne sürer:

1. Büyü, ilkeleri ve uygulanışı açısından dünyanın her yerinde bir olup evrenseldir. Din ise devirlere ve ülkelere göre değişiklikler göstermektedir. Bu sebeple büyü, en alt ve derin katmanı, din üst ve yüzey katmanı oluşturmaktadır.

2. Büyü tasarımları dine göre daha basit bir yapıdadır. Din, düşüncenin daha karışık ve katıksız hâlidir. Bazı büyü ritüellerindeki başarısızlık dinin doğmasına neden olmuş, din zamanla gücünü arttırarak büyüden daha üstün bir hâle gelmiştir.

3. Din adamlarının aynı zamanda büyücülükle uğraşmaları ve din ayinlerinde buyruk ve yalvarmanın olması dinin büyüden doğduğunu kanıtlamaktadır (Köseihal, 1952: 126).

Preanimistik büyü teorisinin temsilcisi Preuss de dinin büyüden çıktığını savunan teoriye katılmıştır. Preuss, dinsel biçimdeki bütün ilkel belirtilerin kökenini ilkel büyü inancına bağlar (Örnek, 2017: 41).

Frazer'ın görüşüne katılmayan Emile Durkheim, inanç ve törenlerin dinsel yaşamın ilk filizleri olduğunu ileri sürer. Ona göre din, ayrı ve yasak sayılan şeylerle ilişkili olan ve kendisine katılan herkesi birleştiren tutarlı inanç ve eylemler dizgesidir. Gizler, anlaşılamayanlar ve bilinmeyenler dünyası olarak çünkü denilecek ölçüde yenidir. Doğalın yadsınması olarak karşımıza çıkan doğaüstü düşüncesinin meydana gelebilmesi için öncelikle doğal düşüncenin var olması gerekmektedir ki bu durum, ilkel düşüncenin ürünü değildir. Bu ayrıma ulaşılabilmesi için ilk olarak evrendeki olayların belli yasalar içerisinde birbirleriyle bağlantılı olduğu düşüncesinin gelişmiş olması gerekir. Bu duruma bağlı olarak insanların sesle ya da el kol hareketleriyle nesnelere kontrol altına alma durumu, ilkel insanlara şaşırtıcı gelmemekle birlikte çeşitli jest ve araçlarla harekete geçirilen güçler de gizemli görülmemektedir.

Büyü ve dinin birbirine yakın olmasını sağlayan ortak unsurları bulunmaktadır. Durkheim'a göre bu ortak unsurlar şunlardır:

1. Her iki olguda inanç ve törenlerden oluşmaktadır. Dinde olduğu gibi büyüün bünyesinde de kendine özgü törenler, kurbanlar, şarkılar, dualar, oyunlar ve kutsal suyla arıtma vardır.

2. Büyünükiler daha ilkel olmakla birlikte her ikisinde de söylence ve dogma yer alır.

3. Büyü ve dinin başvurdukları güçler ve varlıklar ortaktır: Ruhlar, şeytanlar ve tanrılar.

Durkheim'a göre din ve büyüün ortak unsurlara sahip olması, onların kesin çizgilerle birbirinden ayıramayacağı anlamına gelmez. İki olguyu birbirinden belirgin şekilde ayıran unsurlar bulunmaktadır:

1. Din, büyüye karşı tiksinti duygusuna sahiptir ve büyü törenini her zaman yasaklayıp günah kabul etmese de ona kötü gözle bakmıştır. Büyü, dine düşman olup kutsal kabul edilen şeylere saygısızlık yapmaktan zevk alır ve dinî uygulamaların tersini yapar.

2. Din, bütün topluluğu kapsadığı için onun birliğini ve bireylerin birbirlerine olan bağlılığını sağlar. Tapınaklar, bu birlikteliğin somut birer göstergesidir. Büyü, içerisinde bir ölçüye kadar genellik barındırsa da kendisine başvuran insanları birbirine bağlamak gibi bir amacı yoktur. Bu nedenle büyüün tapınakları değil müşterileri vardır.

3. Bazı büyücülerin dernekler kurup toplu bir şekilde ayinler düzenledikleri görülse de bu durum zorunluluk teşkil etmez. Büyücü, genellikle toplumdaki kaçıp yalnız çalışır ve uygulamaları bireyseldir. Dinî törenler ise büyüün aksine topluluklarca gerçekleştirilir (Durkheim, 2018: 49-76).

Büyüye inanın psikolojik nedenlerini inceleyen ve Durkheim'a kısmen katılan Malinowski, büyüü dinin karşıtı olarak görür ve bireyin psikolojik ihtiyaçlarıyla ilişkilendirir. Ona göre büyü, insanların bilgi ve gücünün yetersiz kaldığı yerde güven, teknolojisiz zayıf toplumlarda ise bir ümit kaynağıdır (Tanyu, 1992: 501-502).

Malinowski'ye göre büyü, soyut bir evrensel güç tasarımıyla doğup somut durumlara uygulanmamış, güncel durumların içinde kendiliğinden ortaya çıkmıştır.

“Kendi özel durumunun ve bunun heyecansal geriliminden doğan” büyü, insanlığın kendiliğinden buluşuna ve tepkisine dayanır Büyüyü dinin karşıtı olarak değerlendiren Malinowski’ye göre büyüün dinden ayrılan yönleri şunlardır:

1. Büyü, manevi alan içerisinde yalnızca bir amaca ulaşmak için uygulanan araçtır. Din, bizzat yerine getirilmesi gereken bir hedef ve kendi içine kapalı bir eylemdir.

2. Büyünün pratik kullanılışı, sınırlı olup çerçevesi belli bir yöntemeye dayanır. Bu yöntemde tılsım, ayin ve uygulayıcının durumu sıradan bir üçlü oluşturur. Din, karmaşık görünüm ve amaçlarıyla basit bir yapıda değildir. Birliği ne eylem biçimlerinde ne de içerik düzgünlüğünde görülür. Din, önce yerine getirdiği işlevde inancın ve ritüellerinin değerinde görülür.

3. Büyü, saf pratik doğasından dolayı son derece basittir. Eğer belli araçlar vasıtasıyla etkileri sağlanabiliyorsa insanın gücünün onaylanması anlamına gelir. Dinde büyüün aksine tümüyle doğaüstü bir inanç dünyası bulunmaktadır.

4. Bir sanat olarak büyü, belli kişilerin kullanımına sunulmuştur. Kuşaktan kuşağa haleflik ile aktarılan büyü, yalnızca uzmanların elinde kalmıştır. Din, büyüden farklı olarak herkesin işi olup insanlar arasında eşit ve aktif paylaşılır. Dinde görülen tek uzmanlık olarak eski spiritüalist medyumluk vardır.

5. Dinde iyi ve kötü arasındaki zıtlık fazla değilken büyü de bu karşıtlık fazladır.

Malinowski, birbirinden ayrılan özelliklerine değindikten sonra büyü ve dinin benzer yönleri hakkında şunları söylemiştir:

1. Gerek din gerekse büyü, yalnızca belli bir doktrin, felsefe ve bir anlayışın entelektüel çekirdeğini temsil etmenin yanında özel bir davranış biçimini ve akla, duyguya, iradeye eşit şekilde dayanan bir tutumu da temsil eder.

2. Büyü ve din, hem sosyolojik bir fenomen hem de kişisel bir deneyimdir.

3. Her ikisi de heyecansal gerilim durumlarında ortaya çıkar ve bu durumlarda etkilidir.

4. Büyü ve din, doğaüstünün alanına ritüeller ve inanç yoluyla girer. Bunun dışında hem büyü hem de din, başka deneysel yolla çıkış yolu olmadığına çaresizlikten kurtulmayı sağlar.

5. Büyü ve din, yalnızca mitolojik geleneğe dayanır ve olağanüstü güçlerin açıklandığı bir mucize ortamında var olur.

6. Her ikisi de eylemlerini diğer eylemlerden ayıran tabu ve kurallarla çevrilidir. (Malinowski, 1990: 14-78).

Mauss, büyü ve din arasındaki bağlantıyı ayinler üzerinden değerlendirmektedir. Frazer'in büyü ayinlerinin sempatik özelliklerinden dolayı diğer ayinlerden ayrıldığı görüşünü yetersiz bulmaktadır. Sempatinin yalnızca büyüye özgü olmadığını, din ayinlerinde de sempatik özelliklerin görülebildiğini söylemektedir. Sukkot Bayramı'nda papazın kollarını yukarı kaldırıp sunağın üzerine su serpmesi, sempatik bir dinî ayindir. Bunun dışında zorlayıcı veya uzlaştırıcı nitelikte olmanın din ve büyüü birbirinden ayırmak için bir ölçüt olamayacağını belirten Mauss, eski dinlerde tanrının biçim ve yöntem hatası olmaksızın tamamlanan bir ayine katılma zorunluluğundan bahsederek büyüde yer alan zorlayıcı etkinin dinde de var olduğunu ileri sürer. Bütün büyü ayinlerinin doğrudan etkiye sahip olduğu söylenemediği gibi ayinlerle zorlanan tanrı, şeytan ve ruhlar her zaman büyücünün emirlerini dinlemezler (Mauss, 2013: 72-73).

Gurvitch'e göre büyü ve din, aynı dönemde ortaya çıkan ve birbirine indirgenmesi mümkün olmayan kurumlardır. Bundan dolayı din ve büyüü birbirinin kaynağı olarak görmek doğru değildir. İçkin doğaüstüne dayanan büyüün temelinde dünyaya hükmetme isteği, aşkın doğaüstüne dayanan dinin temelinde ise bunalım ve esenliğe kavuşma isteği bulunur. Din ve büyüdeki unsurların birbirine geçmiş olmaları, iki kurumun ortak köke dayandığını göstermez. Unsurların birbirine geçmesinin nedeni, büyü ve dinin mücadele içindeyken aynı zamanda birbirinden faydalanmasıdır (Kösemihal, 1952: 128).

Büyü ve dinin birbirine paralel olarak ortaya çıktığı görüşünü benimseyen Bergson'a göre dinin zıt olarak statik ve dinamik yönü vardır. Statik din, içgüdüye dayanan kapalı cemiyetleri, dinamik din, mistik sezgiye dayanan açık cemiyetleri temsil eder. Aralarında herhangi bir bağ bulunmayan bu iki türden statik olanı, büyüyle karşılaştırılabilir. Statik din, zekânın yıkıcı gücüne karşı doğanın koruyucu bir tepkisidir. Bergson'a göre büyüün teselli edici bir göreve sahip olması, onu statik dinle birleştirmektedir. Yalnızca büyüye ait olan mananın dinle hiçbir ilişkisi

bulunmamaktadır. Çünkü din, gittikçe büyüyen ve kişileşen tanrılar yaratırken büyü, maddesel dünyaya yayılmış doğaüstü varlıklara başvurmaktadır. (Bergson, 2017: 104-152).

Dinin büyüden farklı olduğu görüşünü savunan Rivers, büyüün insanüstü güçler üzerinde hâkim olmayı amaç edinirken dinin yalvarış ve tövbe ayinleriyle aranan yüksek bir gücün müdahalesini hedeflediğini söylemektedir. Buna göre büyü ve din, çevresini etkilemek için kullandığı güçler ve bu güçlere karşı takındığı tavırlar açısından ayrılır. Bir diğer ayırım ise dini uygulamalarda, insanın kendi gücünden daha büyük bir gücün var olduğuna inanmasıdır (Rivers, 2004: 12-13).

Kramer ve Maier, Mezopotamya'da din, büyü ve tıbbın birbirinden ayırt edilemeyecek kadar iç içe geçtiğini söylemektedirler. İçerisinde öykü ve konuşmaların da yer aldığı Marduk/Ea adlı büyü metinlerinin din ile bağlantısı o kadar güçlüdür ki birini diğerinden ayırmaya kalktığımızda metnin bütünselliği bozulmaktadır. (Kramer ve Maier, 2000: 219-222).

Tanyu, *İslam Ansiklopedisi*'nde büyü ve din arasındaki farklılıklar üzerinde duran bilgilerin görüşlerine yer vermiştir:

1. Din ve büyüün başvurduğu güçler farklıdır. Din her şeye gücü yeten bir varlığa, büyü ise doğada var olan bir güce yönelir.
2. Dinin aynı inanca sahip kişilerden oluşan bir topluluğu varken büyüün yalnızca müşterisi vardır.
3. Din, günah anlayışına yer verirken büyüde günah anlayışı yoktur.
4. Dinde açıklık esasken büyüde gizlilik ve kapalılık esastır.
5. Dinde kayıtsız, şartsız itaat ve bağlanma duygusu vardır, büyüde fani çıkarlar söz konusudur.
6. Dindeki dua, ahlak, ibadet, dayanışma gibi unsurlar büyüde yoktur. Büyüde maddi araçlar ve katı kurallar olduğundan insanları manevi yönden doyurmak mümkün değildir.
7. Büyü, Tanrı veya tanrıların yapabildiklerinden daha fazlasını yapmayı ya da tanrıları zorlayarak istediklerini yaptırmayı amaç edinir. Büyü, çıkar elde etmeyi

hedeflediği için dinin kutsallığını istismar edebilir. Din ise Tanrı'nın gazabından kaçınmayı, hoşnutluğunu kazanmayı amaçlar.

8. Din, hem toplumsal hem de bireysel amaçlara yöneliktir. Büyü ise yalnızca bireysel amaçlara hizmet eder.

9. Dinî uygulamalarda devamlılık esasken büyü törenleri, kişinin bilgisi ve imkânları tükendiğinde ya da amacına ulaştığında sona erer (Tanyu, 1992: 502).

Örnek, yabancı bilginlerden yararlanarak din ile büyüün benzer ve ayrılan yönlerine değinmiştir. Ona göre din ve büyüün benzer yönleri şunlardır:

1. Her iki olgu da doğaüstü alanda yer alır.
2. Büyü ve din doğaüstü alanda iş görür.
3. Büyücü ve din adamı, belli bir amaç güder.
4. Her ikisi de bütünüyle mitolojik geleneğe dayanırlar.
5. Hem büyü hem de din, tabu ve kurallarla çevrilidir.

Örnek'e göre din ve büyüün ayrıldığı noktalar ise şu şekilde özetlenebilir:

1. Büyü, tanrılar üzerinde zorlayıcı bir etkiye sahip olmayı amaçlarken din, tanrıları memnun etmeyi hedefler.

2. Büyü, amaca ulaşmak için araç görevi görürken din, bizzat ulaşılacak istenilen amaçtır.

3. Büyünün basit ve sınırlı bir tekniği vardır. Karmaşık yönleri olan dinin basit bir tekniği yoktur.

4. Dinin kurallarını bozmak günahken büyüün bozulmasında günah işlenmiş sayılmaz.

5. Dinde boyun eğme ve bağlanma vardır. Büyüde ise özerklik ve kontrol etme görülür.

6. Din herkese açıkken büyü kapalıdır.

7. Dinde yalvarma söz konusudur, büyüde zorlama ön plandadır.

8. Büyü amacına ulaşmak için dine başvurmaktan çekinmezken din, büyüye başvurmayı reddeder.

9. Büyü, uzman yetiştirme eğilimindedir, din ise rahip ve önderlere rağmen herkese açıktır.

10. Büyünün cemaati yokken din için cemaat oldukça önemlidir (Örnek, 2017: 42-43).

Büyü ve sanat ilişkisini değerlendiren Ferit Edgü'ye göre büyü, insanın evrenle karşılıklı konuşmasından meydana gelmiş olup yazgıyı değiştirmek, olayları durdurup yok etmek gibi amaçlara sahiptir. Büyü ile dinin kökeni ve eskiliği üzerine yapılan tartışmalara Edgü de katılmış, büyüün tarihinin dinlerin tarihinden çok daha eski olduğunu ileri sürmüştür. Ona göre insanlar, tanrıları yaratmadan binlerce yıl önce yaşama içgüdüleriyle büyüleri yaratmışlardır. Tek tanrılı dinler, insanların dogmalara karşı çıkmalarına, alternatif inançlara yönelmelerine neden olduğu için büyüye karşı çıkmıştır. Sanat ise zamanla büyüün taşıyıcısı hâline gelmiştir çünkü bir zamanların büyücüsü olan simyacı, zamanla şair, ressam ve filozofa dönüşmüştür (Edgü, 2003: 6).

Temel prensipleri bakımından benzer ve ayrılan yönleri incelenen din ile büyüün uygulamalarda da benzer ve ayrılan yönleri sahip oldukları söylenebilir. Daha önceki çalışmalardan da faydalanılarak büyüsel ve dinî uygulamaların benzer yönleri hakkında şunları söyleyebiliriz:

1. Her ikisinde de uygulamalar, topluluk hâlinde veya bireysel olarak gerçekleştirilebilir.

2. Hem dinde hem de büyüde sempatik uygulamalar, görülebilir. Hz. Musa'nın yere attığı asanın yılanı dönüşmesi ve Hz. Yusuf'un şifa veren gömleği, dinde yer alan sempatik uygulamalara örnek olarak gösterilebilir.

3. Din ve büyüde bazı uygulamalar gizli, bazıları ise açıktır. Dini uygulamalar, genelde açık olmakla birlikte İslamiyet'te teheccüd namazı ve sadaka gibi ibadetlerde gizlilik esastır. Büyü, genellikle toplum ve birey yararına kullanıldığında açık, kötü amaçlar ve bireysel çıkarlar için kullanıldığında gizlidir.

4. Her ikisinde de birtakım ritüellerin yerine getirilmesi gerekebilir fakat bu, her büyüsel ve dinî uygulamada ritüellerin zorunlu olduğu anlamına gelmemektedir.

5. Din ve büyüde topluluk hâlinde gerçekleştirilen ritüellerin bir yöneticisi bulunur. Bazı din adamları, büyüyle uğraştıkları için hem ibadet sırasında hem de büyü uygulamasında yönetici olabilirler. Bunun dışında bireysel olarak gerçekleştirilen uygulamalarda yöneticiye ihtiyaç duyulmamaktadır.

6. Bazı uygulamalarda büyü ve din, mekân kısıtlılığı getirebilir. İslamiyet'te hac ibadetinin yalnızca belirlenen bir mekânda yapılabilmesi ve bazı büyü uygulamalarının açık ya da kapalı mekânı zorunlu kılması, bu duruma örnek olarak gösterilebilir.

7. Zaman, din ve büyü uygulamalarının önemli bir parçasıdır. İbadetler, - istisna ibadetlerin dışında- dinin belirlediği saat, gün ve aylarda yerine getirilir. Büyüde ise zamandan çok ihtiyaç ön plandadır fakat bazı büyülerin etkili olabilmesi için belirli bir gün ya da saatte yapılmaları gerekmektedir.

8. Hem büyü hem de din, uygulama sırasında cinsiyet ayrımını gözetir. Bazı dini ve büyüsel uygulamaların yalnızca kadınlar veya erkekler tarafından yapılabilmesi, dinde kadın ve erkeğin aynı ibadeti farklı şekillerde yerine getirmesi uygulama sırasında gözetilen cinsiyet ayrımını gözler önüne sermektedir.

Büyü ve din uygulamaları arasında görülen ayrımlar ise şu şekilde sıralanabilir:

1. Din uygulamalarında -gönüllülük esasına dayanan ibadetler hariç- zorunluluk duygusu vardır. Uygulamalar yerine getirilmezse cezalandırılma korkusu hissedilir. Büyü ise cezalandırma gibi bir özelliğe sahip değildir. Büyüde zorunluluk olmamakla birlikte istek ve hırs ön plandadır.

2. Dini uygulamalar, hac ibadeti gibi ibadetler dışında bireylerin -muafiyet hakkı tanınan durumlar hariç- ölümüne kadar devam eder. Büyüde ise birey, amacına ulaştığı takdirde uygulamayı terk eder.

3. Din, yalnızca kendi belirlediği ve doğru kabul ettiği uygulamalara izin verir. Dinin bireylerden istediği ibadetler dışındaki bütün uygulamalar, dinin oluşumundan sonra ortaya çıkmıştır. Büyü ise uygulamalarında doğru ya da yanlış davranışı gözetmez. Bunun dışında farklı kurumlara ait uygulamaları bünyesine dâhil etmekten çekinmeyip amaca ulaştıran her şeyden faydalanır.

4. Bireyler, ibadetleri yerine getirirlerken yalnızca dünyevi istekleri değil ahireti de göz önünde bulundururlar. Büyü uygulamalarında ise ahiret çabası görülmez. Büyüsel uygulamalar, dünyevi amaçlar için gerçekleştirilir.

5. Dinî ibadetler arasında iyi ve kötü ayrımı bulunmamaktadır. Din, kendi uygulamalarını her zaman iyi kabul etmektedir. Büyü uygulamaları ise iyi ve kötü olarak sınıflandırılabilir.

6. Bazı törenlerde tanrıları zorlayıcı uygulamalar yer almasına karşın dinî ibadetlerin temelinde acizlik, yakarma ve sığınma duygusu yatmaktadır. Yakarma ve acizlik duygularını barındıran uygulamaların da yer aldığı büyü ise daha çok doğüstü güçleri zorlama ve kontrol etme yoluna başvurur.

7. Büyüdeki uygulamalar, aynı zamanda bir karşı uygulamaya sahiptir. Bir büyü, başka büyülerle ya da büyüsel olmayan farklı işlemlerle etkisiz hâle getirilebilir. Dinî ibadetler ise bir karşı uygulamaya sahip değildir. Bu nedenle bir ibadet, başka bir ibadetle etkisiz hâle getirilemez.

8. Bir öğretiye sahip olan dinî uygulamalarda insanlar, eğitim aldıktan sonra din adamı olabilir fakat uzmanlık gerektiren büyülerde belirleyici olan faktör, öğreti değil manadır. Majik güçlere sahip olmayan insanlar, büyüsel uygulamalar hakkında her şeyi bilseler de uzmanlık gerektiren büyüleri gerçekleştiremezler.

Dünya üzerindeki büyü uygulamalarının ve dinlerin kesin bir sayısını vermek, çeşitlerini belirlemek mümkün değildir. Her dinin ayrı bir yönü ve her büyü uygulamasının farklı bir türü bulunmaktadır. Büyü ve din ilişkisini inceleyen bilginler, dünya üzerinde yer alan bütün dinleri ve büyüleri değerlendirme imkânına sahip olmadıkları için çalışmalarında belli dinleri ve büyü uygulamalarını göz önüne almışlardır. Bu nedenle din ile büyüün ayrılan ve benzer yönlerini kesin olarak belirlemek oldukça zordur. İlkeller üzerine çalışmalar yapan Malinowski'ye göre hem büyü hem de din, mitolojiye dayanmaktadır (Malinowski, 1990: 76). Fakat burada büyü ile kıyaslanan din, yalnızca ilkellerin inandığı din olup dünyadaki bütün dinleri temsil etmemektedir. Nitekim Freyer, *Din Sosyolojisi* adlı eserinde çok tanrılı dinlerde dinsel tasarımların mite, yüksek dinlerde (Yahudilik, Budizm, Hristiyanlık, İslamiyet vb.) ise öğretiye dayandığını söylemektedir (Freyer, 2016: 56). Aynı şekilde dinin büyüye karşı olduğunu ve büyüden faydalanmadığını söylemek de mümkün değildir. Semavi veya yüksek olarak anılan dinlerin büyüü yasaklaması, yeryüzündeki bütün inançların büyüye karşı olduğunu göstermemektedir.

5. Büyü ve Bilim İlişkisi

Büyü üzerine yapılan tartışmalardan biri de bilimle olan ilişkisidir. Büyü ve bilim ilişkisi hakkındaki görüşler üç başlık altında değerlendirilebilir:

1. *Bilim, büyüden doğmuştur* (Frazer).
2. *Teknik, büyüden doğmuştur* (Mauss, Malinowski, Pritchard).
3. *Büyü, bilim ve tekniğe engel olmuştur* (Bergson).

Büyüyü bilimsel görüşle değerlendiren ilk araştırmacılar, Grimm kardeşler ile İngiliz antropoloji okulunun temsilcileri Tylor, Frazer, Alfred Lyall, Jevons, Lang, Oldenberg gibi isimlerdir. Büyüyü ilkel bir verim olarak değerlendiren Frazer'a göre büyüünün mistik bir yönü yoktur ve tamamen aklidir. Bilimin gelişmesinde önemli katkısı bulunan büyüünün temelinde doğada zorunlu olarak ve değişmeden birbirlerini izlemeleri ilkesi yatmaktadır. Modern bilimde olduğu gibi büyüde de benzer nedenlerin benzer sonuçlar doğuracağına inanılmaktadır. Bundan dolayı büyü ve bilim, doğanın mekanik bir düzene bağlı olduğunu ve bireylerin keyif ve arzularına boyun eğmeyeceğini kabul eder (Kösemeihal, 1952: 123-125).

Malinowski, Frazer'in görüşünü destekleyerek büyüünün yalancı bilim olarak nitelendirilebileceğini söylemektedir. Ona göre büyü, her zaman insani eğilimlerle, gereksinimlerle ve etkinliklerle sıkı bağlantısı olan bir hedefe sahip olması nedeniyle bilimle akrabadır. Hem büyü hem de bilim, özel bir teknik geliştirir. Yapılan büyüünün etkisinin karşı büyüyle yok edilebilmesi ve akla karanın niceliksel eş değerliliğinin bir pratik sanat ya da ustalıkla sağlanabilmesi, büyüünün bilimle benzer özellikler taşıdığını göstermektedir. Büyü ve bilim, benzer özellikler taşısa da birbirinden ayrılan yönleri sahiptir. Bilim, günlük yaşamın normal deneyimini temel alıp doğayla giriştiği mücadelede bir deneyime, gözleme dayanır ve akılla belirlenir. Büyü ise özel duygu deneyimlerini esas alır ve büyüde insan, doğayı değil kendisini gözlemler. Büyüde insanlar, aklın yardımıyla gerçeği bulamazlar, heyecanın insan organizması üzerindeki etkisinden hareketle kendilerini keşfederler. Bilim; deneyim, çaba ve aklın geçerliliğine inanırken büyü, umudun boşa gitmeyeceğine ve istediğin yanılmayacağına inanır. Bilimin teorilerini mantık belirlerken büyüünün teorilerini istekler altında oluşan düşünceler zinciri belirler. Bilim, maddi alanı kurar, büyü ise

gelenek, mit ve tabularla çevrili olan manevi alanın yarısını oluşturur (Malinowski, 1990: 75-76).

Gurvitch'e göre büyü ve bilim birbirinden farklı görüşlerden ortaya çıkan ürünlerdir. Bilim ve felsefenin temelinde çıkarsız şaşkınlık varken büyüünün temelini dünyaya egemen olma arzusu oluşturmaktadır. Bu nedenle bilim ve büyüünün ortak bir köke sahip olduklarını söylemek mümkün değildir. Bununla birlikte teknik bilginin büyüden çıktığı inkâr edilemez. Zamanla büyüdeki bilinmeyen güçler korkusu ortadan kalkıp içkin doğaüstü inancı yıkılınca teknik bilgi, büyüünün yerine geçmiştir. Teknik ihtiyaçları doğrultusunda büyü, ilerleyen zamanlarda yerini bilime bırakmıştır (Kösemihal, 1952: 145-146).

Goldenweiser, büyü ve bilim arasında birtakım benzerliklerin bulunduğunu kabul etmekle birlikte iki disiplin arasındaki farklılıklar üzerinde durmuştur. Büyüde başarısızlık yaşanıldığı takdirde ona olan inanç sarsılmaz ve başka bir büyüye başvurulur fakat bilim insanının amacı gerçek ve doğruyu bulmaktır. Lehmann'a göre bilim bir sisteme göre düzenlenmiş, doğruluğu belgelenebilen bir bilgiler bütünüdür. Bilimin pratikteki kullanımına ise teknik denilmektedir. Büyü, doğru temel ve gözlemlere dayanmayıp başarısızlığın sebebini başka etkilerde ya da farklı büyü tarzlarında aramaktadır. Kesin çizgilerle bilimden ayrılmasına rağmen büyüünün günümüz teknolojisinin oluşmasına katkı sağladığı kabul edilmektedir (Tanyu, 1992: 502).

Büyünün bilimin gelişmesine engel olduğunu söyleyen Bergson'a göre bilim, engelleri aşmak için çabaya ihtiyaç duyarken büyü, toplumu ve bireyi tembelleğe sürüklemiştir. Buna göre büyü, bilimin doğmasına katkı sağlamadığı gibi gelişmesine de engel olmuştur (Bergson, 2017: 143-152).

Günümüzde bilimin büyüü olumsuz etkilediği, bilimin gelişmesiyle insanların büyüden uzaklaştığı görülmektedir fakat geçmişte büyüünün bilime önemli katkıları olmuştur. Büyünün teknikle birlikte uygulanması ve materyallerin büyüsel uygulamalarda farklı nesnelere dönüştürülmeye çalışılması, tekniğin ve kimyanın gelişmesini desteklemiştir. Bunun yanı sıra büyü, olayların nedeninin yanlış kavranmasına neden olduğu için bilimi geriletici özelliklere de sahiptir.

6. Tarihte Büyü

6.1 Çeşitli Din ve Kültürlerde Büyü

Büyüsel törenlere önem veren Mezopotamya ve Mısır medeniyetinden kalma metinler, o döneme ait sihirli tılsımlar ile çeşitli büyü formülleri hakkında önemli bilgiler vermektedir. Milattan sonra I-IV. yüzyıllara ait Mısır ve Yunan papirüsleri üzerinde insanlar ve hayvanlarla ilgili büyü formülleri, büyüün tutması için gereken temizlik yöntemleri ve büyü törenleri hakkında bilgiler bulunmaktadır. Mezopotamya bölgesinde rahipler, aynı zamanda büyüsel törenleri yönetmektedirler. Akad, Asur ve Babil gibi medeniyetlerde kötü cinlerden korunmak için çeşitli muskalar kullanılmaktadır. Bunun dışında, Babil uygarlığında toplum hayatı, büyü üzerine kuruludur: Sanat, ticaret, savaş, din ve av gibi faaliyetler, büyüyle iç içedir (Tanyu, 1992: 503).

Sümerlerde görülen büyüsel uygulamalar, bedene yerleşen cinleri çıkarmak, kötülükleri bedenden alıp başka nesnelere aktarmak, düşmana zarar vermek ve saldırıları savuşturmak gibi amaçlara hizmet etmektedir. *Büyücünün Külliyatı* gibi eserler meydana getiren Sümerlerde büyüler, tanrılarla birlikte anılmaktadır. Örneğin, tanrı Enki'nin en büyük yeteneklerinden biri, ruhları kontrol eden büyüsel sözcük ve törenleri bilmesidir. Bu durum, Sümer uygarlığında büyüye olan inanç ve güvenin ne boyutta olduğunu göstermesi bakımından oldukça dikkat çekicidir. Zamanın etkisiyle Sümer medeniyetinde birçok unsur etkisini kaybederken büyüün etkisi, MÖ 1 ve 2. yüzyıllarda iyice artmıştır. Enki'nin kenti, zamanla politik etkisini başka kentlere kaptırmış olsa da ezoterik Enki, gücünü korumaya devam etmiştir (Kramer ve Maier, 2000: 218-269).

Babil medeniyetinde büyüler, tanrılar üzerinde oldukça etkilidir. Her yıl bahar şenliklerinde üç önemli tören düzenlenmektedir. Baş tanrı Marduk ve Kaosun ejderhası arasında gerçekleşen mücadeleyi anlatan gösteri sergilenir ve bu mücadeleyi kaybeden Marduk ölür. Törenin son aşamasında büyüsel uygulamalarla Marduk, diriltilir ve ejderhayı yenerek zafer kazanır. İkinci törende Marduk'un tüm unvanları kaldırılır ve heykeli rahibin önüne getirilir. Rahip, heykele tokat atarak heykelden gözyaşı gelmesini bekler. Eğer gözyaşı gelirse o senenin bereketli

gececeğine inanılır. Son aşamaya gelindiğinde tanrı rolündeki kral ile tanrıça rolündeki üst düzey rahibe, kutsal evlilik yaparak ilişkiye girerler (Crow, 2006: 83).

Dünyada en çok tılsım ve nazarlığın kullanıldığı Babil uygarlığında nazarlıkların etkili olabilmesi için majik bir yöntemle görevlendirilmeleri veya bir rahip tarafından kutsanmaları gerekmektedir. Babil halkının kullandığı tılsımlar, diğer uygarlıklarda görülen tılsımlardan farklı olup heykel şeklinde hazırlanmaktadır (Crow, 2006: 83-84).

Bilgelikle eş tutulan Mısır büyüleri, araştırmacıların ilgisini çekmiştir. Mısır büyülerine olan ilgi ve hayranlığın sebeplerinden biri, çok köklü olmasıdır. Mısır büyü geleneği, Hz. Musa ile büyücülerin mücadelesinden çok daha öncesine dayanmaktadır. Cenaze törenleri ve mumyalama işlemlerinde görülen temel unsurlardan biri de büyüsel uygulamalardır. Öteki dünyada yaşayabilmek için bedenini iyi korunması gerektiğine inanan Mısırlılar, mumyalama sırasında büyüsel törenler gerçekleştirmişlerdir. Bedeni korumak ve mumyalanmış kişiyi yeniden diriltmek için sihirli formüller, heykelcikler ve muskalar, bedenle birlikte gömülmüş, dirilme sırasında ihtiyaç duyulan iç organlar, kutsal kavanozlara yerleştirilmiştir. (Burton ve Grandy, 2005: 17-37). Mumyalama işleminde koruyucu muskaların yanı sıra beden parçalarını temsil eden nesnelere de kullanılması, Mısır kültüründe temas ve taklit büyüünün bir arada kullanıldığını göstermektedir.

Yahudilerin kutsal kitabında büyü için kullanılan en yaygın kelime, *kshp* kökünden gelmektedir. Akad dilinde bu kök, kara büyüye işaret ederken İbranicede kara ve ak büyü ayrımı net değildir fakat *mekhaşefah* kelimesinin özel olarak kara büyü için kullanıldığı söylenebilir. İbranicede büyü ve büyücülükle ilgili kullanılan kelimeler şu şekildedir: Aşaf (büyücü), mekhaşefim (büyücüler, efsuncular), hover veya hever (muskacı, tılsımcı), lahaş (tılsım), meonen (falcı), kosem kesamim (müneccim), menaheş (kâhin). Yahudi kutsal kitabında üç tür büyücü tipi anlatılmaktadır. Bunlardan ilki, gelecekte haber veren falcı, müneccim ve kâhindir. İkinci tip büyücüler, doğrudan büyüyle uğraşan ve tılsım ile insanları bağlayan büyücü ve efsunculardır. Son büyücü grubunda cincilik ve bakıcılık yapan, ölü ruhlarından bilgi alıp kehanette bulunan büyücü-kâhinlerdir. Hinduizm'de büyüsel uygulamalar, oldukça geniş yer tutmaktadır. Veda metinlerinde büyüsel

uygulamalarla diğere uygulamaları ayırmak oldukça zordur. İlerleyen dönemlerde büyüyle ilgili törenler artmış, hastalar büyüye başvurularak tedavi edilmiştir. Hastalıktan kurtulmak isteyen herkes, adak adayıp yarı büyüsel törenler düzenlemiştir. Eski İran döneminde de büyü ve dinin karıştırıldığı görülmektedir. Zerdüştinin büyüsel uygulamalar ve batıl inançlarla mücadele etmesine rağmen halk, zamanla oluşan dinî yapının içerisinde büyüsel uygulamalara da yer vermiştir. Böylece Müslümanların Mecûsî olarak andıkları dinî sentezin oluşmasına zemin yaratmıştır. Sentezin etkisiyle Zerdüştinancında yer alan kurban töreni, büyü törenine dönüşürken dualar, zamanla efsun hâlini almıştır. Bu dönemde hastalıklardan ve kötü varlıklardan korunmak için efsunlara başvurulmuş, büyüsel törenler icra edilmiştir. Günümüzde Mecûsî inancını devam ettiren insanlar, büyüsel törenler düzenlemeye devam etmektedirler. (Tanyu, 1992: 503-505).

Çin kültüründe büyü o kadar etkili olmuştur ki bazı insanlar, Türklere özgü büyüsel uygulamalara ilgi göstermişlerdir. Kaynaklar, Fan Fu-jen şehrini koruyan generalin ailesinin Hunlara özgü büyücülük yöntemlerini çok iyi bildiklerini aktarmaktadır. Ayrıca MÖ 1. yüzyılda Çin’de büyüün devlet tarafından yasaklandığını, büyücülerin aileleriyle birlikte hapis cezası aldığını yine Çin kaynaklarından öğrenmekteyiz (Onat vd. 2015: 39, 118).

Hititler, büyüü günah çıkarmak için kullanmışlardır. Günah çıkartılacak kişinin üzerine siyah elbise giydirilir, kulağı siyah yünle tıkanır. Büyüsel işlemlerin ardından yaşlı bir kadın, kulaktan yünü çıkarır ve giyilen elbiseyi baştan aşağı yırtarak çıkarır. Çıkarılan elbise, “Günahı ondan alıyorum” denilerek nehre fırlatır ve böylece kişilerin günahlardan arındıklarına inanılır. Kötü büyüleri ortadan kaldırmak için Hititli büyücü kadınlar, bir mum ve koyun etini kurtaracağı kişinin üzerine tutarak “Kim bu adamı kirletirse, o da aynı şekilde parçalansın” derler. Bu sayede büyülenmiş kişilerin iyileşeceklerine inanılır. Hitit yasalarının 170. maddesine göre büyücülüğün cezası ölüm olup aile arasında büyü yapanların yakalanıp mahkemeye çıkarılması gerekmektedir (Anadol, 2006: 69-70).

Atinalı filozof Platon, cinlerin tanrılarla insanlar arasında elçilik yaptığını, tanrılarının mesajlarını getirdikleri gibi insanların mesajlarını da tanrılara ilettiklerini ileri sürer. Bundan dolayı tüm dualar, büyüler ve sihirli yakarışlar cinler tarafından

tanrıya iletilmektedir. Sokrates, ilahi bir işaret olan ve çocukluğundan beri içinde bulunan bir cine sahip olduğuna inanmıştır. Kendisini zorlamayan ve zararlı eylemlerden uzak tutan cin, yapacağı her işte Sokrates'e yol göstermektedir. Platon, Sokrates'i kötü eylemlerden uzak tuttuğu için cinlerin kötü varlıklar olmadığını söylese de Yunan halkı, zarar veren kötü cinlerin varlığına inanmaya devam etmiştir. Zarar vermek için düşmanı taklit eden bebekler yapılmış, rakipleri zayıflatmak için cinlere başvurulmuştur. Yunan büyücülerin en büyük hayali ise pnouthis büyüsüdür. Bu büyünün amacı, kişiye özel yardımcı bir cin edinmektir (Burton ve Grandy, 2005: 162-165).

Bizans medeniyetinde kötülüklerin şeytan ve cinler yüzünden meydana geldiğine inanılmıştır. Doğaüstü varlıkların dışında kötülüğe neden olan diğer bir varlık ise nazara sebep olan insanlardır. İnançları gereği Bizans halkı, büyüsel uygulamalarda Hristiyanlığı simgeleyen nesnelere zararlanmışlardır. Mülklerini korumak için evlerine ve kiliselerine bronz çanlar asan insanlar, kendilerini korumak için ise boyunlarında taşıyabilecekleri küçük haçlar hazırlamışlardır. Ayrıca tılsımların üzerinde Musevi inancına göre Tanrı'nın gizli adlarından olan *Sabaoth* ve *Yahvev* kelimelerine rastlanılmaktadır (Köroğlu, 2003: 17-20).

Ortaçağ döneminde Avrupa'da kötü varlıklar olarak tasvir edilen cinlerin insanlara saldırdıklarına inanılmaktadır. Kötü varlıklar, insanlara saldırırken birden fazla yöntem kullanmaktadır: Posesyon, obsesyon ve istila. Posesyon saldırıda şeytan veya cin, içine girdiği insanı kontrol altına alır. Din adamları, inançlı Hristiyanların posesyon saldırıdan etkilenmeyeceklerini ileri sürerler. Onlara göre kötü bir varlık, dindar Hristiyanları etkilemek için obsesyon ve istila yöntemine başvurur. Obsesyon saldırıda şeytan, hedef aldığı kişinin ruhunu ve iradesini değil yalnızca bedenini ele geçirir. Cadı duruşmalarında posesyon ve obsesyon arasındaki fark oldukça önemlidir. Obsesyon etkisindeki kişiler, gönülsüz bir kurban sayılırlarken posesyon altındaki kişilerin şeytan ile anlaşmış, etki altında kalmaya izin verdiğine inanılmıştır. Cadı tarafından efsunlanan kişiler, obsesyona uğramış sayılır ve yetkililer, bu durumda cadıları suçlularlardı. Posesyon tanısı koyulan kişiler ise şeytanla anlaşma yaptığı için suçlu bulunup idam cezasına çarptırılırlar (Burton ve Grandy, 2005: 171-173).

Avrupa’da cadıların kuraklığa, kıtlığa, sellere, salgın hastalıklara, kısırlığa ve ölüme neden olduklarına inanılmaktadır. İşkenceyle alınan itirafların dışında cadılar, gizli toplantılarda çocuk kurban edip yediklerini itiraf etmişlerdir. Cadıların dışında kendilerini *Benandanti* olarak adlandıran büyücüler de mahkemede yargılanmışlardır. Benandantiler, kötü büyücülerle savaştıkları için kendilerini iyi büyü ustası olarak tanımlamışlardır. Bu grubun büyücüleri, yılda dört kez, üç gün süren toplantılar düzenlemişlerdir. Toplantıya katılmak için büyücüler, tavşan ve kedi gibi hayvanlara binerek yolculuk yaptıklarını ileri sürmüşlerdir. Cadıların kötü uygulamalarına engel olup, hastaları tedavi ettiklerini söyleyen Benandantilere göre kıtlığın sebebi, cadılarla yapılan savaşın kaybedilmesidir. Zamanla bu büyücüler, cadılarla bir tutulmuş ve bir Benandanti, şeytanın yönettiği cadı ayinine şeytandan iyileştirme gücünü almak için katıldığını itiraf etmiştir. 17. yüzyılda yapılan duruşmalardan sonra Benandantiler, cadı olduklarını, şeytanla anlaşma yapıp Hz. İsa’yı ve Hristiyanlığı inkâr ettiklerini ve şeytana taptıklarını kabul etmişlerdir (Eliade, 2016: 100-104).

6.2 İslamiyet’te Büyü

İslamiyet, büyüün varlığını kabul etmekle birlikte büyü yapmayı ve yaptırmayı yasaklamıştır. Kur’an’da sırasıyla Bakara 102; Mâide 110; En’âm 7; A’râf 109, 112, 113, 115, 116, 120, 127; Yûnus 2, 76, 77, 79, 80, 81; Hûd 7; Hicr 14, 15; İsrâ 47, 101; Tâhâ 57, 58, 60, 62, 63, 65, 66, 69, 70, 71, 72, 73; Furkân 8; Şuarâ 34, 35, 37, 38, 40, 41, 45, 46, 49, 50, 153; Neml 13; Kasas 36, 48; Sebe’ 43; Sâffât 15; Sâd 4; Mü’min 23, 24; Zuhruf 30, 49; Ahkâf 7; Zâriyât 39, 52; Tûr 15; Kamer 2; Saf 6; Müddesir 23, 24 surelerinde büyü (sihir) ile ilgili ifadeler yer almaktadır.

Kur’an’da varlığı açıkça belirtilen büyüün yapılması, öğretilmesi ve büyüye başvurulması kati surette yasaklanmıştır. Çıkarları için büyüye başvuranlar, ahiretten nasiplerini almamakla cezalandırılacaktır:

“Süleyman’ın hükümranlığı hakkında onlar, şeytanların uydurdukları yalanların ardına düştüler. Oysa Süleyman büyü yaparak küfre girmedir. Fakat şeytanlar, insanlara sihri ve Babil’deki Hârut ile Mârut adlı iki meleğe ilham edileni

öğretmek suretiyle küfre girdiler. Hâlbuki o iki melek, 'Biz ancak imtihan için gönderilmiş birer meleğiz, sakın küfre girme, demedikçe kimseye (sihir) öğretmiyorlardı. Böylece onlardan kişi ile karısını birbirinden ayıracakları sihri öğreniyorlardı. Andolsun, onu satın alanın ahirette bir nasibi olmadığını biliyorlardı.' (Bakara 102).

Yukarıda verilen ayetten yola çıkılarak insanlara büyüü öğretenlerin doğaüstü varlıklar olduğu söylenebilir. İnsanları büyüye yönelttikleri için şeytanlar, kâfir olmuşlardır. Bu durumda büyü öğretenin yasaklandığı söylenebilir. İnsanlara büyü öğreten doğaüstü varlıklardan Hârut ile Mârut'un imtihan olarak gönderildiklerini söylemeleri ise Allah'ın büyüü imtihan aracı olarak kullandığını göstermektedir.

Âlimler, doğaüstü güçlerden faydalanılarak yapılan büyüler dışında gözbağcılık olarak değerlendirilen büyüden bahsederler. Kur'an'da Firavun'un emrindeki büyücülerin Hz. Musa ile mücadele ederlerken gözbağcılık/illüzyondan faydalandıkları anlatılmaktadır:

"... Mûsâ 'Yok önce siz atın' dedi. Bir de ne görsün, onların ipleri ve değnekleri yaptıkları sihirden dolayı kendine hızlı sürünür gibi görünüyor. Bunun üzerine Mûsâ, içinde bir korku hissetti. Şöyle dedi: 'Korkma! Çünkü sensin en üstün olan. Sağ elindeki at ki onların yaptıklarını yutsun. Şüphesiz yaptıkları bir sihirbaz hilesidir. Sihirbaz ise nereye varsa kurtuluşa eremez'" (Tâhâ 66-69).

İlahî gücün karşısında büyüün etkisiz kaldığını gösteren ayet, büyücülerin kullandıkları malzemeler hakkında bilgi vermesi açısından oldukça önemlidir. Yılanın şekline benzedikleri için sopa ve ipin kullanılması, aslının taklitle imgelendiği göstermektedir. Büyücüler, benzerlik yasasına dayanarak sempatik büyülerden olan taklit büyüünü kullanmışlardır.

Hz. Musa'nın mucize gerçekleştirmek için asasını kullanması ve asanın yılan şeklini alması, sempati yasasının dinî uygulamalarda da yer aldığını göstermektedir. Frazer, büyü ayinlerinin diğer ayinlerden farklı olmasının nedenini sempatik olmalarına bağlamaktadır fakat Mauss, sempatik hareketlerin yalnızca büyüye özgü olmadığını, dini ayinlerin de sempatik hareketler içerebildiğini söylemektedir. Hz.

Musa'nın asasının yere atılınca yılanı dönüşmesi, Mauss'un görüşünü destekler niteliktedir. Görünüş olarak aynı eylemler gibi gözükseler de Hz. Musa'nın eylemini büyücülerin eyleminden ayıran temel bir fark bulunmaktadır. Hz. Musa'nın yaptığı eylem, büyü değil mucizedir. Çünkü gücünü ilahî kudretten almaktadır. Büyücüler ise güçlerini Firavun'dan aldıklarını ileri sürerler. Bilindiği üzere dinî ayinleri büyüsel ayinlerden ayıran en temel farklardan birisi de güçlerini ilahî kudretten almalarıdır.

Araştırmacıların sıklıkla değindikleri konulardan birisi de insanların büyüsel ve dinî ayinleri ayırt edememeleridir. Bazı ayinlerin dinî mi yoksa büyüsel mi oldukları üzerine yapılan tartışmalar devam etmektedir. Kur'an, insanların mucize ve büyüü ayırt edemeyip peygamberleri büyücülükle suçladıklarına dair şu bilgileri vermektedir:

“Eğer sana kâğıda yazılı bir kitap indirseydik, onlar da elleriyle ona dokunsalardı, yine de inkâr edenler ‘Bu, apaçık büyüden başka bir şey değildir’ diyeceklerdi” (En'âm 7).

“Bunun üzerine Mûsâ, asasını attı, bir de ne görsünler, asa açıkça kocaman bir yılan olmuş. Elini koynundan çıkardı, bir de ne görsünler, bakanlara bembeyaz olmuş. Firavun, çevresindeki ileri gelenlere, ‘Şüphesiz bu, dedi, bilgin bir sihirbazdır’ dedi” (Şu'arâ 32-34).

Kur'an'da değinilen büyülerin tamamı olumsuz mahiyettedir. Büyü yapmayı, öğretmeyi ve büyüye başvurmayı tamamen yasakladığı için ak büyüyle ilgili herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Âlimler, kara büyüün etkilerine karşı Felak ve Nas surelerinin indirildiğini söylemişlerdir. Rivayetlere göre tarak, taraktaki kıllar ve hurmanın kuru kabuğuyla yapılmış bir büyü, Zervan kuyusuna gömülmüş ve Hz. Muhammet'e tesir etmiştir. Bunun üzerine “De ki: Yarattığı şeylerin şerrinden, karanlığı çöktüğü zaman gecenin şerrinden, düğümlere üfürüp büyü yapan üfürükçülerin şerrinden ve kıskandığı vakit kıskanç kişinin şerrinden sabahın Rabbine sığınırım!” anlamına gelen Felak Suresi ile “De ki: Sığınırım ben insanların Rabbine, insanların melikine, insanların İlâhına. O sinsi vesvesenin şerrinden, o ki insanların göğüslerine (kötü düşünceler) fısıldar. Gerek cinlerden, gerek insanlardan

olan bütün vesvesecilerin şerrinden Allah'a sığınırım" ifadelerinin yer aldığı Nas Suresi indirilmiştir (er-Râzî, 1988: 275). İbn Haldun, Hz. Muhammet'in kendisine yapılan büyüye etkisiz kılmak için Felak Suresini okuduğunu söylemiştir: "Hz. Aişe (r.a), 'Hz. Peygamber bu sureyi sihirli düğümlerden hangisine okursa o derhal çözülür (ve sihri bozular) idi' demiştir" (İbn Haldun, 2009: 905).

İslamiyet'te büyü'nün varlığı, mezhepler arasında tartışma konusudur. Mutezile, hayalden ibaret olan olaylar, koğuculuk, laf taşıma, yemeklere uyuşturucu ve ilaç katma hariç sihrin varlığını kabul etmemiştir. Bu mezhepten olanlara göre büyü, şaşırtıcı olaylar ve hilelerden ibaret olup bunlara inananlar kâfir sayılırlar. Mutezile, büyü'nün olmadığını ispatlamak için Kur'an'dan bazı ayetleri delil olarak ileri sürer:

1. Sihirbaz nerede olsa felah bulmaz.

2. Zalimler, "Siz ancak büyülenmiş bir adama tâbi oluyorsunuz" dedi. Yukarıdaki ayet, müşriklerin Hz. Muhammet'in büyülendiğini iddia ettiklerini söylemektedir. Peygamber gerçekten büyülenseydi o zalimler, kınanmayı hak etmezlerdi.

3. Eğer sihrin bu çeşitleri caiz olsaydı mucize ile sihir birbirinden ayırt edilemezdi.

Ehli Sünnet, büyü'nün varlığını kabul edip büyücünün insanları hayvana, hayvanları insanlara dönüştürebileceğini ve gökte uçabileceğini söylemektedir. Büyücü, özel duasını ve belli kelimeleri okuduğu zaman bazı durumlar meydana gelir fakat bu durumların yaratıcısı, gök ve yıldızlar değil Allah'tır. Âlimler, "Onlar bununla Allah'ın izni olmaksızın hiçbir kimseye zarar veremezler" ayetini ve Hz. Muhammet'e büyü yapılmasını büyü'nün varlığına delil olarak göstermiştir. İslamiyet'te pişman olanların tövbelerinin kabul olacağı ve günahlarının bağışlanacağı inancı olmasına karşılık büyü yapanların tövbesinin kabul edilmeyeceğine ve büyücünün ahirette kurtulamayacağına inanılır. Rivayete göre büyü yapan bir kadın, Hz. Aişe'ye tövbe edip edemeyeceğini sormuştur. Hz. Aişe, ne büyü yaptığını sorduğunda kadın, büyü öğrenmek için Harût ile Marût'a gittiğini, onların "Ey Allah'ın kulu, dünyevi işlerden dolayı ahiret azabını tercih etme"

dediklerini, kendisinin ise onları dinlemeyip büyü yaptığını söyler. Bunun üzerine Hz. Aişe, “Senin tövben yoktur” demiştir (er-Râzî, 1988: 274- 276).

Ahirette nasibini alamamakla cezalandırılan büyücü, İslam hukukuna göre bu dünyada da cezalandırılmalıdır. Büyücünün alacağı cezalar hakkında farklı görüşler bulunmaktadır. İbn Haldun, büyücünün şeytana meyledip Allah’tan başkasına tapıldığını ve bunun küfürden başka bir şey olmadığı için kâfir olan büyücünün katledilmesi gerektiğini söyler. Fıkıhçılar, ölüm cezasında ortak görüşe sahiptirler fakat büyücünün cezalandırılma nedeni tartışmalıdır. Sihirbaz, “Büyüyü öğrenip ona inandığı için mi?” yoksa “Büyü yapıp kötülüğe neden olduğu için mi?” cezalandırılmalıdır tartışmasında ortak bir karar alınamamıştır (İbn Haldun, 2009: 900).

Her ne kadar büyü yapanlara ağır cezalar verilse de büyü öğrenmek çirkin bir eylem olarak değerlendirilmemektedir. Büyü öğrenmenin kötü olmadığı konusunda görüş birliğine varan âlimlerin dayanak noktası “De ki: Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?” ayetidir. Mucizenin büyüden ayırt edilebilmesi için büyü öğrenmenin vacip olduğu kabul edilmiştir. Mucizenin bilinmesi vacip olduğu için ayırt edilecek unsurun (büyünün) öğrenilmesi de vaciptir. Bu sebeple vacip olan bir şeyin çirkin ve haram olamayacağı görüşüne varılmıştır (er-Râzî, 1988: 276-279).

İslam âlimleri, mucize ile büyüün ayırt edilmesi gerektiği üzerinde durmuşlar ve bu iki olgunun ayırt edici özelliklerini şu şekilde belirlemişlerdir: Mucize, nefiste bilinen etkiyi meydana getirebilen ilahî bir güçtür ve mucize gösteren kişi, gücünü Allah’tan alır. Mucize gösterenlerden farklı olarak büyücü, şeytanların yardımından ve kendi ruhi gücünden faydalanarak birtakım etkilere sebep olur. Bunun dışında mucize, hayırlı kimseler tarafından hayırlı amaçlar için gösterilir. Büyü ise eşlerin arasını bozmak, insanlara zarar vermek için kullanılmakta olup kötü niyetli kişiler tarafından yapılmaktadır. Peygamberlere özgü olan mucizelerin dışında mutasavvıfların ve keramet sahiplerinin meydana getirdikleri birtakım etkiler bulunmaktadır. Bu etkiler, sihrin etkisiyle bir tutulmamalıdır çünkü keramet sahipleri bu etkileri Allah’ın yardımı ve desteğiyle meydana getirirler. Bu insanlar, kötülük yapacak güce sahip olsalar bile buna meyletmeyeceklerine inanılır. Allah yolunda oldukları için izinli olmadıkları işleri yapmaktan kaçınmışlardır.

Mutasavvıflar ve keramet sahipleri kötü işlere yöneldikleri zaman yoldan saparlar ve nedenle kendilerine verilen kutsal özellikler geri alınır (İbn Haldun, 2009: 904).

6.3 Türk Kültüründe Büyü

Tarihleri boyunca birçok din ve inanç sisteminin etkisinde kalan Türkler, doğaüstü güçlerin insan yaşamını olumlu ya da olumsuz etkilediğine inanmışlardır. Bundan dolayı doğaüstü güçlere sahip olduğuna inanılan varlıklar, kontrol altına alınmaya çalışılmıştır. Türklerde doğaüstü varlıklara hükmetme görevi, şamanlara verilmiştir.

Şaman kelimesinin kökeni hakkında çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bazı araştırmacılar, şaman kelimesinin Tunguzca *saman* tabirinden geldiğini ileri sürerler. Bunun dışında şaman kavramının Sanskritçe sramana kelimesinden geldiğini savunan görüşler de bulunmaktadır (Örnek, 1971: 217; Buluç: 1942: 42). Tunguzca kökenli kabul edilen şaman sözcüğü, 18. yüzyılda bilim dünyasında kullanılmaya başlamıştır. Şaman kavramı için Altaylar kam, Kazak-Kırgızlar bahşı/bakşı, Oğuzlar ozan kelimesini kullanmışlardır. Bunun dışında Yakutlar, kadın şamanları uragan, erkek şamanları oyun olarak adlandırmışlardır. (Köprülü 2009: 94; İnan, 1986: 72-74; Örnek, 2014: 50; Çoruhlu, 2013: 15).

Doğaüstü güçleri kontrol altına aldıklarına inanılan şamanların bu gücü elde etmeleri kolay değildir. Şaman olabilmek için belirli yolların ve sınavların aşılması gerekmektedir. Fuzuli Bayat'tan edindiğimiz bilgilere göre Türklerde şaman olabilmek için üç yol bulunmaktadır:

- 1- Soyla gelen şamanlık. Şamanlık, baba hattından geçtiği gibi ana hattı ile de geçebilir.
- 2- Ecdadı şaman olmayan birinin ruhlar tarafından şamanlık görevine seçilmesi.
- 3- İnsanın kendisinin şamanlık yolunu seçmesi ve şaman sırlarını öğrenmek için uzun bir yol kat etmesi (Bayat, 2017: 27).

Şamanizm hakkında yapılan tartışmaların başında, bu olgunun bir din olup olmadığı gelmektedir. Köprülü ve İnan'a göre şamanizm, eski Türk dinidir. Köprülü'ye göre klanlar hâlinde yaşayan topluluklar, totemizm dinine bağlıken Göktürkler döneminde asıl din şamanizmdir. İnan, günümüzde şamanizme mensup

Altay ve Yakutların inancı ile eski Türk dininin bir tutulmaması gerektiğini söylemektedir. (Köprülü, 2009: 39; İnan, 1986: 1-2).

Şamanizmin Kuzey ve Orta Asya inançları üzerinde egemen olduğunu fakat bu bölgeleri kapsayan bir din olmadığını belirten Eliade'ye göre bu olgu bir esrime (extase) tekniğidir. Şamanlar, mistik deneyim bakımından özel bir konuma sahip olup bu insanların deneyimleri bütün Orta ve Kuzey Asya dinini temsil etmekten uzaktır. Halkın içinde yaşayan mitoloji, törenler ve ideolojiler, şamanlar tarafından oluşturulmayıp şamanlığın oluşumundan çok daha önce ortaya çıkmıştır. (Eliade, 1999: 23-26).

Bayat, şamanizmin Türk inanç sistemini oluştururken bir felsefeyi de meydana getirdiğini söyler. Bütün inanç sistemini şamanizme bağlamak doğru değildir çünkü şamanizm, inançları kendi felsefi ve pratik sistemine uygun hâle getirir. Şaman dünya görüşünde cemiyet ve tabiat, ayrılmaz bir bütün oluşturduğu için şamanizmi, doğa dini olarak adlandırmak da mümkündür. Türklerin politeist yapıdan monoteist inanca geçiş yaptığını savunan bilim insanları, bazı özelliklerinden dolayı şamanizmin din olduğunu ileri sürmüşlerdir fakat bu inanç sisteminin bir din olmadığını gösteren özellikler de mevcuttur (Bayat, 2017: 21-24).

Şamanist inanç sistemine mensup Türklerin gerçekleştirdikleri törenler, muayyen vakitlerde yapılması gereken ayin ve törenler ve tesadüfi olaylar dolayısıyla yapılan özel ayin ve törenler olarak ikiye ayrılabilir. Muayyen vakitlerde yapılan törenler; ilkbahar, yaz ve güz mevsimlerinde icra edilir (İnan, 2006: 97). Tesadüfi olaylar için yapılan törenlere ise hastalık ve ölümlerde gerçekleştirilen uygulamalar örnek olarak verilebilir. Yapılan törenlerden ilki döngüsel zamanda, ikincisi ise doğrusal zamanda gerçekleştirilmektedir. Döngüsel zaman, sonsuz bir geri dönüşün olduğu zamandır. Doğrusal zaman ise geçmişten günümüze akan, geriye alınamayan zamandır (Eliade, 1991: 48-53).

Eski dönemlerdeki insanlara göre hastalıkların temel nedeni, doğaüstü varlıkların insan yaşamına müdahale etmesidir. Canın (ruhun) kaçırılması, bedene sihirli bir nesnenin girmesi veya doğaüstü varlığın insanı çarpması, hastalıkların temel sebebidir. Hastalığın teşhisini koymak ve hastayı tedavi etmek şamanın

görevidir. Ruh yitiminde şaman, kaçırılan veya kaçan ruhu bulup yerine koyarak veya bedene giren kötü ruhu kovarak hastaları tedavi eder. Doğaüstü varlıkların müdahalesiyle hastalanan birini yalnızca esrime yöntemiyle ruhlarla iletişime geçebilen şaman tedavi eder (Eliade, 1999: 248; Furst, 2003: 130).

Şamanlar, ev sahibinin içindeki kötü ruhları kovmak için yardımcı ruhlardan faydalanırlar. Dualar okunarak çağrılan ruhlar, şamanın çağrısına cevap vererek davulun içine yerleşirler. Devam eden ritüelin sonrasında şaman, ev sahibinin sırtını sıvazlayarak Erlik'in neden olduğu hastalığı uzaklaştırır (Radloff, 2008: 57-58). Ruhları kovmak için hastaya dokunan şaman, temas ilkesinden yararlanmıştır. Temas ilkesine dayanarak gerçekleştirilen eylemde şaman, büyülü güce sahip olduğu için hastaya dokunur. Tedavi edici varlığa temas eden hasta, bu sayede rahatsızlığından kurtulur.

Şamanizmde kurban edilecek hayvanın kutsal bir niteliğe bürünmesi için birtakım büyüsel işlemlere başvurulur. Kayın ağacının yapraklı, ince dallarından hazırlanan demet, kurban edilecek hayvanın üzerinde yelpaze gibi sallanır. Daha sonra şaman, efsunlu sözler söyleyerek atı yıkamaya başlar. Bunun dışında bazı törenlerde uygulama ve kaçınma büyülerine rastlanılmaktadır. Kurban töreninde şaman, elinde bir ekmekle hayvanın yanına yaklaşır "Opkuruy, opkuruy" diyerek kurbandan çıkan kutu ekmeğe karıştırır. Bu ekmeği yalnızca kurban sahibi ve ailesi yiyebilir. Kurban pişirilirken kemikleri kırılmadan ayrılır ve kazancı olarak anılan iki uzman tarafından pişirilir. Törene katılanlara ziyafet vermek için hazırlanan etin pişirildiği kazana kazancılardan başkasının dokunması yasaktır (İnan, 1986: 104-105). Törende karşımıza çıkan uygulamalardan ilki, temas büyüsüdür. Hayvan kutunun aktarıldığı ekmek, ev sahiplerine yedirilerek majik bir etki yaratılmak istenmektedir. Diğer büyüsel işlem ise kaçınmadır. Et pişirilen kazana uzmanlar dışında kimsenin dokunmaması kaçınmanın tipik örneklerindedir.

Doğa olaylarını kontrol altına alabilmek için kuvvetli parapsikolojik yaşantılara ve etkili dua, beddua ve büyüsel formüllerin bilinmesi gerekir (Örnek, 2014: 58). Şamanlar, büyücüler ve yadacılar büyüsel formül ve dualardan faydalanarak doğa olaylarını kontrol altına almaya çalışmışlardır. Radloff, doğa olayını kontrol altına almaya çalışan bir yadacı hakkında şu bilgileri vermektedir:

“Duayı okuyan bir Yadacı (hava büyücüsü) olup, o sırada elinde yada-taş bulunmadığı için, benim yolcu ecza torbamdan alınan bir ilâçla duasını etkili bir duruma sokmuştu. İlâcı bir kaşıkla ateş üzerinde ısıttıktan sonra iki elini ve kaşığı semaya kaldırarak şöyle dedi:

Kayra Kan! Kayra Kan!

Alas! Alas! Alas!

Avuç içi kadar açık ver!

Çuvaldız kadar deşik ver!

Soylu kişinin torunuyum!

Sedir ağacının köküyüm,

Abu Tobu diye çağırdım,

Ongustay Kuldurak diye çağırdım,

Göğün göbeği yerde olsun!

Paştıgan dayımı çağırıyorum,

Göğün yolunu aç!

Avuç içi kadar açık ver!

Çuvaldız kadar deşik ver!

Yüksek dağın arkasından geç!

Abakan dağının başından geç!

Kayra Kan, ey Kayra Kan.

Alas! Alas! Alas!” (Radloff, 2008: 24-25).

Görüldüğü üzere yada taşının olmadığı durumlarda yadacı, farklı nesnelere kullanarak büyüsel işlemi gerçekleştirebilmektedir. Bu durum, yapılan büyüsel işlemde nesneden çok etkili formüllerin ve yadacının manevi gücünün ön planda olduğunu göstermektedir.

Türklerin doğaüstü güçleri etkileyerek kontrol altına alma becerileri hakkında Arap, İran ve Türk kaynakları önemli bilgiler vermektedir. Gayrimüslim Türkler, İslam ordusuyla yaptıkları bir savaşta taşları suya atarak düşman üzerine yağmur ve dolu yağdırmışlardır. Büyüsel işlemin yapılacağını önceden duydukları hâlde buna inanmayan Müslüman hükümdar, Allah'a dua ederek dolu ve yağmurun Türk ordusuna yönelmesini sağlamıştır (Sümer, 1953: 2534-2535). Sebük Tigin döneminde Gazneliler, kuşatıldıkları zaman özel bir çeşmeye süprüntü atarak yağmur yağdırmışlar ve böylece ülkelerini işgale karşı korumuşlardır (Babur, 2006: 301). Felaketleri durdurmak için *yat* taşının gücünden faydalandığına dair bilgiler elimizde mevcuttur. Kaşgarlı Mahmut, kullanılan taşlar sayesinde yaz ayında her tarafı saran yangının kar yağdırılarak durdurulduğuna bizzat şahit olduğunu söylemektedir (Mahmûd el-Kâşgarî, 2007: 673). Türklerin doğa olaylarını kontrol altına alma becerileri İran edebiyatına da yansımıştır. Şehnâme'de, Türk ordusunda bulunan Bazur adlı bir büyücü, savaş esnasında dağa çıkarak kar yağdırmıştır. Bunun sonucunda İran ordusunun bir kısmı donarak ölmüştür (Firdevsî, 1995: 556-559).

Hunlar, doğaüstü güçlerin varlığına ve bu varlıkların insan yaşamında etkili olduğuna inanmışlardır. Çin kaynağındaki bilgilere göre Metehan'ın kuşatması üzerine Çinli devlet adamları, hatuna hediyeler gönderip kuşatmanın kaldırılması için hükümdarın ikna edilmesini istemişlerdir. Bunun üzerine hatun, Metehan'a Çin imparatorunun koruyucu ruhlara sahip olduğunu, bu sebeple dikkat etmesi gerektiğini söylemiştir. Koruyucu ruhun varlığına inanan Metehan, başka unsurların da etkisiyle kuşatmayı kaldırmıştır (Otkan, 2018: 68).

Büyüsel pratiklere sık sık başvuran Hun Türkleri savaşlarda da büyü'nün gücünden yararlanmışlardır. MS 90 yılında büyü yapılan bir koyun ve sığır, Çin ordusunun geçeceği yola ve su kaynaklarına gömülmüş, böylece düşman ordusunu zayiata uğratmışlardır. Bunun dışında Hunlar, kürk ve at hediye ederek Çin imparatoruna büyü yapmışlardır (Baykuzu, 2012: 102). Çinlilerin anlattıkları olaydan anlaşıldığına göre Hunlar, sempatik büyü'nün bir kolu olan temas büyü'süne başvurmuşlardır. Hunların başvurduğu yöntem, büyü'lü nesnenin sonradan temasıdır.

Çin kaynakları, Türklerin şeytanlara ve tanrıya saygı gösterdiklerini, sihribazlara ve büyücülere inandıklarını söylemektedir. *Je-han* olarak ifade edilen

kişi, kurban merasimlerini yönetir ve kötü ruhlara karşı gelmemeyi sağlar. Doğaüstü güçlere hükmetmenin mümkün olduğuna inanan Göktürkler, kurttan doğan İ-ssu-ni-shih-tou adlı atalarının rüzgâra ve yağmura hükmettiğine, hem yaz ruhunun hem de kış ruhunun kızıyla evlendiğine inanmışlardır (Taşağıl, 2012: 116-137).

Budist Uygurlara ait eserler incelendiğinde çeşitli tılsımlara rastlanmaktadır. Bu dönemde doğumu kolaylaştırmak, hastalıkları tedavi etmek, hayvanları korumak gibi olumlu amaçlar için büyü nü nesnelerin kullanıldığı görülmektedir. Daha çok Çin kültürüne özgü sembollerden oluşan tılsımlar, temas ilkesiyle çalışmaktadır. Uygurlar, bu tılsımları ifade etmek için Çince den Türkçeye geçen *vu* sözcüğünü tercih etmişlerdir (İnan, 1962: 45-47).

Karahanlılar döneminde ilaçla ve efsunla tedavi eden hekimlere rastlanılmaktadır. İlaçla hastalıkları tedavi eden hekimlere otacı adı verilirken efsun yöntemiyle cin ve peri çarpmasını tedavi edenler, muazzim olarak anılmaktadır. Otacı ve muazzim dışında kam adındaki hekimlerin de insanları tedavi ettikleri anlatılmaktadır. Yusuf Has Hacib, otacılar ve muazzimlerin birbirlerini beğenmediklerini, sürekli tartışma hâlinde olduklarını anlatmaktadır. Otacılar göre hastalığın tedavi edilmesi için ilaç kullanılması gerekmektedir. Mu'azzimler, otacıların görüşüne karşı çıkıp hastalığın tedavi edilebilmesi için muska taşınması gerektiğini ifade ederler. Böylece hastalığa neden olan cinler, muska olduğu için bedenden uzaklaşacaklardır (Yusuf Has Hacib, 2008: 354-752). Otacılar, pozitif bilime daha uygun olarak insanları tedavi etmeye çalışırken muazzimler, hastalıkların sebebini doğaüstü güçlere bağlamaktadırlar.

Dîvânü Lugâti't Türk'te doğaüstü güçler ve bu güçlere karşı alınan önlemler hakkında bazı bilgiler bulunmaktadır. Doğaüstü güçlerden olan cin *yel* olarak anılırken cin çarpması *yelpik*, büyü *yelwi*, büyücü *yelwici* sözcüğüyle ifade edilmektedir. Üzüm bağları ve diğer tarım ürünlerini nazardan korumak isteyen Türkler, bunun için *abaqı* ve *kösgük* adı verilen korkuluklardan yararlanmışlardır. Başvurulan koruyucu önlemlerin dışında tedavi edici büyüsel uygulamalardan da bahsedilmektedir. *Qovuç* (cin çarpmasına dair belirti) durumunda çarpılan adamın yüzüne soğuk su atılıp "Qovuç qovuç" denilir. Daha sonra sedefotu ve ödağacı ile tütsülen kişi, rahatsızlığından kurtulur. Kaşgarlı Mahmut, qovuç (Oğuzlarda

qovuz) kelimesinin Türklerin “Git cin, kaç cin” anlamında kullandıkları “Qaç qaç” ifadesinden geldiğini ileri sürmektedir. Cin çarpmasına dair tedavilerin dışında koruyucu önlemler de bulunmaktadır. Cin çarpmasından korunmak için *yel qovuz bitigi* olarak ifade edilen muskalar kullanılır (Mahmûd el-Kâşgarî, 2007: 444-682).

Türklerde korunaklı, dokunulması yasak olan alanlara *koruk* (tabu) denilmektedir. Koruk olan eşyalara dokunulduğu zaman insanları çarptığı için bu nesnelere temastan kaçınmak gerekmektedir. Hükümdar öldüğü zaman ona koruk denir ve bazı kaçınmalar uygulanır (Anadol, 2006: 103). Kaşgarlı Mahmut, qorıq maddesini “Beylere ve benzerlerine ait korunaklı, özel olarak tahsis edilmiş yer. Herkese açık olmayan, çevrilmiş bir yeri anlatmak için bu sözcük kullanılır.” şeklinde açıklamıştır (Mahmûd el-Kâşgarî, 2007: 441).

Osmanlı döneminde yazılan tarih kitapları, halkın uyguladığı büyüsel uygulamalar hakkında önemli bilgiler vermektedir. Koyunhisar Savaşı’nda Aydoğdu, şehit olur ve kendisine mezar yapılır. Bölge halkı, sancılanan atları tedavi etmek için mezarın başına getirir ve üç kere dolaştırır (Atsız, 2016: 29; Atsız, 1970: 25). Atları tedavi etmenin yanı sıra o bölgeden geçen insanlar, mezar toprağını suyla karıştırıp sıtma hastalarına içirirler (Azamat, 1992: 14). Tedavi için atların mezara götürülmesi ve sıtma hastalarına suyla karıştırılan mezar toprağının içirilmesi, halkın temas büyüüne başvurduğunu göstermektedir.

Tıpkı hanedan üyelerinin mezarları gibi veli mezarları da tedavi edici özelliklere sahiptir. I. Murat döneminde Karamanoğlu askerleri tarafından başı kesilerek şehit edilen Ali Dede için türbe yaptırılır. Halkın inancına göre itikadı tam olan hastalar, türbeye gittikten sonra iyileşerek geri dönerler (Unat ve Köymen, 1957: 641-643).

Osmanlı padişahları ve yöneticileri büyüsel uygulamalara oldukça önem vermişlerdir. Küçük Kaynarca Anlaşması’nın esaslarını görüşmek için yapılan hazırlıklarda *vakt-i şeref*in yakalanmasına büyük önem verilmiştir. Osman Efendi, Ruslarla yapılan görüşmeden sonuç alınamayınca büyüsel uygulamalara başvurmuştur. Kırmızı atlastan yapılmış bir kesenin içinde sahibi Osman olan birine ait muskalar bulunmuştur. Bu muskaların Orlof, Obreşkov ve Romanov’un geçeceği

yerlere gömülmesi gerektiği anlatılmaktadır. Ayrıca beyaz balmumları, beyaz bir beze konmuş ve aynı atlas kesenin içine dikilmiştir. Bulunan nesnelere Osman Efendi'nin büyüsel uygulamaya başvurduğunu kanıtlar niteliktedir (Uluğ, 2017: 179).

Sarayda görülen büyüsel uygulamaların başında üzerine ayetlerin ve büyüsel sözlerin yazıldığı tılsımlı gömlekler gelmektedir. Bu gömleklerin hastalıklardan, düşman tehlikelerinden koruduğuna ve şifa verdiğine inanılmaktadır. Topkapı Sarayı'nda birçok örneği olan bu gömleklerin kökeni çok eskilere uzanmakta olup ilk örneği Kur'an'da görülmektedir. Hz. Yusuf, gözlerini kaybeden babasına gömleğini göndermiş ve gömleği yüzüne süren Hz. Yakup'un gözleri açılmıştır. İncelenen tılsımlı gömleklerin yapımının zahmetli olduğu görülmektedir. Nitekim Cem Sultan'a ait olan tılsımlı gömleğin dört yılda hazırlandığı belirtilmiştir. 30 Mart 1477 tarihinde güneş koç burcunda, 19 dereceyken başlanan gömlek 29 Mart 1480 tarihinde güneş koç burcunda, 19 dereceyken bitirilmiştir. Tılsımlı gömleklerin çıplak bedene giydirildiği ve yıkanmadığı anlaşılmaktadır (Gökyay, 2003: 64-72). Gömleklerin yıkanmamasının sebebi etkisinin azalacağına, çıplak bedene giydirilmesi ise temasın daha etkili olacağına inanıldığını göstermektedir.

Gömleklerin dışında Osmanlı'da madenlerden yapılan ve nazara karşı koruma sağladığına inanılan tılsımlara da rastlanmaktadır. Hazırlanan tılsımlarda -her ne kadar doğaüstü güçler harekete geçirilmek istense de- şifanın Allah tarafından verildiğine dair cümleler yer almaktadır. Tılsımların üzerine ayetler, sureler, peygamber isimleri ve dört halife ile Hz. Muhammet'in torunlarının adları işlenmiştir. Hazırlanan tılsımlar, çeşitli formlarda görülmektedir. Daire şeklinde yapılan tılsımların yanı sıra Zülfikar ve pençe-i âli abâ adıyla bilinen el şeklinde tılsımlar hazırlanmıştır. Pençe-i âli abâ, avuç içi ve beş parmak formunda hazırlanan tılsımdır. Beş parmak, Hz. Muhammet, kızı Fâtıma, damadı Hz. Ali ve torunları Hz. Hüseyin ile Hz. Hasan'ı temsil etmektedir (Berk, 2003: 23-25).

Babur İmparatorluğu'nda tedavi olmak için hekimlerin yanı sıra bahşılara da başvurulmaktadır. Hekimler, belli başlı hastalıkları tedavi edebilirken bahşılar, doğaüstü güçlerin etkisiyle her hastalığı tedavi edebilmektedirler. Baburnâme'de Ateke-Bahşı adlı bir hekimin ayak parmak kemiği kırılan bir hastayı tedavi etmek

için toz kullandığı ve bu tozun kırılan kemiğin yerini aldığı anlatılmaktadır. Tozun kemiğin yerini alması, büyüsel uygulamada taklit ilkesinden faydalandığını göstermektedir. Bilindiği üzere taklit büyüünde nesnelere, birbirinin yerine geçebilmektedir. Şamanların dışında hükümdarlar da doğa olaylarını kontrol altına almak için büyüsel uygulamalara başvurmuşlardır. Babur Şah, yağmuru dindirmek için büyüsel işleme başvurduğundan bahsetmektedir. Yanında bulunan mollaya bir tılsım öğreten Babur, hazırlanan tılsımları dört kâğıda yazdırıp dört köşeye astırarak yağmuru dindirmeyi başarmıştır. Büyülü formüllerden yararlanan Babur Şah, gerektiği zaman ilahi kudretten de yardım istemektedir. Savaşta çıplak koluna kılıç darbesi inmesine rağmen Babur Şah, hiçbir yara almadan olay yerinden uzaklaşmış ve yara almamasının sebebini Kur'an ayetlerinden birleştirdiği duaya bağlamıştır (Babur, 2006: 258-448).

Anadolu ve Türkistan bölgesinde gerçekleştirilen büyüsel uygulamalarda eski inançlarla birlikte İslamiyet'in de etkisi açıkça görülmektedir. Ak büyülerde ayetlerin, surelerin, İslamiyet'te kutsal kabul edilen isimlerin kullanılması, dinî etkiyi gözler önüne sermektedir. Eski Türk inanç sistemlerine bağlı kalan Türk boylarının gerçekleştirdiği büyüsel törenleri incelediğimizde, farklı inançlardan etkilenmelerine rağmen Hun ve Göktürk döneminden kalan uygulamaları devam ettirdikleri ifade edilebilir. Sonuç olarak Hun ve Göktürk döneminde düşmanlardan korunmak ve önemli kişileri kutsamak, daha sonraki dönemlerde doğaüstü güçlere karşı korunmak, tedavi olmak ve çeşitli arzuları gerçekleştirmek için taklit ve temas büyülerine başvurulduğu görülmektedir. Ayrıca şamanist dönemlerde sözlü formüllerin ve doğa kültlerinin, İslamiyet döneminde ise yazılı formüller ve yapay araçların daha baskın olduğu görülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

KONYA'DA DERLENEN BÜYÜLER ÜZERİNE İNCELEME

Çalışmanın bu bölümünde Konya'da derlenen büyüler; uygulayıcılar, mekân, zaman, uygulama sırasında kullanılan araçlar bağlamında incelenecektir. Tespit edilen metinler verilmeden önce Türklerde ve diğer toplumlarda görülen pratiklere değinilerek Konya büyülerinin diğer toplumlardaki uygulamalarla olan benzer ve ayrılan yönleri değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Araştırmacılar, büyülerin etkisini ortadan kaldırmak için başvurulan yöntemlerden biri olan karşı büyü üzerinde durmuşlardır. Genellikle büyülerin etkisi, karşı büyüyle ortadan kaldırılmakla birlikte bazı durumlarda farklı yöntemlere başvurulabilmektedir. Bölümün sonunda hem Konya'da hem de çeşitli kültürlerde büyüün etkisini ortadan kaldıran unsurlardan söz edilecektir.

1. Büyü Uygulayıcıları

Her büyüün uygulanış biçimi birbirinden farklıdır. Basit, yapılması kolay olan büyülerde gerekli pratik ve kaçınmaların uygulanması yeterliyken karmaşık, yapılması zor olan büyüler için pratik ve kaçınmalar yeterli değildir. Bu büyülerin gerçekleştirilebilmesi için bilgi birikimi ve doğüstü güçler üzerinde egemen olma kudretine sahip olmak gerekmektedir. Bundan dolayı bazı büyüler, belirli güçlere sahip insanlar tarafından uygulanabilir. Bu durum göz önüne alındığında büyü uygulayıcıları, uzmanlık durumuna göre amatör ve uzman uygulayıcılar olmak üzere ikiye ayrılabilir.

Din ve büyüde kadınlara veya erkeklere bazı serbestlikler ve yasaklar getirilmiştir. Özellikle yasaklamalar, uygulamaların geçerli olabilmesi için oldukça önemlidir. Yasaklamaların dışında bazı büyüler, farklı nedenlerden dolayı yalnızca kadınlar veya erkekler tarafından uygulanmaktadır fakat bu durum, bütün büyüsel uygulamalar için geçerli değildir. Bazı büyüler, hem kadınlar hem de erkekler tarafından gerçekleştirilebilir. Sonuç olarak büyü uygulayıcıları, uzmanlık açısından uzman ve amatör olmak üzere iki, cinsiyet açısından kadın, erkek, kadın ve erkek olmak üzere üç ayrı başlıkta değerlendirilebilir.

1.1 Uzmanlık Durumuna Göre Uygulayıcılar

1.1.1 Amatör Uygulayıcılar

Bu grupta gerçekleştirilen büyüler, günlük hayatta sıklıkla başvuru alan ve herkes tarafından yapılabilecek uygulamalardır. Herhangi bir bilgi birikimi, özel bir eğitim ve yardım edecek bir uzmana gerek duyulmadan gerçekleştirilen büyüler, daha basit ve yapılması kolay pratikleri içermektedir.

Amatör uygulayıcıların büyüye başvurdukları alanlardan biri geçiş dönemleridir. Evlenemeyen kızın isminin evli bir kadının ayakkabısının içine yazılması, Cuma günü sela verilirken ayağın altına anahtar koyulması, damadı bağlamak için nikâh anında herhangi bir şeye düğüm atılması, açık bıçak ve makasın kapatılması, amatör uygulayıcıların yaptıkları olumlu ve olumsuz büyülere örnek olarak verilebilir (Örnek, 2017: 104-110).

Amatör uygulayıcıların, doğumla ilgili gerçekleştirdikleri büyüler; kısırlığı gidermek, cinsiyet belirlemek, doğumu kolaylaştırmak ve düşüğü önlemek üzerinedir. Konya’da mezardan alınan toprak yemekle karıştırıp yedirildiğinde veya yastığına yağ sürüldüğünde hedef kişi, kısır kalır (KK1). Uzmanlık gerektirmeyen büyülerin bir kısmı, gelinin eve getirilmesi sırasında gerçekleştirilmektedir. Duvara veya tahtaya çivi çaktırmak ve eşiğe tereyağı sürmek, gelinin eve bağlılığını sağlamak için yapılan pratiklerdir. Gelinin kaynana sözü dinlemesi için gerçekleştirilen büyülere, gelinin eve girerken kaynananın koltuk altından geçmesi ve ağzına bal çalınması gibi uygulamalar örnek olarak verilebilir (KK2).

Ölümlerle ilgili törenler, uzmanlık gerektirmeyen büyüsel uygulamalar içermektedir. Durgunluğa ve hastalığa sebep olacağından dolayı cenaze yıkamak için kullanılan suya basılmaz (KK6, KK10, KK19, KK26). Bir mahallede ölüm olursa cenaze evindeki çeşmelerden su içilmez (KK26, KK35). Ölümle ilgili uygulamalar, daha çok kaçınmalardan meydana gelmektedir.

Doğaüstü güçlerin zararından ve hastalıklardan korunmak için gerçekleştirilen bazı pratikler, amatör uygulayıcıların gerçekleştirdiği büyülerin kapsamına girmektedir. Tarım ürünlerini nazardan korumak için *abaqı* ve *kösgük* adı verilen korkuluklar dikilir (Mahmûd el-Kâşgarî, 2007: 129-327). Nazardan

korunmak için iğde çekirdeği veya iğde dalı taşınır, güzelliğe nazar değmemesi için ise popo kaşınır (KK1, KK2).

Amatör uygulayıcılar, uzmanlık gerektirmeyen sağaltım uygulamalarına başvururlar. Şeytanın işemesiyle veya dokunmasıyla oluştuğuna inanılan uçuk, ısıtılan tahta kaşığın temas ettirilmesiyle tedavi edilir (KK2, KK3, KK4). Çocuklara ve güzelliğiyle hayranlık uyandıran kişilere nazar değdiği zaman bu kişilerin yüzüne tükürülür (KK2, KK3, KK4, KK5). Uzmanlık gerektirmeyen büyüsel uygulamalar, hayatın her aşamasında görülen, gerçekleştirilmesi basit ve bilgi birikimi gerektirmeyen pratikler olarak karşımıza çıkmaktadır. Amatör uygulayıcılar, doğaüstü bir etki yaratmak için daha çok doğada var olan nesnelere majik güçlerinden yararlanırlar.

1.1.2 Uzman Uygulayıcılar

Doğaüstü güçlerin insan yaşamında etkili olduğuna ve bu güçlerin belirli uygulamalarla kontrol altına alınabileceğine inanılmaktadır. Bu güçlerin dışında bazı bitkilerin, hayvanların ve doğada var olan cansız nesnelere hayatın akışını etkileyebildiği kabul edilmektedir. İnsanlar, bu olağanüstü güçler üzerinde egemenlik kurmak için büyüye yönelmişlerdir fakat bazı büyülerin gerçekleştirilebilmesi için bilgi birikimine veya doğuştan gelen yeteneklere ihtiyaç duyulmaktadır.

Bir kişinin uzmanlık gerektiren büyüleri yapabilmesi için soyunun doğaüstü güçlere sahip kişilere dayanması veya bu kişilerin kendisine el vermesi ya da büyülü tılsım ve sözleri bilmesi gerekmektedir. Bunlardan birine sahip olan insanlar, uzmanlık gerektiren büyüleri uygulayabilirler. Uzman büyücüler, başvurdukları güçler ve yöntemlere göre farklı adlarla anılmaktadırlar: Hoca, cinci, muskacı, üfürükçü, hüddamlı, rukyeci, rukyehan, büyücü, bakıcı, ocak vd.

Hoca sözcüğü, hem büyücülükle geçinen insanları hem de imamları ifade etmek için kullanılmaktadır. Büyü kelimesinin insanlar üzerindeki olumsuz etkisinin farkında olan uzmanlar, kendilerine hoca diyerek yaptıkları işi yumuşatmaya çalışmaktadırlar. Bazı din adamları, imamlığın dışında büyücülük de yapabilirler. Cinci sözcüğü, büyü yapmak için cinlerden faydalanan kişileri ifade etmek için kullanılmaktadır. Hüddamlı kelimesi, yardımcı doğaüstü varlıklara sahip kişileri

ifade etmek için kullanılır ve bu kişilerin cincilerden çok daha güçlü olduğuna inanılır. Rukyeci veya rukyehan, Kur'an'dan ayetler okuyarak insanları tedavi ederler. Bunun dışında Süryanice, İbranice ya da cinlerle iletişim kurulan farklı dillerle cin çıkaran rukyeciler de bulunmaktadır. Ocaklar, günümüzde alternatif tıbbi yöntemleri uygulayan kişilerdir. Modern tıbbın yetersiz kaldığı durumlarda ocaklar, doğaüstü güçlerini kullanarak insanları tedavi ederler ve genellikle bir hastalık üzerinde uzmanlaşırlar: Sarılık ocağı, siğil ocağı, sınık ocağı gibi.

Koruyucu uygulamaların bir kısmı, büyüde uzmanlık gerektirmektedir. Tılsım ve muskalar, gücünü efsunlu sözlerden, harflerin kombinasyonlarından ve geometrik desenlerin etkisinden almaktadır. Bundan dolayı tılsım ve muskalar, uzman büyücüler tarafından hazırlanmaktadır. Bütün insanlar, Kur'an okuyabilir, Allah'ın isimlerini ve gerekli duaları ezberlemiş olabilir fakat bir muskada hangi ayetin veya surenin hangi geometrik desen içinde yazılacağını işin uzmanı bilir:

“Bizim torunu gece gelip rahatsız ederlerdi. Kur'an okudum, okunmuş pirinç yedirdik ama fayda etmedi. Sen bilmen, bizim bir hoca vardı eskiden. Ona götürdüm artık kızı. Öyle boyunda taşımalık muska filan yapmadı, kâğıda yazdı her şeyi. Eve gelince merak ettim neymiş bu diye. 99 kere Allah yazmış ama böyle yuvarlak olacak şekilde yazmış. Sonra benim bile bildiğim ayetleri yuvarlağın içine değişik şekillerde yazmış. Kâğıdın içinde yuvarlak vardı, kutu gibi olanı vardı. Hocanın yazdığı şeyleri ben de biliyordum ama böyle şekilli olmadan işe yaramıyor demek ki.” (KK6).

Halk tarafından gerçekleştirilebilecek uygulamaların yanı sıra uzmanlık gerektiren sağaltım işlemleri de bulunmaktadır. Modern tıbbın bile çare bulamadığı hastalıkların tedavisi için ocaklara başvurulur:

“Sen bilmen de baban filan iyi bilir. Herkesi evinde iyileştiren Arif amca vardı. Kırıkçı, çıkıkçı diyen de var sınıkçı diyen de var. Hastalığın kemik olsun da Kırıkçı Arif'in iyi edemeyeceği şey yoktu. Benim parmak yaralandı, doktora gittik, film çekti, baktı yalandan iyileştirdi. Benim işaret parmağı eskiden kıvrılmazdı. Arif amca ölünce kızı, bakmaya başladı adını unuttum ama herhalde Arife'ydi. Bunların evinde yağ eksik olmaz, yağı sürer ayağına, eliyle de ovalar anında geçer gider. Allah affetsin dalga geçerdim yağlı hoca, yağcı hoca diye. Ben de gittim evine. Baktı

etti içerden yağ getirdiler, sürdü yağı sonra da ovaladı. Allah yukarıda, evden çıktığımda ne ağrı ne sızı var, anadan doğma oldu parmağım” (KK7).

Şamanist topluluklarda hastalıkların doğaüstü güçler tarafından gönderildiğine inanıldığı için sağaltım işlemi, şamanlar tarafından gerçekleştirilmektedir. Doğaüstü güçler, ruhu kaçıran veya bedene izinsiz girerek hastalığa neden olabilir. Kaçtıktan sonra tutsak edilen ruhu, bulup yerine getirmek ve bedene giren ruh ve hastalıkları çıkarmak şamanların görevidir (Furst, 2003: 130).

Halkın tehlikeli kabul ettiği ve bilgisi yetersiz kaldığı için gerçekleştiremediği ekzorsizm, uzmanlık gerektirmektedir. Cin çıkarma seanslarında sıklıkla görülen yöntemler, Kur'an'la tedavi ya da cinler yardımıyla tedavi olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bu uygulamada hangi ayetlerin cinleri rahatsız ettiğinin bilinmesi yeterli değildir. Bilginin yanı sıra cinlerle iletişime geçebilme yeteneği gereklidir. Cinlerle tedavide ise hüddamlılar, hükmettikleri cinlerin gücünden faydalanırlar.

Doğa olaylarını kontrol altına almak için yapılan uygulamaların büyük bir kısmı, uzmanlık gerektirmektedir. Bu büyülerde efsunlu söz ve duaların bilinmesi veya özel yeteneklere sahip olunması gerekmektedir. Savaşlarda düşmanı alt etmek için ya da felaketlerden korunmak için doğa olayları kontrol altına alınmaya çalışılmıştır. Burada yadacı, şaman ve hoca gibi uzmanlardan yardım alınmaktadır.

Halkın uyguladığı kara büyülerin dışında bazı kara büyüler, uzmanlık gerektirmektedir. Doğaüstü güçlerle iletişime geçip onlara hükmetmek için insanların belli bir bilgiye ihtiyacı vardır. Bilginin dışında bu varlıklarla iletişime geçebilme yeteneği oldukça önemlidir. Uzmanlık gerektiren kara büyüleri yapma yeteneğini elde etmek için insanların dünya yaşamını ve ahireti kurban etmesi gerekmektedir:

“Bizim mücadele ettiğimiz cinniler, ahireti satmış adamlar. Bu dünyadaki güçler için cehennemde yanmayı peşinen kabul ederler. Bunların tövbesi geçerli değil, zaten tövbe etmek gibi bir niyetleri de yok. Sihirle uğraşan insanlar, ikiye ayrılır. Biri cinlerin resmen padişahıdır. Cinler istemese de bunların dediğini yapmak zorundadır yoksa yanarlar, eziyet görürler. Diğerleri de cinlere yalvarır, tapar, yaptıkları iş karşılığında kurban verirler. Bunlar sihir yaptıkça uzuvları çürür, çirkinleşir çünkü güçleri zayıftır. Filmlerde gösteriyor ya cinniler böyle çirkin

oluyor. Valla doğru bak! Hepsi çirkin olur, körleşir, kamburlaşır. Hüddamlar öyle değil çünkü onlar, cinlere tapmaz, emreder. Hocası güçlerini ona aktarmış, bak elleri ayakları sapasağlam” (GKK).

İlkelerde bireyleri cezalandırmak için uzman büyücüye başvurulmaktadır. Kabile şefi, bazı özelliklerinden dolayı kışkırdığı kişileri fiziksel şiddet uygulayarak cezalandıramayacağı için kabile büyücüsüne başvurur. Yasal bir güç işlevi olarak kara büyüyle cezalandırma yöntemi, uzman büyücülerin yetkisinde bulunan eylemler olarak karşımıza çıkmaktadır (Malinowski, 2003: 100-104).

Uzmanlık gerektiren büyülerle ilgili örnekler çoğaltılabilir. Diğerlerine göre daha tehlikeli ve yapması zor olan bu büyülerin esasını etkili efsunlar, dualar, bilgi birikimi ve özel yetenekler oluşturmaktadır.

1.2 Cinsiyet Durumuna Göre Uygulayıcılar

1.2.1 Kadın Uygulayıcılar

İnançlar, biyolojik farklılıklar, sosyal hayat ve iş bölümü gibi olgular, bazı büyülerin yalnızca kadınlar tarafından uygulanmasına neden olmaktadır. Birtakım büyüler, kadınların biyolojik yapısında var olan unsurların kullanılmasını gerektirmektedir. Örneğin, sevdikleri kişiyi rızası olmadan kendisine bağlamak isteyen kadınlar, âdet kanını yiyeceğe karıştırıp yedirirler. Bu işlem sayesinde, büyü yapılan kişiyle bir ömür birlikte olunacağına inanılır (KK8, KK9). Âdet kanının kullanıldığı bu büyüü, bir erkeğin yapması mümkün değildir çünkü biyolojik yapısı, buna müsaade etmez. Havale geçiren bebeğini tedavi etmek isteyenler, göğsünden akan süte sureler okurlar. Daha sonra efsunlanmış olan süt, bebeğin bedenine sürülür. Çocuğun iyileşmesi için anne sütü bizzat anne tarafından sürülmelidir yoksa süt ölür (KK10). Lohusalar, olumsuzluklardan kaçınmak için başka bir lohusa kadınla karşılaşmamaya çalışırlar (KK1, KK2, KK10). Yine bu uygulamalar, biyolojik farklılık nedeniyle erkekler tarafından gerçekleştirilemez.

İnançlar, erkeklerin bazı dinî-büyüsel uygulamalara katılmasını yasaklamıştır. Başkurt kadınları, ilkbaharı *karga toy* olarak anılan törenle kutlarlar. Tören sırasında kargalara darı ve süt koyulur. Baharın kutlandığı bu törenlere erkek çocukların dahi katılması yasaktır (İnan, 1986: 97). Kadın ve erkeğin birbirine dokunmasının günah

olduğu topluluklarda tedavi edilecek kişilere göre uygulayıcı değişebilmektedir. Örneğin, doğum sırasında hamilenin saç bağları çözülür, böylece doğumun kolaylaşacağına inanılır (Örnek, 2018: 195). Doğum anında mahremiyet olduğu için hamile kadının yanında yalnızca kadınlar bulunur. Ayrıca bir erkeğin kadın saçına dokunması İslamiyet'te yasak olduğu için saç bağları, yalnızca kadınlar tarafından açılabilir. Elbette bu saç bağı eş, erkek kardeş veya baba tarafından da açılabilir fakat hamilenin yanında komşu kadınların bulunması, yine bir mahremiyet sorununa neden olmaktadır. Bu durum her inancın benzer yasaklar getirdiği anlamına gelmemektedir. İnançlara göre yasaklar ve kısıtlamalar, ortadan kalkabilir veya değişime uğrayabilir. Lévy-Bruhl, Borneo halkının pirinç üretimiyle ilgili büyüsel törenler düzenlediklerini, ekilecek tohumların kadınlar tarafından seçilip muhafaza edildiğini ve bu törende vahşi otları toplama gibi görevlerin dışında erkeklere yer verilmediğini söylemektedir (Lévy-Bruhl, 2016: 230).

Sosyal hayat ve iş bölümü gereği bazı büyü uygulamaları, kadınlar tarafından gerçekleştirilmektedir fakat bu büyülerin erkekler tarafından gerçekleştirilmesinde herhangi bir engel yoktur. Konya'da bebeklerin kırklanması için camiden kırk taş toplanır ve bu taşlar, leğen veya küvetin içine atılır. Daha sonra taşların üzerine oturtulan bebek, suyla yıkanır (KK2, KK3, KK4, KK11). Çocukları kırklama işlemi genellikle kadınlar tarafından yapılmaktadır. Örnek uygulama, erkekler tarafından da gerçekleştirilebilir fakat iş bölümü gereği bebeklerin bakımıyla daha çok anne ilgilendiği için buna benzer uygulamalar, kadınlar tarafından gerçekleştirilir.

Yalnızca kadınların gerçekleştirdiği büyüsel uygulamalar, çeşitli örneklerle çoğaltılabilir. Erkeklerin bu büyüsel işlemleri yerine getirememeye nedenleri biyolojik farklılıklar, inanç kısıtlamaları, sosyal hayat ve iş bölümü gibi unsurlardır. Bazı büyülerin yalnızca kadınlar tarafından uygulanması, evrensel veya bölgesel özellikler gösterebilir. İnançların çeşitliliğinden dolayı bir bölgede yalnızca kadınların uyguladığı büyüler, başka bölgelerde erkekler tarafından gerçekleştirilebilirken biyolojik kısıtlamalar, tüm dünyada ortak olduğu için evrensel özelliklere sahiptir ve ortadan kaldırılması mümkün değildir.

1.2.2 Erkek Uygulayıcılar

Yüksek dinler, erkeklere nazaran kadınlar için daha fazla yasak ve kısıtlama içermektedir. Örneğin, İslamiyet'te kadınlar, imamlık yapamaz, ezan okuyamaz ve birden fazla kişiyle evlenemez. Dinde olduğu gibi büyüde de bazı uygulamalar, kadınlar tarafından gerçekleştirilemez. Bu durumda inanç oldukça etkilidir. Kadınları kısıtlayan bir diğer unsur ise biyolojik nedenlerdir.

Şamanist Türklerde dinî-büyüsel törenin son aşamasında yalnızca erkeklerin hazır bulunacağı ıssız bir orman seçilir. Ormanda sunulacak hayvanı yalnızca erkek şaman, kurban edebilir. Kurban sunulacak yere kızların girmesine izin verilebilir fakat kadınların tören yerinden uzak durması gerekmektedir (Radloff, 2008: 38). Bir kadın şamanın bu töreni yönetememesi, bazı uygulamalarda uzmanlığın yeterli olmadığını göstermektedir. Kızların tören alanına girebilmesi, kadın-kız ayrımının da gözetildiğini göstermektedir. Bu duruma dayanarak belirli uygulamalarda bekâretin de dikkate alındığını söylenebilir. Bazı bölgelerde kadın ve erkeklerin birlikte gerçekleştirdiği yağmur törenleri, inançlara göre kadınları kısıtlayabilir. Konya'da yağmur duasına kadınların çıkması dinen uygun görülmez:

“Erkek kısmı duaya çıkarken kadınların duaya gelmesi günahdır, ayıptır. Kadın erkek birlikte nasıl namaz kılamıyorsa birlikte yağmur duasına da çıkamaz. Bizim burada ben hiç görmedim kadının duaya çıktığına.” (KK12, KK13).

Biyolojik etkenler, bazı büyülerin yalnızca erkekler tarafından uygulanmasına neden olmaktadır. Konya'da oğlunun gür sakallı olmasını isteyen babalar, sakallarını çocuklarına sürterler. Günümüzde şaka amaçlı köselere sakal sürülmesine karşın bu uygulamanın gerçekten de işe yaradığına inanan insanlar bulunmaktadır (KK14, KK15). Başkalarının sakalını gürleştirecek kadar bir sakal yapısına sahip olmadıkları için kadınların bu uygulamayı gerçekleştirmesi mümkün değildir.

Sosyal hayat ve iş bölümü, bazı büyülerin daha çok erkekler tarafından uygulanmasına neden olmaktadır. Örneğin, Konya'da domuz avına çıkan avcılar, ceplerinde kurt dişi gibi yırtıcı hayvanlara özgü nesnelere taşırlar (KK5, KK16). Bu büyüsel işlemin kadınlar tarafından uygulanmasında bir sakınca yoktur. Erkeklere oranla kadınlar, daha fazla büyüsel uygulamaya başvurdukları için sosyal hayatta ve

iş bölümünde yalnızca erkeklerin uyguladığı büyüler nadirdir. Yine aynı şekilde kadınlar, erkekler kadar biyolojik kısıtlamalar yaşamazlar. Bu durum, büyüün daha çok kadınların ilgisini çekmesiyle açıklanabilir. Büyü pratikleri daha çok kadınlara uygun biçimde oluşturulmaktadır.

Uzman büyücüler arasında kadın erkek ayrımı fazla olmamakla birlikte kadınlar bazı mesleklerden men edilmişlerdir. İslamiyet'te kadınların imamlık yapamaması bu duruma örnek olarak verilebilir. Tedavi olmak ve kötü varlıklardan korunmak için başvurulmuş imamların tamamı erkektir. Kadınlar, gerekli donanımlara sahip olsalar da imam-hoca sıfatıyla büyüsel uygulamaları gerçekleştiremezler. Kadın büyücüler; bakıcı, üfürükçü veya cinci gibi adlarla anılırlar.

1.2.3 Kadın ve Erkek Uygulayıcılar

Büyülerin büyük bir kısmı, hem kadınlar hem de erkekler tarafından uygulanmaktadır. İster kadın erkek bir arada isterse de kadın erkek ayrı ayrı olsun bu uygulamalarda herhangi bir biyolojik engel ya da inanca dair bir yasaklama bulunmamaktadır.

Kadınların ve erkeklerin bir arada gerçekleştirdiği büyüsel uygulamalara Nevruz ve Hıdırellez törenleri, örnek olarak verilebilir. Nevruz günü cinsiyet ayrımı olmadan insanlar beyaz giyinir, sofralara beyaz renk yiyecekler koyulur. Hıdırellez'de kadınlar ve erkekler birlikte para arayabilir veya bir fidan veya ağacın yanında dilek dileyebilirler. Bu durum kadın ve erkeklerin bir arada tören gerçekleştirmek zorunda olduğu anlamına gelmemektedir. Bir büyüsel uygulama, yalnızca erkeklerden veya kadınlardan oluşan gruplar tarafından gerçekleştirilebildiği gibi bireysel olarak da uygulanabilir. Örneğin, tavukların daha çok yumurtlaması için yapılan bir büyüsel uygulama, kadın grupları veya erkek grupları tarafından gerçekleştirilebileceği gibi yalnızca bir erkek ya da kadın tarafından da gerçekleştirilebilir.

Bu grupta yer alan büyüsel uygulamalar, cinsiyet ayrımına gitmese de bazı durumlarda kısıtlayıcı olabilmektedir. Frazer'dan edindiğimiz bilgilere göre buğday ekiminin başlangıcında evlenmemiş üç genç seçilir ve bu gençler, yanlarına yiyecek içecek alarak sedir ağaçlarının bulunduğu bir dağa çıkarlar. Üzerine yağ ve şarap

sürdükleri sedir ağacının dalını koparan gençler, köye döndükten sonra törenler düzenlenir ve koparılan dal akarsu kenarındaki bir taşa bırakılır (Frazer, 2004: 73). Görüldüğü üzere cinsiyet ayrımı olmayan uygulamada kısıtlayıcı unsur, medeni durum veya bekârettir.

Hem kadın hem de erkeklerin gerçekleştirebildiği büyüsel uygulamalar, diğer uygulamalara göre daha yaygındır. Toplumun ortak değerleri olan törenler, doğaüstü güçlerden korunmak için gerçekleştirilen kaçınmalar ve sağaltım gibi hayati öneme sahip olan uygulamalar, özel durumların dışında cinsiyet ayrımını gözetmez.

2. Büyü ve Mekân İlişkisi

Büyünün amacına ulaşması için dikkate alınması gereken unsurlardan biri de uygulamanın gerçekleştirileceği mekândır. Büyüler, amaçlanan etkiyi gösterebilmek için mekânların özelliklerinden faydalanır. Eliade'ye göre birbirinden uzak olan nesnelerin etkileşim hâlinde olmasının sebebi, bu nesnelerin belirli kurallarla bir ağ-mekânda birbirine bağlanmasıdır (Eliade, 2003: 35).

Büyüsel uygulamalarda kutsal mekânlar, önemli bir role sahiptir. Büyüsel güçler barındırdığına inanılan hayat ağacı, kutsal su ve dağ, ulaşılması güç mekânlardır. Bundan dolayı uygulama sırasında ulaşılması güç olan mekânlar yerine benzerleri yerini alabilir. Örneğin herhangi bir ağaç, hayat ağacının yerine kullanılabilir veya bir ırmak, kutsal suyun yerine geçebilir.

Ak büyüün etkili olabilmesi için kutsal yerleri tercih eden insanlar, kara büyü yaptıklarında kutsal olmayan ve kimse tarafından kullanılmayan yerleri tercih ederler. Kutsal mekân, beraberinde tabuları da meydana getirir. Belli yasaklara sahip yerlerde kurallara uymayanların olumsuzluklar yaşayacağına inanılır. İster kutsal isterse de kutsal dışı olsun mekân, büyüsel uygulamalarda önemli bir role sahiptir. Bu durumda büyüsel uygulamalar için kullanılan mekânları açık ve kapalı olarak iki ana başlıkta değerlendirmek mümkündür.

2.1 Açık Mekânlar

Çeşitli özelliklerinden dolayı kutsallık atfedilen mekânların, majik güçlerle yüklü olduğuna inanılmıştır. Örneğin, şehit edildikten sonra Dinboz bölgesine

defnedilen Aydoğdu'nun mezarından alınan toprak, hayvanları tedavi etmek için kullanılmıştır. (Atsız, 1970: 25). Daha önce insanlar için manevi bir anlama sahip olmayan toprak, hükümdar soyundan birinin gömülmesi üzerine kutsal mekâna dönüşmüştür. Bunun dışında bazı kutsal mekânların sonradan keşfedildiği görülmektedir. Hz. Musa, gördüğü ateşe doğru ilerler ve ateşe yaklaştığı zaman Allah, ona “*Hemen ayakkabılarını çıkar! Çünkü sen kutsal vadi Tuvâ'dasın*” diye seslenir (Tâhâ 10-12). Görüldüğü üzere Hz. Musa, merakı üzerine gittiği yerin kutsal olduğunu öğrenmiş ve burada uyulması gereken kurallara dikkat etmiştir.

Kutsal mekânlar, çekici özelliklere sahip olduğu gibi itici özelliklere de sahiptir. Kötü amaçlı varlıkların etkisinden korunmak ve tedavi edici özelliklerinden faydalanmak için insanlar, kutsal mekânları tercih ederler. Bunun dışında kötü niyetli büyücüler ve kutsallığın zorunlu kıldığı eylemleri yerine getirmek istemeyen insanlar, kutsal mekânlardan uzak durmaktadırlar.

Eliade'ye göre kutsalın tezahürüyle birlikte düzeylerin kopuşunun gerçekleştiği alanda gökyüzüne ve yeraltına doğru bir açıklık oluşur ve böylece üç kozmik düzey arasında iletişime imkân doğar. Bu durumda üç olguyla karşı karşıya kalır: Kutsal bir yer, mekânın türdeşliğinde kopuş meydana getirir ve bu kopuş sayesinde yeryüzünden gökyüzüne veya yeraltına geçişe imkân veren bir açıklık oluşur. Kozmik dünyalar arasında iletişim sağlamak için dağ veya ağaç gibi dünyanın merkezini oluşturan unsurlar kullanılır (Eliade, 1991: 17-18).

Dünyanın merkezini oluşturan kutsal mekânlar, büyüsel uygulamaların gerçekleştirilebilmesi için oldukça önemlidir. Ulaşılması imkânsız olan kutsal yerlerin büyüsel uygulamalarda bir muadili bulunmaktadır. İlaç yapımı için hayat ağacı ve ölümsüzlük otunun muadili olarak herhangi bir ağaç veya ot kullanılabilir. Kutsal yerler olağanüstü varlıklar tarafından korunarak ulaşılmaz özelliklere sahipken muadilleri, kutsal mekânların ulaşılabilir hâle getirilmesini sağlamaktadır (Eliade, 2003: 369-370).

Açık mekânlar, büyüsel uygulamalarda kapalı mekânlardan çok daha etkilidir. Doğa, insanların diğer kozmik alanlara geçişini sağlayan unsurlarla doludur. Bu kozmik geçiş ve iletişim yalnızca büyüye özgü olmayıp dinde de görülmektedir.

Kabil'in kız kardeşi Lübüz'le kimin evleneceğini belirlemek amacıyla Habil ile Kabil, Tanrı'ya kurban sunmak için Nevz Dağı'na çıkıp kurbanlarını takdim etmişlerdir (Köksal 2005: 52). Bunun dışında Hz. Musa, Allah ile konuşmak için Tûr Dağı'na çıkmıştır (A'râf 143).

Dağlar, büyüsel uygulamalarda sıklıkla başvurulmuş mekânların başında gelmektedir. İran destanlarında Türk ordusundaki büyücünün kar yağdırmak için dağa çıktığı anlatılmaktadır (Firdevsî, 1995: 556-557). Büyüsel uygulamada dağın gökyüzüyle iletişimi sağlayan bir kapı olduğu düşünülebilir.

Bazı büyüler, herhangi bir mekân kısıtlılığı getirmemektedir. Bu uygulamalar, ihtiyaç anında bahçe, tarla, park vb. yerlerde gerçekleştirilebilir. Büyü veya büyücü üzerinde herhangi bir etkiye sahip olmadığı için bu mekânlara çalışmada değinilmemiştir. Çalışmanın bu bölümünde büyü ve büyücü üzerinde majik bir etki meydana getiren mekânlar ele alınacaktır. Konya'da derlenen metinler incelendiğinde büyü yapmak için kullanılan mekânları; akarsu-göl, dağ-tepe, orman-ağaç ve yol olarak dört başlıkta incelemek mümkündür.

2.1.1 Akarsu-Göl

Hemen hemen bütün toplumlarda su kenarlarıyla ilgili çeşitli inançlar mevcuttur. Yaşamın kaynağı olmasından dolayı kutsallık atfedilen su kenarları, aynı zamanda doğal felaketlere sebep olduğu için korku duyulan mekânlardır. Bunun yanında doğaüstü varlıkların yaşam alanı olduğuna ve majik güçler barındırdığına inanıldığı için sularla ilgili kaçınmalara rastlanılmaktadır. Roux'dan öğrendiğimize göre suyu kirletmekten çekindikleri için bazı Türk boyları, suyla temizlenmekten ve suya temas etmekten kaçınırlar (Roux 1994: 122).

Konya'da su kenarlarıyla ilgili uygulamaların başında kaçınmalar gelmektedir. Doğaüstü varlıkların gölde dinlediklerine inanıldığı için bölge halkı, gece vakti Akşehir Gölü'nün yakınından geçmekten kaçınırlar (KK22). Cihanbeyli ilçesinde gölet kenarından geçilirken Felak ve Nas sureleri okunduktan sonra "Allah'tan kork denilir" (KK5, KK16).

Anadolu'nun birçok bölgesinde yağmur yağdırmak için çeşitli uygulamalar gerçekleştirilmektedir. Örneğin, su kaynağına hayvan kafatası, taş, kaplumbağa,

kavrulmuş tuz, tabut ve ayakkabı gibi nesnelere atılır (Acıpayamlı 1963: 6-7). Örnek olarak verilen uygulamaların benzerleri, Konya’da gerçekleştirilen pratiklerde karşımıza çıkmaktadır. Beyşehir’de kuraklığı ortadan kaldırmak için Beyşehir Gölü’ne, bahar döneminde okunmuş su dökülür (KK15). Doğanhisar ilçesinde yağmur yağdırmak için göletlere üzerinde çeşitli ayetler yazan taşlar atılır (KK5). Anadolu’da gerçekleştirilen bu uygulamaların yada taşıyla ilgili inançlardan izler taşıdığı söylenebilir. İslamiyet’in etkisiyle yada taşı yerini okunmuş nesnelere bırakmıştır.

Su kenarlarının mekân olarak kullanıldığı alanlardan biri de sağaltım uygulamalarıdır. Yaşamın kaynağı olarak suyun doğüstü güçleri engelleyen ve zararlı etkileri ortadan kaldıran bir güce sahip olduğuna inanılmaktadır. Konya’da göller, kara büyülerin etkilerini ortadan kaldırmak için kullanılmaktadır. Bölge sakinleri, büyüün etkisiyle ortaya çıkan hastalıkları tedavi etmek için Beyşehir Gölü’ne girerler veya büyü nesnelere göle atarlar (KK15). Hadim’de tuvaletini tutamayan çocuklar, okunmuş tuzla birlikte su birikintisinde yıkanarak tedavi edilirler (KK12).

Genel olarak Konya’da göl, nehir ve akarsular, doğüstü varlıkların zararlı etkilerinden kaçınmak, bu varlıkların sebep olduğu hastalıkları tedavi etmek ve kuraklığı ortadan kaldırmak için kullanılmaktadır.

2.1.2 Dağ-Tepe

Çeşitli kültürlerde büyüsel uygulamaları gerçekleştirmek için kullanılan dağ, tepe vb. yerler, Konya’da büyü için nadir olarak kullanılmaktadır. Bu mekânlar, yağmur dualarında kozmik geçişin yanı sıra çeşitli uygulamalarda yararlanılan büyü nesnenin saklanması için kullanılmaktadır. Örneğin, Yağmur yağdırmak için halk, öğle namazından sonra bir tepeye tırmanır ve avuçlarını aşağıya bakacak şekilde tutarak dua eder (KK12, KK13). Konya’da çiftlerin arasını açmak için yapılan büyü bebek, dağdaki bir oyukta saklanır (KK6).

Anadolu’da kutsallık atfedilen kişilerin mezarları, dağların bir büyü mekânı olarak kullanılmasına zemin hazırlamaktadır. Aksaray’da, yağmur yağdırmak ve tedavi olmak için Ekecik Baba’nın mezarının yer aldığı Ekecik Dağı’na çıkılır

(Peker, 2015: 273-274). Ekecik Baba'nın mezarı, dağa kutsal özellikler atfedilmesine neden olmuştur. Bunun dışında dağda yapılan uygulamaların temas büyüsü olduğu görülmektedir. Konya'da yaptığımız araştırmada Ekecik Dağı'nda olduğu gibi veli mezarında gerçekleştirilen büyüsel bir uygulama tespit edilememiştir.

Bölgedeki inanca göre dağ ve tepe gibi engebeli araziler, doğaüstü varlıkların barınma ihtiyacını giderdikleri yerlerdir. Bundan dolayı dağlarla ilgili kaçınmalara sıklıkla rastlanılmaktadır. Bozkır ilçesinde, gece vakti dağa çıkmak veya dağda konaklamaktan kaçınılır. Ayrıca dağa çıkmak zorunda kalındığında bölge halkı, abdest alıp muska takarlar (KK24).

Dağ, tepe vb. mekânların Konya'da ilahi kudretle iletişime geçmek, bulunması istenmeyen büyülü nesnelere saklamak ve doğaüstü varlıkların zararlı etkilerinden korunmak için kullanıldığı görülmektedir.

2.1.3 Orman-Ağaç

Ormanlar ve ağaçlar, Türkistan ve Anadolu bölgesinde büyü için kullanılan doğal mekânlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Doğu Türkistan'daki Müslüman şamanlar, insanları efsunla tedavi etmek için kayın ağacının olduğu mekânları tercih ederler (İnan, 1986: 64). Diyarbakır'da Sin ve Sidaş adındaki iki kardeşinin türbesini çevreleyen ağaçlara dokunulmaz (Kalafat, 1999: 55).

Ağaçların manayla yüklü olduğu inancına Konya'da da rastlanılmaktadır. Majik güçler taşıyan ağaçlar, uygulamanın amacına göre zararlı veya yararlı olabilmektedir. Olumlu etkiler için sevdiği kişiyle evlenmek isteyenlerin ağaçlara bez bağlaması (KK1, KK2) ve mevsimlik törenlerde hazırlanan dileklerin ağacın altına gömülmesi (KK5), örnek olarak verilebilir.

Konya'da kara büyü yapmak için ormanlık alanların sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Güzelliğiyle çevresinde hayranlık uyandıran kadınları cezalandırmak isteyen kişiler, efsunladıkları fidanları ormana dikerler (GKK). Bunun dışında husumet beslenen kişilerin çabuk yaşlanması için ormandaki kuru ağaçlara hedef kişinin adının yazıldığı görülmektedir (KK30).

Gizli uygulamaların gerçekleştirilmesi ve büyülü nesnelere saklanması için diğer topluluklarda olduğu gibi Konya'da da ormanların tercih edildiği söylenebilir.

Ağaçlık alanların kara büyülerde majik etki meydana getirebilmesi için vakit oldukça önemlidir. Ormanda kara büyü yapmak için tercih edilen vakit gecedir. Burada amaç, ormana geceleri geldiğine inanılan doğaüstü varlıklardan yararlanmaktır.

Konya'da ormanların ve kutsiyet atfedilen ulu ağaçların ilahi kudrete dileklerin ulaşması için kozmik bir kapı olarak kullanıldığı söylenebilir. Doğaüstü varlıkların ormanda yaşadığına dair olan inanç, kara büyü yapacak kişilerin ormanları tercih etmelerine sebep olmaktadır.

2.1.4 Yol

Sosyal antropoloji çalışmaları incelendiğinde ilkel olarak adlandırılan toplumların düşmanlarını yenmek için kesici ve delici silahların yanında doğaüstü güçlerden de yararlandıkları görülmektedir. İlkellere atfedilen bu uygulamalara Türk toplumlarında da rastlanılmaktadır. Hunlar, düşman ordusunun geçtiği yollara büyü yapmışlar, zayıf vermeden zafer kazanmışlardır (Baykuzu, 2012: 102). Geçmişte yol, düşmanlara zarar vermek için kullanılan bir mekânken günümüzde daha çok kara büyülerin etkisini ortadan kaldırmak ve hastalıkları tedavi etmek için kullanılmaktadır.

Konya'da kara büyüün etkisini ortadan kaldırmak için bulunan efsunlu nesnelere yol ağzına gömülür (KK23, KK36). Kaynak kişilere göre karşı büyü için yol ağzının tercih edilmesinin iki sebebi bulunmaktadır. Bunlardan ilki, Allah dostu, ibadetlerini eksiksiz yerine getiren kişilerin yoldan geçerek büyüü etkisiz hâle getirmesidir. İkinci sebep, yol ağzını herkesin kullanmasıdır. Efsunlu nesne, bu yüzden hedefini şaşırarak ve büyü, etkisini kaybedecektir.

Konya'da sağaltım uygulamalarının bir kısmı, yol ağzında gerçekleştirilmektedir. Örneğin, Doğanhisar ilçesinde kurdeşen tedavisi için üç yol ayırımına gidilmektedir (KK40). Bilindiği üzere yol ayırimleri, halk anlatılarında doğaüstü varlıklarla karşılaşılacak mekânlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Aksakallı, yol iyisi, Hızır vb. mitolojik kişiliklerin yolda karşılaştığı insanlara yardım ettiği inancı, Türk boyları arasında yaygındır. Kurdeşen tedavisinde yol ağzının kullanılması, doğaüstü varlıkların bu alanları tercih etmesiyle ilişkilendirilebilir.

Konya’da derlenen metinler incelendiğinde büyü yapmak için yolların çok fazla tercih edilmediği görülmektedir. Tespit edilen pratikler sonucunda yolun kara büyüleri ortadan kaldırmak veya çeşitli hastalıkları tedavi etmek için kullanıldığı söylenebilir. Geçmişte birçok örneği olmasına karşın Konya’da kara büyü yapmak için yolların tercih edildiğine dair bir bilgi tespit edilememiştir.

2.2 Kapalı Mekânlar

Yapay olarak da adlandırılabilen kapalı mekânlar, kutsal ve kutsal dışı olarak iki kısımda değerlendirilebilir. Bir yapının kutsallık kazanması, dinle yakından ilişkilidir. Kara büyüler, kutsal mekânların varlığını kabul etmekle birlikte kutsala değer vermez. Ak büyüler ise kutsalı kötülüklerden korunmak ve zararsız istekleri elde etmek için kullanır.

Mekân bağlamında insanların yaşadıkları iki deney bulunmaktadır: Kutsal mekân ve dindışı mekân. İlk deney, sabit bir noktanın elde edilmesine, kaosa bağlı türdeşlik içinde yön bulunmasına, dünyanın kurulmasına olanak sağlamaktadır. Dindışı deney, kutsal mekân deneyinden farklı olarak türdeşliği ve buna bağlı olarak mekânın göreliliğini sürdürmektedir. Kutsal mekânın türdeş olmamasına örnek olarak kiliseler ve eşikler örnek olarak verilebilir. İnançlı biri için kilise, sokaktaki diğer yapılardan farklı bir mekâna aittir. İki mekânı ayıran eşik, dinsel ve dindışı varlık arasındaki mesafeye işaret eder ve dindışından dinsel olana geçişi sağlar. Dindışının aşkın hâle geldiği kutsal mekânlar, tanrıların yeryüzüne inmesine veya insanların simgesel olarak gökyüzüne çıkmasına olanak sağlamaktadır (Eliade, 1991: 4-6).

Kutsal özelliklere sahip kapalı mekânlar, insanların ibadet alanlarını sınırlayabilir. Hac ibadetini yerine getirmek isteyenler, mutlaka Kâbe’yi ziyaret etmek zorundadır fakat bu durum, her ibadet için insanların kutsal mekâna gitmek zorunda olduğu anlamına gelmemektedir. Özellikle döngüsel zamanda gerçekleştirilen ibadetlerde kutsalın muadili olan yapay mekânlar tercih edilebilir. Örneğin, İslamiyet’te vakit namazlarının kılınması için camiye gitme zorunluluğu yoktur. İnsanlar, ev ve işyerlerini caminin muadili olarak kullanabilirler.

Derlenen metinler incelendiğinde Konya’da uygulayıcıların büyü yapmak için kullandıkları kapalı mekânların banyo-tuvalet, cami, eşik, ev ve türbe-mezar olduğu görülmektedir. Kutsal mekânlar, korunma ve sağaltım uygulamaları için tercih edilirken kutsal dışı mekânlar, hem ak hem de kara büyü uygulamalarının gerçekleştirilen yerler olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.2.1 Banyo-Tuvalet

Banyo ve tuvalet, kullanım amaçlarından dolayı toplumun gözünde kirli yerler olarak karşımıza çıkmaktadır. Dışkıyla beslendikleri ve kirli yerleri sevdiklerine inanıldığı için kötü niyetli doğüstü varlıkların banyo ve tuvalet gibi yerlerde yaşadıkları kabul edilmektedir. Bundan dolayı banyo ve tuvalet gibi mekânlarda görülen büyüsel uygulamaların başında kaçınmalar gelmektedir.

Konya’da doğüstü varlıkların zararlı müdahalelerinden korunmak için banyo ve tuvalete sol ayakla girmekten kaçınılmaktadır. Koruyucu olarak kullanılan muska vb. efsunlu nesnelere, kutsal kabul edildiği için banyo ve tuvalete girmeden önce çıkarılması gerekmektedir (KK1, KK2, KK3, KK11, KK12, KK13, KK14, KK20, KK21, KK22, KK23). Ayrıca ağızda yiyeceklerle bu mekânlara girildiğinde doğüstü varlıkların saldırıya geçeceğine inanılmaktadır (KK1, KK2, KK3, KK4, KK5, KK17, KK18, KK19).

Banyo ve tuvalette gerçekleştirilen diğer uygulama, doğüstü varlıklarla iletişime geçmek için kullanılan formel büyüdür. Konya’da cin vb. varlıkları uzaklaştırmak için “Destur, geri dur!” (KK1, KK4, KK21) gibi emir verici ifadeler kullanılmaktadır.

Kara büyü yapmak isteyen kişiler, tuvaleti sıklıkla kullanmaktadırlar. Meleklerin tuvalete girmediği ve cinlerin tuvaleti mesken edindiği inancı, bu durum üzerinde etkilidir. Yapılan büyülerin amacı, genellikle cinleri musallat etmek, erkekliği bağlamak ve kısmet kapatmak üzerinedir. Konya’da uzman bir büyücü, tuvalet büyü hakkında şu bilgileri vermiştir:

“Melekler, cinlere tuvalette dokunamazlar. Tuvalet büyüünde amaç cinleri hoşnut etmektir. Nasıl insanlara bir iş yaptırmak için gönlünü almak şartsa onlar

için de aynısını yapacaksın. Sen tez dediğin şeyi yazarsın iyi hoş da bunlara aklın ermez. Bunların da gâvuru var, bizden olanı var. Sen gâvurla çalışıyorsan bizim dinle haşa dalga geçen şeyleri yapman lazım. Yüce kitabımızı koyanlar var, ayet koyanlar var. Mübarek şeylere evdekiler bilmeden pisleyecek, cinlerde de buna sevinecek. Sana sorduğum taklit, temas büyüünün tuvalet büyüüyle hiç alası yok. Oraya saç, hayvan, kâğıt koyarlar ama onu cinlerin kime musallat olacağını göstermek içindir. Kâğıda evdekilerden hangisine musallat olacağı, hepsi yazar ki yanlış kişiye bulaşmasın. Saç sakal muhabbeti de onlar, adamın DNA şeyini filan çok iyi bulurlar. Bence saç sakal DNA'sını vermek için. Böylece kime musallat olacağını bilir. Bunun filmi de çıktı Dabbe diye. Film izledim bayağı hoşuma gitti. Gerçek olmayan şeyler de uydurulmuş ama doğrular da var. İzle orada görürsün tuvalet büyüünü” (AKK).

Banyonun tuvaletten farkı, hem kara hem de ak büyü için kullanılan bir mekân olmasıdır. Tuvaletle ilgili ak büyü uygulamasına rastlanılmazken banyo, sağaltım uygulamalarında karşımıza çıkabilmektedir. Örneğin, Konya’da eklem rahatsızlıklarını tedavi etmek için zemzemle yıkanılmaktadır (KK7). Temas ilkesiyle açıklanabilecek bu uygulamada kutsallık atfedilen zemzem, bedene temas ederek hastalığı ortadan kaldırmaktadır.

Sonuç olarak banyo ve tuvalet, doğaüstü varlıkların zararlarından kaçınmak, hastalıkları tedavi etmek ve kara büyü yapmak için kullanılmaktadır. Doğaüstü varlıkların meskeni kabul edilmesi ve kutsal nesnelere dışkı temas ettirilmesi sonucunda saygısızlığın cezalandırılması anlayışı, kara büyülerde banyo ve tuvaletin kullanmasına sebep olmaktadır.

2.2.2 Cami

Camiler, mikro kozmos ile makro kozmos arasında geçiş olanağı tanıyan mekânlar olarak kabul edilmektedir. İlahi kudretle iletişime geçmenin yanı sıra kötü niyetli doğaüstü varlıkları kendisinden uzak tutması, ak büyü yapan kişilerin camileri tercih etmesine sebep olmaktadır.

Kara büyü örneğine rastlanılmayan camilerde imamlar, kara büyü yapılan kişileri tedavi etmektedirler. Örneğin, Konya’da adet kanı içirilerek etki altına alınan

kişiler için imamlar, camide karşı büyü uygulaması yaparlar (GKK). Karşı büyülerin dışında Cihanbeyli’de doğaüstü varlıkların zararlı etkilerinden korunmak için camilerde çeşitli amutler hazırlanmaktadır (GKK).

Bazı uygulamalarda camiye gitme imkânı olmadığı için uygulayıcılar, camiye temas eden nesnelere zararlanırlar. Bulaşma ilkesinden hareketle camilerden toplanan taşlar, bebekleri kırklama sırasında kullanılmaktadır (KK4, KK11). Bütünün parçası olarak taş, caminin kutsallığını üzerinde taşımaktadır. Bundan dolayı camin majik etkilerinin toplanan taşlara geçtiğine inanılmaktadır.

Derlenen metinlere bakıldığında Konya’da camiler, büyü yapmak için nadiren kullanılmaktadır. Din adamlığının yanında büyücülükle uğraşan birkaç imamın sağaltım ve koruma amaçlı pratikleri dışında büyüsel bir uygulamaya rastlanılmamıştır.

2.2.3 Eşik

Üç kozmik alan arasında geçiş imkânı sağlayan eşikler, hem yasaklarla çevrilmiş hem de büyüsel pratiklerin uygulandığı mekânlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Farklı kültürlerde kurban sunma gibi çeşitli ritüeller uygulanan eşikle ilgili Anadolu’da daha çok kaçınmalar ön plana çıkmaktadır. Örneğin, Tunceli’de ev iyesini rahatsız etmemek için eşiğe oturmak ve basmaktan kaçınılır. Eve gelin geldiği zaman eşiğe basmaması için dikkat edilir ve eşikten atlatılarak içeri alınır (Kalafat, 1999: 57).

Konya’da derlenen metinlerin değerlendirilmesi sonucunda eşikle ilgili uygulamaların yok denecek kadar az olduğu görülmektedir. Araştırma sırasında herhangi bir uygulama türü bir büyüye rastlanmamıştır. Eşikle ilgili tespit edebildiğimiz tek pratik, doğaüstü güçlerin düşmanca müdahalesine neden olacağına inanıldığı için eşiklere oturmaktan kaçınılmasıdır. Ebeveynler, kendilerinden çok çocuklarına zarar verilmesinden çekindiği için çocuklarını eşikten uzak tutmaktadırlar (KK10, KK25, KK34). Pasif maji alanına giren bu uygulamada amaç, eşigi mesken edinmesi muhtemel olan doğaüstü varlığı kızdırmaktan kaçınılmaktadır.

2.2.4 Ev

Diğer kapalı mekânlardan farklı olarak evler, uygulamalar veya uygulayıcılar üzerinde herhangi bir majik etkiye sahip değildir. Bu alanlar, kozmik geçişlerin görüldüğü açık mekânların muadili olarak kullanılmakta ve ihtiyaç anında büyülerin uygulanmasına imkân verdiği için uygulayıcılara kolaylık sağlamaktadır.

Evde yapılan büyülerin amacını sınırlandırmak mümkün değildir. Korumadan sağaltıma, bereketten cezalandırmaya kadar bütün amaçlar için evlerde büyü yapılabilir. Konya'da gerçekleştirilen pratiklerin önemli bir kısmının evlerde gerçekleştirildiği görülmektedir. Bilhassa kadınlar, nazar çıkartmak ve kısmet açmak için evleri tercih etmektedirler.

Amatör uygulayıcılar için bir önemi olmayan ev, özellikle kara büyüyle uğraşan uzman büyücüler için oldukça önemlidir. Toplum tarafından dışlandıkları ve fiziksel bir saldırıya maruz kalmaktan çekindikleri için dışarıya nadiren çıkan kara büyücüler, bütün majik işlemleri evde gerçekleştirirler. Konya'da uzman büyücünün aktardığı bilgilere göre bu işlerle uğraşan kişiler, uygulamaları siyah perde çekilmiş, içinde hiçbir eşya olmayan odaları büyü yapmak için kullanırlar. Böylece büyüün gerçekleşmesi için gerekli olan ortam sağlanırken aynı zamanda uygulamanın başkaları tarafından görülmesi engellenmektedir (GKK).

Sonuç olarak büyü yapmak için kullanılan yerlerden biri olan ev, uygulama ve uygulayıcı üzerinde herhangi bir doğüstü etkiye sahip değildir. Uzman olmayan uygulayıcılar için hiçbir şey ifade etmeyen evin uzman büyücüler için oldukça önemli olduğu söylenebilir.

2.2.5 Türbe-Mezar

Folklor çalışmalarında atalar, ölümler ve mezar kültürü başlıkları altında işlenen türbeler, büyüsel uygulamalarda özel bir yere sahiptir. Büyü yapılan diğer mekânlar incelendiğinde majik etkinin kaynağı, bölgenin manayla yüklü olduğu inancı veya kozmik bir kapı kabul edilmesiyle açıklanmaktadır. Türbelere bakıldığında ise majik etkinin kaynağı, doğrudan kutsallık atfedilen şahsiyetle ilişkilendirilmektedir. Büyü uygulayıcıları, mekân için değil mezarı olan şahsiyet için türbeleri ziyaret

etmektedirler. Bu durumda mekânın kutsallık kazanmasının mezarı bulunan şahsiyete bağlı olduğu söylenebilir.

Anadolu'da türbeler, ak büyü yapmak için kullanılmaktadır. Örneğin, Manisa'da yağmur yağdırmak için Yunus Emre türbesinden alınan mezar taşı, bölgedeki cami çeşmesine bırakılır (KK29). Sempatik ilkenin açıkça görüldüğü örnek uygulamada halkın kutsallık atfettiği Yunus Emre'nin doğaüstü güçleri, bulaşıcı etkiyle mekâna geçtiğine inanılmaktadır.

Anadolu'nun birçok bölgesinde olduğu gibi Konya'da da kutsallık atfedilen şahsiyetlerin mezarlarının majik güçler barındırdığına inanılmaktadır. Mevlana Türbesi'ne gidenlerin hastalıklardan korunmak için ellerini duvara sürmeleri (KK32) bu duruma örnek olarak verilebilir. Sempatik yasayla açıklanabilecek uygulamada uygulayıcıların Mevlana'nın barındırdığı doğaüstü etkilerin ona temas eden duvara geçtiğine inandıklarını göstermektedir.

Korunma büyüleri dışında sağaltımla ilgili uygulamalarda da türbelerden yararlanıldığı tespit edilmiştir. Isilik tedavisinde Meram'da bulunan Tavus Baba Türbesi'nden alınan toprak, kavrulup dinlendirildikten sonra bedene sürülmektedir. Konya halkı, bu türbeden alınan toprağın 3 gün içinde isiliği ortadan kaldırdığına inanmaktadır (KK12, KK22, KK35). Bunun dışında kara büyüyle ortaya çıkan hastalıkların tedavisinde de türbelerden yararlanıldığı görülmektedir. Kaynak kişiden edindiğimiz bilgiye göre kimsenin adını bilmediği fakat evliya olduğuna inandıkları kişinin mezarı, büyü bozmak için kullanılmaktadır. Bulunan efsunlu nesnelere, evliyaya ait olduğu düşünülen mezara gömülerek etkisiz hâle getirilmektedir (KK17).

Doğaüstü özellikler atfedilen kişilerin türbe ve mezarları, yalnızca ak büyü yapmak için kullanılmaktadır. Kara büyüyle uğraşan kişiler, uygulama sırasında daha çok sıradan kişilerin mezarlarını tercih etmektedirler. Konya'da uzman bir büyücünün aktardığına göre öldürülmek istenilen kişinin ve babasının adı, mezar taşına yazılır. Uygulamanın kesin sonuç vermesi için boya, mürekkep vb. nesnelere yerine mezardan alınan çamur kullanılmalıdır (GKK).

Konya’da derlenen metinler incelendiğinde uygulayıcılar, doğüstü güçlere sahip olduğuna inandıkları velilerin türbelerini koruma ve sağaltım gibi olumlu amaçlar için kullandıkları görülmektedir. Kutsallık atfedilen bu şahısların sahip olduğu mana, bulaşıcı etkiyle temas ettikleri duvara veya toprağa geçmektedir.

Tespit edilen kara büyü uygulamalarında parça bütün ilişkisi doğrultusunda adlardan yararlanıldığı görülmektedir. Adların mezar taşına ve toprağıyla etkileşime geçmesi, sahibinin de aynı etkilere maruz kalacağı anlamına gelmektedir. Bazı pratiklerde mezardan alınan nesnelere kullanılırken mekân mezar değildir. Majik etkileri parçaya bulaştığı için mezardan alınan taş, toprak vb. nesnelere, büyü yapmak için yeterli görülmektedir.

3. Büyü ve Zaman İlişkisi

Zaman, büyüsel törenlerin en önemli belirleyicilerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bazı büyülerin etkisini göstermesi için belirlenen zaman diliminde uygulanması gerekir. Zaman kısıtlamasının görülmediği uygulamalarda ise ihtiyaç, ön plandadır. Bu durumda büyüsel uygulamaların gerçekleştirildiği zaman dilimleri, döngüsel ve doğrusal olmak üzere iki ana başlıkta değerlendirilebilir.

3.1 Döngüsel Zaman

Eliade, uygulamaların döngüsel ve doğrusal olmak üzere iki zaman kavramı içerisinde gerçekleştirildiğini ifade eder. Döngüsel zaman, mitsel zamanın bugüne getirilerek sürekli yenilendiğini işaret eden zamandır. Bütün ritüeller, şimdiki zamanda gerçekleştirilir ve eski zamanlarda yaşanan olaylar, şimdiye taşınır. Yapılan eylemler, aslında geçmişte yaşanan olayların taklit edilmesinden ibarettir. Döngüsel zamanda yapılan eylemler, mitsel zamanın yeniden başlatılması anlamına gelmektedir. İnsanlar, yaptıkları eylemlerle mitsel zamana dâhil olurlar çünkü mitsel zaman, yalnızca geçmişe ait değildir. O aynı zamanda bugün ve yarındır. Her manevi tören ve dinsel bayram, başlangıçta meydana gelmiş olan kutsal bir olayın güncelleştirilmesinden ibarettir ve bu kutsal zaman, tersine dönebildiği gibi telafi de edilebilir (Eliade, 2003: 377-378).

İnsan zihninde evren, doğan ve gelişen bir yapıya sahiptir. Yılın son gününde ölürken yılın ilk gününde tekrar doğmaktadır. Evrenin yeniden doğması, aynı zamanda zamanın diriltilmesi anlamına gelir. İnsan algısında yeni yıl, evrenin yaratılmasının yeniden güncelleştirilmesidir. Evren, ilk zamanlarda saf, günahsız olduğu için güncelleştirme törenlerinde şeytan ve günahlar, uzaklaştırılmaya çalışılır. Bu durum aynı zamanda geçmiş yılın ve akan zamanın ortadan kaldırılması anlamına gelmektedir (Eliade, 1991: 53-58).

Büyü ve psikanalizm ilişkisini inceleyen Lévy-Strauss, büyüsel ve psikanalizm esaslı tedavilerin aynı yöntemlerle gerçekleştirildiğini söylemektedir. Ona göre her iki olgu da tedavi sırasında bilinçdışının simgesel işlevini kullanır. Toplumun benimsediği ortak öyküyü simgesel edimlerle sergileyen büyücü, hastanın bu öyküyü öznel sorununa göre algılamasını sağlar. Böylece hasta, çevreden edindiği mitosu yoğun bir şekilde yaşamaya zorlanırken büyücü, yeniden yapılanmaya dayalı organik bir değişim sürecini başlatmaya çalışır (Lévy-Strauss, 1993: 88-94). Yapılan uygulamada hasta, döngüsel zamana sokularak mitostaki olayların gerçekleştiği döneme gönderilmektedir.

Döngüsel zaman, uygulama ve uygulayıcı üzerinde majik bir etki bırakmanın yanı sıra geçmişle gelecek arasında köprü vazifesi görmektedir. Bu zamanda gerçekleştirilen uygulamaların informal yolla kültürlemeye katkı sağladığı söylenebilir. Konya’da döngüsel zamanda gerçekleştirilen büyüsel uygulamaları cuma, gündüz-gece ve mevsimlik törenler olmak üzere üç başlıkta incelemek mümkündür.

3.1.1 Cuma

Müslümanlar için kutsal olan cuma, dinî uygulamalar kadar büyüsel pratiklerde de önemli bir yere sahiptir. Uygulayıcılar, ak büyü yapmak için cuma gününü beklemektedirler. Bu durum, cuma gününün Hz. Âdem’in, Hz. İbrahim’in ve Hz. Muhammet’in doğduğu gün kabul edilmesi (KK5, KK28, KK12) ve dünyanın cuma günü yaratıldığına, bu doğrultuda kıyametin cuma günü kopacağına ve tüm varlıkların cuma günü yeniden diriltileceğine dair inançla ilişkilidir (KK18).

Yaşam alanının ve insanların yaratıldığı zaman dilimi olarak cuma günü, uygulayıcıların ilk yaratılışı yeniden kurguladığı an olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumda uygulayıcıların dinî-büyüsel törenleri günahlarından arınmış şekilde gerçekleştirme amacına sahip oldukları ileri sürülebilir.

Konya'da cuma günü yapılan büyüsel işlemlerin başında yağmur yağdırma törenleri gelmektedir. Namazdan sonra imamın önderliğinde bir araya gelen halk, belirledikleri bir tepeye çıkar ve gerekli pratikleri gerçekleştirdikten sonra dua eder (KK12, KK13). Törenin cuma namazından sonra gerçekleştirilmesinin sebebinin günahların affedildiği ve yaratılış anında duaların kabul olacağı inancıyla ilişkili olduğu söylenebilir.

Kuraklığı ortadan kaldırmak dışında çocukların dinî kişiliğini belirlemek için de cumadan yararlanılmaktadır. Örneğin, Doğanhisar ilçesinde yeni doğan çocuklara cuma ezanı dinletilmektedir (KK25). Uygulamada dinin bir parçası olarak ezanın temas ettiği çocuk üzerinde manevi bir etki bırakacağı ve onun yaşam biçimini belirleyeceği inancı açıkça görülmektedir.

Cuma günü gerçekleştirilen pratiklerden biri de sağaltım ve korumayla ilgili uygulamalardır. Kırkı çıkmadığı için nazar değmesinden çekinen ebeveynler, çocuklarını cuma namazından sonra imama okuturlar (KK1). Koruma büyüleri dışında köstek kesme vb. sağaltım işlemleri için cuma namazı beklenmektedir. Ilgın ilçesinde cuma namazından sonra iki ayağına ip bağlanan çocuk, camiye getirilir, imam dua ettikten sonra bağlanan ip kesilerek tedavi edilir (KK5, KK6, KK12, KK15, KK16, KK26).

Konya'da cuma günü uygulanan kara büyü örneğine rastlanmamıştır. Buradan hareketle namaz sonrası veya gün içerisinde yapılan büyülerin tamamının ak büyü olduğu söylenebilir. Bereket, koruma ve sağaltımla ilgili büyüler, sempatik yasa doğrultusunda uygulanırken karşıt, formel ve işaret büyüüne rastlanmamıştır. Cumayla ilgili değinilmesi gereken hususlardan biri, büyü uygulayıcılarıdır. Ezan dinletmenin dışındaki büyü pratikler, imamlar tarafından gerçekleştirilmektedir. Kadınların imamlık yapması mümkün olmadığı için bu vakitte yapılan büyülerin tamamının erkekler tarafından uygulandığını söylemek mümkündür.

3.1.2 Gündüz-Gece

Hayatın akışı üzerinde büyük etkiye sahip olan gece ve gündüzle ilgili birçok inanış bulunmaktadır. Konya’da ak büyü uygulayıcıları, gecenin cin, şeytan vb. kötü niyetli doğüstü varlıkların vakti olduğuna ve gecenin olumlu pratiklerin etkisini azaltacağına inanılmaktadır. Bundan dolayı, toplum ve bireylere yarar sağlamak amacıyla yapılan büyüler için gündüz vakti tercih edilmektedir:

“Gecenin hayrı olacağına sabahın şerri olsun diye boşa demiyorlar. Gece kim gezer belli! Şeytan gezer, üç harfli gezer, sarhoş gezer. Kitapta bile diyor ‘Geceyi siz dinlenin diye yarattım’ diye. Sabahın bereketiyle dua edersen, adamın içine giren kötülere kaçırırsan daha hayırlı. Bak köpek dokuz dokuz doğurur ama hiç soyu artmaz. Tek tük görürsün çünkü sabah uyur, gece dolaşıp durur. Koyun, tek tek doğurur, ama sayısı çoktur. Çünkü sabahın köründe kalkar nimetini bekler. O sebeple küsleri barıştırmak için sabah okuyup üfleme gerek” (GKK).

Gece, daha çok kara büyülerin yapıldığı zaman olarak karşımıza çıkmaktadır. Kimsenin görmemesi gereken büyüler, bu zamanda gerçekleştirilir. Örneğin, Konya’da kıskanılan kişinin güzelliğini elinden almak için yapılan büyüsel işlem, gece vakti, ormanda yapılır. Büyünün etkili olabilmesi için sabah ezanından önce büyüsel uygulama tamamlanmalıdır (GKK). Kaynak kişiden edinilen bilgilere göre güneş ışığı, kara büyülerin etkisini ortadan kaldırmakta veya zayıflatmaktadır. Kara büyücülerin geceyi beklemesinin diğer nedeni, uygulamaları gizli bir şekilde gerçekleştirilmesidir. Toplumun tepkisini çekmemek ve uygulamanın öğrenilip karşı büyüyle bozulmasının önüne geçmek için tercih edilmesi gereken en iyi vakit gecedir.

Gece yapılan büyülerle ilgili tespit edilen son pratik, doğüstü varlıkların zararlı etkilerine karşı gerçekleştirilen kaçınmalardır. Konya’da cinlerin çöplerde yiyecek aradığına inanıldığı için gece vakti çöp atılmaz, çöpün yanından geçilmez (KK5, KK16, KK38). Çöplerin dışında dağlar da cinlerin meskeni kabul edilmektedir. Bundan dolayı gece olduğu zaman bölge halkı, dağa çıkmaktan kaçınır (KK31, KK34).

Konya’da derlenen büyüler incelendiğinde gündüz ve gecenin uygulamalara iyi ve kötü bağlamında kısıtlamalar getirdiği görülmektedir. Kaçınmalar hariç koruma, sağaltım, bereket, iyi dilek vb. tüm ak büyü uygulamaları gündüz gerçekleştirilmektedir. Gündüzün ak büyüleri üzerinde herhangi bir kısıtlaması bulunmamaktadır. Geceye bakıldığında ak büyülerin majik etkisini zayıflatıcı özelliklere sahip olduğuna inanıldığı görülmektedir. Kara büyücüler, hem uygulamanın gizlilik içerisinde gerçekleştirilmesi hem de kötü doğaüstü varlıklardan yardım alabilmek için geceyi tercih ettikleri görülmektedir.

3.1.3 Mevsimlik Törenler

Büyünün informal yolla kültürlenme yaptığı en kapsamlı uygulamaların mevsimlik törenlerde karşımıza çıktığı söylenebilir. Türk folklorunda milli ve dinî kültürün yeni nesillere aktarıldığı törenlerin başında Nevruz ve Hıdırellez’in geldiği ileri sürülebilir. Bu törenlerde karşımıza çıkan pratikler, günümüzde daha çok eğlenmek amacıyla gerçekleştirilse de bünyesinde birçok büyüsel uygulamaların izlerini barındırmaktadır.

Nevruz, döngüsel zamanda gerçekleştirilen uygulamalara yer veren törenlerin başında gelmektedir. Nevruz’a kutsallık atfedilmesinin birden fazla sebebi vardır: Hz. Âdem’in doğduğu gündür. Dünyanın yaratıldığı gündür. Cemrelerin sona erip toprağın canlandığı gündür. On iki hayvanlı takvime göre yılbaşı, 21 Mart olarak kabul edilir. Bir milletin yok olmaktan kurtulduğu gündür. Doğu Anadolu’da Nevruz kutlamaları, cihan kokolo adı verilen ateşin yakılmasıyla başlar. Ayrıca Nevruz közü, kırk dul ve erkek adı sayılarak yedi gün güğümde bekletilmiş suyun içine atılır ve bu sudan içen ruhsal hastaların iyileşeceğine inanılır. (Sakaoğlu ve Alptekin, 2004: 380-388). Nevruz törenlerinde Ergenekon’dan çıkışın yeniden kurgulandığı söylenebilir. Mitsel devirde yaşanan olay, törenlerle yeniden kurgulanır, böylece törene katılan insanlar, Ergenekon’dan çıkan topluluğun yerini alırlar.

Konya’da Nevruz’la ilgili uygulamalar, yok denilecek kadar azdır. Hem öneminin halk tarafından yeterince bilinmemesi hem de kamuoyunda terör olaylarıyla birlikte anılması, Nevruz törenlerinin önemini yitirmesine sebep olmuştur. Bölgede Nevruz’da gerçekleştirilen en yaygın uygulama, ateşin üzerinden

atlanmasıdır. Günümüzde çocukların eğlenmek için uyguladıkları bu pratik, koruma ve sağaltım için yapılan büyülerin başında gelmektedir. Bölge halkının inancına göre ateşin üzerinden atıldığı vakit, hem doğal hem de doğaüstü etkiler sonucu ortaya çıkan hastalıklar tedavi edilir (KK7, KK39).

Döngüsel zamanda gerçekleştirilen dinî-büyüsel törenlerden biri de Hıdırellez'dir. Mayıs ayının 6. gününde mesire yerlerinde piknik yapılarak kutlanan Hıdırellez'de, ekonomi ve mutluluk için dileklerde bulunulur. Konya'da çocuklar, bozuk paralarını bir bezin içine koyup saklarlar ve bir sene paraya hiç dokunmazlar. Gelecek Hıdırellez'de saklanan paraların çoğalacağına inanırlar (KK41). Çocuklar, piknik yapılan yerlerde para aramaya çıkarlar ve buldukları paranın hiç tükenmeyeceğine inanırlar (KK17).

Döngüsel zamanda gerçekleştirilen büyüler, mitlerin yeniden kurgularken insanların evrenin yaratıldığı ilk güne ulaşmasını sağlar. Nevruz töreninde uygulayıcılar, Ergenekon'dan çıkan efsanevi kişilerin yerini alıp olayı yeniden kurgulayarak yaşamaktadırlar. Benzer bir durum, Hıdırellez için de söylenebilir. Etkinliklere katılan kişiler, Hızır ve İlyas peygamberlerin bulunduğu ana gidip büyüsel uygulamalara başvururlar. Bu doğrultuda halkın kutsal bir buluşma anında gerçekleştirilecek büyülerin daha etkili olduğuna inandığı düşünülebilir. Ayrıca zaman olgusunun tıpkı mekân gibi kozmik dünyalar arasındaki geçiş üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Mekân geçişlerin yerini belirlerken zaman, geçişin gerçekleşeceği vakti tayin etmektedir.

3.2 Doğrusal Zaman

Eliade'ye göre kutsal olmayan eylemler, mitsel olayları taklit ederek kutsal zamana dönüşebilir. Bu durumda doğrusal zamanın uygulama sırasında döngüsel zaman hâline geldiği ileri söylenebilir. Örneğin, sıradan bir zamanda çıkılan av sırasında mitsel kahraman, taklit edilip canlandırılır ve mit-tarihe ulaşılır (Eliade, 2003: 380-381).

Doğrusal zamanda gerçekleştirilen büyüler, döngüsel zamanın tersine gerekli bir anı yakalamaya çalışmaz. Bu büyüler, herhangi bir saat, gün veya ayda gerçekleştirilebilir. Doğrusal zamanda gerçekleştirilen büyülerde öne çıkan unsur

ihtiyaç anıdır. Hastalıklardan kurtulmak veya korunmak, kötülöklere karşı önlem almak ve kara büyüü etkisini ortadan kaldırmak için yapılan büyüler, doğrusal zamanda gerçekleştirilen uygulamalara örnek olarak verilebilir.

Temel ihtiyaçlardan olduğu için korunmayla ilgili büyülerde belirli bir zaman dilimi beklenmez, ihtiyaç anında gereken uygulamaya başvurulur. Konya’da nazardan korumak için çocukların ve çevrede hayranlık uyandıran kişilerin ağızlarını tükürölür (KK2, KK3, KK4, KK5). Güzelliğine nazar değmemesi için kızlara çirkin, evde kalmış, kötü, fışkı, sidikli, suratsız, boyalı gibi sözler sarf edilir (KK1, KK2, KK19, KK20, KK33, KK30, KK33, KK35, KK44). Sürüden ayrılan hayvanları korumak için kurt ağızı bağlanır (KK5, KK16).

Sağaltım uygulamaları genellikle doğrusal zamanda gerçekleştirilmektedir. Egzama hastalığının tedavisinde nohut taneleri, üzerine ayetler yazıldıktan sonra hastalıklı bölgeye temas ettirilir(KK21). Kronik hastalıkların tedavisinde içinde çeşitli ayet ve duaların bulunduğu muskalar kullanılır (KK24). Sınık ocağında eklem rahatsızlığını tedavi etmek için zeytinyağı sürölen yer ovalanır, ayet okunup üflenir (KK7).

Geçiş dönemlerinde doğrusal zamanda gerçekleştirilen büyülere rastlanılmaktadır. Evlenmek isteyen kızlar, yeni evli bir çiftin evine gidip elini halıya sürer. Eşlerin ayrılmaması için mendile iç içe geçmiş iki yüzük işlenir ve mendil, kimsenin göremeyeceği bir yere saklanır (KK31). Gelin, damadın evine getirildiğinde, aileye olan bağını sağlamaştırmak için duvar ve tahta gibi zeminlere çivi çakar (KK2).

Kara büyü yapan uzmanlar, genellikle gece yarısını beklemelerine karşın ihtiyaç hâlinde doğrusal zamanda da büyüye başvururlar. Bu gibi durumlarda büyücü, pencerenin bulunmadığı kapalı mekânları veya koyu renkli perdelerin olduğu odaları tercih ederler (GKK). Bu sayede güneşin kara büyü üzerindeki engelleyici etkisi kırıldığı gibi karanlık bir ortam yaratılarak gecenin muadili oluşturulmaktadır.

Tıpkı döngüsel zamanda olduğu gibi doğrusal zamanda gerçekleştirilen uygulamalarda büyüünün taklit, temas ve zıtlık ilkesine yer verilmektedir. Doğrusal

zamanın cazip olmasının nedeni, ihtiyaca anında cevap verebilmesidir. Döngüsel zamanda belli bir gün veya ayı bekleme zorunluluğu varken doğrusal zamanda uygulamalar, istenilen anda gerçekleştirilebilir.

4. Büyünün Araçları

4.1 Araç Kullanılan Büyüler

Büyülerin uygulanabilmesi için doğada var olan nesnelere ve doğüstü güçlerden faydalanılmaktadır. Büyüsel uygulamalarda bir araç, etkilenecek kişiyi belirlemek ya da o aracın gücünden faydalanmak için kullanılmaktadır. Buradan hareketle büyüsel uygulamalarda kullanılan araçlar, şu şekilde sınıflandırılabilir:

1. Doğüstü varlıklar
2. Söz
3. Yazı-tılsım
4. İnsanlara ait unsurlar
5. Hayvanlara ait unsurlar
6. Bitkilere ait unsurlar
7. Dört unsur
8. Madenlere Ait unsurlar

4.1.1 Doğüstü Varlıklar

Doğüstü varlıklar, daha çok uzmanlık gerektiren büyülerde görülmektedir. Cinler, ruhlar ve şeytanlar büyülerde kullanılan doğüstü varlıklara örnek olarak verilebilir. Uzman büyücülerin doğüstü varlıklarla iletişime geçebildiği, onlardan yardım isteyebildiği ve onları emri altına alabildiğine inanılmaktadır.

Doğüstü varlıklar, daha çok kara büyülerde başvurulan araçlardır. Uygulayıcı, iletişime geçtiği cinlerle zarar veren büyüler gerçekleştirebilir. Konya’da uzman büyücünün anlattığı bilgilere göre bu varlıklar, sürekli insanları rahatsız edebildiği gibi doğrudan insan bedenine yerleşip onları kontrol edebilir:

“Onlar her dili bilir çünkü konuşma şekilleri bizimkinden farklı. Kendi aralarında konuştukları diller var elbette ama insana gelince kızılötesi gibi algılıyorlar her şeyi. Kalp atışını bile hissediyor bunlar. Üfürükçünün musallat ettikleri, kafaya yerleşip zihnini alıyor. Sana her işi yaptırır, kafanı oynattırır. Öyle çok gördüm ben aklını kaybedenleri” (GKK).

Doğaüstü varlıklar, kara büyüde kullanıldığı gibi ak büyülerde de kullanılmaktadır. Uzmanlar, yardımcı varlıkları araç olarak kullanıp insanları kara büyüden kurtarıp tedavi edebilirler:

“Bedene giren musallatlar, Kur’an okunarak çıkartılabilir ama bazı güçlü kabilelerden olanlara işlemez. Güçlü kabilelerden gelenler için kendi ırklarından olan Müslüman cinlere gerek vardır. Onlar, musallat olanlarla savaşır, onları zorla dışarı atarlar. Huddamı olanlar, bu işi çok rahat yapabilir.” (GKK).

Musallat etme ve iyileştirmenin dışında doğaüstü varlıkların günlük işlerde de kullanılabileceğine inanılmaktadır:

“Şu aşağıda eskiden ev vardı. Ecinni olmuş bir kadın yaşıyordu. Bu kadınla kimse konuşmaz, kimse bir şey alıp vermez. Peki, bu kadın nasıl yaşıyor? İşte üç harfliler buna ekmek getiriyor, para getiriyor, kömür getiriyor. Hiçbir yerde çalışmaz, kocası yok ki emeklisi olsun. Elektriği filan bu üç harflilerin getirdiği parayla ödüyor” (KK17).

Falcıların bir kısmı, doğaüstü güçlerle iletişime geçtiklerini ve gerekli bilgileri bu güçlerden aldıklarını ileri sürerler. İlkel topluluklarda atası tarafından rahatsız edilen insanların falcıya başvurup atasıyla iletişim kurmaya çalışması ve majik güçlere sahip olduğu kabul edilen kişilerin cinlerden yardım alarak gelecek hakkında yorum yapmaları, bu duruma örnek olarak verilebilir. Konya ilinin Doğanhisar ilçesinde saatçilerin doğaüstü güçlerin yardımıyla gün içinde yapılan eylemleri öğrendiklerine inanılmaktadır:

“Bizim köyde bu işlerde uğraşan insanların hepsi saatçiydi. Her şeyi üç harfliler ona söylediği için dükkânı filan kapatmadan giderdi. Bir gün adamın biri girmiş içeri saatleri çalıp gitmiş. Saatçi gelmiş dükkâna, saatlerin kimin çaldığını öğrenmiş. Hemen hırsızın evine gittikten sonra saatleri istemiş, vermezse kötü şeyler

olacağını söylemiş. Hırsız inkâr edince sidikliğini bağlamış saatçi. Adam ölmek üzereyken karısı gidip saatleri vermiş, adam da saatleri geri alınca sidikliğini açmış geri” (KK3, KK18).

İlkeller, şanslarının açılması için günlük işlerde doğaüstü varlıklardan yardım alırlar. Pozitif pratiklere başvuran ilkeller, bunun tek başına yeterli olmayacağına inanmışlardır. Örneğin, balık tutmak için bir ağ kullanılması gerektiğini bilen ilkeller, büyüsel uygulamalara dikkat etmezlerse ağa balık takılmayacağını düşünürler. Bu yüzden balık tutmak isteyen insanlar, doğaüstü güçlerin yardımına başvururlar. Aynı durum oyun ve yarışmalarda da görülmektedir. Sporcular, gerekli antrenmanları uygulamayı yeterli bulmazlar. Pozitif teknikler, tek başına yeterli olmadığı için kaderlerini tayin eden doğaüstü güçlerden yararlanılır (Lévy-Bruhl, 2016: 56-70). Konya’da şansın açılması için doğaüstü varlıkların kullanıldığı bir uygulamaya rastlanılmamıştır.

Doğaüstü varlıkların kullanıldığı uygulamalara çeşitli örnekler verilebilir. Bu varlıkların araç olarak kullanılabilmesi için uzman olmak gerekmektedir. Halk, bu varlıklarla iletişim kurmayı, onları yönetmeyi bilmediği için onlara başvuramaz. Bundan dolayı doğaüstü varlık tarafından rahatsız edilen kişilerin hoca, cinci, üfürükçü gibi uzman büyücülere başvurması gerekmektedir.

4.1.2 Söz

Harfler ve sesler, büyüsel özelliklere sahiptir. Eliade’ye göre insanlar, harflerde ve seslerde gizil olarak bulunan erdemleri özümseyerek bazı kozmik enerji merkezlerine dâhil olur ve kendisiyle bütünlük arasında mükemmel bir uyum gerçekleşir. Harfler ve sesler, imge rolü görür ve derin düşünce ya da büyüyle çeşitli kozmik düzleme geçişi olanaklı kılar (Eliade, 2003: 188).

Efsunlu veya kutsal sözler, büyüsel uygulamalarda sıklıkla kullanılmaktadır. Büyülü güce sahip olan sözler, doğaüstü varlıkları harekete geçirmek veya bir nesneyi büyülü hâle getirmek için kullanılmaktadır. Temas, taklit ve karşıt büyülerde kullanılan büyülü sözler, formel büyülerin başlıca unsurudur.

Etkili sözler, insanların ilahî güçlerin yanı sıra doğaüstü güçlerle de iletişim kurmasını sağlar. Dua edilirken, besmeleyle başlanması, kalıplaşmış ifadelerle yer

verilmesi, sözün etkisini güçlendirmek için başvurulan uygulamalardır. İlahî gücü barındıran sözlerin doğüstü varlıklar karşısında etkili olduğuna inanılır. Cinlerden korunmak için Allah'ın adlarının anılması ve bazı ayet ve surelerin okunması, bu duruma örnek olarak verilebilir. Allah'ın sıfatları, daha etkili olabilmesi için beddualarda da kullanılmaktadır:

“Allah'ın affedici sıfatları gibi cezalandırıcı sıfatları da vardır. Büyük günah işleyenlere, kâfirlere ‘Allah, seni Kahhar ismiyle kahretsin’ denir” (KK12, KK19)

Formel büyüler, diğer uygulamalardan farklı olarak yalnızca sözlerden oluşmaktadır. Zarar vermesinden çekinilen doğüstü varlıklar, birtakım sözlerle harekete geçirilmeye çalışılır. Bu büyüler, genellikle zarar verebilecek varlıklardan korunmak için kullanılmaktadır. Bazı uygulamalarda hem kaçınımlar hem de gücünü sözlerden alan büyüler bir arada görülmektedir:

“Çöpler bunların evi olduğu için dikkat edeceksin. Çöp atarken küle basmadan yaklaşacaksın, ‘Destur geri dur!’ diyeceksin. Onlar çekildikten sonra çöpü dök, geri dön. Bunun yerine besmele çekip çöpü dökübilirsin. Yavrusunu öldürmezsen kolay kolay sataşmazlar. Sen ‘destur, geri dur!’ deyince oradan çekilirler” (KK3).

Ad verme geleneğinde sözlerin büyüsel etkisinden yararlanılmaktadır. Erkek çocuk isteyen anne babanın kız çocuklarına *Yeter, Döne, Döndü* gibi isimler vermesi ve çocukların yaşaması için ailelerin *Yaşar Durdu, Duran, Dursun, Hayat, Durdane* gibi adlar koyması, sözlerin büyüsel etkisine inanıldığını göstermektedir.

Bazı sözlerin olumsuz etkilere neden olacağına inanılmış, zarar vermesinden korkulan varlıkların adları tabu hâline gelmiştir. Cinlerin anıldığı zaman insanların yanına geleceğine inanan insanlar, cin kavramını ifade etmek için üç harfli, huruf-ı selase, iyi saatte olsunlar, adı lazım değil gibi sözcüklere başvururlar.

Bazı koruyucu uygulamalarda sözlerin gücünden yararlanıldığı görülmektedir. Örneğin, güzelliğiyle övülen kızını nazardan korumak isteyen anneler, çocuklarına *çirkin, evde kalmış, kötü, fışkı, sidikli, suratsız, boyalı* gibi kelimelerle hitap ederler (KK1, KK2). Bunun dışında “Göz edenin gözü çıksın!”,

“Elemterefiş kem gözlerle şiş!” ve “Kem göze ak düşşün!” gibi sözler, nazardan korunmak için kullanılmaktadır.

Sözler, müstakil büyü olmalarının yanı sıra taklit ve temas büyülerinde etkiyi arttırıcı araçlar olarak kullanılmaktadır. Düşmanı temsil eden nesneye bıçak saplanırken özel sözlerin okunması ve temas edecek tılsımların büyüülü sözlerle etkili hâle gelmesi, bu duruma örnek olarak verilebilir.

4.1.3 Yazı ve Tılsımlı Nesnelere

Bir zemin üzerine yazılan harflerin, sembollerin, geometrik desenlerin ve rakamların bir araya gelerek bir etki oluşturacağına inanılmaktadır. Cetvel, vefk gibi büyü uygulamaları, yazının belli bir etkiye sahip olduğuna inanıldığını göstermektedir.

Cetvel, çeşitli geometrik şekillerde hazırlanan yazılı büyü türüdür. Eşit geometrik şekillere bölünen kâğıt, deri gibi nesnelere büyüsel güçler taşıdığına inanılan cinlerin, günlerin, ayların ve meleklerin adları yazılır, semboller çizilir. Yazılıp çizilen bu unsurlar, bir araya geldikleri zaman kombinasyonlar oluşturup büyüülü bir etki meydana getirir. Ortaya çıkan büyüsel güçle, doğaüstü varlıklar üzerinde hâkimiyet kurulabilir. Bunun dışında cetveller, doğaüstü varlıklardan korunmak için de kullanılmıştır.

Muska, yazılı büyüler içerisinde en çok kullanılan büyü türüdür. Kullanıldığı alanlara bakıldığı zaman muskaların insanlar arasında oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Muskalar, amaçlarına göre çeşitli geometrik şekillerde hazırlanmaktadır. Ayrıca kullanım alanına göre kullanılan mürekkep ve kâğıt değişebilmektedir (GKK). Örneğin sarılık tedavisi için hazırlanan muska, dikdörtgen olacak şekilde katlanır ve iki kat sarı ipek beze sarılır. Siğil tedavisinde ise muska, kare biçiminde hazırlanır ve yeşil ipek beze sarılır (Eyuboğlu, 1987: 62-63).

Muskalar, büyüsel gücünü harflerden, geometrik desenlerden, büyüülü sözlerden ve surelerden almaktadır. Yazılı metinler, belirli bir çapta büyüsel etki alanı oluşturmaktadır. Bedene temas ederek etkisini gösteren muskalar, daha zayıf bir etki alanı oluştururken bulunduğu mekândaki herkesi etkileyen muskalar, daha güçlü bir etki alanına sahiptir.

Yazılı büyü türlerinden biri olan tılsımlı gömlekler, Osmanlı sarayında oldukça yaygındır. Büyülü gömlekler, gücünü üzerinde yazılı olan büyü sözlerinden almaktadır. Gömlek üzerindeki sureler, ayetler ve çeşitli büyüsel sözler, bir araya gelerek koruyucu bir etki yaratırlar (Gökyay, 2003: 70-72).

Yazılı büyüler içerisinde yer alan türlerinden biri de tılsımlardır. Tılsımlar, dayanıklı oldukları için taşlardan ve madenlerden yapılmakla birlikte kâğıt veya deriden yapılan tılsımlar da bulunmaktadır. Koruyucu etkiye sahip olan tılsımlı nesnelerin üzerinde çeşitli ayetlerin yanı sıra melek ve peygamber adları yer almaktadır (Berk, 2003: 23-24). Tılsımlarda kutsal isimlerin dışında büyüsel güçler taşıdığına inanılan cin adlarına ve geometrik desenlere yer verilebilir.

Tılsımlar, yalnızca yazılı büyülerden ibaret değildir. Halk arasında yazılı olmayan tıslımlara rastlanılmaktadır. Yazılı olmayan tıslımlara endüstriyel ve el yapımı ürünler örnek olarak verilebilir: İp, halı, giysi, sabun, takı vd. Bu ürünler, bazı işlemlerden geçirilip tıslımlı hâle getirilerek veya kendi büyüsel özelliklerinden yararlanmak suretiyle uygulamalarda kullanılmaktadır.

Konya’da bağlama işlemi yapılacağı zaman genellikle iplerden yararlanılır. Örneğin, bir kişinin erkekliği bağlamak için ipe düğüm atılır, düğümlerin çözülmesini engellemek için doğaüstü varlıklardan yardım alınır:

“Bağladığın ipi cinni bulursa tek tek çözer. Mesele düğüm atmak değil. Düğümü yeni yetmeler bile atar ama işin sırrı düğümlerin çözülmemesi. Ben bile yapamam bunu. Allamenin ilm-i sihr-i sekamı bilmesi yetmez yanında kavi hüddamın olması gerekir” (GKK).

İpin bağlayıcı özelliğinin yanı sıra çözücü özellikleri de bulunmaktadır. Erkekliği bağlanan damatları ve yürüme bozukluğu görülen çocukları tedavi etmek için ipten yararlanıldığı görülmektedir. Kara ve ak büyülerde ipin kullanıldığı uygulamalarda genellikle taklit büyüüne rastlanılmaktadır.

Renk simgeçiliği, özel işlem gerektirmeyen ve yazılı olmayan tıslımların başında gelmektedir. Majik güçlerle dolu olduğu kabul edilen mavi, kırmızı, siyah, beyaz ve sarı gibi renkler, Çin’de, Hindistan’da ve Avrupa’da nazara ve kötü ruhlara karşı kullanılmaktadır (Örnek, 2017: 76-77). Renklerin büyü özelliklerinden

Konya'da da yararlanıldığı görülmektedir. Özellikle bebekleri ve lohusaları korumak için kırmızının majik etkilerinden faydalanılmaktadır (KK10, KK17, KK21).

Madenler ve madenlerden üretilen nesnelere, yazılı olmayan tılsımlar içerisinde değerlendirilebilir fakat madenlerin fiziki yapısı ve büyüsel özellikleri diğer insan yapımı ürünlerden farklı olduğu için ayrı başlıkta değerlendirilmelidir. Ham ve işlenmiş madenlerin sert, kesici ve delici özelliklerinin insanlara fiziksel zararlar verebilmeleri, madenleri diğer tılsımlı nesnelere farklı kılmaktadır.

Yazılı büyüler, belirli bir bilgi birikimi gerektirdiği için uzmanlık gerektiren uygulamalar arasında yer almaktadır. Bir uygulamada kullanılacak ayetlerin hangi geometrik biçimle birleşince büyüsel bir etkiye sahip olacağını yalnızca uzman büyücüler bilir. Yazılı olmayan tılsımlarda ise bazı uygulamalar uzmanlık gerektirmektedir. Bir nesne üzerinde işlem gerçekleştirebilmek için gerekli formüllerin bilmek veyahut manayla dolu olmak şarttır. Bunun dışında kalan tılsımlı nesnelere, uzman olmayan kişiler tarafından hazırlanıp kullanılabilir.

4.1.4 İnsanlara Ait Unsurlar

Büyü uygulamalarında kullanılan araçlardan biri de insana ait saç, tırnak, kan, tükürük gibi unsurlardır. Bunun yanı sıra bazı uygulamalarda araç olarak insanlar da kullanılmıştır. Yağmur yağdırmak için düzenlenen törenlerde insanların araç olarak kullanıldığı uygulamalara rastlanılmaktadır. Yeni evlenmiş olan insanlar, halk tarafından zorla suya batırılır, çocukların üzerine su dökülür ve kadınlar, çocuklarını yere atarlar (Acıpayamlı: 1963: 6-21).

Büyülerde araç olarak kullanılan insan unsurlarından biri, saç ve sakaldır. Temas büyüünde kullanılan bu araçlar, genellikle kara büyü uygulamaları için kullanılmaktadır. İlkeller arasında tabu olan saçlar, kesildikten sonra özenle saklanır veya bir yere gömülür. Kesilen saçın düşmanın eline geçmesiyle kara büyüye maruz kalacağına inanan ilkeller, bu durumu düşman aleyhine kullanmışlardır. Örneğin, Chilote Kızılderilileri, düşmanın saçını ele geçirdikten sonra onu yüksek bir ağaçtan aşağı atarlar veya su yosununa bağlayıp denize bırakırlar. Böylece düşman, yüksekten düşmüş veya dalgalara maruz kalmış hissi yaşayacaktır (Frazer, 2019: 266).

Saçın teması kesmesine rağmen sahibiyile etkileşim halinde olduğuna dair inanca Konya'nın birçok bölgesinde rastlanılmaktadır:

“Bacım kara sevdaya düşünce birlikte hocaya gitmiştik. Kardeşim bayağı uğraştı ama adam hiç orali olmadı. Hoca bizden çocuğun sakalını istedi. Komşumuz olduğu için temizliğe yardım bahanesiyle gittik, hiç unutmam oğlanın odasında tıraş jileti vardı. Elimi kestim ama aldım sakalı. Her neyse hoca, bacımın saçıyla oğlanın sakalını birbirine düğümledi. Arapça yazı yazdı kâğıda, saçla sakala sardıktan sonra muskanın içine koydu. Bu kadar işte sonra evlendiler ama çocukları olmadı” (GKK).

Sakal, Konya'da daha çok ak büyü yapmak için kullanılmaktadır. Gür sakallı insanlar, köse insanları tedavi etmek için sakallarını sürterler (KK14, KK15). Saçın araç olarak kullanılması, kaçınmaların uygulanmasına neden olmuştur. Kadınlar, büyü yapılmaması için kestirdikleri saçı yaktıktan sonra çöpe atarlar. Eve gelen misafirlerin kocasına büyü yapmasından korkan kadınlar, misafir gelmeden önce tıraş takımını ve lavabo suyu temizlerler (KK21).

Tırnak, Konya'da kara büyü uygulamalarında sıklıkla kullanılan araçlardan biridir. Temas ilkesinin görüldüğü büyülerde tırnak, teması kesse bile sahibiyile etkileşime devam etmektedir. Bundan dolayı birinin tırnağını elde eden kişi, ona istediği büyüü yapabilmektedir. Sevdiğini kendisine bağlamak isteyen kişiler, tırnaklarını dibek veya taş üzeninde dövüp yiyeceklerle karıştırdıktan sonra etki edilecek kişiye yedirirler (KK9). Bunun dışında doğaüstü güçlerin hastalık bulaştırması için hedef kitlenin tırnağı yakıldıktan sonra tuvalete atılır (KK22). Konya'da görülen tırnakla ilgili uygulamaların Türkler arasında yaygın olduğu söylenebilir. Frazer'den edindiğiniz bilgilere göre Türkler, kesilen tırnakları yere atmayıp tahta ve duvar çatlaklarında saklarlar çünkü yeniden dünyaya gelindiğinde tırnaklara ihtiyaç duyulacaktır (Frazer, 2019: 277-278).

Bünyesinde özel güçler taşıdığına inanılan tükürük, büyüsel uygulamalarda kullanılan bir diğer araçtır. İnsanlarda bulunan majik güce temas ilkesinden dolayı tükürükte de rastlanılmaktadır. Bu sayede büyü gücü, tükürük aracılığıyla karşı tarafa aktarılabilir. Bu aktarmalar, sağaltım ve koruma büyülerinin yer aldığı uygulamalarda sıklıkla kullanılmaktadır. Ağza tükürülerek nazarın çıkarılması ve

nazardan korumak için insanların yüzlerine tükürülmesi, bu duruma örnek olarak verilebilir (KK2, KK3, KK4, KK5). Tükürük, ak büyülerin yanı sıra kara büyülerde de kullanılabilir. Parça bütün ilişkisinden dolayı tükürüğün sahibi, kara büyüden etkilenebilir. Bundan dolayı Konya’da büyü yapılmasından endişe duyan insanlar, yere tükürmekten kaçınırlar (KK23). Tükürük, anlaşmalarda caydırıcı güç olarak kullanılmaktadır. Sözleşme yapan insanlar, birbirlerine tükürüklerini vererek anlaşmayı garanti altına alırlar. Taraflardan biri sözleşmeyi bozduğunda diğer taraf, elinde tuttuğu tükürüğe büyü yaparak anlaşmaya uymayan kişiyi cezalandırabilir (Frazer, 2019: 286).

Kan, bütünle etkileşimi devam ettiği için büyüsel uygulamalarda kullanılan araçlardan biridir. Kadınlar, büyüsel uygulamalarda kanı kullanarak erkekleri etkisi altına alabileceklerine inanmaktadırlar. Kadınların evlenmek istedikleri erkeklere âdet kanlarını içirmesi bu duruma örnek olarak verilebilir (KK8, KK9). Bedene giren kan, sahibinin manasını barındırdığı için temas ettiği erkeği etkiler. Uygulamaların dışında kanla ilgili kaçınmalar da bulunmaktadır. Kadın kanının olumsuzluk barındırdığına dair inançlara Konya’da olduğu gibi ilkelde de rastlanılmaktadır. İlkeller, kadın kanına temas etmekten korktukları için ağaçların altından geçmemek için dikkat ederler. Yerliler, bu durumu “Ağacın üstünde bir kadın olabilir, kadından buraya ve buradan da altından geçen kişiye kan damlayabilir” şeklinde açıklamaktadırlar (Frazer, 2019: 249).

Kara büyülerde araç olarak kullanılan unsurlardan biri de dışkıdır. Bütünün parçası olduğu için dışkıya yapılacak olumsuz bir uygulama, sahibini doğrudan etkileyebilir. Örneğin, zarar vermek istenilen kişilerin dışkısı, kutsal nesnelere temas ettirilir (GKK). Kara büyü, cezalandırıcı gücünden faydalanmak için kutsalı aşağılayan uygulamalara başvurabilir. Saygısızlık sonucunda cezalandırılacak olan kişi ise büyü yapan değil, kutsala temas eden dışkının sahibidir.

Dışkılar, kara büyüünün yanı sıra ak büyüünün de kullandığı araçlardan biridir. Bazı canlılara ait dışkıların iyileştirici özelliklere sahip olduğuna inanılmaktadır. Cüveynî’den öğrendiğimiz bilgilere göre keramet sahibi olduğu kabul edilen *Tarabî*, uygulama sırasında köpek dışkısı kullanarak körleri tedavi etmektedir (Cüveynî, 2013: 139). Bu durum dışkının yalnızca kara büyüde kullanılmadığını

göstermektedir. Cüveynî'nin söz ettiği uygulamaya Konya'da rastlanılmamıştır fakat kaynak kişiler, hayvanların dışkılarının sağaltım için kullanıldığına dair köyün yaşlılarının hikâyeler anlattıklarını belirtmişlerdir (KK19).

İlkeller, gölge ve yansımaları, kendilerine ait canlı bir parça olarak kabul ederler. Bundan dolayı gölgelerin olumsuz etkilere maruz kalmasının gölgenin sahibini de etkiyeceğine inanılmaktadır. Gölge ayaklar altına alındığında, dövüldüğünde veya bıçaklandığında gölgenin sahibi, aynı acıları hisseder ve kendisinin de bıçaklandığına inandığı için olaydan sonra ölür. Arabistan'da sırtlanın gölgesine bastığı kişinin konuşma ve hareket etme yeteneğini kaybedeceği inancı vardır. Yansımalar tıpkı gölge gibi insan ruhunu temsil etmektedir. Bazı kabileler, kötü varlıkların yansımalarını kaçırmamaları için karanlık bir su birikintisine bakmazlar. Ayrıca ruh kabul edilen yansımaların aynayı kullanarak kaçma tehlikeleri bulunduğu için aynayla ilgili kaçınmalara sıklıkla rastlanılmaktadır (Frazer, 2004: 140-145). Konya'da derlenen metinler incelendiğinde insanlara ait hemen hemen bütün unsurlar yer almasına karşın gölge ve yansımaya ilgili herhangi bir uygulama veya kaçınmaya rastlanılmamaktadır.

İnsanlar, günlük hayatta kullandıkları araçlarla etkileşim hâlinde olduğu için ayakkabı, giysi, mücevher ve yemek artıkları gibi nesnelere, teması kesseler bile etkileşime devam etmektedir. Bundan dolayı kralların günlük hayatta kullandığı nesnelere ilgili kaçınmalar ortaya çıkmıştır. Örneğin, krala ait yemek kaplarını kullanan kişilerin hastalanıp öleceğine inanılmaktadır. Bu durumu engellemek için kralların yemek kapları, kolayca kırılıp atılabilmeleri için kilden yapılmaktadır (Frazer, 2019: 139). Verilen örnekten anlaşılacağı üzere kutsal kişilerin büyüsel gücünün temas ettikleri nesnelere bulaştığına ve sıradan insanların bu gücü kaldıramayacağına inanılmaktadır. Konya'da yukarıda verilen örneğe benzer tespit edebildiğimiz tek uygulama imam cübbesiyle ilgili kaçınmalardır. Edindiğimiz bilgilere göre cübbeye dokunduğu için babasının “Bir daha dokunma çarpılırsın, sadece imam eller ona” diyerek korkutması üzerine kaynak kişi, o günden beri imam cübbesine temas etmekten kaçınmıştır (KK14).

İnsanlara ait unsurların kullanıldığı uygulamalarda genellikle temas ilkesine rastlanılmaktadır. Bunun dışında etkiyi arttırmak için taklit büyüünde insanlara ait

unsurlardan yararlanılabilir. Ayrıca işitme engelliler, doğaüstü varlıklarla iletişime geçmek için ellerini kullanırlar. Bundan dolayı işaret büyülerinde kullanılan tek aracın insanlara ait unsurlar olduğu söylenebilir.

4.1.5 Hayvanlara Ait Unsurlar

Çeşitli inanç sistemlerine göre hayvanlar, tıpkı insanlar gibi bir ruha sahiptir ve bu ruhlar, insanları koruduğu gibi onlara zarar verebilir. Örneğin, şamanlar, birbirlerini öldürmek için *ıye kul* olarak anılan koruyucu ruhlardan faydalanırlar. Kutsal gücünü bir hayvana transfer eden şaman, rakibini öldürmek için iye kılını gönderir (Bayat, 2017: 148). Şamanla hayvan arasında kurulan bağın sempatik büyüyle benzerlik gösterdiği söylenebilir. Şamanın yerini aldığı için hayvanın başına gelecek olumsuzluklar, şamanı da etkilemektedir. Savaş sırasında hayvanın ölümü, aslında şamanın ölümü olarak düşünülebilir.

Hayvanlara ait unsurlar, ait olduğu bütünü özelliğini taşıdığı için büyüsel uygulamalarda sıklıkla kullanılmaktadır. Konya'da ava çıkmadan önce insanların ceplerinde kurt dişi taşımaları bu duruma örnek olarak verilebilir (KK5, KK16). Bu sayede kurdun avcı özellikleri, dişi taşıyan kişiye geçmektedir. Bunun dışında, Konya'da kurnaz ve zeki olmaları için çocuklara yılan gömleği yedirilir (KK5). Bu uygulamalarda kullanılan parça, hayvanın yalnızca bir özelliğini aktarmak için kullanılır. Dişleri cebinde taşıyan kişi, kurdun yalnızca avcı özelliğini elde etmeyi amaçlar ya da yılan gömleğini yedirilen çocuğun yılanın yalnızca zeki yönünü alacağına inanılır.

Konya'da gerçekleştirilen sağaltım uygulamalarında hayvanlara ait unsurlardan yararlanılmaktadır. Özellikle kurban edilen hayvanlar, kutsallık kazandığı için diğer hayvanlara göre çok daha etkili bir güce sahiptir. Anadolu'da konuşurken tutukluk yaşayan çocukları tedavi etmek için kurban edilen hayvanın dili yedirilmektedir (KK24, KK25, KK26). Yine aynı şekilde zihinsel sorunları olanlara beyin yedirilirken gözle ilgili sorunlar için göz yedirilmektedir (KK4, KK27).

Hayvanlara ait unsurlar, doğaüstü güçlere karşı koruyucu bir etkiye sahiptir. Konya'da nazardan korunmak isteyen insanlar, evlerinde kaplumbağa kabuğu saklarlar (KK11, KK28). Manisa'da tarla ve bahçelere nazar değmemesi için toprağa

inek kafatası bırakılır (KK29). Doğaüstü varlıkların kurtlardan korktuğuna inanıldığı için kurt dişi, muska olarak taşınır. Bu sayede doğaüstü varlıkların yanı sıra nazara karşı da koruma elde edilir (KK5, KK16).

Hayvanlar üzerinde büyü bir etki sağlamak için yine hayvanlara ait unsurlar kullanılmaktadır. Aksaray'da tedavi edilecek hayvanın kuyruğundan alınan kılın Topçu Baba'nın türbesine bırakılması (Peker, 2015: 273-274), Konya'da tavukların daha çok yumurtlaması için yumurtaların yakılması (KK1, KK30), kısır koyunları tedavi etmek için kuzu yalıtılması (KK31), bu duruma örnek olarak verilebilir.

Hayvanlara ait unsurlar, yalnızca ak büyüde kullanılmaz. Bazı kara büyü uygulamalarında hayvanlara ait unsurların kullanıldığı görülmektedir. Evlilerin arasını açmak ve insanlara hastalık vermek için kullanılan domuz yağı, bu duruma örnek olarak verilebilir. Anadolu'da yaygın olan inanca göre domuzun bütün uzuvları, kara büyülerde kullanılmaktadır:

“Yabanda hınzır vurduyduk. Traktörün arkasına bağladık, götürüp atacaktık. Köyde demin dediğim adam, ille domuzu istedi, biz de verdik. Şaştık biz de domuzu isteyince. Komşular görmüş bunu, turnak, kemik, diş ne varsa öğütmüş, toprağa gömmüş. Bildiğin büyü yavrum işte! Aslında kemik değil de yağı kullanılır. Kapıya yedirirsen yağı, hastalık, fesatlık eksik olmaz evinden” (KK5).

Savaşlarda kullanılan bazı büyülerde hayvanlardan yararlanıldığı görülmektedir. MS 90 yılında Hunlar, büyüledikleri koyun ve sığırı Çin ordusunun geçeceği yol ve su kaynağına gömerek düşmanı alt etmişlerdir. Daha sonra büyü bir at hediye ederek imparatoru etki altına alan Hunlar, zayıt vermeden başarıya ulaşmışlardır (Baykuzu, 2012: 102). Konya'da savaşlarda hayvanların kullanıldığı büyüsel işlemlerle ilgili bir uygulama veyahut anlatıya rastlanmamıştır.

Lévy-Bruhl'den öğrendiğimize göre Batı Afrika, Mali Takımadaları ve Peru bölgelerinde büyücülerin seçtikleri bir hayvana ruhlarını gönderip onları yönetebildiklerine veya doğrudan seçtikleri bir hayvanın şeklini alabildiklerine inanılmaktadır (Lévy-Bruhl, 2018: 207). Büyüsel uygulamaların dışında doğaüstü varlıklar ve kara büyücüler, kılık değiştirmek için hayvanlardan yararlanmışlardır. Konya'daki inanca göre şeytan, Havva'yı kandırmak için yılan kılığına girmiş,

insanların cennetten kovulmasına neden olmuştur. Bunun dışında kara büyücüler, kendisine beddua eden kişileri tespit edip cezalandırmak için kedi kılığına girip evleri gözetlerler (GKK). Olumsuz özellikler atfedilen bazı hayvanların adları, insanlar tarafından tabulaştırılmış, bunun neticesinde hayvan adlarıyla ilgili kaçınmalar ortaya çıkmıştır. Konya’da, göz temasının kurulmasının yanı sıra adının anılmasının da ölüme neden olacağına inanılan baykuşu ifade etmek için *koca göz, iri gözlü, adı lazım değil* gibi kelimeler kullanılmaktadır (KK32). Ayrıca domuzun lanetli ve pis bir hayvan olduğuna inanan insanlar, domuz kelimesinin kullanılmasının olumsuzluklara neden olacağına inanmaktadırlar. Bundan dolayı domuzu ifade edebilmek için genellikle *hınzır* kelimesi tercih edilmektedir (KK1, KK2, KK11, KK21).

Hayvan ve hayvanlara ait unsurların kullanıldığı büyülerde genellikle temas ilkesinin özellikleri görülmektedir. Yırtıcı hayvanların diş ve tırnakları, avcılık yeteneklerini transfer etmek için kullanılırken evcil hayvanların kemik ve etlerinden insan ve hayvanları sağaltmak ve zararlı etkilerden korunmak için yararlanılmıştır.

4.1.6 Bitkilere Ait Unsurlar

Bitkiler, taşıdıkları güçlerden dolayı büyüsel uygulamalarda kullanılan araçlardan biridir. Büyüsel güce sahip bitkiler, ak büyüünün yanı sıra kara büyüde de kullanılmaktadır. Konya’da majik güçler taşıdığına inanılan bazı bitkilerin koruyucu özelliklerinden yararlanılmaktadır: İğde dalı ve çekirdeği, gül dikenini, haşhaş kabuğu ve kozalak, nazardan korunmak için taşınır (KK1, KK2, KK3, KK4, KK11, KK20, KK22, KK30). Koruyucu özelliklere sahip en etkili nesnenin üzerlik olduğuna inanılmaktadır:

“İlerzik otu, en sağlamıdır yeğenim. Hem nazarı çıkartır hem de nazara engel olur. İlerzik memlekete göre değişir. Biz sobanın üstüne atardık, kendi kendine yanar, eve koku salardı. Onu zaten istemesen de koklarsın, o da nazarı çıkartır. Bazıları ateşe atıp dumanını burnuna çeker tütsülük gibi. İsteyen süs gibi ipe dizer, evine asar üç harfli gelmesin diye ama üç harfliyi kaçırın kokusudur. O yüzden süs gibi asmak yerine yakmak daha iyi” (KK1).

Bitkilerin gücünden yararlanılan uygulamalardan biri de sağıltımdır. Siğil tedavisinde kopartılan söğüt dalı, çentik atıldıktan sonra kurutulur, siğil sayısı kadar toplanan arpa, efsunlandıktan sonra iğde ağacının dibine gömülür. Dalağından rahatsız olan insanlar, çime temas ettirilirken sarılığın tedavisinde hastaya kurutulmuş kayısı yedirilir. Ayrıca bitkilerin doğum üzerinde etkileyici bir güce sahip olduğuna inanılmaktadır. Sivas bölgesinde kara üzüm yiyen hamile kadınların kara gözlü çocuk doğuracağına, elma veya nar yiyen gebelerin çocuklarının al yanaklı olacağına, tavşan eti yiyen kadının uzun kulaklı, patlak gözlü çocuk doğuracağına inanılır (Örnek, 2017: 84-143). Konya'da derlenen metinler incelendiğinde bitkilerin tedavi amaçlı uygulamalarda fazla kullanılmadığı görülmektedir. Bölgede tespit edilebilen pratiklerden biri, çocuk sahibi olmak isteyen eşlerin mercimek tanesiyle yıkanmasıdır (KK1).

Efsunlanmasına gerek kalmayan, doğal yapısında majik güçler barındıran bitkilerin dışında büyüsel etki göstermesi için efsunlanan bitkiler de bulunmaktadır. Anadolu'da çok sık rastlanılan okunmuş pirinçler, bu duruma örnek olarak verilebilir. Konya'da gerçekleştirilen uygulamalarda kullanılan pirincin etkili olabilmesi için büyüsel gücü olan biri tarafından okunup üflenmesi gerekmektedir. Hastalanan ya da zararlı bir büyüünün etkisinde kalan kişilere, üzerine ayetler yazılmış olan fasulye veya nohut taneleri yutturulur (KK1, KK2, KK4).

Ağaçlar, büyüsel uygulamalarda daha çok arzuların gerçekleşmesi için kullanılmaktadır. Evlenmek, zengin olmak ve hastalıkları tedavi etmek için ağaçlara bez bağlanması, bu duruma örnek olarak verilebilir. İyi dileklerin yanı sıra kara büyülerde de ağaçların gücünden yararlandığı görülmektedir. Konya'da büyüsel işlemler yapılan ceviz fidanı büyüdükçe hedef alınan kişinin rahatsızlıkları artar (GKK).

Bitkiler, yalnızca olumlu etkilere sahip değildir. Bazı bitkilerin insanlar üzerinde olumsuz etkilere sahip olduğuna inanılır. İstenmeyen misafirlerden kurtulmak için işlenmiş biberin kullanılması, eşlerin arasını açmak için üfürükçünün okuyup üflediği biberin yedirilmesi veya eşleri taklit eden nesnelere biber sürülmesi, olumsuz büyülerde bitkilerin kullanımına örnek olarak verilebilir. Acı olmasından dolayı olumsuz etkilere neden olduğu kabul edilen biberlerle ilgili kaçınmalara da

rastlanılmaktadır. Konya’da biber yiyen çocukların konuşmada zorluk çekeceğine inanıldığı için çocuklara biber yedirilmez (KK34).

Anadolu’daki inanca göre bazı bitkiler, yalnızca insanların değil doğaüstü varlıkların da besin kaynağıdır. Cinlerin soğan ve soğan kabuklarıyla beslendiklerine inanan insanlar, soğan kabuklarına basmamaya çalışırlar (KK1, KK2, KK4, KK5, KK11, KK14, KK16, KK19, KK20, KK26). Yaygın olan bir başka inanca göre soğanlar, cinlerin altını ve parasıdır. Cinler, aralarındaki ticarete para yerine soğan kabuğu kullanırlar. Bundan dolayı çöp kenarındaki soğan kabuklarına basılmamalı, üzerine bir şey dökülmemelidir (KK23). Kabuğu dışında soğanın kullanımıyla ilgili kaçınmalara rastlanılmaktadır. Konya’da soğanın dikine doğru kesilmesinin eve huzursuzluk getireceğine inanılmaktadır (KK2).

Bitkilerin büyülerde araç olarak kullanılmasının temel nedenlerinden biri, bünyesinde barındırdığı majik güçlerdir. Herhangi bir bilgi birikimine veya uzmanlığa gerek duyulmadan özünde var olan majik gücün kullanılabilmesi, bitkilerin büyüsel uygulamalarda yaygın olarak kullanılmasına neden olmuştur. Majik gücünün yanında bitkilerin temin edilmesinin kolay olması, insanları büyülerde bitkileri kullanmaya yöneltmiştir.

4.1.7 Dört Unsur

Evrendeki tüm varlıkların dört unsur olarak anılan ateş, su, toprak ve havadan oluştuğuna inanılmaktadır. Yaşamın özünü oluşturduğu için dört unsur, büyüsel uygulamalarda sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Bu elementler, toplumlara göre farklı etkilere sahip olduğu için hem kara hem de ak büyü uygulamalarında araç olarak kullanılmıştır. Her unsur, birbirinden farklı özelliklere sahip olduğu için ayrı başlıklar altında değerlendirilebilir.

4.1.7.1 Ateş

Tarih boyunca görülen önemli buluşlar, insanların biyolojik olarak hayatta kalma itkisinin sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Ateşin bulunması; sıcaklık, yemek pişirme, güvenlik ve aydınlatma sorununun çözülmesini sağlamıştır (Malinowski, 2016: 18). Yaşamın her alanında kullanılan ateşin fiziksel etkilerinin yanında büyüsel

etkileri de bulunmaktadır. İnsanlar, yaşamlarını devam ettirmeyi sağlayan ateşe kutsallık atfetmişlerdir.

Ateş, çeşitli mitlerde aşırı gücün sembolü olarak kullanılmaktadır. Hint inançlarına göre Prajapati olarak anılan kozmik tanrı, kendisini uç noktada ısıtarak sıcaklığıyla dünyayı yaratmıştır (Eliade, 2017: 164). Türklere ait mitlerde ateş, insanların değil doğaüstü güçlerin buluşudur. Ülgen, soğuk havalarda insanların yaşamını devam ettiremeyeceklerini düşündüğü için insanlara ateş vermek ister. Bir gün Ülgen, dışarıya çıkarken ayağıyla sakalına basıp sendeler ve ateşi bulmaya çalışan kızları, bu duruma gülerler. Ülgen, bu duruma sinirlendikten sonra yerine çekilir ve demirin taşa vurulmasıyla ateşin ortaya çıkacağını fakat kızlarının bunu bulamayacağını söyler. Kızlar, Ülgen'in söylediklerini gizlice dinledikten sonra bir taş ve demiri birbirine vurarak ateşi icat ederler (Ögel, 2003: 55).

Gelecek hakkında bilgiler verebilen ateş, temizleyici ve koruyucu özelliklere sahiptir. Türkler, yöneticilerini ziyarete gelen elçi ve kralları ateşten geçirerek arındırmayı amaçlarlar. Sibiryalı Türkleri, ateş ruhunu ailenin koruyucusu olarak kabul ettikleri için ateşe yağ ve et atıp içki saçarlar. Ateşe kutsallık atfedilmesi, bazı kaçınmaları meydana getirmiştir. İnsan nefesinin ateşi kirleteceğine inanıldığı için ateşe yaklaşımdan önce ağız ve burun kapatılır. Bunun dışında ateşe basılmaz, işenmez ve tükürülmez. Ateş, temizleyici ve koruyucu fonksiyonu dışında tedavi etme fonksiyonu da sahiptir. Romatizmanın tedavisinde hayvandan kesilen yedi parça ateşe atılır ve daha sonra hastanın ağrıyan yerleri bu parçalarla ısıtılır. Doğaüstü güçlerin müdahalesi sonucunda oluşan hastalıklar ateşle tedavi edilir. Özbekistan'da şamanlar, demir çubuğa bez parçası bağlayıp yakar, "Alas, alas küllü beladan halas" diyerek hastanın başında dönerler. Azerbaycan'da korkan çocukların üstünde pamuk yakılarak cinler kovulur (Bayat, 2016: 124-126).

Hun hekimleri, bıçakla yaralananları iyileştirmek için kor ateş yakılan çukuru toprakla kapattıktan sonra sırtüstü yatan hastayı çiğnerler (Baykuzu, 2012: 96-97). Konya'da sağaltım uygulamalarında ateşin kullanıma dair üzerlik tütsüsünü örnek olarak verebiliriz. Sobaya veya doğrudan ateşe temas ettiren üzerliğin dumanı, doğaüstü etkileri ortadan kaldırarak insanları tedavi eder (KK35).

Ateş, kendisine büyü yapılmasından çekinen insanların kullandıkları araçlardan biridir. Kesilen saçlarının büyücünün eline geçmesinden çekinen kişiler, saçlarını yakarlar. Liége halkı, büyüsel uygulamalarda kullanılmasını önlemek için taraktan çıkan saçları yakarlar. Saçın dışında tırnaklar da ateşle imha edilir. Norveç halkı, Finlilerin tırnakları mermi olarak kullanıp sığırları vurmasını engellemek için kesilen tırnakları yakarlar (Frazer, 2004: 203). Dünyanın birçok bölgesinde olduğu gibi Konya’da da kendisine büyü yapılmasından çekinen kişiler, saç, tırnak vb. nesnelere ateşe atarak imha ederler (KK22, KK29, KK31, KK39).

Ateş, karşıt büyülerde zıtlık yaratmak için kullanılmaktadır. Konya’da tavukların yumurtlamaması üzerine önceden toplanan yumurtalar ateşe atılır, böylece tavukların daha çok yumurtlayacağına inanılır (KK30). Ateşin kullanımıyla kıtlık yaratılmış, yaratılan kıtlık, benzerini ortadan kaldırarak karşıtlık meydana getirmiştir.

Büyüsel işlemlerde ateş, kaçınma, korunma ve sağaltım büyülerinin yanı sıra kara büyülerde de kullanılmaktadır. Örneğin, Chilote Kızılderilileri, düşmanlarının tükürüklerini toplayıp bir patatese sürdükten sonra dumana tutarak büyüsel formüller okur. Böylece patates dumanda kurudukça düşmanın zayıflayıp öleceğine inanılır (Fazer, 2019: 283). Konya’da büyü yapılacak kişilerin tırnakları yakıldıktan sonra tuvalete atılır (GKK). Temas büyüünün yanı sıra kötü amaçlar için yapılan taklit büyülerinde de ateşten yararlanılmaktadır. Zarar vermesinden çekinilen veya husumet beslenen kişileri etkisiz hâle getirebilmek için o kişinin resmi yakılır (Örnek, 2017: 53-54).

Sonuç olarak ateş, büyüsel uygulamalarda arınmak, korunmak, bereketlendirmek ve başkalarına zarar vermek için kullanılmaktadır. Ateş, formel ve işaret büyülerinde kullanılmazken temas, taklit ve karşıt büyülerde sıklıkla karşımıza çıkmaktadır.

4.1.7.2 Su

Eliade’ye göre su, potansiyel gücün ve ayrışmamışlığın ilkesi, her tür kozmik tezahürün temeli, bütün tohumların taşıyıcısı olup bütün biçimlerin kaynaklandığı ve bir felaket veya kendi gerilemeleri sonucunda dönecekleri ilk özü simgeler. Başlangıçta ve her tür kozmik döngünün sonunda var olan su, her biçimin öncülü,

her yaratının desteğidir. Hayatın kaynağı olduğu için su, ilk biçime geri dönüşü, yeniden yaratılışı ve doğumu simgeler. Suya batma, biçimlerin şekillerini kaybedişi olup varoluş öncesindeki ayrışmamış olanla yeniden bütünleşmek demektir. Suya temas etmek yenilenmenin temsilidir çünkü eriyip giden, daha sonra yeniden doğacaktır. Su, yaşamın simgesi olduğu için büyüsel törenlerde iyileştirici özelliklere sahipken cenaze törenlerinde ölümden sonraki doğumu garantiler (Eliade, 2003: 196-197).

Mitolojik inançlar gibi öğretiyeye dayalı yüksek dinlerde de su, hayatın kaynağı olarak kabul edilmektedir. Kur'an'da yer alan "*Göklerle yer bitişikken bizim onları ayırdığımızı ve diri olan her şeyi sudan meydana getirdiğimizi görmediler mi?*" (Enbiyâ 30) ve "*Allah, bütün canlıları sudan yarattı.*" (Nûr 45) ayetleri, yaratılış sırasında suyun araç olarak kullanıldığını göstermektedir.

Büyüsel uygulamaların yanı sıra dinî uygulamalarda da suyun birçok özelliğinden yararlanılmaktadır. İslamiyet'in belirli ibadetlerde abdest almayı zorunlu kılması, bu duruma örnek olarak verilebilir. Abdest, beden temizliğinin yanında günahlardan arındırarak manevi temizlik de sağlar.

İslamiyet'te temizlenmenin dışında suyun imtihan ve cezalandırmada araç olarak kullanıldığı görülmektedir. Kur'an'da sık sık suyun Allah tarafından insanlara yaşamlarını devam ettirebilmek için gönderildiği anlatılmaktadır fakat Nuh tufanında su, Allah'a inanmayanları cezalandırmak için kullanılmıştır: "*Onu yine de yalanladılar. Biz de onu ve onunla beraber gemide bulunanları kurtardık ve onları ötekilerin yerine geçirdik. Ayetlerimizi yalanlayanları da suda boğduk.*" (Yûnus 73). Ramazan ayında, belirli vakitlerde yasaklanan eylemlerden biri de su içmektir. Bu durum, Allah'ın insanları sınamak için suyu araç olarak kullandığını göstermektedir.

Suyun kutsallığı, mikro-kozmosun tıpkı makro-kozmos gibi su ile başlayıp bitmesinden kaynaklanmaktadır. Türk mitlerinde kozmosun sudan türemesi, yaratılışın başlangıcının suya dayandığını göstermektedir. Canlıların yaratılmasına kaynaklık eden su, eskatolojik mitlerde dünyanın sonunu getirecek olan unsurdur (Bayat, 2016: 248). Eski Türk metinlerine baktığımızda suyun bir ruh taşıdığına ve bu ruhun insanlara yardım ettiğine inanılmaktadır. Dede Korkut Hikayeleri'nde Salur

Kazan'ın kendisine bilgi vereceğine inanıp suyla konuşmaya çalışması ve Orhun Anıtları'nda yer-suların Türklerin yok olmaması için çabaladığından bahsedilmesi, suyun canlılığına veya suda doğaüstü bir varlığın yer aldığına inanıldığını göstermektedir.

Çeşitli din ve mitlerde kutsallık atfedilen su, büyüsel uygulamalarda kullanılan en önemli araçlardandır. Yaşamın kaynağını oluşturduğu için büyüsel uygulamalarda sudan kara büyüleri bozmak ve doğaüstü güçlerin zararlı etkilerinden korunmak için yararlanılmaktadır. Su, aynı zamanda yaşamı sonlandıracak unsur olduğu için kara büyülerde düşmana zarar vermek amacıyla kullanılmaktadır.

Doğumla ilgili büyüsel törenlerde suyun kullanıldığı görülmektedir. Konya'da kırklama işleminde bebekler, içine camiden toplanan taşların atıldığı suyla yıkanılır. (KK3, KK4, KK11). Manisa'da doğaüstü güçleri uzak tutmak için lohusa kadınlara okutulmuş su serpilir veya zezem içirilir (KK29). Doğumla ilgili büyüsel uygulamalarda suyun doğaüstü güçlere karşı koruyucu bir fonksiyona sahip olduğu görülmektedir.

Suyun büyüsel işlemlerde araç olarak kullanıldığı alanlardan biri, sağaltım uygulamalarıdır. Anadolu'da görmeyi sağlama, dil çözme, deliliği giderme gibi tedavilerde uygulayıcılar, sulardan yararlanmaktadır (Eyuboğlu, 1987: 95-129). Konya'da kısırlığın tedavisinde suyun içine mercimek taneleri atıldıktan sonra bu suyla yıkanılır (KK1). Cin çarpmasına uğrayan kişiler, göle girerler veya okunmuş suyla yıkanılır (KK36). Beyşehir'deki uygulamanın benzeri, Karahanlılar döneminde görülmektedir. *Dîvânü Lugâti't Türk*'te cin çarpmasını tedavi etmek için hastaların yüzüne soğuk su atılır (Mahmûd el-Kâşgarî, 2007: 444). Kara büyülerin etkisini ortadan kaldıran sağaltım uygulamalarında göl, deniz, ırmak gibi su kaynaklarından yararlanır. Büyülü nesnenin suya temas ettiğinde etkisini kaybettiğine inanılan Beyşehir'de kara büyü için hazırlanmış muskalar, göle veya kuyuya atılır (GKK). Büyülü nesne, suyun içinde etkisini kaybettiği için hastanın iyileşeceğine inanılmaktadır.

Suyun majik gücü, insanların kaçınmalara başvurmasına sebep olmaktadır. Cenaze yıkamak için kullanılan suya basılmaması ve ölü çıkan evdeki çeşmelerden

su içilmemesi (KK6, KK10, KK19, KK26, KK35), bu duruma örnek olarak verilebilir. Doğaüstü güçlerin yaşadıkları alan olarak kabul edilen su birikintilerinde birtakım kaçınmalar uygulamaktadır. Konya'nın çeşitli ilçelerinde yaşayan insanlar, gece olduğu zaman cinlerin göllerde dinlendiklerine inanırlar. Bundan dolayı gece bir yere gidilirken göl kıyısından uzak olan yollar tercih edilir (KK5, KK16). Suyla ilgili kaçınmalara başvurulmasının sebeplerinden biri de temas edilen suyun kirleneceğine inanılmasıdır. Çeşitli Türk boylarında kirlenmesini engellemek için suyla yıkanılmaması, bu duruma örnek olarak verilebilir (Roux 1994: 122).

Yağmur yağdırmak için uygulanan bazı büyülerde su, araç olarak kullanılmaktadır. Anadolu'da içinde ölü taşınan sal, kavrulmuş tuz ve yeni evlenmiş çiftler suya atılır veya suda kaplumbağa ve çok eşli erkeklerin ayakkabıları ıslatılır (Acıpayamlı, 1963: 6). Manisa'da Yunus Emre'nin türbesinden alınan mezar taşı, caminin çeşmesine bırakılır (KK29). Konya'da suyun yağmur yağdırmak için kullanıldığına dair bir bilgi tespit edilememiştir.

Kıtlığı ortadan kaldırmanın yanı sıra ülkeyi savunup düşmana zarar vermek için de uygulayıcılar, yağmur yağdırmayı amaçlarlar. Gazneliler, Hintlilerin kuşatmasını ortadan kaldırmak için özel bir çeşmeye süprüntü ve pislik atmışlardır. Bunun sonucunda dalga, taşma, yağmur ve tipi meydana gelmiş, Hintliler kuşatmayı kaldırmak zorunda kalmışlardır (Babur, 2006: 301). Düşmanı durdurmak için yağmurun dışında yeryüzündeki su kaynaklarından da yararlandığı görülmektedir. Hunlar, büyüledikleri hayvanları, su kaynaklarına gömerek kalabalık Çin ordusunu durdurmaya çalışmışlardır (Baykuzu, 2012: 102). Yağmur yağdırmak için yapılan uygulamalarda temas ilkesine rastlanılmakla birlikte daha çok taklit ilkesine yer verilmektedir.

Kara büyülerde su, husumet beslenen kişileri öldürmek veya hasta etmek için kullanılmaktadır. Kızılderililer, bir düşmanın saçını ele geçirdiklerinde onu su yosununa bağlayıp denize bırakırlar çünkü saçın dalgalardan aldığı darbelerinin saçın sahibine geçeceğine inanılır (Frazer, 2019: 266). Konya'da zemzem, hastalanması istenilen kişinin ayakkabısına damlatılır (GKK). Kutsallık atfedilen zemzemin ayakla teması, kutsala karşı bir saygısızlık oluşturacağı için suya temas eden kişinin çeşitli hastalıklara yakalanacağına inanılmaktadır.

Sonuç olarak insanların suyu büyüsel işlemlerde arınmak, korunmak, kıtlıkla mücadele etmek, ülkeyi savunmak ve başkalarına zarar vermek için kullandıkları söylenebilir. Suyla ilgili kaçınmalara bakıldığında kutsala saygısızlığın ve doğaüstü güçlerin muhtemel etkilerinin önüne geçmek amaçlanmıştır. Büyünün yöntemlerine bakıldığında suyun taklit, temas ve karşıt büyülerinde kullanıldığı görülmektedir.

4.1.7.3 Toprak

Çeşitli inançlardaki tasavvurlara bakıldığında toprağa, dişil özellikler verildiği görülmektedir. Eliade, toprağın özünden canlılar çıkarttığı için anne olmasının yanı sıra üretkenliğiyle canlılık vasfının olduğunu söyler. Toprakta çıkan her şey, yaşama doludur ve toprağa dönen her şey, yeniden yaşama kavuşur. Toprak-insan teriminin “İnsan ölümlü olduğu için toprak olacaktır” şeklinde algılanmasının doğru olmadığını belirten Eliade’ye göre insan, canlı bir yaratıktır çünkü yerden gelmiştir ve ona geri dönecektir. Bu durumda insanların ölüm ve yaşam şeklinde adlandırdıkları olaylar, yeryüzü ananın faaliyetinin iki farklı döneminden oluşmaktadır. Yaşam, yerin rahminden çıkmak anlamına gelirken ölüm, yuvaya geri dönüş demektir (Eliade, 2003: 255).

Doğurganlığı ve bereketi simgelemesi bakımından toprak, çeşitli Türk boylarında dişil olarak tasavvur edilmiştir. Bayat, mitolojik ana kompleksinde mağaranın özel bir yeri olduğunu belirtir. İnsanların barınma ihtiyaçlarını gidermesi ve vahşi doğaya karşı koruması, mağaranın mitolojik ananın rahmi olarak tasarlanmasına sebep olmuştur. Fizyolojik ihtiyaçların dışında mağaralar, dinî ve büyüsel törenler gerçekleştirmek için kullanılmıştır. Başta yaşam alanı olarak kullanılan bu yerlerin kutsal ve büyüsel özelliklerinin doğurganlık paradigmasına bağlı olduğu görülmektedir (Bayat, 2016: 32-33).

Türk yaratılış mitleri incelendiğinde insanların topraktan yaratıldığına dair inanışların yer aldığı görülmektedir. Anlatmaya göre yağmur sonucunda oluşan seller, çamurları dağdaki bir mağaraya sürüklemiştir. Sürüklenen çamur, insan şeklindeki yarıklara dökülmüş, güneşin sıcaklığında kurumaya başlamıştır. Daha sonra dokuz ay boyunca rüzgârın esmesiyle dört unsur, bir araya gelmiş ve Ay Atam adındaki ilk insanı oluşturur (İnan, 1986: 21).

İslamiyet'te insanların topraktan yaratıldığına dair çeşitli ayetler bulunmaktadır: “Şüphesiz Allah katında İsa'nın durumu, Âdem'in durumu gibidir: Onu topraktan yarattı...” (Âl-i İmrân 59), “Sizi topraktan yaratması, O'nun delillerindedir. Sonra bir de gördünüz ki siz beşer olup yayılıyorsunuz” (Rûm 20). Farklı toplulukların inançları incelendiğinde toprağa canlılık atfedildiği görülmektedir. Kur'an'da yer alan “Eğer hasta olur veya yolculukta bulunursanız veyahut biriniz abdest bozmaktan gelince ya da eşlerinizle cinsel ilişkide bulunup su da bulamazsanız o zaman temiz bir toprağa yönelip yüzlerinizi ve ellerinizi mesh edin” (Nisâ 43) ayeti, İslamiyet'te toprağın temizleyici fonksiyona sahip olduğu inancını göstermektedir.

Kutsallık atfedilmesi ve canlıların yaratılışına kaynaklık ettiği düşüncesi, toprağın majik güçler taşıdığı inancına neden olmuştur. Toprağın kullanımına rastlanılan uygulamalardan biri sağaltımdır. Osmanlı hanedanına mensup Aydoğdu'nun mezarını halk, tedavi olmak için ziyaret etmiştir. Sancılanan atların iyileşmesi için mezarın başına gidilir ve atlar, mezarın çevresinde üç kere dolaştırılır (Atsız, 2016: 29; Atsız, 1970: 25). Atları tedavi etmenin yanı sıra o bölgeden geçen insanlar, mezar toprağını sıtma tedavisi için kullanırlar (Azamat, 1992: 14). Osmanlı'da tıpkı hanedan üyelerinin mezarları gibi veli mezarlarının da tedavi edici özelliklere sahip olduğuna inanılmaktadır. I. Murat döneminde Ali Dede için türbe yaptırılır. Halkın inancına göre itikadı tam olan hastalar, türbeye gittikten sonra iyileşerek geri dönerler (Unay ve Köymen, 1957: 641-643).

Doğaüstü güçlerin müdahalesiyle oluşan rahatsızlıkların giderilmesinde uygulayıcılar, toprağın majik gücünden yararlanırlar. Anadolu'da anne ve bebeğin birer cini olduğuna, bu cinler arasında anlaşmazlık çıkarsa bebeğin süt emmeyeceğine ve sürekli ağlayacağına inanılmaktadır. Bu gibi durumlarda cinci, bir kaba koyduğu taşlara ayetler okuduktan sonra su döker. Bebek taş ve su dolu kabın çevresinde yedi kere döndürülür ve bu esnada “Maşallah” ve “İnşallah” denilir (Eyuboğlu, 1987: 166-167). Konya'da doğaüstü varlıkların korkutması üzerine ağlayan çocukların yüzüne, karnına ve ayaklarına okunmuş toprak sürülür (KK34). Kara büyülerin etkisini ortadan kaldırmak için toprağın gücünden yararlanılan uygulamalar bulunmaktadır. Konya'da kara büyü için kullanılan muskalar ve diğer

araçlar, başta evliya mezarları olmak üzere tarla, orman ve yol ağzının bulunduğu alanlara gömülerek etkisiz hâle getirilmeye çalışılır (KK17, KK20, KK23, KK36).

Ak büyülerde toprak, şifa dağıtıcı, arındırıcı ve koruyucu gibi olumlu özelliklere sahipken kara büyülerde yıkıcı etkiler gösterebilmektedir. Hunların Çin ordusunu yok etmek için düşmanın geçeceği yola büyüledikleri hayvanları gömmeleri (Baykuzu, 2012: 102), Konya’da husumet beslenen kişilerin tırnağının hastalık vermek amacıyla yakılıp toprağa gömülmesi (GKK), bu duruma örnek olarak verilebilir. Bunun dışında Avustralya’da ölmesi istenilen kişilerin saç toprağa gömülmektedir. Saç, toprağın içinde çürüdüğü için saçın sahibinin çürüyüp öleceğine inanılmaktadır (Frazer, 2019: 267).

Toprağın büyüsel uygulamalarda araç olarak kullanılmasıyla ilgili örnekler çoğaltılabilir. Formel ve işaret büyüsünde kullanılmayan toprağa temas, taklit ve karşıt büyülerde rastlanılmaktadır. Toprak, ak büyülerde koruyucu ve iyileştirici fonksiyonlara sahipken kara büyülerde yok edici özelliklere sahiptir. Majik gücünden yararlanmak için toprak; yutulur, bedene sürülür veya büyü nesnelere, toprağa gömülür.

4.1.7.4 Hava

Türk yaratılış mitinde hava, ilk insanı ortaya çıkaran dördüncü unsurdur. Güneşin kuruttuğu çamurun üzerine dokuz ay boyunca rüzgâr esmiş, dört unsur bir araya gelince Ay Atam olarak anılan ilk insan, meydana gelmiştir (İnan, 1986: 21). Günümüzde kullanılmaya devam eden “Yel çarpması” deyimini, hem rüzgârın neden olduğu rahatsızlıkları hem de doğaüstü güçlerin müdahalesini ifade etmek için kullanılmaktadır. Nitekim *Dîvânü Lugâti’t Türk’e* bakıldığında yel kelimesinin hem esinti hem de cin anlamına geldiği görülmektedir (Mahmûd el-Kâşgarî, 2007: 682).

Türk mitolojisinde Yel Baba ve Yel Anası, kaosu ve başlangıcı sembolize etmektedir. Yel Baba, yel estirmenin yanı sıra havayı karıştırmak ve kasırga çıkarmak gibi fonksiyonlara sahipken Yel Anası, gökle yer arasında mevcut olan bir güçtür. Yel iyesini ifade etmek için Çuvaşlarda Sil-tura; Türkmen, Kazak ve Özbeklerde Haydar Baba, Mir Haydar veya Pir Haydar gibi kelimeler kullanılmaktadır. Bunun dışında Özbeklerin Çal Mama adını verdiği yel iyesi, Yel

Baba'nın görevini üstlenmiş kadın varlık olarak tasavvur edilmiştir. Yel Baba, yer ve su güçlerine karşı mücadele eden bir varlık olarak yer ve suyun birlikte oluşturduğu şeyleri bozup tahrip etme özeliğine sahiptir. Altay-Sayan Türklerinde Yel veya Yelgen, şamanların yardımcı ruhlarıdır. Geçirilen evreler ve Yel Baba'nın diğer ruh ve inançlarla sentez hâlinde ilerlemesi, yel kelimesinin hastalık, efsun, kötü ruh ve cin gibi anlamlara bürünmesine sebep olmuştur. Hem batıdan ve kuzeyden eserek soğuğa sebebiyet vermesi hem de yeraltı dünyasının elçisi olması, yelin kötü bir varlık olarak tasavvur edilmesine neden olmuştur (Bayat, 2016: 165-167).

İslamiyet'te rüzgâr, yağmurla birlikte bereketin müjdecisi olarak tanımlanmıştır. Kur'an'da sık sık rüzgârın insanlara rahmet olarak gönderildiğinden ve kurak yerlere yağmur taşıdığından söz edilmektedir: *“Rüzgârları rahmetinin önünde müjde olarak gönderen O'dur. Nihayet rüzgârlar ağır bulutları yüklediği vakit, onları ölü bir beldeyi diriltmek için sevk ederiz de oraya yağmuru indiririz”* (A'râf 57). Kur'an'da insanları cezalandırmak için rüzgârın kullanıldığı anlatılmaktadır: *“Âd kavminde de ibretler vardır. Hani onların üzerine köklerini kesen rüzgârı göndermiştik”* (Zâriyât 41).

Diğer elementlerin aksine havanın kontrol edilmesi oldukça zordur. Bu sebepten dolayı havanın araç olarak kullanıldığı büyüsel uygulamaların alanı kısıtlıdır. Büyüsel uygulamalarda havayı genellikle üfürükçüler veya nefesi kuvvetli kabul edilen hocalar kullanmaktadırlar. Bunun dışında okunan ayetlerin etkisini arttırmak için amatör uygulayıcıların üfürme eylemine başvurdukları görülmektedir. Tıpkı tükürük gibi üfleme eyleminde de majik güç, karşı tarafa aktarılmaktadır fakat tükürük, hava unsuru barındırmağı için üfleme eyleminden ayrı tutulmalıdır. Anadolu'nun birçok bölgesinde amatör uygulayıcılar, nazara karşı okudukları ayetlerin daha etkili olabilmesi için okuma eyleminden sonra soluğunu hastaya doğru üfler (KK1, KK2, KK4, KK5, KK11, KK16, KK27). Burada amaç majik güçlere sahip sözlerin hedef alınan kişiye temas ettirmek olduğu için asıl etkiyi sağlayan kuvvet sözdür. Uzman uygulayıcılara bakıldığında ise nefes, yalnızca etkili unsuru transfer etmek için kullanılmaz. Uzmanlar, üfleme eylemini bünyelerinde bulunan büyüsel gücü karşı tarafa aktarmaya çalışır ve ayetler, nefesin etkisini arttırmak için okunmaktadır.

İnsanlar tarafından şekillendirilmesi mümkün olmadığı için taklit büyüünde havanın doğrudan araç olarak kullanıldığını söylemek mümkün değildir. Bundan dolayı havanın kullanıldığı uygulamalarının tamamının temas büyüü olduğu söylenebilir. Genellikle koruma ve sağaltım için kullanılan hava, kara büyülerde düğümlere üfürme şekliyle karşımıza çıkmaktadır.

4.1.8 Madenlere Ait Unsurlar

Diğer topluluklarla verilen mücadelede üstünlük sağlaması, saldırgan varlıklara karşı koruması, ticareti canlandırması ve yiyeceklere lezzet katmasının yanı sıra doğaüstü güçler taşıması bakımından madenler, insan hayatında vazgeçilmez olan nesnelere dir. Madenlere atfedilen büyüsel güçler, insanlara yararlı olduğu kadar zararlı da olabilmektedir. Bundan dolayı bazı topluluklarda maden ve madenden yapılan ürünlerle temastan kaçınılmıştır.

Şamanist Türklerde demirin doğaüstü güçler taşıdığına inanıldığı görülmektedir. Bayat'tan edindiğimiz bilgilere göre şamanlar, kötü ruhlarla mücadele ederlerken korunabilmek için tören elbiselerine demirden yapılan çeşitli nesnelere asarlar. Kötü ruhları korkuttuğu için demir, şamanın ruhlar dünyasında zarar görmeden seyahat etmesini sağlar. Bazı şamanlar, demir levhaya ek olarak elbiseye bakırdan yapılmış çingirak ve küçük ziller asarlar (Bayat, 2017: 179). Elbiselere çingirak ve zilin takılmasının sebebi, çıkan seslerin kötü ruhları korkutacak olmasıdır.

Koruyucu veya doğaüstü güçlere hükmetme gücü veren büyüsel nesnelere hazırlanmasında dayanıklılığından dolayı madenlerin kullanıldığı görülmektedir. Eski çağdan günümüze kalan tılsımları incelediğimizde tunç ve kurşun gibi işlenmiş madenlerin (Bohak, 2003: 8-12) kullanıldığı görülmektedir. Afrika'da düzenlenen büyüsel törenlerde madenler, hayvan veya insan şeklinde hazırlanan yontularda kullanılmıştır. Birden fazla materyal kullanılarak hazırlanan yontuların büyük bir çoğunluğunda ana malzemenin metal olduğu görülmektedir. Gövdeyi oluşturan metal, kumaş veya hayvan kabuklarıyla süslenmektedir. Son işlem olarak büyüsel güç vermek veya büyüsel gücünü korumak için yontunun üzerine çivi ya da metal

parçalar saplanır (Butler, 2003: 101-104). Tılsım ve yontu yapımında sert ve işlenmiş madenlerden faydalanılması, büyüdü nesnenin uzun süre kullanılmasını sağlamıştır.

İlkel topluluklarda demir ve işlenmiş maden ürünlerinin doğaüstü güçlere karşı koruyucu etkiye sahip olduğuna inanılmaktadır. Yaylalarda cinlerden korunmak için kullanılması gereken en iyi malzeme demir ve çeliktir. Avlanan geyiğin üzerine cinlerin çökmemesi için bıçak sokulur. Gece uyurken cinlerin rahatsız etmesini engellemek için cebe bıçak veya çivi yerleştirilir. Lohusa kadınları ve çocukları cinlerin saldırısından korumak için yatağın altına demir ütü, yatağın üzerine çivi bırakılır. Kötü varlıklara karşı koruyucu etkiye sahip olmasına karşın madenlerle ilgili çeşitli kaçınmalara rastlanılmaktadır. Yunan tapınaklarına demir sokulmaz, hayvanlar kurban edilirken demir kullanılmaz. Kore krallarının demire karşı uyguladıkları kaçınmalar, 19. yüzyıla kadar yaşamaya devam etmiştir. 1800 yılında sırtında çıban çıkan Kore kralı, bisturiye temas edemeyeceği için hayatını kaybetmiştir. Demire karşı gösterilen bu olumsuz tavrın sebebi, ilkelerin yeni karşılaştıkları varlıklara karşı kuşku duymasıyla ilgili olmalıdır. Keşfedildiği dönemde demirin etkileri tam olarak bilinmediği için insanlar, demirden uzak durmaya çalışmışlardır. Günümüzdeki kaçınmalar ise keşfinden sonra demire karşı hissedilen kuşku ve korkunun devam ettiğini göstermesi bakımından oldukça önemlidir (Frazer, 2019: 227-233).

Konya'da fazla kullanılmamakla birlikte koruma büyülerinde madenlerden yararlanıldığı görülmektedir. Bölgede doğaüstü varlıkların zararlı etkilerinden korumak için çocukların yatağının altına makas koyulmaktadır (KK1). Temas büyüünün yanı sıra taklit büyüünde de maden unsurlarından yararlanılmaktadır. Konya'da kurt ağzı bağlamak için genellikle bıçak kullanıldığı görülmektedir (KK5, KK16).

Maden ve madenlerden yapılan nesnelere kara büyülerde kullanıldığı görülmektedir. Konya'da sürekli rahatsızlık veren misafirlerden kurtulmak için misafirin ayakkabısına biberin yanında tuzun üflenmesi, bu duruma örnek olarak verilebilir (KK4). Temas ilkesinin görüldüğü bu uygulamada tuz ve biberin misafirin tadını kaçıracağına inanılmaktadır.

Büyüer incelendiğinde madenlerin koruma fonksiyonunun yanı sıra zarar verici özelliklere sahip olduğu görölmektedir. Yönetilen sınıftakiler madenlerin koruyucu etkisinden yararlanmaya çalışırken yönetici konumundakiler, olumsuzluk atfettikleri madenlere temastan kaçınmışlardır. Üst sınıfın kaçınmaya başvurma sebebi, bazı madenlerin kutsiyeti azaltacağıyla ilgili inanmalardır.

4.2 Araç Kullanılmayan Büyüer

Büyüerinin tamamına yakınında majik güçlere sahip bir aracın kullanılmasına rağmen bazı büyüerde herhangi bir araca başvurulmadığı görölmektedir. Temelinde büyü nü nesnelere temastan uzak durmanın yer aldığı kaçınmaların araç kullanılmayan tek büyü türü olduğu ileri sürülebilir. Bundan dolayı daha önceki sekiz başlıkta verilen kaçınma büyüerinin tamamı, araç kullanılmayan büyüer başlığında değerlendirilebilir. Doğaüstü güçlerin adını anmaktan, büyüsel güçlere sahip tılsım, hayvan, bitki, maden, insan ve dört elemente temastan kaçınmak birer büyüsel etkinlik olmasına rağmen bu eylemlerde bir aracın kullanıldığını söylemek mümkün değildir.

5. Büyüyü Ortadan Kaldıran Unsurlar

Çeşitli unsurlar, büyüerinin bozulmasına veya etkisinin sona ermesine neden olmaktadır. Bazı büyüer, amaca ulaşıldıktan sonra ihtiyaç duyulmadığı için ortadan kalkarken bazıları da zararlarından dolayı etkisiz hâle getirilmeye çalışılır. Bilindiği üzere büyüer, aynı zamanda karşı uygulamalara sahiptir fakat bu durum, büyüerinin yalnızca karşı büyüyle etkisiz hâle getirildiği anlamına gelmemektedir. Büyüerinin etkisini ortadan kaldıran unsurlar şu şekilde sıralanabilir: İlahî güç, karşı büyü, kurallara uymama, doğal süreç-zaman, uygulamanın sonlandırılması.

5.1 İlahî Güç

Bünyesinde büyüsel uygulamalara yer veren inançlar olduğu gibi büyüyü yasaklayan dinler de mevcuttur. Özellikle yüksek dinler adı verilen inançlar, büyü yapmayı kesin olarak yasaklamıştır. Bu dinlere mensup insanlar, büyü uygulamalarına başvurmasalar bile kara büyüünün etkisi altında kalabilirler. Bu durumda kara büyüünün etkisinden kurtulmak için ilahî güce başvurulması gerekmektedir.

Yahudilerin yaptığı büyülerin etkisi altına giren Hz. Muhammet'in rahatsızlığından kurtulması için kendisine Felak ve Nas sureleri indirilmiştir. Bu surelerin gücünden faydalanan Hz. Muhammet, üzerindeki büyüün etkisini ortadan kaldırmıştır. Yine eşinin anlattığına göre Hz. Muhammet, sihirli düğümlere Felak suresini okuduğu zaman düğümler çözülmüş ve büyüün etkisi ortadan kalkmıştır (İbn Haldun, 2009: 900-905; er-Râzî, 1988: 275). Hz. Muhammet'e indirilen surelerin büyüü bozması, ilahî gücün büyüler üzerindeki etkisini açıkça göstermektedir.

Samanilerin Türklerle mücadelesinde anlatılan olay, ilahî gücün büyüsel uygulamaların üzerindeki etkisi hakkında önemli bilgiler vermektedir:

“Samanilerden İsmail ibni Nasır Müslümanlardan haraç alan kâfir Türklere karşı sefere çıkmıştı. Kendisine Türklerin muharebe günü taşları suya atarak Müslüman ordusu üzerine yağmur ve dolu yağdıracaklarını haber verdiler. Samani hükümdarı: “Bunun aslı olmaz, Cenabı Hak'tan başka kimse yağmur yağdırmaya kadir değildir” diyerek bu habere ehemmiyet vermemişti. Muharebe vuku bulacağı sırada Samani ordusunun yanında bulunan dağın arkasından kesif bulutların yükseldiği görülmüş ve bunu müteakip işitilen şiddetli gök gürültüleri Müslümanları dehşet içinde bırakmıştı. Bu vaziyet karşısında Samani hükümdarı derhâl atından inerek yerlere kapanmış ve gözyaşları içinde Müslümanları bu müthiş beladan kurtarması için Allah'a yalvarmıştır. Sonra bulut istikametini değiştirerek Türklerin tarafına gitmiş ve rastladığı insan ve hayvanı helak eden bir dolu yağmaya başlamıştır (Sümer 1953: 2534-2535).

Samanilerin anlattıkları olay, Felak ve Nas surelerinin etkisinden farklı özelliklere sahiptir. Sureler, yalnızca büyüü ortadan kaldırmak ve büyüden korunmak için kullanılırken burada büyüün etkisi yön değiştirip uygulayıcıya zarar vermiştir.

Anadolu'da kara büyülerin etkisinden kurtulmak için ilahî güce başvurulur. Konya'da kendisine büyü yapıldığına inanan kişiler, Felak, Nas, Yasin, Fatıha, İhlas ve Kevser surelerini okur veya dinlerler. Kur'an'ın dışında

dualar da büyü etkisini ortadan kaldırmak için başvuru yöntemlerdir (KK2, KK5, KK6, KK10, KK11, KK12, KK13, KK20, KK21, KK28 KK36). Büyünün etkisini ortadan kaldırmanın yanı sıra sureler, büyüye karşı bir koruma etkisine sahiptir. Büyü yapılmasından endişe duyan insanlar, Kur'an okuyarak olumsuz uygulamalara karşı kendilerini korumaya çalışırlar.

5.2 Karşı Büyü

Kara büyülerin etkisinden kurtulmak için karşı uygulamalara başvurulabilir. Bu uygulamalarda bir etki, aynı yöntemle veya karşı uygulamayla ortadan kaldırılabilir düşüncesine yer verilmektedir.

Konya'da büyüyle arası açılan eşleri bu etkiden kurtarmak için efsunlanmış yoğurt yedirilir. Büyü yüzünden arası açılan eşlere hocanın okuyup üflediği sudan içirilir (KK23, KK37). Erkekliği bağlanan kişi, büyücüye giderek kendisine yapılan büyüün benzerini yapmasını ister. Bu durumda müşterisini iyileştiren büyücü, aynı zamanda etkiyi müşterisine zarar veren kişiye yönlendirir (GKK). Kısmetinin büyüyle bağlandığına inanan insanlar, okunmuş pirinç yutarlar veya yeni evli çiftlerin evine gidip halıya elleriyle dokunurlar (KK1, KK3, KK43).

Ateş, toprak ve suyun büyüün etkisini ortadan kaldırdığına inanılır. Beyşehir'de kendisine büyü yapıldığına inanılan insanlar, göle girerler. Cincinin musallat ettiği cini kaçırmak için soğuk suyla yıkanılır. (KK36). Seydişehir'de kısmeti büyüyle bağlanan kişiler, ateşe attıkları büyü nü nesnenin külünü toprağa gömerler (KK17). Çumra'da kara büyü olduğu düşünülen muska ve tılsımlar okunmuş suya batırıldıktan sonra toprağa gömülür (KK25). Ankara'da kara büyüye maruz kalan insanlar, ateşin ve suyun gücüne başvururlar:

“Şu Televizyonda çıkıp durur ya hani bebeğe çivi çakarlar, gözünü oyarlar, bilmem ne yaparlar. Bizim komşunun kayısı vardı. Ağaç kurudu diye kestiler. Ağacın dibinde Barbie bebek buldular ama böyle mahrem yerine bir şey yapılmış. Hacı, hoca hepsini gezdiler, sordular. Sonra bebeği bahçede

yaktılar, külünü gidip göle attılar. Ben şahidim, bunların evde kalmış kızına bir sürü dünürcü gelmeye başladı. Kız evde kaldı derken evleniverdi” (KK39).

Karşı büyülerde uzman büyücüler, doğüstü varlıklardan yardım almaktadırlar. Yardımcı cinlerin musallat olan cinlere saldırarak bedeni temizlediklerine inanılır:

“Bedeni işgal etmiş huruf-ı selaseleri Müslüman hemcinsleri ile ister yakarsın istersen de boğarsın. Artık Youtube’da böyle videoları rahatça izliyorlar. Eskiden gizli gizli yapılırdı kimse korkmasın diye. Musallatla konuşursun, konuşursun baktın faydası yok, bedenin neresindeyse oraya gönderirsin yardımcıları. Onlar anında olaya müdahale edip musallata işkence ederek çarpılmışı kurtarırlar. Eğer gittiğin yer seans için gelenler çay içsin diye senden çay, şeker isterse oraya korkmadan git ama milyarı bulan paralar isteyen yerler sahtekâr olabilir” (GKK).

Görüldüğü üzere uzmanlık gerektiren ve gerektirmeyen karşı büyüler, daha önce yapılan büyülerin etkisini ortadan kaldırmaktadır.

5.3 Kurallara Uymama

Büyüler, uygulama öncesi veya sonrası için birtakım kural ve şartlar belirleyebilir. Yapılan büyü, etkisini gösterse bile kural ve şartlara uyulmaya devam edilmelidir. Gizli kalması gereken büyüler, açığa çıktıkları vakit etkisini kaybeder. Örneğin, istenmeyen misafirden kurtulmak için yapılan uygulama, kimseye anlatılmamalıdır:

“Yalan değil yaptım bunu. Her gün geliyor akşama kadar oturuyordu. En son anlattığım şeyi yaptım ve yarım saat içinde kalbi daralmaya başladı, gitti. Gidiş o gidiş bir daha uğramadı eve. Ben dayanamadım yıllar sonra oğluma anlattım. Anlattığımın ertesi güne baktım o kadın yine çıkageldi. Gizli kalacak, biliyorum ama yıllar sonra gelmez diye anlattıydım” (GKK).

Bazı büyülerin kalıcı bir etki yaratması için uygulama sırasında kullanılan malzemenin ömür boyu korunması gerekmektedir:

“Adamı eve bağladık iyi hoş derken yıllar sonra yine başladı dışarıya çıkmaya. En son baktım kuşluk vakti geliyor eve. O evde yokken hemen dama çıktım

'Eyvah!' dedim. Hocanın üfleyip yazdığı bez yaralanmış, gitmiş. Yağmur, çamur derken mahvolmuş. Belki de böcek yedi bilemem. Valla bileydim böyle olacağını kutunun içine kor, öyle saklardım. Bez gitti o günden beri benimki daha da düzelmedi" (GKK).

Temas büyülerinin bir kısmı, etkisini devam ettirebilmek için etkilenecek kişiyle sürekli temasın sağlanması gerekmektedir:

"Aynı hap gibi. Yarısındayken 'İyi oldum' deyip bırakıyoruz. Sonra yine hasta oluyoruz. Muskalar da ilaç gibidir bunu unutma. Ya adam, takıyor muskayı, iyileşince çıkarıp bir kenara bırakıyor. Yeğenim bu huruf-ı selaseler inatçıdır, yine gelir. Sen muska takmazsan kim koruyacak seni! Onlar da fırsatı buluyorlar yine eziyet ediyorlar adama. Sonra bana geliyor, 'Hocam böyle böyle oldu' diyor. Eee kardeşim sürekli takacaksın bu mübareği yoksa ne anladım ben" (GKK).

Gizli kalması gereken uygulamaların açığa çıkması, büyülü nesnenin hasar görmesi ve temasının kopması gibi nedenler, sürekli etki için gerekli olan şartları bozduğu için yapılan büyüler, etkisini kaybetmektedir.

5.4 Doğal Süreç-Zaman

Bazı büyüler, doğal süreç ve zamandan dolayı etkisini kaybedebilir. Bu büyülerin etkisini kaybetmesinde herhangi bir insan veya doğaüstü varlığın müdahalesi ve kurallara uyulmaması gibi bir durum söz konusu değildir.

Ölümler, büyülerin etkisinin ortadan kalkmasına neden olur. Kendisine büyü yapılan kişi, yaşamını kaybettiği zaman doğal olarak ona yapılan büyü de etkisini kaybetmekte fakat burada kaybolan etki, kişi üzerindeki etkidir. Örneğin, doğaüstü varlıklardan korunmak için hazırlanan muska, temas ettiği kişi öldüğü zaman yalnızca o kişi üzerindeki etkisini kaybeder. Bu muska, başka kişilere temas ederse görevini devam ettirebilir. Aile büyüklerinden kalan muskaların insanlar tarafından kullanılmaya devam etmesi, muskaların etkisini kaybetmediğine inanıldığını göstermektedir. Eğer bir muska kişiye özel olarak hazırlandıysa o zaman etki, tamamen ortadan kalkar. Örneğin, bazı büyülerde korunacak veya zarar verilecek kişinin adı, yaşı ve fiziksel özellikleri bulunabilir. Bu durumda büyülü nesne, yalnızca bir kişiyi etkilediği için ölüm anında bütün etkisini kaybeder.

Biyolojik durumlar, bazı büyülerin etkisini kaybetmesine neden olabilir. Örneğin, Kısır bir kadın, çocuk sahibi olabilmek için büyüsel uygulamaya başvurup istediği sonuca ulaşabilir fakat menopoza girdiği zaman büyüün etkisiyle kazandığı doğurganlığını tamamen kaybeder. Burada doğurganlığın kaybedilmesinde herhangi bir insan veya doğüstü varlığın müdahalesi bulunmamaktadır.

Yağmur törenlerinin etkisiyle yağdığına inanılan yağmur, insan veya doğüstü varlıkların müdahalesi olmadan kesilebilir. Yağmur duasında -istisna uygulamalar hariç- yalnızca yağış sağlanır. Yağmuru sonlandırmak veya yağış miktarını belirlemek için herhangi bir uygulama yapılmaz. Bazı durumlarda yağış, amaca ulaşılmadan sona erebilir:

“O zamanlar baban bile yoktu, bir kuraklık oldu ki sorma. Düşün yani kırkikindi zamanı tek damla düşmedi. Köylülerle hocaya çıktık, ‘Yağmur duasına çıkalım hocam’ dedik. Neyse öğleyi kıldık, duaya çıktık. Biz daha eve dönmeden bir baktık, tek tük yağmur damlıyor. Yağmur çoğalacak diye beklerken düşen üç beş damladan sonra yağmur filan yağmadı. Nasip değilmiş. Rabbim duayı her zaman kabul edecek diye bir şey yok. Biz çok çıktık duaya, bazen üç gün yağdı bazen nasibimize üç beş damla düştü” (KK5).

Büyüsel törenlerden sonra yağdığına inanılan yağış, amaca ulaşıldıktan sonra da kesilebilir. Her iki durumda da yağışın kesilmesi için herhangi bir uygulama yapılmaz. Bozulan veya etkisi sona eren büyülerin dışında önemini kaybeden büyülere de rastlanılmaktadır. Kısmet açmak için yapılan bir büyüsel uygulama, evlilik sonrasında veya kısırlığı tedavi etmek için yapılan bir büyü, çocuk sahibi olunduktan sonra önemini kaybeder. Bu durum, büyüün etkisini kaybettiğini göstermez. Kısır biri üzerindeki doğurganlık etkisi, çocuk sahibi olunduktan sonra da devam edebilir.

5.5 Uygulamanın Sonlandırılması

Amaca ulaşıldığı zaman büyülerin etkisini ortadan kaldırmak için bazı uygulamalara başvurulmaktadır. Yağmur yağdırmak için yapılan törenler sonrasında yağışın kesilmesi için yapılan uygulamalar, bu duruma örnek olarak verilebilir. Manisa’da yağmur yağdırmak için Yunus Emre Türbesi’nden alınan mezar taşı,

çeşmeye bırakılır. Beklediği yağmur miktarına ulaşan halk, yağmuru dindirmek için mezar taşını çeşmeden çıkarır (KK29).

Sürüden ayrılan hayvanlarının yırtıcılar tarafından yenmemesi için yapılan *kurt ağzı bağlama* gibi uygulamalar, amaca ulaştırdıktan sonra insan müdahalesiyle etkisini kaybeder:

“Biz gibi canavarı da Allah yarattı. Davarı kurtardıktan sonra hayvana eziyet edilmez. Gidersin, işi bilen adama çözdürürsün bağı. Sen malı kurtardığına bak, bundan sonrasına elleşilmez hayvana” (KK5).

Bazı büyüler, beklenenden fazla etkiler gösterebilir. Bu gibi durumlarda uygulama sonlandırılır:

“Kaynanam çırpı gelin, kısır gelin diye maskara ederdi beni. Evin oğlu da çocuk bekliyor benden. Günah olduğumu biliyorum ama ‘Kaynanam yüzünden günaha bulaştım. Allah’ım sen affet’ dedim gittim. Yaptı bir şeyler de unuttum. Muskayı aldım, yatağın altına iliştim. Ondan sonra ikiz oğlum oldu. Sonra durmadan oğlan doğurdum. Millet oğlan ister ben kız istiyordum. Bu sefer de başımıza belâ oldu çocuk. Gittiğim kadın, ‘Muskayı açarsan hiçbir işe yaramaz’ dedi. Gittim açtım, o günden sonra hiç çocuğum olmadı” (KK37).

Uygulamanın sonlandırılmasıyla ilgili örnekler çoğaltılabilir. Burada yer alan büyüler, karşı büyü uygulamalarına dâhil edilmemelidir çünkü karşı büyülerde başkasının yaptığı etki, ortadan kaldırılmaya çalışılır ve etkiyi ortadan kaldıracak güçlere, kaçınmalara başvurulur. Burada ise ihtiyacın ortadan kalkması veya pişmanlık gibi durumlar söz konusudur. Ayrıca yukarıda verdiğimiz örnekte muskanın açılarak etkisiz hâle getirilmesi, kuralların bozulduğunu göstermektedir fakat burada uygulayıcı, kuralı bilerek ve isteyerek bozmuştur. Bu yüzden verilen örnek, kuralların ihlal edilmesiyle bozulan büyülerle karıştırılmamalıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

METİNLER (KONYA'DA DERLENEN BÜYÜLER)

Çalışmanın bu bölümünde Konya'da derlenen ve konularına göre yedi başlıkta sınıflandırılan büyüler; yöntem, yapı, amaç, uygulayıcılar, mekân, zaman ve kullanılan araçlar açısından değerlendirilecektir. Konu başlıkları altında verilen büyülerin sayısı, sabitlenmeyerek uygulanma oranına göre belirlenmiştir. Böylece Konya'da uygulayıcıların daha çok hangi amaçlar için büyüye başvurduğu belirlenebilecektir. Ayrıca muhteva olarak birbirine benzer büyüler, çalışmada tek bir uygulama olarak değerlendirilerek çeşitlilik sağlanmaya çalışılmıştır.

Her bir büyü uygulamasının birden fazla kaynak kişiden derlenmesi, metinlerin özgün şekliyle aktarılmasını imkânsız hâle getirdiğinden dolayı metinler, İstanbul Türkçesiyle verilmiştir. İstanbul Türkçesine aktarıldığında uyak yapısı bozulan metinler ise özgün şekliyle çalışmaya dâhil edilmiştir. Derlenen metinlerde yer alan argo kelimeler ve kaynak kişilerin büyüsel uygulamayla ilgili verdikleri detaylar üzerinde herhangi bir değişiklik yapılmamış, bitki ve hayvanların yöreye özgü adları, çalışmaya olduğu gibi aktarılmıştır.

Toplumun ahlaki değerlerini rencide eden, insanlar üzerinde olumsuz etkiler bırakabilecek büyüler çalışmaya dâhil edilirken -bilim etiğine aykırı olduğu içinsansür uygulanmamış ve metinler üzerinde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Çalışmada bazı efsunlu sözler ve semboller, kaynak kişiler tarafından eksik anlatılmıştır. Bilhassa uzman büyücüler, meslek sırlarının ifşa edilmesinden ve çalışmayı okuyan kişilerin büyüleri uygulamaya kalkışmasından çekindikleri için bazı büyüsel formüllerin yalnızca bir bölümünü anlatmışlardır.

Bazı büyüsel pratikler, hem cezalandırma hem de sağlıkla ilgili büyülerin kapsamına girmektedir. Cezalandırmak için hastalık vermeye yönelik uygulamalar sağlıkla ilgili büyülere dâhil edilirken dış güzellik, mutluluk, şans ve talih üzerine yapılan büyüler, cezalandırma konu başlığı altında değerlendirmeye alınmıştır. Konu başlıkları verilirken alfabetik sıra takip edilmiştir.

Çalışmada yer alan metinlerin 73'ü uygulayıcılardan, 21'i uzman büyücülere başvuranlardan, 6'sı farklı kaynaklardan bilgi alan kişilerden derlenmiştir.

Uygulayıcılar, doğrudan büyüsel işlemler hakkında bilgi verirken uzmanlara başvuran kişiler, büyüleri anlatmadan önce “Cinciye, hocaya, üfürükçüye gidilir” gibi ifadeler kullanmışlardır. Farklı kaynaklardan bilgi alan kişiler, uygulamaları anlatırlarken “Duydum ki, eskiden yaparlarmış, anlatıldığına göre, derlerdi” gibi tabirlere yer vermişlerdir. Metinlerin kimlerde derlendiğini gösterebilmek için kaynak kişilerin kullandıkları ifadeler, çalışmaya dâhil edilmiştir.

Uzman uygulayıcılar, büyüsel pratikleri ve efsunlu sözleri kendisine el veren kişilerden veya çeşitli kitaplardan öğrendiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca doğaüstü varlıkların kendisini bu iş için seçtiğini ifade eden uygulayıcılar da bulunmaktadır. Kaynak kişiler, bilgi vermekten kaçındıkları için kullanılan kitaplar hakkında bilgi elde edilememiştir. Amatör uygulayıcılar, büyüsel pratikleri büyüklerinden veya çevrelerindeki kişilerden öğrendiklerini belirtmişlerdir.

Bazı uygulamaların özel bir mekân gerektirmediği tespit edilmiştir. İhtiyaç anında gerçekleştirilen bu uygulamaların gerçekleştirildiği mekânlar, “açık veya kapalı mekân” ifadesiyle belirtilmiştir. Uzman büyücüler, açık mekânda uygulamaların gerçekleştirilebileceğini fakat kendilerinin kapalı mekânları tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Herhangi bir kısıtlama bulunmamasına karşın kapalı yerleri tercih eden uzmanların yaptıkları büyülerin mekânı kapalı olarak değerlendirilmiştir.

1. Aile İlişkileri ve Evlilikle İlgili Büyümler

1.1 Gözü başka kadınlarda olan ve ailesiyle ilgilenmeyen erkekleri evine bağlamak için cinciye gidilir. Cinci, kendisine başvuran kişinin getirdiği beyaz kumaşa, siyah ipele 20 tane kare diker. Karelerin içine dikiş atarak, Arap harfleriyle, sırasıyla mim, ra, şın, elif, dal, ra, mim, elif, dal, şın, şın, dal, mim, elif, ra, elif, şın, ra, mim, mim yazar. Daha önceden hazırlanan üç âşık kemiği, ateşe atılır ve biraz beklendikten sonra kemikler ateşten çıkarılır. Cinci, mürekkeple birinci âşık kemiğine zevç, ikinci âşık kemiğine zevce ve üçüncü âşık kemiğine veled yazar. Üzerinde yazılar bulunan âşık kemikleri, beyaz bezin içine koyulur ve bez dikilir. Hazırlanan büyümlü nesne, evin içinde saklanmalıdır. Âşık kemikleri bezin içinde durduğu sürece eşler ve çocukları tıpkı kemikler gibi bir arada olur (GKK).

Yöntem: Taklit Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcılar:

A. Uzmanlık: Uzman

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: Hayvanlara Ait Unsurlar, Ateş, Yazı, Tılsımlı Nesnelere

1.2 Eşlerin arasını açmak için cinciye gidilir. Cinci, gelenlerden bir kâse yoğurt ve bir peçete ister. Getirilen peçetenin ortasına Arap harfleriyle karı kocanın adı yazıldıktan sonra peçeteye mavi mürekkeple Taha Suresi'nin ilk ayetinde yer alan "Yâ eyyuhan nebiyyu izâ tallaktumun nisâe fe tallikûhunne li iddetihinne ve ahsûl iddete" ifadesi yazılır. Son olarak peçetenin dört köşesine büyüünün bozulmasını engellemek için kilit sözler yazılır. Peçete hazır olduktan sonra daha önceden getirilen yoğurdun içine yerleştirilir böylece işlem tamamlanır. Büyüye başvuran kişi, peçetenin yoğurdun içinde erimesi için üç gün beklemelidir. Peçete yoğurdun içinde eridikten sonra arası açılacak olan kocaya yedirilmelidir (GKK).

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Kara Büyü

Uygulayıcılar:

A. Uzmanlık: Uzman

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: Hayvanlara Ait Unsurlar, Yazı, Tılsımlı Nesnelere

1.3 Eşlerin arasını açmak, evde huzursuzluk yaratmak için cinciye gidilir. Cinci, elindeki efsunlu bezlerden biri erkek biri kadın olmak üzere ağızları açık, iki tane kafa yapar ve bunların kulağına "Sen falanca oğlu falansın, sen falanca kızı falansın" der. Cinci, kafaları hazırladıktan sonra kırmızıbiber, karabiber, tuz ve

limon kullanarak bir karışım hazırlar. Yan yana duran kafaların ağzına hazırlanan acı karışımdan sürülür. Karışımın yere dökülmemesi için kafaların ağzı dikilir. Bundan sonra karı koca birbirine kötü davranır, zehir gibi bir dile sahip olur. Sürekli dalaşan karı kocanın zamanla arası açılır (GKK).

Yöntem: Taklit Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Kara Büyü

Uygulayıcılar:

A. Uzmanlık: Uzman

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: Bitkilerle İlgili Unsurlar, Madenlere Ait Unsurlar, Söz, Tılsımlı Nesnelere

1.4 Aile ilişkilerini bozmak için hocaya gidilir. Hoca, plastik bardağa toprak kemik tozu ve diğer gerekli malzemelerin bulunduğu karışımı doldurur ve toprağa bir tüylü ot eker. Daha sonra su dolu kaba etki edilecek kişilerin adlarının yazıldığı kâğıtlar atılır. Son işlem olarak kabın içindeki su, tüylü otun üzerine dökülür. Bitki üzerinde etki edilecek kişi sayısı kadar çiçek açar. Çiçekler açtığı zaman aile üyeleri arasında anlaşmazlık çıkar, birbirlerine saygısızlık yaparlar (GKK).

Yöntem: Taklit Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Kara Büyü

Uygulayıcılar:

A. Uzmanlık: Uzman

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: Bitkilerle İlgili Unsurlar, Hayvanlara Ait Unsurlar, Su, Toprak, Yazı

1.5 Kendilerine büyü yapıldığı için sürekli kavga eden karı kocanın arasını düzeltmek için hocaya gidilir. Hoca, kendisine başvuranlardan şeker ve kaynak suyu ister, gelen malzemelere Kur'an'dan ayetler okur. Büyüye başvuranlar, okunmuş sudan çay yapıp çayın içine okunmuş şeker atarlar. Sürekli kavga eden çift, bu çayı içtiği zaman kavga etmeyi bırakır (KK3).

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Karşı Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcılar:

A. Uzmanlık: Uzman

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: Bitkilere Ait Unsurlar, Su, Söz

1.6 Büyüyle arası açılan karı kocanın arasını düzeltmek için hocaya gidilir. Hoca, kendisine başvuranlardan bir şişe zemzem ister. Zemzem, diğer sulardan farklı olup boşaltım sistemiyle dışarı atılmaz. Zemzem suyunun vücuttan atılması için terlemek gerekir. Zemzem suyu vücutta uzun süre kaldığı için diğer sulardan daha kalıcı bir etki yaratır. Getirilen zemzem suyuna hoca tarafından Kur'an'dan ayetler okunup üflenir. Okunmuş su, arası açık olan karı-kocaya içirilir. Arası açık olan eşler suyu içtikten sonra büyülerin etkisi geçer (GKK).

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Karşı Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcılar:

A. Uzmanlık: Uzman

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: Su, Hava, Söz

1.7 *Kısmetinin büyüyle kapandığına inanan kişiler, İhlas ve Fatıha suresi okunan pirinçleri yutarlar (KK1, KK38).*

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Karşı Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcılar:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Açık veya Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: Bitkilere Ait Unsurlar, Söz

1.8 *Kısmetini açmak isteyen kızlar, yeni evli bir çiftin evine gidip ellerini halıya sürerler (KK31).*

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcılar:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın

Mekân: Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: Tılsımlı Nesnelere

1.9 *Gelin, yeni evine getirildiğinde, aileye olan bağını sağlamlaştırmak için duvar ve eşığe çivi çakar (KK2).*

Yöntem: Taklit Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcılar:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın**Mekân:** Kapalı Mekân**Zaman:** Doğrusal Zaman**Kullanılan Araç:** Madenlere Ait Unsurlar

1.10 Kaynanasıyla arası bozulan gelinler, üfürükçüye giderler. Üfürükçü, kaynanaya ait giysilere efsunlu şerbet döktükten sonra gelini okuyup üfler (KK46).

Yöntem: Temas Büyüsü**Yapı:** Uygulama**Amaç:** Ak Büyü**Uygulayıcılar:****A. Uzmanlık:** Uzman**B. Cinsiyet:** Kadın ve Erkek**Mekân:** Kapalı Mekân**Zaman:** Doğrusal Zaman**Kullanılan Araç:** Hava, Söz, Tılsımlı Nesnelere

1.11 Sözünden çıkmaması için kaynana, gelinin ağzına bal sürer (KK2).

Yöntem: Temas Büyüsü**Yapı:** Uygulama**Amaç:** Ak Büyü**Uygulayıcılar:****A. Uzmanlık:** Amatör**B. Cinsiyet:** Kadın**Mekân:** Açık veya Kapalı Mekân**Zaman:** Doğrusal Zaman**Kullanılan Araç:** Hayvanlarla İlgili Unsurlar

1.12 Erkek çocuk sahibi olmak isteyen aileler, doğan son kız çocuğuna Döne, Döndü, Yeter gibi isimler verir (KK17, KK12, KK13).

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcılar:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Açık veya Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: Hava, Söz

1.13 *Kız çocuğu, evlenince üstüne kuma gelir diye bacak bacak üstüne atmaktan kaçınır (KK10).*

Yöntem: -

Yapı: Kaçınma

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcılar:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın

Mekân: Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: -

1.14 *Kısmeti büyüyle bağlanan kişiler, ateşe attıkları büyüülü nesnenin külünü toprağa gömerler (KK17).*

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcılar:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Açık Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: Toprak

1.15 Eşlerin ayrılmaması mendile için iç içe geçmiş iki yüzük işlenir ve mendil, kimsenin göremeyeceği bir yere saklanır (KK31).

Yöntem: Taklit Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcılar:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın

Mekân: Açık veya Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: Tılsımlı Nesnelere

2. Bereket ve Ekonomiyle İlgili Büyüler

2.1 Zenginlerin fakirleştirmek için cinciye gidilir. Cinci, kâğıda yedili çizer. Yedilinin kenarlarına sırasıyla Arap harfleriyle lam, ye, mim, elif... şeklinde devam eden kilit sözler yazar. Daha sonra kendisine yardım eden yedi varlığın adını çizdiği şeklin içine yazıp kâğıda balmumu damlatır. Birinci işlemde sonra cinci, ikinci bir kâğıda yedili çizdikten sonra İbranice mem, lamet, gimel... şeklinde devam eden kilit sözleri yazar. Daha sonra yardımcı varlıklarının adını yedili şeklin içine yazdıktan sonra balmumu damlatıp diğer kâğıtla birleştirir. Hazırlanan kâğıtlar, yedi kere katlandıktan sonra muska hâline getirilir. Son işlem olarak cinciye başvuran kişi, muskayı hedef kişinin ceketinin iç kısmına diker (GKK).

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Kara Büyü

Uygulayıcılar:

A. Uzmanlık: Uzman

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: Doğaüstü Varlıklar, Yazı, Tılsımlı Nesnelere

2.2 Bahçede odunlardan ateş yakılır, ilk kez yumurtlayan tavukların yumurtaları, ateşe atılır. Yumurta ateşe atıldıktan sonra bir çukur kazılır ve ateşin sönmesi beklenir. Ateş söndükten sonra küller çukura dökülüp üzeri toprakla kapatılır. Böylece tavukların daha çok yumurtlaması sağlanır (KK1, KK 30). Aynı işlem, kıtlık zamanında da yapılmaktadır. Yıl içinde beklenenden daha az ürün elde edildiğinde evdeki bütün yumurtalar, ateşe atılır veya toprağa gömülür (KK1).

Yöntem: Karşıt Büyü

Yapı: Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcılar:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Açık veya Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: Hayvanlarla İlgili Unsurlar, Ateş, Toprak

2.3 Doğanhisar bölgesinde, ilkbahar döneminde çocukların üçtaş gibi taşların yer aldığı oyunları oynaması, yasaktır. Bahar aylarında taşlarla oyun oynanırsa yağmurun yağmayacağına inanılmaktadır. Ayrıca evin bereketini kaçıracağı için çocukların eve taş getirmemesi için aileler temkinli davranırlar (KK1, KK2, KK4).

Yöntem: -

Yapı: Kaçınma

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcılar:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Açık veya Kapalı Mekân

Zaman: Döngüsel Zaman

Kullanılan Araç: -

2.4 Yağmur yağdırmak için halk, öğle namazından sonra bir tepeye tırmanır ve avuçlarını aşağıya bakacak şekilde tutarak dua eder (KK12, KK13, KK44).

Yöntem: Taklit Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcılar:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Erkek

Mekân: Açık Mekân

Zaman: Döngüsel Zaman

Kullanılan Araç: Söz

2.5 Verimi arttırmak için tarlaya ekilecek tohumlara okunmuş su serpilir (KK13).

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcılar:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Açık veya Kapalı Mekân

Zaman: Döngüsel Zaman

Kullanılan Araç: Söz

2.6 Anlatılanlara göre Hidirellez günü yerde bulunan para, evde saklanan paraların içine atılır ve bir yıl beklenir. Böylece evdeki paralar bereketlenir, harcamakla tükenmez (KK41).

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcılar:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Kapalı Mekân

Zaman: Döngüsel Zaman

Kullanılan Araç: Tılsımlı Nesnelere

2.7 Tarlasının veriminden memnun kalmayan kişiler, verimli yerlerden aldıkları toprakları tarlalarına dökerler. Amcam verim artsın diye her sene toprak dökerdi (KK5, KK16).

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcılar:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Açık Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: Toprak

2.8 Komşusunun elde ettiği yumurtaları kıskanan kişiler, gizlice bahçeye girip tavuklara süt ve idrardan oluşan karışımı sürerler (KK17).

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Kara Büyü

Uygulayıcılar:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Açık Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: Hayvanlara Ait Unsurlar

2.9 Komşuya ait ağaçları verimsizleştirmek için mezardan alınan toprak bahçeye dökülür (KK5).

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Kara Büyü

Uygulayıcılar:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Açık Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: Toprak

2.10 Sürünün çoğalması için tokluya çok çocuklu adamın eli yalattılır (KK12).

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcılar:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Açık Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: İnsanlara Ait Unsurlar

3. Cezalandırmayla İlgili Büyüler

3.1 Güzelliği ile ön plana çıkan, kıskanılan kadınları cezalandırmak için ceviz fidanı kullanılır. Gece bir testi suya dualar okunup üflendikten sonra sabah ezanından önce kimseye görünmeden ormana gidilir. Ormana ceviz fidanı dikilirken “Şişen ağaç değil falanca kız olsun” denilir. Fidanı diktikten sonra okunmuş su

dökülür. Aradan bir hafta geçtikten sonra fidana “Şişen ağaç değil falanca kız olsun” denilir ve okunmuş su dökülür. Bu işlem 7 kere tekrar ettikten sonra büyüsel işlemi yapan kişi, bir daha diktiği fidanı görmemelidir. Ceviz fidanı büyüyüp genişledikçe adına büyü yapılan kadın da şişmeye başlar ve gittikçe şişmanlar. Bu sebepten dolayı kıskanılan kadın, güzelliğini kaybeder (GKK).

Yöntem: Taklit Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Kara Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın

Mekân: Açık Mekân

Zaman: Döngüsel Zaman

Kullanılan Araç: Bitkilere Ait Unsurlar, Su, Hava, Söz

3.2 Sürekli gelerek rahatsızlık veren, istenilmeyen misafirlerden kurtulmak için misafirin eve gelmesi beklenir. Misafir eve geldikten sonra kâğıttan bir külah yapılır. Yapılan külahın içine el değdirilmeden tuz ve toz biber doldurulur. Külahın içindeki karışım misafirin ayakkabılarına üflenir. Yarım saat sonra misafirin kalbi daralır, evde durduğu sürece rahatsızlık hisseder. Bir süre sonra misafir kalkmak istediğini söylediği zaman hemen misafir görmeden ayakkabıdaki karışım temizlenir. Büyü yapılan misafir, bir daha o eve gelmeyi istemez, eve yaklaştığı zaman kalbi daralır (KK2, KK4).

Yöntem: Taklit Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Kara Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: Bitkilere Ait Unsurlar, Madenlere Ait Unsurlar, Tılsımlı Nesnelere, Hava

3.3 Büyü yapılarak erkeklığı bağlanan kişi, kendisine bu işlemi yapan kişiyi öğrendikten sonra tedavi olmak ve intikam almak için büyücüye başvurur. Büyücü, iki taşın üzerine cezalandırılacak kişinin adını kazıdıktan sonra mavi mürekkep kullanarak bir kâğıdın üzerine büyü sözleri yazar. Daha sonra hazırladığı taşları kırıp kâğıdın içine sardıktan sonra toprağa gömer. Böylece müşterisinin bağlanan erkeklığını çözerken aynı zamanda karşı tarafın erkeklığını bağlayarak intikam alır (GKK).

Yöntem: Taklit Büyüsü

Yapı: Karşı Uygulama

Amaç: Çift Fonksiyonlu Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Uzman

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Açık Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: Toprak, Hava, Yazı, Tılsımlı Nesnelere

3.4 Kendisinden önce evlenen kız kardeşinin mutsuz olmasını isteyen abla, cinciye gider. Cinci, evlenecek kişilerin adlarını iki ayrı kâğıda büyü sözleriyle birlikte yazar. Daha sonra iki köpeğe ait idrarın bulunduğu kaplara kâğıtları batırır. Efsunlanan kâğıtlar, ince ince doğandıktan sonra tuzlu bir yiyeceğe karıştırılıp gelin ve damada yedirilir (GKK).

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Kara Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Uzman

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: Hayvanlara Ait Unsurlar, Madenlere Ait Unsurlar, Yazı

3.5 Güzelliğiyle hayranlık uyandıran kişileri çirkinleştirmek için giysisine gizlice köpek dışkısı sürülür. Eskiden güzel kızlara bu şeyler çok yapılırmış (KK10).

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Kara Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın

Mekân: Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: Hayvanlara Ait Unsurlar

3.6 Başarısız kılmak için çalışkan kişilerin bahçesindeki kayısı ağacının dalı kırılır. Önceden bahçeye girip dalları kırarlardı, şimdi kalmadı (KK26).

Yöntem: Taklit Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Kara Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Açık Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: Bitkilere Ait Unsurlar

3.7 Sevdiği kişiyi elinden alan birinin mutsuz olmasını isteyenler, dürülük zamanı çeyiz açılınca gizlice idrarını sandığa sürerler (KK2).

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Kara Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın

Mekân: Açık veya Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: İnsanlara Ait Unsurlar

3.8 *İşitme engelliler kendisiyle alay eden kişilerin yiyeceğine gizlice tükürür.*

Bu yiyeceği yiyen kişilerin engelli çocuk doğuracağına inanılır (KK4).

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Kara Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Açık veya Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: İnsanlara Ait Unsurlar

3.9 *Saçları gür olan kişilerin kel kalması için kertenkeleye “Sen falancadan*

olma falancasın” denilir (KK6).

Yöntem: Taklit Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Kara Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Açık Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: Hayvanlara Ait Unsurlar, Söz

3.10 Husumet beslenen kişilerin sürekli can sıkıntısı çekmesi için yemeğine çekirge koyulur (KK27).

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Kara Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Açık veya Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: Hayvanlara Ait Unsurlar

4. Korumayla İlgili Büyüler

4.1 Nazardan korunmak için imama gidilir. Kâğıda, Arap harfiyle büyük bir elif çizdikten sonra Allah'ın 99 ismini elif harfinin etrafını daire olarak saracak bir şekilde yazılır. Allah'ın isimlerinden oluşan dairenin dış kısmına "Ellezîne kâle lehumun nâsu innen nâse kad cemeû lekum fahşevhum fe zâdehum îmânâ ve kâlû hasbunâllâhu ve ni'mel vekîl" ayeti yazılarak bir daire daha oluşturulur. Kâğıdın alt kısmına sırasıyla Felak ve Nas sureleri yazılarak işlem tamamlanır. Kâğıt, tercihe göre cepte taşınabileceği gibi muska içinde de taşınabilir (KK14).

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Uzman

B. Cinsiyet: Erkek

Mekân: Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: Yazı

4.2 *Cinlerin korkutması üzerine ağlayan çocukların yüzüne, karnına, ayaklarına İhlas ve Fatıha sureleri okunup üflenmiş toprak sürülür, böylece çocuk doğüstü varlıkların müdahalesine karşı korunmuş olur (KK34).*

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Açık veya Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: Söz, Toprak, Hava

4.3 *Nazardan korunmak için iğde çekirdeği veya iğde dalı, gül diken, haşhaş kabuğu ve kozalak taşınır (KK1, KK2, KK3, KK4, KK11, KK20, KK22, KK30). (KK2).*

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Açık veya Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: Bitkiye Ait Unsurlar

4.4 *Cinlerin zararlı müdahalelerinden korunmak için hocaya gidilir. Hoca, bir kâğıda daire oluşturacak şekilde, 99 kez Allah yazar. Daha sonra Felak ve Nas sureleri dairenin içinde kare şeklinde yazılınca işlem tamamlanır. Muskanın etkili olabilmesi için sürekli taşınması gerekmektedir (KK6).*

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Uzman

B. Cinsiyet: Erkek

Mekân: Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: Yazı

4.5 Bebeklerin kırklanması için bir camiden 40 taş toplanır. Toplanan taşlar su dolu leğene atıldıktan sonra bebeği yıkama işlemine geçilir (KK2, KK3, KK4, KK11).

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın

Mekân: Kapalı Mekân

Zaman: Döngüsel Zaman

Kullanılan Araç: Toprak, Su

4.6 Saçlarını kestiren kadın ve erkekler, kendilerine büyü yapılmaması için saçlarını çöpe atmadan önce yakarlar (KK21).

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın

Mekân: Açık veya Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: İnsana Ait Unsurlar, Ateş

4.7 Nazardan korunmak için üzerlik tütsüsünden yararlanır. Toplanan üzerlik, sobanın üstüne veya doğrudan ateşe atılır, çıkan dumana soluk yoluyla temas edilir (KK1).

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Açık veya Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: Bitkilere Ait Unsurlar, Ateş

4.8 Cinlerin düşmanca müdahalelerinden sakınmak için çöplükteki soğan artıklarına basmaktan kaçınılır (KK1, KK2, KK4, KK5, KK11, KK14, KK16, KK19, KK20, KK26).

Yöntem: -

Yapı: Kaçınma

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Açık Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: -

4.9 Durgunluğa ve hastalığa sebep olacağından çekinildiği için cenaze yıkamak için kullanılan suya basılmaz (KK6, KK10, KK19, KK26).

Yöntem: -

Yapı: Kaçınma

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Açık Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: -

4.10 *Eve huzursuzluk verdiği için soğan dikine kesilmez* (KK2).

Yöntem: -

Yapı: Kaçınma

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Açık veya Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: -

4.11 *Dinlenen cinlerin saldırısına maruz kalmamak için gece vakti gölün yakınından geçilmez* (KK5, KK16).

Yöntem: -

Yapı: Kaçınma

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Açık Mekân

Zaman: Döngüsel Zaman

Kullanılan Araç: -

4.12 *Nazardan korumak için güzelliğiyle çevresinde hayranlık uyandıran kişilere çirkin, evde kalmış, kötü, fişki, sidikli, suratsız, boyalı gibi sözlerle hitap edilir (KK1, KK2).*

Yöntem: Karşıt Büyü

Yapı: Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Açık veya Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: Söz

4.13 *Çöp dökerken doğüstü varlıkların saldırılarından korunmak için “Destur geri dur, çocuğunu al da beri dur!” denilir (KK3, KK18).*

Yöntem: Formel Büyü

Yapı: Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Açık Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: Söz

4.14 *İşitme engelliler, orta ve işaret parmaklarını sol ellerinin üzerine vurma suretiyle iletişime geçtikleri cinlere kendilerine dokunmamasını söylerler (KK4, KK30).*

Yöntem: İşaret Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Açık veya Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: İnsanlara Ait Unsurlar

4.15 *İşitme engelliler, hem sağ hem de sol işaret ve orta parmaklarını üst üste koyup oynatarak evi rahatsız eden cine evden uzaklaşmasını söylerler (KK4, KK30).*

Yöntem: İşaret Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: İnsanlara Ait Unsurlar

4.16 *Nevruz Bayramı'nda yakılan ateşin üzerinden atlanır (KK17, KK19, KK22, KK24, KK25, KK32, KK34, KK35).*

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Açık Mekân

Zaman: Döngüsel Zaman

Kullanılan Araç: İnsanlara Ait Unsurlar

4.17 *Sürüden ayrılan hayvanları yırtıcılardan korumak için kurt ağzı bağlama işlemi yapılır. Bunun için avcı bıçağı kullanılır. Ağzı açık olan bıçak kapatılırken üç İhlas bir Fatiha okunur (KK5, KK16).*

Yöntem: Taklit Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Açık veya Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: Madenlere Ait Unsurlar, Tılsımlı Nesnelere

4.18 *Çocuklarının ölümünden korumak isteyen aileler, doğan çocuklara Yaşar, Dursun, Duran, Durdu, Hayat, Hayati gibi yaşam ifade eden adlar koyarlar (KK5, KK6, KK14, KK15, KK16, KK26).*

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Açık veya Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: Söz

4.19 *Cinler tarafından rahatsız edildiği için uyumayan çocuğun yatağının altına makas konulur (KK1).*

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: Madenlere Ait Unsurlar

4.20 *Yerde uyuyan çocuğa ayakla temas edilmez yoksa çocuk ölür (KK17).*

Yöntem: -

Yapı: Kaçınma

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: -

4.21 *Hamile kadınlar, saçlarını kestirdikleri zaman çocukları zarar görür. Bu yüzden gebelik döneminde saç kestirilmez (KK1).*

Yöntem: -

Yapı: Kaçınma

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın

Mekân: Açık veya Kapalı Mekân

Zaman: Döngüsel Zaman

Kullanılan Araç: -

4.22 *Gelen misafirlerin nazar değdirme ihtimaline karşı kızların ensesine banyoda kömür sürülür (KK38).*

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Kaçınma

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: Madenlere Ait Unsurlar

4.23 *Kadınlar, adet dönemindeyken hastalanmamak için saç taramazlar (KK22).*

Yöntem: -

Yapı: Kaçınma

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın

Mekân: Açık veya Kapalı Mekân

Zaman: Döngüsel Zaman

Kullanılan Araç: -

4.24 Babasının ölümüne sebep olacağına inanan çocuklar, ayak başparmağını tutmaktan kaçınırlar (KK24).

Yöntem: -

Yapı: Kaçınma

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Erkek ve Kadın

Mekân: Açık veya Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: -

4.25 Cinlerin saldırılarından korunmak için “Üç harfliler delleşmen, sakın bana elleşmen” denilir (KK1).

Yöntem: Formel Büyü

Yapı: Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Erkek ve Kadın

Mekân: Açık veya Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: Söz

5. Sağlıkla İlgili Büyüler

5.1 Husumet beslenen birine hastalık bulaştırmak için cinciye gidilir. Cinci, kendisine başvurandan bir karga getirmesini ister. Büyüye başvuran kişi, kargayı herhangi bir silah kullanmadan sağ olarak yakalayıp, cinciye teslim etmelidir. Cinci, getirilen karganın kafasını elleriyle koparır. Kargadan akan kan, bir tase doldurulur. Cinci, bir kâğıda, karga kanyla üçgen çizer. Üçgenin içine 17 kez Arap

harfleriyle lam, nun yazıldıktan sonra büyü yapılacak olan kişinin adı üçgenin ortasına yazılır ve kâğıda yapılacak işlem tamamlanır. Karga başı dibegin içinde iyice ezildikten sonra kâğıtla birlikte bir deri içine bırakılır, deriyle muska dikilir. Muska hazır hale geldikten sonra büyü işlemi tamamlanır. Büyüye başvuran kişi, muskayı düşmanlık beslediği kişinin giysisine dikmelidir. Büyüyü yaptıran kişi, işlemi gizli tutmalıdır. Kendisine büyü yapıldığını öğrenen kişi, muskayı taşımaya devam etse de büyüünün etkisinden kurtulabilir (GKK).

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Kara Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Uzman

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: Hayvanlara Ait Unsurlar, Yazı

5.2 Bir kişinin erkekliğini bağlamak için cinciye gidilir. Cinci iki bildircin yumurtasına büyü yapılacak kişinin adını ve birtakım büyüülü sözleri yazıp yumurtaları kırdıktan sonra toprağa gömer (GKK).

Yöntem: Taklit Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Kara Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Uzman

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Açık Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: Hayvanlara Ait Unsurlar, Yazı, Toprak

5.3 Çocukların belli bir yaşa geldiklerinde hızlı koşabilmeleri ve yürüme bozukluğu çekmemeleri için köstek kesilir. Cuma namazından sonra iki ayağına ip bağlanan çocuk, camiye getirilir, imam dua ettikten sonra bağlanan ip kesilir (KK5, KK6, KK12, KK15, KK16, KK26).

Yöntem: Taklit Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Uzman

B. Cinsiyet: Erkek

Mekân: Kapalı Mekân

Zaman: Döngüsel Zaman

Kullanılan Araç: Söz, Tılsımlı Nesnelere

5.4 Düğün günü damadın cinsel gücünü bağlamak için bir ip düğümleir ve üfürükçüye gidilir. Üfürükçü, getirilen ipi çözüp tersten düğümler. Her düğüm attığında ipe “Lâ taktulû ...” ile başlayan büyümlü sözler okuyup üfler (GKK).

Yöntem: Taklit Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Kara Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Uzman

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: Söz, Tılsımlı Nesnelere, Hava

5.5 Bir kadının veya erkeğin kısır kalması için mezardan alınan bir parça toprak yemekle karıştırılıp yedirilir (KK1).

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Kara Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Açık veya Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: Toprak

5.6 Şeytanın işemesiyle veya dokunmasıyla oluştuğuna inanılan uçuğu tedavi etmek için ateşe tutulmuş tahta bastırılır (KK2, KK3, KK4).

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Açık veya Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: Bitkilere Ait Unsurlar, Ateş

5.7 Çocuklara veya güzelliğiyle hayranlık uyandıran kişilere nazar değdiği zaman yüzlerine tükürülerek tedavi edilir (KK2, KK3, KK4, KK5).

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Karşı Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Açık veya Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: İnsanlara Ait Unsurlar

5.8 *Eklem ve kemik rahatsızlıklarında sınık ocağına gidilir. Ocaklı, sıvıyağ sürdüğü bölgeyi ovalarken dua okuyup üfler (KK7).*

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Uzman

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: İnsanlara Ait Unsurlar, Bitkilere Ait Unsurlar, Hava, Söz

5.9 *Havale geçiren bebeğini tedavi etmek için anne, göğsünden akıttığı süte İhlas ve Fatiha surelerini okuyup üfler. Daha sonra efsunladığı sütü, bebeğin bedenine sürer (KK10).*

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın

Mekân: Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: Hava, Söz

5.10 *Sakalları gürleştirmek veya köseliği tedavi etmek için sakal sürtülür (KK14, KK15).*

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcı:**A. Uzmanlık:** Amatör**B. Cinsiyet:** Erkek**Mekân:** Açık veya Kapalı Mekân**Zaman:** Doğrusal Zaman**Kullanılan Araç:** İnsanlara Ait Unsurlar

5.11 *Husumet beslenen kişilere hastalık bulaştırmak için o kişinin tırnağı yakıldıktan sonra tuvalete atılır (KK22).*

Yöntem: Temas Büyüsü**Yapı:** Uygulama**Amaç:** Kara Büyü**Uygulayıcı:****A. Uzmanlık:** Amatör**B. Cinsiyet:** Kadın ve Erkek**Mekân:** Kapalı Mekân**Zaman:** Doğrusal Zaman**Kullanılan Araç:** İnsanlara Ait Unsurlar, Ateş

5.12 *Kekemeliği, zihinsel sorunları ve görme bozukluklarını tedavi etmek için kurban edilen hayvanın dili, beyni ve gözü yedirilir (KK24, KK25, KK26)*

Yöntem: Temas Büyüsü**Yapı:** Uygulama**Amaç:** Kara Büyü**Uygulayıcı:****A. Uzmanlık:** Amatör**B. Cinsiyet:** Kadın ve Erkek**Mekân:** Açık veya Kapalı Mekân**Zaman:** Doğrusal Zaman**Kullanılan Araç:** Hayvanlara Ait Unsurlar

5.13 *Hastalığa yakalanması istenilen kişinin evine domuz yağı sürülür. Bey namaz biri kapıya sürer diye babam kapıları kontrol ederdi (KK5).*

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Kara Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: Hayvanlara Ait Unsurlar

5.14 *Duyduğuma göre kısırlığı tedavi etmek için içine mercimek taneleri atılan suyla yıkanılmış (KK1).*

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: Bitkilere Ait Unsurlar, Su

5.15 *Büyüyle hastalanan kişileri tedavi etmek için üzerine ayet yazılan fasulye taneleri yutturulur (KK1, KK2, KK4, KK39).*

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Karşı Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: Bitkilere Ait Unsurlar, Su

5.16 *Cin çarpmasını tedavi etmek için göle girilir (KK36).*

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Karşı Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Açık Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: Su

5.17 *Hastalığa neden olan büyüülü nesnelere, evliya mezarlarına, tarlaya veya yol ağzına gömülür (KK17, KK20, KK23, KK36).*

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Karşı Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Açık Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: Toprak

5.18 *Aşırı terlemeden şikâyeti olanlar, komşularının evine gidip, ellerini halıya sürerler (KK38).*

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: Tılsımlı Nesnelere

5.19 Büyü yoluyla yakalanılan hastalıkların tedavisi için içerisinde zenzem karıştırılan suyla yıkanılır (KK36).

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Karşı Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Açık Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: Toprak

5.20 Kısırlığı gidermek için ilk kez yatılı misafirlige gidilen evde elma kabuğu, bir bütün hâlinde soyulup yastığın altına koyulur (KK10, KK43).

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: Bitkilere Ait Unsurlar

5.21 *Nazarı tedavi etmek için nazar değdiren kişinin ayakkabısına parmak sürüldükten sonra parmaktaki toz yalanır (KK23, KK37).*

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Karşı Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Açık veya Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: İnsanlara Ait Unsurlar, Toprak

5.22 *Nazarı tedavi etmek için tavada ısıtılan kaya tuzu, su dolu leğene atılır. Tuzun çatlayıp etrafa dağılmasıyla nazar çıkarılmış olur (KK6, KK10, KK17 KK31, KK34).*

Yöntem: Taklit Büyüsü

Yapı: Karşı Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Açık veya Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: Madenlere Ait Unsurlar, Su, Ateş

5.23 *Konuşmada zorluk yaşayan çocuklara üfürükçüye okutulup üfletilen anne sütü içirilir (KK6).*

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcı:**A. Uzmanlık:** Uzman**B. Cinsiyet:** Kadın ve Erkek**Mekân:** Kapalı Mekân**Zaman:** Doğrusal Zaman**Kullanılan Araç:** İnsanlara Ait Unsurlar, Hava, Söz

5.24 *Husumet beslenen kişilerin kısır kalması için elma ağacının dalı, “Kuruyan senin değil falanca kişinin meyveleri olsun” denildikten sonra kırılır (GKK).*

Yöntem: Taklit Büyüsü**Yapı:** Uygulama**Amaç:** Kara Büyü**Uygulayıcı:****A. Uzmanlık:** Amatör**B. Cinsiyet:** Kadın ve Erkek**Mekân:** Açık Mekân**Zaman:** Doğrusal Zaman**Kullanılan Araç:** Bitkilere Ait Unsurlar, Söz

5.25 *Kurdeşen tedavisi için üç yol ayrımına gidilir. “Ben kurt oldum aaaaa” denildikten sonra bir çıra yakılıp arkaya atılır. Arkaya bakmadan oradan uzaklaşılır (KK40).*

Yöntem: Taklit Büyüsü**Yapı:** Uygulama**Amaç:** Ak Büyü**Uygulayıcı:****A. Uzmanlık:** Amatör**B. Cinsiyet:** Kadın ve Erkek**Mekân:** Açık Mekân**Zaman:** Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: Bitkilere Ait Unsurlar, Ateş, Söz

6. Sevda ve Bağlamayla İlgili Büyüler

6.1 Kadınlar, evlenmek istedikleri kişileri, kendilerine bağlayabilmek için âdet göreceği günü bekler. O gün yeterli kanama olursa kan, bir kabin veya bardağın içine konulur ve üç kere okunup üflenir. Daha sonra âşık edilmek istenilen erkeğe yedirilmek üzere kan, yemekle karıştırılır. Büyünün etkisini göstermesi için yiyecekten en az üç lokma yenmesi gerekmektedir. Kan karıştırılmış yemeği yiyen erkek, bir hafta içinde kanın sahibinden etkilenmeye başlayıp âşık olur fakat bunun yanında kadından nefret de edebilir. Nefretle karışık sevgi besleyen erkek, kadına gidip duygularını açıklamakta zorluk çekebilir ya da intihar edebilir. Bu yüzden büyüyü uygulayan kadın, uygulamaya maruz kalan erkeğe zamanı gelince duygularını açıklamalıdır (KK8, KK9).

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Kara Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın

Mekân: Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: İnsanlara Ait Unsurlar, Hava, Söz

6.2 Kadınlar, sevdikleri kişileri kendilerine bağlayabilmek için hocaya giderler. Hoca, kendisine başvuran kadının saçıyla bağlanacak kişinin sakalını birbirine bağlayıp düğüm atar. Daha sonra saç ve sakalı büyüülü sözler yazdığı kâğıda sarıp muskanın içine koyar (GKK).

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Kara Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Uzman

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araç: İnsanlara Ait Unsurlar, Yazı

6.3 *Âdet kanı yedirilen erkeği büyüünün etkisinden kurtarmak için ilim sahibi bir hocaya gidilir. Hasta yere yatırıldıktan sonra elleri ve ayakları tutulur. Hoca, ince bir jiletle hastanın karın bölgesine çizik atarak kan akıtır. Yeteri kadar kan aktıktan sonra kolonya dökülerek karın bölgesi, dezenfekte edilir. Hoca mavi mürekkep kullanarak çizikler atılan karın bölgesine Kur'an'dan ayetler yazar ve karnın iki tarafına ilim sahibi olmayanların anlayamayacakları kilit sözleri işler. Hasta, işlem yapıldıktan birkaç saat sonra büyüünün etkisinden kurtulur ve büyüyle kendisini bağlayan kadından soğur (GKK, KK8).*

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Karşı Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Uzman

B. Cinsiyet: Erkek

Mekân: Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araçlar: Yazı, Tılsımlı Nesnelere

6.4 *Sevdiği kişiyi kendisine bağlamak isteyen kişiler, tırnaklarını dibek veya taş üzerinde dövüp yiyeceklerle karıştırdıktan sonra hedef kişiye yedirir (KK9).*

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Kara Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek**Mekân:** Açık veya Kapalı Mekân**Zaman:** Doğrusal Zaman**Kullanılan Araç:** İnsanlara Ait Unsurlar

6.5 *Sevdiğini kendisine âşık etmek isteyen bir kişi, çentmelik yapar. Biri uzun diğeri kısa olacak şekilde iki çubuk hazırlanır. Ortasına birer çentik atıldıktan sonra çubuklar iç içe geçirilir. Daha sonra iple iyice sarıldıktan sonra çubuklar, ayak basmayan bir yere gömülür (KK27).*

Yöntem: Taklit Büyüsü**Yapı:** Uygulama**Amaç:** Kara Büyü**Uygulayıcı:****A. Uzmanlık:** Amatör**B. Cinsiyet:** Kadın ve Erkek**Mekân:** Açık Mekân**Zaman:** Doğrusal Zaman**Kullanılan Araçlar:** Bitkilere Ait Unsurlar, Toprak, Tılsımlı Nesnelere

6.6 *Sevenleri ayırmak için domuz ayrığı, dede sakalı ve acı güneğik kullanılır. Bu otlar ezilip karıştırıldıktan sonra havuca sürülür. Daha sonra havuç, ortadan ikiye bölündükten sonra toprağa gömülür (KK45).*

Yöntem: Taklit Büyüsü**Yapı:** Uygulama**Amaç:** Kara Büyü**Uygulayıcı:****A. Uzmanlık:** Amatör**B. Cinsiyet:** Kadın ve Erkek**Mekân:** Açık Mekân**Zaman:** Doğrusal Zaman**Kullanılan Araçlar:** Bitkilere Ait Unsurlar, Toprak

6.7 *Sevdiği erkeği kendine bağlamak isteyen kişi, Cuma günü gizlice bir kuyuya gider. Daha sonra kuyunun etrafında bulup çift örgülü ipe birbirine bağladığı iki taşı “Fatma anamız, Ali babamız gibi muhabbetle” dedikten sonra kuyuya atar (KK2).*

Yöntem: Taklit Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Kara Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın

Mekân: Açık Mekân

Zaman: Döngüsel Zaman

Kullanılan Araçlar: Toprak, Söz, Tılsımlı Nesnelere

6.8 *Sevdiğini kendine bağlamak isteyen kişi, hocaya gider. Hoca, üçgen bir kâğıdın ortasına müşterisinin ve etki edilecek kişinin adını yazar. Daha sonra kâğıdın üç köşesine Arap harfleriyle mim, te, ha, be, he, ye, sin, fe, zel, lam... yazıp işlemi tamamlar. Hazırlanan muska güneş görmeyen bir yerde saklanır (GKK).*

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Kara Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Uzman

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araçlar: Yazı, Tılsımlı Nesnelere

6.9 *Büyüyle arası bozulan yavukluları barıştırmak için imamın okuyup üflediği su içirilir (KK23).*

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Karşı Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Uzman

B. Cinsiyet: Erkek

Mekân: Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araçlar: Hava, Su, Söz

6.10 *Sevenlerin arasını bozmak için kızın elbisesine yabancı erkeğin, erkeğin elbisesine yabancı kadının iç çamaşırı değiştirilir (GKK).*

Yöntem: Temas

Yapı: Uygulama

Amaç: Kara Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araçlar: Tılsımlı Nesnelere

7. Şans/Talihle İlgili Büyüler

7.1 *Şans oyunlarını kazanabilmek için şanslı olduğuna inanılan kişilerin eline dokunulur (KK14, KK19).*

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Açık veya Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araçlar: İnsanlara Ait Unsurlar

7.2 Domuz avına çıkıldığında başarılı olabilmek için kurt dişi taşınır (KK5, KK16).

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Erkek

Mekân: Açık Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araçlar: Hayvanlara Ait Unsurlar

7.3 Vizede beyaz kalem ile mavi silgi, finalde kurşun kalem ve bölünmüş silgi kullanılırsa yüksek not alınır (KK28).

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Kadın ve Erkek

Mekân: Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araçlar: Tılsımlı Nesnelere

7.4 Halı saha maçında çok gol atmak için eskiyip yırtılan ve üzerinde Ronaldinho'nun adı yazan forma giyilir (KK42).

Yöntem: Temas Büyüsü

Yapı: Uygulama

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Erkek

Mekân: Açık Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araçlar: Tılsımlı Nesnelere

7.5 KPSS'den düşük not alınmasına sebep olduğu için sınav günü kot pantolon giyilmez (KK14, KK33).

Yöntem: -

Yapı: Kaçınma

Amaç: Ak Büyü

Uygulayıcı:

A. Uzmanlık: Amatör

B. Cinsiyet: Erkek ve Kadın

Mekân: Kapalı Mekân

Zaman: Doğrusal Zaman

Kullanılan Araçlar: -

SONUÇ

Konya’da tespit majik pratiklerin sempatik (homeopatik ve kontajiyöz), allopatik, formel ve işaret büyü yöntemleriyle gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Formel ve işaret büyüünün diğer büyülerden farklı olarak yalnızca doğaüstü varlıklarla iletişim kurmayı amaçladığı tespitlerimiz arasındadır.

Dünya üzerinde büyülerin amacı ak ve kara olarak sınıflandırılmasına karşın Konya’da her iki türün özelliklerini barındıran büyülerin varlığı ortaya koyulmuştur. Bir uygulama üzerinden hem sağaltım hem de cezalandırma yönüne sahip olan bu büyülerin amaçlarına göre çift fonksiyonlu büyüler olarak adlandırılması öngörülmüştür.

Konya’da derlenen büyülerin şiddete başvurmayı engellemesi ve dengeyi koruması bakımından yasal bir güç işlevine sahip olduğu belirlenmiştir. Toplumda hayranlık uyandıran veya insanlara kötülüğü dokunan kişileri cezalandırmak için fiziksel şiddet yerine kara büyüye başvurulduğu tespit edilmiştir.

Konya’da derlenen büyülerin uygulanma amaçlarının Maslow’un ihtiyaçlar hiyerarşiyle benzerlik gösterdiği ortaya koyulmuştur. Uygulayıcıların ve büyüye başvuran kişilerin öncelikli hedeflerinin birinci basamakta yer alan ihtiyaçlarını karşılamak olduğu tespit edilmiştir. Temel ihtiyaçların karşılanmasından sonra bölgede sevgi/ait olma ve saygı için büyü yapıldığı tespitlerimiz arasındadır.

Konya’da törenlerde ve kaçınmalarda gerçekleştirilen büyüsel uygulamaların informal kültürlenme ve sağlık eğitiminde kullanıldığı tespit edilmiştir. Nevruz ve Hıdırellez’de yapılan büyüsel pratiklerin milli ve dinî kültürün yeni nesillere aktarılmasına, kaçınmaların çocuklarda istenildik davranış değişikliğinin sağlanmasına katkıda bulunduğu tespitlerimiz arasındadır.

Konya’da büyülerin açık ve kapalı olmak üzere iki mekân türünde gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Kara büyüyle uğraşan uzman büyücülerin toplumun tepkisini çekmemek için büyüleri kapalı mekânlarda veya ormanda yaptıkları görülmüştür. Uzmanlık gerektirmeyen uygulamalarda mekânı belirleyen unsur, katılımcı sayıdır. Topluluk hâlinde gerçekleştirilen büyüler için açık yerler tercih edilirken bireysel pratiklerde daha çok kapalı mekânlar kullanılmaktadır.

Konya’da derlenen büyülerin doğrusal ve döngüsel zamanda uygulandığı belirlenmiştir. İhtiyaç anında yapılanların dışında bazı büyülerin gerçekleşebilmesi için Nevruz, Hıdırellez gibi törenlerin yanı sıra cuma ve gündüz-gecenin beklendiği tespitlerimiz arasındadır. Terör olaylarıyla anılmasının da etkisiyle bölgede Nevruz uygulamalarına yer verilmediği görülmüştür.

Konya’da tespit edilen büyü uygulayıcılarının cinsiyet oranı, uzmanlık durumuna göre değiştiği belirlenmiştir. Uzmanlık gerektirmeyen büyülerin daha çok kadınlar tarafından uygulandığı görülmüştür. Bölgede tespit edilen 392 büyüünün 267’sinin kadın uygulayıcılar tarafından gerçekleştirildiği tespitlerimiz arasındadır.

Uzmanlık gerektiren büyülerin uygulayıcıların ağırlıklı olarak erkeklerden oluştuğu belirlenmiştir. Konya’da tespit edilen 28 uzman büyücünün 22’sinin erkek olduğu görülmüştür. İmamların din adamlığının yanı sıra büyücülükle de uğraşmaları, erkek uzmanların sayısını artmasında etkilidir.

Bölgede büyüsel uygulayıcıların başvuruların içinde 35-65 yaş aralığındaki uygulayıcıların ön plana çıktığı görülmektedir. Bu yaş grubunda yer alan uygulayıcıların hayatın her aşaması için büyü yaptıkları tespit edilmiştir. 18-35 yaş aralığında yer alan uygulayıcıların daha çok sınavda ve şans oyunlarında başarılı olmak ve daha güzel görünmek için büyüye başvurdukları görülmüştür.

KAYNAKÇA

- ACIPAYAMLI**, Orhan (1963). “Türkiye’de Yağmur Duası ve Psiko-Sosyal Metot’la İncelenmesi”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, Cilt: XXI, Sayı: 1-2 Ocak-Haziran, s. 1-39.
- Aladdin Ata Melik Cüveynî** (2013). *Tarih-i Cihan Güşa* (Çev. M. Öztürk), 1. Baskı, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- SAKAOĞLU**, Saim, Ali Berat Alptekin (2004). “Türkiye’de Nevruz”, *Türk Dünyası Nevruz Ansiklopedisi*, (Ed. Ö. Oğuz), Ankara: AKM Yayınları, s. 379-408.
- ALTUNTAŞ**, Halil, Muzaffer Şahin (2011). *Kur’an-ı Kerim Meâli*, 12. Baskı, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- ANADOL**, Cemal (2006). *Tarihten Günümüze Kadar Doğu ve Batı Kültürlerinde Halk İnanışları Büyü (Sihir-Tılsım-Cin Çarpması)*, 1. Baskı, İstanbul: Bilge Karınca Yayınları.
- ATSIZ**, Hüseyin Nihal (1970). *Âşıkpaşaoğlu Tarihi*, 1. Baskı, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- ATSIZ**, Hüseyin Nihal (2011). *Üç Osmanlı Tarihi*, 4. Baskı, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- AZAMAT**, Nihat (1992). *Anonim Tevârih-i Âl-i Osman -F. Giese Neşri-*, 1. Baskı, İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- BAYAT**, Fuzuli (2016). *Türk Mitolojik Sistemi 2*, 3. Baskı, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- BAYAT**, Fuzuli (2017). *Ana Hatlarıyla Türk Şamanlığı*, 5. Baskı, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- BERGSON**, Henri (2017). *Ahlâkın ve Dinin İki Kaynağı* (Çev. M. M. Yakupoğlu), 3. Baskı, Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- BERK**, Süleyman (2003). “Osmanlı Tılsım Mühürleri”, *P Dergisi*, S. 29 (Bahar), s. 22-31.
- BOHAK**, Gideon (2003). “Eskiçağ Tılsım Taşları ve Muskalarında Sanat ve Güç” (Çev. C. Üster), *P Dergisi*, S. 29 (Bahar), s. 8-15.
- BORATAV**, Pertev Naili (2016). *100 Soruda Türk Folkloru*, 3. Baskı, Ankara: Bilge Su Yayınları.
- BULUÇ**, Sâdeddin (1942). “Şamanizm”, *Türk Amacı*, Yıl: 1, Sayı: 1 (Temmuz), Sayfa: 42-48.
- BURTON**, Danny Ethus, David A. Grandy (2005). *Büyü, Gizem ve Bilim* (Çev. Y. Tokatlı) 1. Baskı, İstanbul: Varlık Yayınları.
- BUTLER**, Noah (2003). “Afrika Sanatında Büyü” (Çev. C. Üster), *P Dergisi*, S. 29 (Bahar), s. 96-107.
- CAFEROĞLU**, Ahmet (1968). *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*, 1. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- COŞKUN**, Arif (2007). *İslam'a Göre Sihir, Cin Çarpması Teşhis ve Tedavi Usulleri*, 5. Baskı, İstanbul: Yasin Yayınevi.
- CROW**, William Bernard (2006). *Büyünün, Cadılığın ve Okültizmin Tarihi* (Çev. F. Yavuz), 2. Baskı, İstanbul: Dharma Yayınları.
- ÇELEBİ**, İlyas (1991). "Bakıcı", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 1. Baskı, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: 4, s. 530.
- ÇELEBİ**, İlyas (2009). "Sihir" *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 1. Baskı, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: 37 s. 170-172.
- ÇELEBİ**, İlyas (2012). "Tılsım" *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 1. Baskı, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: 41, s. 91-94.
- ÇORUHLU**, Yaşar (2013). *Türk Mitolojisinin Ana Hatları*, 2. Baskı, İstanbul: Kabalcı Yayıncılık.
- DURKHEİM**, Emile (2018). *Dinsel Yaşamın İlk Biçimleri* (Çev. Ö. Ozankaya), 2. Baskı, İzmir: Cem Yayınevi.
- EDGÜ**, Ferit (2003). "Büyü ve Sanat" *P Dergisi*, S. 29 (Bahar), s. 6-7.
- ELİADE**, Mircea (1991). *Kutsal ve Dindışı* (Çev. M. A. Kılıçbay), 1. Baskı, Ankara: Gece Yayınları.
- ELİADE**, Mircea (1999). *Şamanizm İlk Esrime Teknikleri* (Çev. İ. Birkan), 1. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi.
- ELİADE**, Mircea (2003). *Dinler Tarihine Giriş* (Çev. L. Arslan), 1. Baskı, İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- ELİADE**, Mircea (2016). *Okültizm, Büyücülük ve Kültürel Modalar* (C. Soydemir), 1. Baskı, Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- ELİADE**, Mircea (2018). *İmgeler ve Simgeler* (Çev. M. A. Kılıçbay), 3. Baskı, Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- ERCİLASUN**, Ahmet Bican vd. (1991). *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü (Kılavuz Kitap)*, 2. Baskı, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- ESİRGEN**, Bilge (2014). *Anadolu Türk Halk Anlatılarında Büyünün İşlevi*, Kocaeli: Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- EYUBOĞLU**, İsmet Zeki (1987). *Anadolu Büyüleri*, İstanbul: Der Yayınları.
- Fahrüddîn Er-Razî** (1988). *Tefsir-i Kebîr Mefâtîtu'l-Gayb (3. Cilt)* (Çev. S. Yıldırım, L. Cebeci, S. Kılıç, C. S. Doğru), 1. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Firdevsî** (1995). *Şehnâme III* (Çev. N. Lugal), 2. Baskı, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- FRAZER**, James George (1954). *The Golden Bough A Study in Magic and Religion*, 10. Baskı, London: Macmillian & Co LTD.
- FRAZER**, James George (2004). *Altın Dal Dinin ve Folklorun Kökeni I* (Çev. M. H. Doğan), 2. Baskı, İstanbul: Payel Yayınları.

- FRAZER**, James George (2017). *Psşik İşler Batıl İnançlar Kurumlarımızın Gelişimini Nasıl Etkiledi?* (Çev. İ. H. Yılmaz), 1. Baskı, İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- FRAZER**, James George (2019). *Ruhun Tehlikeleri ve Tabu* (Çev. İ. H. Yılmaz), 1. Baskı, İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- FREUD**, Sigmund (2017). *Totem ve Tabu Büyü, Gelenek, Korku ve Yasak* (Çev. C. Karakaya), 2. Baskı, İstanbul: Kabalcı Yayıncılık.
- FREYER**, Hans (2016). *Din Sosyolojisi* (Çev. T. Kalpsüz), 2. Baskı, Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- FURST**, Peter T. (2003). “Tuva Şamanlarında Büyü ve Büyücülük Ruhlardan Gelen Çağrı” (Çev. A. Hatay), *P Dergisi*, S. 29 (Bahar), s. 122-133.
- Gazi Zahîreddin Muhammed Babur** (2006). *Baburnâme* (Çev. R. R. Arat), 1. Baskı, İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- GÖKALP**, Ziya (2014). *Türk Töresi*, 2. Baskı, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- GÖKALP**, Ziya (2017). *Türk Medeniyeti Tarihi*, 3. Baskı, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- GÖKYAY**, Orhan Şaik (2003). “Tılsımlı Gömlekler”, *P Dergisi*, S. 29 (Bahar), s. 62-77.
- GÜLENSOY**, Tuncer (2007). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözlüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü -Etimolojik Sözlük Denemesi- (A-N)*, 1. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- HANÇERLİOĞLU**, Orhan (2000). *Dünya İnançları Sözlüğü*, 3. Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- İbn Haldun** (2009), *Mukaddime II* (Haz. S. Uludağ), 6. Baskı, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- İNAN**, Abdülkadir (1962), *Hurâfeler ve Menşeleri*, 1. Baskı, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- İNAN**, Abdülkadir (1986). *Tarihte ve Bugün Şamanizm Materyaller ve Araştırmalar*, 3. Baskı, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- KALAFAT**, Yaşar (1999). *Doğu Anadolu’da Eski Türk İnançlarının İzleri*, 3. Baskı, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- KÖKSAL**, Mustafa Asım (2005). *Peygamberler Tarihi 1. Cilt*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- KÖPRÜLÜ**, M. Fuad (2009). *Türk Edebiyatı Tarihi*, 7. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları.
- KÖROĞLU**, Gülgün (2003). “Halûk Perk Koleksiyonu’ndan Örneklerle Bizans Uygarlığında Muskalar”, *P Dergisi*, S. (Bahar), s. 16-21.
- KÖSEMİHAL**, Nurettin Şazi (1952). “Büyü ve Din Probleminin Bugünkü Durumu”, *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 7, Sayfa: 122-147.

- KRAMER**, Samuel Noah, John Maier (2000). *Sümerlerin Kurnaz Tanrısı Enki* (Çev. H. Koyukan), 1. Baskı, İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- LÉVY-BRUHL**, Lucien (2016). *İlkel Toplumlarda Mistik Deneyim ve Simgeler* (Çev. O. Adanır), Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- LÉVY-BRUHL**, Lucien (2018). *İlkel İnsanda Ruh Anlayışı* (Çev. O. Adanır), 1. Baskı, Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- LÉVY-STRAUSS**, Claude (1993). *Din ve Büyü* (Çev. A. Güngören), 3. Baskı, İstanbul: Yol Yayınları.
- Mahmûd El-Kâşgarî**, *Dîvânü Lugâti't Türk* (Haz. R. Dankoff, J. Kelly) (Çev. S.T. Yurtsever, S. Erdi), 1. Baskı, İstanbul: Kabalcı Yayıncılık.
- MALİNOWSKI**, Bronislaw (1990). *Büyü, Bilim ve Din* (Çev. S. Özkal), 1. Baskı, İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- MALİNOWSKI**, Bronislaw (2003). *Yabanul Toplumda Suç ve Gelenek* (Çev. Ş. Yeğın), 1. Baskı, İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- MALİNOWSKI**, Bronislaw (2016). *Bilimsel Bir Kültür Teorisi* (Çev. D. Uludağ), 1. Baskı, Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- MAUSS**, Marcel (2013). *Sosyoloji ve Antropoloji* (Çev. Ö. Doğan), 4. Baskı, Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- ONAT**, Ayşe, Sema Ersoy, Konuralp Ercilasun (2015). *Han Hanedanı Tarihi Bölüm 94 A/B Hsiung-nu (Hun) Monografisi (Açıklamalı Metin Neşri)*, 2. Baskı, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- OTKAN**, Pulat (2018). *Tarihçinin Kayıtları'na (Shi Ji) Göre Hunlar*, 1. Baskı, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- ÖGEL**, Bahaeddin (2003). *Türk Mitolojisi I (Kaynakları ve Açıklamaları ile Türk Destanları)*, 5. Baskı, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- ÖRNEK**, Sedat Veyis (1971). *Etnoloji Sözlüğü*, 1. Baskı, Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- ÖRNEK**, Sedat Veyis (2014). *100 Soruda İlkelerde Din, Büyü, Sanat, Efsane*, 1. Baskı, Ankara: Bilge Su Yayınları.
- ÖRNEK**, Sedat Veyis (2017). *Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Bâtil İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki*, 1. Baskı, Ankara: Bilge Su Yayınları.
- ÖRNEK**, Sedat Veyis (2018). *Türk Halk Bilimi*, 3. Baskı, Ankara: Bilge Su Yayınları.
- PEKER**, Selçuk (2015). *Mezar ve Türbelere Kült Merkezli Bir Bakış (Aksaray Örneği)*, 1. Baskı, Konya: Kömen Yayınları.
- RADLOFF**, Wilhelm (2008). *Türklük ve Şamanlık* (Çev. A. Temir, T. Andaç, N. Uğurlu), 1. Baskı, İstanbul: Örgün Yayınevi.

- RİVERS**, W. H. R. (2004). *Tıp, Büyü ve Din* (Çev. İ. E. Köksaldı) 1. Baskı, İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- ROUX**, Jean Paul (1994). *Türklerin ve Moğolların Eski Dini* (Çev. A. Kazancıgil), 1. Baskı, İstanbul: İşaret Yayınları.
- SÜMER**, Faruk (1953). “Eski Türklerde Yağmur ve Kar Yağdırma Âdeti”, *Resimli Tarih Mecmuası*, Cilt:4 Sayı:44 (Ağustos), Sayfa: 2533-2535.
- TANYU**, Hikmet (1992). “Büyü” *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 1. Baskı, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: 6, s. 501-506.
- TAŞAĞIL**, Ahmet (2014). *Göktürkler I-II-III*, 2. Baskı, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- TDK** (1993). *Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü II*, 2. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TDK** (2011). *Türkçe Sözlük*, 11. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- TİLLA**, Deniz Baykuzu (2012). *Asya Hun İmparatorluğu*, 1. Baskı, Konya: Kömen Yayınevi.
- ULUĞ**, Nimet Elif (2017). *Elemterefiş: Osmanlı’da Batıl İtikatlar ve Büyü (1839-1923)*, 1. Baskı, İstanbul: Doğan Egmont Yayıncılık ve Yapımcılık Tic. A.Ş.
- UNAT**, Faik Reşit, Mehmet A. Köymen (1957). *Kitâb-ı Cihan-nümâ Neşri Tarihi II*, 1. Baskı, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Yusuf Has Hacib** (2008). *Kutadgu Bilig* (Çev. R. R. Arat), 2. Baskı, İstanbul: Kabalcı Yayıncılık.

KAYNAK KİŞİLER LİSTESİ**KK1:** Keziban Ateş**Doğum Tarihi:** 1955**Doğum Yeri:** Konya/Doğanhisar**Eğitim Durumu:** Okuma-Yazma Bilmiyor (Eski Yazı Bilmiyor)**Mesleği:** Ev Hanımı**Derlenen Metin:** 1.7, 2.2, 2.3, 4.3, 4.7, 4.8, 4.12, 4.19, 4.21, 4.25, 5.5, 5.14, 5.15**KK2:** Keziban Demir**Doğum Tarihi:** 1948**Doğum Yeri:** Konya/Doğanhisar**Eğitim Durumu:** Okuma-Yazma Bilmiyor (Eski Yazı Bilmiyor)**Mesleği:** Ev Hanımı**Derlenen Metin:** 1.9, 1.11, 2.3, 3.2, 3.7, 4.3, 4.5, 4.8, 4.10, 4.12, 5.6, 5.7, 5.15, 6.7,**KK3:** Sibel Esen**Doğum Tarihi:** 1971**Doğum Yeri:** Konya/Akşehir**Eğitim Durumu:** Lise Mezunu (Eski Yazı Bilmiyor)**Meslek:** Esnaf**Derlenen Metin:** 1.5, 4.3, 4.5, 4.13, 5.6, 5.7**KK4:** Şerife Erdal**Doğum Tarihi:** 1970**Doğum Yeri:** Konya/Selçuklu**Eğitim Durumu:** Okuma-Yazma Bilmiyor (Eski Yazı Bilmiyor)**Mesleği:** Ev Hanımı**Derlenen Metin:** 2.3, 3.2, 3.8, 4.3, 4.5, 4.8, 4.14, 4.15, 5.6, 5.7, 5.15,**KK5:** İsa Başarı**Doğum Tarihi:** 1951**Doğum Yeri:** Konya/Doğanhisar**Eğitim Durumu:** Ortaokul Mezunu (Eski Yazı Bilmiyor)

Mesleği: Çiftçi

Derlenen Metin: 2.7, 2.9, 4.8, 4.11, 4.17, 4.18, 5.3, 5.7, 5.13, 7.2,

KK6: Mevlüt Bolat

Doğum Tarihi: 1962

Doğum Yeri: Konya/Ahırlı

Eğitim Durumu: Lise Mezunu (Eski Yazı Bilmiyor)

Mesleği: Emekli

Derlenen Metin: 3.9, 4.4, 4.9, 4.18, 5.3, 5.22, 5.23,

KK7: Mehmet Torunoğlu,

Doğum Tarihi: 1953

Doğum Yeri: Konya/Cihanbeyli

Eğitim Durumu: İlkokul Mezunu (Eski Yazı Bilmiyor)

Mesleği: Esnaf

Derlenen Metin: 5.8,

KK8: Süleyman Öztaş

Doğum Tarihi: 1991

Doğum Yeri: Konya/Cihanbeyli

Eğitim Durumu: Lisans Mezunu (Eski Yazı Bilmiyor)

Mesleği: Mühendis

Derlenen Metin: 6.1, 6.3

KK9: Meryem Yumuşak

Doğum Tarihi: 1992

Doğum Yeri: Konya/Cihanbeyli

Eğitim Durumu: Lise Mezunu (Eski Yazı Bilmiyor)

Mesleği: Kasiyer

Derlenen Metin: 6.1, 6.4

KK10: Hatice Duman

Doğum Tarihi: 1991

Doğum Yeri: Konya/Ereğli

Eğitim Durumu: Lise Mezunu (Eski Yazı Bilmiyor)

Mesleği: Ev Hanımı

Derlenen Metin: 1.13, 3.5, 4.9, 5.9, 5.20, 5.22

KK11: Nafiye Demir

Doğum Tarihi: 1969

Doğum Yeri: Konya/Ilgın

Eğitim Durumu: Ortaokul Mezunu (Eski Yazı Bilmiyor)

Mesleği: Ev Hanımı

Derlenen Metin: 4.3, 4.5, 4.8

KK12: Mustafa Erdal

Doğum Tarihi: 1961

Doğum Yeri: Konya/Cihanbeyli

Eğitim Durumu: Ortaokul Mezunu (Eski Yazı Bilmiyor)

Mesleği: Şoför

Derlenen Metin: 1.12, 2.4, 2.10, 5.3

KK13: Ahmet Erdal

Doğum Tarihi: 1967

Doğum Yeri: Konya/Cihanbeyli

Eğitim Durumu: Ortaokul Mezunu (Eski Yazı Bilmiyor)

Mesleği: Emekli

Derlenen Metin: 1.12, 2.4, 2.5

KK14: Ali Bolat

Doğum Tarihi: 1989

Doğum Yeri: Konya/Ahırlı

Eğitim Durumu: Ön Lisans Mezunu (Eski Yazı Bilmiyor)

Mesleği: Güvenlik Görevlisi

Derlenen Metin: 4.1, 4.8, 4.18, 5.10, 7.1, 7.5

KK15: Muhammet Sarıcan

Doğum Tarihi: 1991

Doğum Yeri: Konya/Beyşehir

Eğitim Durumu: Ön Lisans Mezunu (Eski Yazı Bilmiyor)

Mesleği: Avukat Kâatibi

Derlenen Metin: 4.18, 5.3, 5.10

KK16: Mevlüt Başarı

Doğum Tarihi: 1954

Doğum Yeri: Konya/Doğanhisar

Eğitim Durumu: Ortaokul Mezunu (Eski Yazı Bilmiyor)

Mesleği: Şoför

Derlenen Metin: 2.7, 4.8, 4.11, 4.17, 4.18, 5.3, 7.2

KK17: Nuriye Çetin

Doğum Tarihi: 1944

Doğum Yeri: Konya/Seydişehir

Eğitim Durumu: İlkokul Mezunu (Eski Yazı Bilmiyor)

Mesleği: Ev Hanımı

Derlenen Metin: 1.12, 1.14, 2.8, 4.16, 4.20, 5.17, 5.22

KK18: Hamza Güzel

Doğum Tarihi: 1960

Doğum Yeri: Konya/Ereğli

Eğitim Durumu: Ortaokul Mezunu (Eski Yazı Bilmiyor)

Mesleği: Emekli

Derlenen Metin: 4.13

KK19: Ebubekir Oflaz

Doğum Tarihi: 1991

Doğum Yeri: Konya/Kadınhanı

Eğitim Durumu: Lisans Mezunu (Eski Yazı Biliyor)

Mesleği: Öğretmen

Derlenen Metin: 4.8, 4.9, 4.16, 7.1

KK20: Özlem Tenbel

Doğum Tarihi: 1988

Doğum Yeri: Konya/Hadim

Eğitim Durumu: Ortaokul Mezunu (Eski Yazı Bilmiyor)

Mesleği: Ev Hanımı

Derlenen Metin: 4.3, 4.8, 5.17

KK21: Fatma Şafak

Doğum Tarihi: 1974

Doğum Yeri: Konya/Kadınhanı

Eğitim Durumu: Ortaokul Mezunu (Eski Yazı Bilmiyor)

Mesleği: Ev Hanımı

Derlenen Metin: 4.6

KK22: Fatma Bardakçı

Doğum Tarihi: 1971

Doğum Yeri: Konya/Akşehir

Eğitim Durumu: İlkokul Mezunu (Eski Yazı Bilmiyor)

Mesleği: Ev Hanımı

Derlenen Metin: 4.3, 4.16, 4.23, 5.11

KK23: Vasfiye Börekçi

Doğum Tarihi: 1986

Doğum Yeri: Konya/Yunak

Eğitim Durumu: Ortaokul Mezunu (Eski Yazı Bilmiyor)

Mesleği: Ev Hanımı

Derlenen Metin: 5.17, 5.21, 6.9

KK24: Burak Ülkü

Doğum Tarihi: 1993

Doğum Yeri: Konya/Bozkır
Eğitim Durumu: Lise Mezunu (Eski Yazı Biliyor)
Mesleği: Güvenlik Görevlisi
Derlenen Metin: 4.16, 4.24, 5.12

KK25: Hasan Aydemir
Doğum Tarihi: 1977
Doğum Yeri: Konya/Çumra
Eğitim Durumu: İlkokul Mezunu (Eski Yazı Bilmiyor)
Mesleği: Çiftçi
Derlenen Metin: 4.16, 5.12

KK26: Niyazi Karaman
Doğum Tarihi: 1991
Doğum Yeri: Konya/Tuzlukçu
Eğitim Durumu: Lise Mezunu (Eski Yazı Bilmiyor)
Mesleği: Esnaf
Derlenen Metin: 3.6, 4.8, 4.9, 4.18, 5.3, 5.12

KK27: Sadullah Yapalı
Doğum Tarihi: 1966
Doğum Yeri: Konya/Kulu
Eğitim Durumu: İlkokul Mezunu (Eski Yazı Bilmiyor)
Mesleği: Esnaf
Derlenen Metin: 3.10, 6.5

KK28: Muhammet Demir
Doğum Tarihi: 1990
Doğum Yeri: Konya/Ilgın
Eğitim Durumu: Lisans Mezunu (Eski Yazı Biliyor)
Mesleği: İşçi
Derlenen Metin: 7.3

KK29: Ferhat Akgün

Doğum Tarihi: 1994

Doğum Yeri: Manisa/Kula

Eğitim Durumu: Lisans Mezunu (Eski Yazı Biliyor)

Mesleği: Polis Memuru

Derlenen Metin: -

KK30: Tenzile Durdu

Doğum Tarihi: 1955

Doğum Yeri: Konya/Hadim

Eğitim Durumu: Okuma-Yazma Bilmiyor

Mesleği: Ev Hanımı

Derlenen Metin: 4.3, 4.14, 4.15

KK31: Emine Türkmenoğlu

Doğum Tarihi: 1991

Doğum Yeri: Konya/Karapınar

Eğitim Durumu: Lise Mezunu (Eski Yazı Bilmiyor)

Mesleği: Kasiyer

Derlenen Metin: 1.8, 1.15, 5.22

KK32: Hüseyin Kaynar

Doğum Tarihi: 1978

Doğum Yeri: Konya/Karatay

Eğitim Durumu: Lise Mezunu (Eski Yazı Bilmiyor)

Mesleği: Esnaf

Derlenen Metin: 4.16

KK33: Canan Akgün

Doğum Tarihi: 1988

Doğum Yeri: Konya/Kadınhanı

Eğitim Durumu: Lise Mezunu (Eski Yazı Bilmiyor)

Mesleği: Ev Hanımı

Derlenen Metin: 7.5

KK34: Saniye Demir

Doğum Tarihi: 1971

Doğum Yeri: Konya/Sarayönü

Eğitim Durumu: İlkokul Mezunu (Eski Yazı Bilmiyor)

Mesleği: Ev Hanımı

Derlenen Metin: 4.2, 4.16, 5.22

KK35: Fatma Toprak

Doğum Tarihi: 1969

Doğum Yeri: Konya/Selçuklu

Eğitim Durumu: İlkokul Mezunu (Eski Yazı Bilmiyor)

Mesleği: Kuaför

Derlenen Metin: 4.16

KK36: Nadir Sarıcan

Doğum Tarihi: 1965

Doğum Yeri: Konya/Beyşehir

Eğitim Durumu: Ortaokul Mezunu (Eski Yazı Bilmiyor)

Mesleği: Emekli

Derlenen Metin: 5.16, 5.17, 5.19

KK37: Fatmagül Çiftçi

Doğum Tarihi: 1959

Doğum Yeri: Konya/Altınekin

Eğitim Durumu: Okuma Yazma Bilmiyor (Eski Yazı Bilmiyor)

Mesleği: Ev Hanımı

Derlenen Metin: 5.21

KK38: Atiye Akyüz

Doğum Tarihi: 1970

Doğum Yeri: Konya/Meram

Eğitim Durumu: Ortaokul Mezunu (Eski Yazı Bilmiyor)

Mesleği: Ev Hanımı

Derlenen Metin: 1.7, 4.22, 5.18

KK39: Melike Doğdu

Doğum Tarihi: 1976

Doğum Yeri: Konya/Kulu

Eğitim Durumu: Ortaokul Mezunu (Eski Yazı Bilmiyor)

Mesleği: Ev Hanımı

Derlenen Metin: 5.15

KK40: Hasan Savaş

Doğum Tarihi: 1991

Doğum Yeri: Konya/Doğanhisar

Eğitim Durumu: Yüksek Lisans Mezunu (Eski Yazı Biliyor)

Mesleği: Doktora Öğrencisi

Derlenen Metin: 5.25

KK41: Lütfi Erdal

Doğum Tarihi: 1997

Doğum Yeri: Konya/Selçuklu

Eğitim Durumu: İlkokul Mezunu (Eski Yazı Bilmiyor)

Mesleği: İşçi

Derlenen Metin: 2.6

KK42: Sabri Türkmenoğlu

Doğum Tarihi: 1990

Doğum Yeri: Konya/Karapınar

Eğitim Durumu: Lise Mezunu (Eski Yazı Bilmiyor)

Mesleği: Esnaf

Derlenen Metin: 7.4

KK43: Dudu Demir

Doğum Tarihi: 1958

Doğum Yeri: Konya/Seydişehir

Eğitim Durumu: Okuma-Yazma Bilmiyor (Eski Yazı Bilmiyor)

Mesleği: Ev Hanımı

Derlenen Metin: 5.20

KK44: Zarife Baloğlu

Doğum Tarihi: 1969

Doğum Yeri: Konya/Altınekin

Eğitim Durumu: İlkokul Mezunu (Eski Yazı Bilmiyor)

Mesleği: Ev Hanımı

Derlenen Metin: 2.4

KK45: Fettah Ulaş

Doğum Tarihi: 1969

Doğum Yeri: Konya/Tuzlukçu

Eğitim Durumu: Ortaokul Mezunu (Eski Yazı Bilmiyor)

Mesleği: Esnaf

Derlenen Metin: 6.6

KK46: Fatma Ülkü

Doğum Yeri: 1972

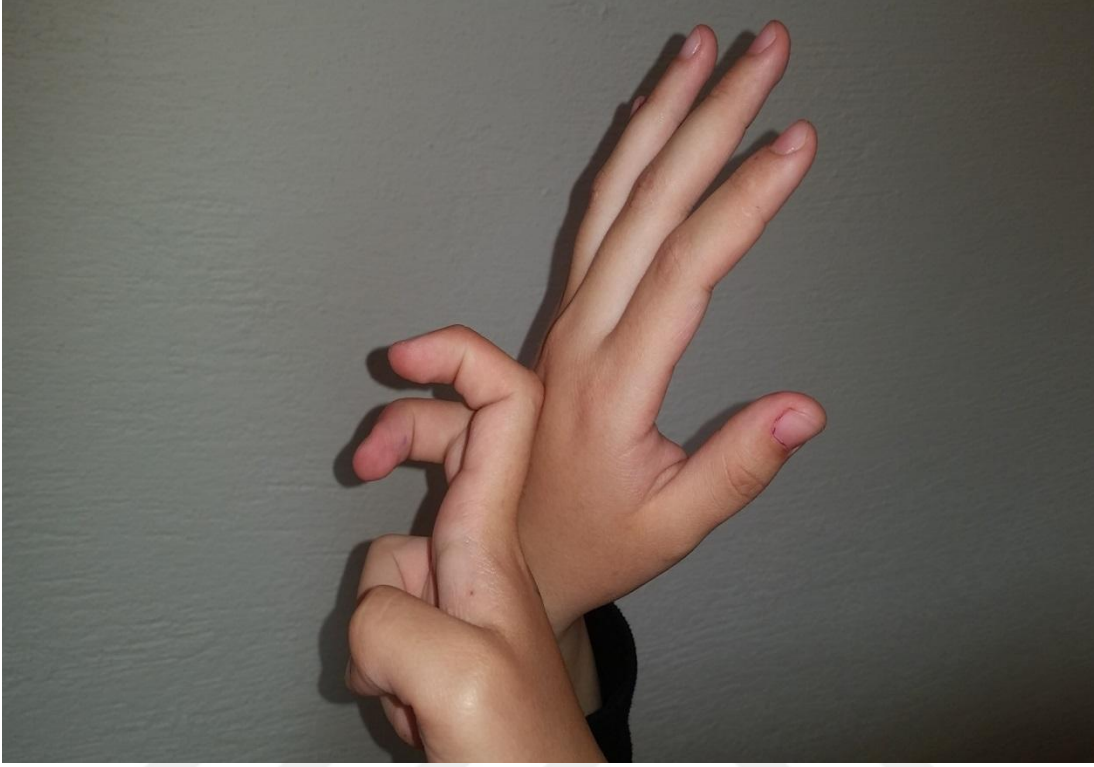
Doğum Tarihi: Konya/Bozkır

Eğitim Durumu: İlkokul Mezunu (Eski Yazı Bilmiyor)

Mesleği: Ev Hanımı

Derlenen Metin: 1.10

EKLER**EK 1. Aile Üyelerinin Arasını Açmak İçin Efsunlanan Kaktüs****EK 2. Aile Bağlarını Kuvvetlendirmek İçin Kullanılan Tılsım**

EK 3. İşitme Engellilerin Cinleri Uzaklaştırmak İçin Yaptıkları İşaret**EK 4. Av Sırasında Başarılı Olmak İçin Kullanılan Kurt Dişi**

EK 5. Korunmak İçin Kullanılan Amulet (Üzerlik)**EK. 6 Aile Bağlarını Kuvvetlendirmek İçin Kullanılan Aşık Kemikleri**

ÖZGEÇMİŞ

06.06.1994'te Konya ilinin Cihanbeyli ilçesinde doğdu. İlköğrenimini Cihanbeyli'de Merkez Atatürk İlköğretim Okulu'nda, ortaöğretimini Konya'da Mehmet Akif Ersoy Anadolu Lisesi'nde tamamladı.

2012'de başladığı Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Lisansla Birleştirilmiş Tezsiz Yüksek Lisans Programından 2017'de mezun olmuştur.

2017-2018 Eğitim Öğretim Yılı güz döneminde Konya'da Ali Ulvi Kurucu Anadolu İmam Hatip Lisesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği yaptı.

Prof. Dr. Ali Berat Alptekin Armağanı adlı kitabın hazırlanmasında sekretarya olarak görev aldı. Aynı kitapta "Bir Kurt Kaybedilir, Bin Koyun Kaçar" İlk Türk Atasözü Örneği Olabilir Mi? başlıklı yazısıyla bölüm yazarı olarak yer almıştır.